

Галина Сапун

Українська мова та читання Розробки уроків

до підручника
Г. Сапун та ін.
«Українська мова
та читання. 3 клас»

Видавництво

™ «Підручники
і посібники»

Галина Сапун

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ
3 КЛАС
РОЗРОБКИ УРОКІВ

До підручника
Г. Сапун «Українська мова та читання. 3 клас»

Тернопіль
Видавництво «Підручники і посібники»
2020

УДК 371.32
С19

Сапун Г.
С19 Українська мова та читання. 3 клас. Розробки уроків /
Г. Сапун. — Тернопіль : Підручники і посібники, 2020.
ISBN 978-966-07-3762-4

Видання містить розробки уроків з інтегрованого курсу української мови та читання для 3 класу (до підручника Г. Сапун). У посібнику запропоновано різноманітні види роботи, спрямовані на розвиток читацьких навичок, формування допитливості та кмітливості учнів.
Для вчителів початкових класів.

УДК 371.32

Орієнтовне календарно-тематичне планування

Частина 1		
№ з/п	Тема уроку	Дата
1.	Звуки і букви. Алфавіт. Наголос. Повторення вивченого в 2 класі. Український алфавіт. Шкільний дзвінок нас кличе до навчання. Роман Роляник «До школи». Виразне читання вірша.	
2.	Розташування слів (7–9) за абеткою, орієнтуючись на першу і другу літери. Вимова і правопис слова <i>бібліотека</i> . Юлія Хандожинська «У бібліотеці». Повторення вивченого про будову тексту.	
3.	<i>Галина Сапун</i> «Мандрівка в Країну Словників». Дослідження будови словників. Укладання літературного словничка.	
4.	Використання алфавіту під час роботи з навчальними словниками. Укладання списків слів за абеткою.	
5.	Склад. Наголос. <i>Іван Андрусяк</i> «Про користь читання». Складання запитань за змістом вірша.	
6.	«Нарядилась осінь в дороге намисто...». Українська народна казка <i>Наддніпров'я</i> «Осінь». Театралізація казки.	
7.	Перенос слів з рядка в рядок.	
8.	Розвиток мовлення. Робота з деформованими реченнями та текстом. <i>Іванна Блажкевич</i> «Осінь, осінь...».	
9.	<i>Василь Сухомлинський</i> «Що найтяжче журавлям». Читання тексту за особами. Тверді та м'які приголосні звуки. Позначення м'якості приголосних на письмі.	
10.	Тверді та м'які приголосні звуки. Позначення м'якості приголосних на письмі. Вимова і правопис слова <i>кишеня</i> . <i>Марія Хоросницька</i> «Осінь». Порівняння віршів.	
11.	<i>За Вірою Оберемок</i> «Грибозбір». Словесне малювання. Подовжені приголосні звуки.	
12.	<i>Василь Кравчук</i> «Журавлиний подарунок». Передбачення змісту твору за заголовком. Порівняння творів різних за жанрами, однакових за темою. Слова з апострофом.	
13.	<i>За Олегом Погинайком</i> «Осінь без смутку». Складання діалогу «Спогади про літо».	
14.	Слова з дзвінкими приголосними звуками в кінці слова і складу перед глухими.	
15.	Розвиток мовлення. <i>Антоніна Листопад</i> «Посадіть калину коло школи». Стаття «Калина звичайна» (енциклопедія «Вікіпедія»). Складання розповіді з елементами опису «Калина».	
16.	ДІАГНОСТИЧНА РОБОТА.	
17.	<i>За Василем Скуратівським</i> «Три осінні місяці». Стислий переказ прочитаного. Добір прислів'їв про осінь.	
18.	Слово. Значення слова. Слова однозначні та багатозначні. Мовне дослідження «Значення слова».	
19.	Де козак, там і слава. <i>За Миколою Коваленком</i> «Як виникли козацькі прізвища?». Дослідження походження прізвищ.	
20.	<i>Олександр Олефіренко</i> «Легенда про Кам'яного козака». Переказ легенди. Слова однозначні та багатозначні.	
21.	<i>За Женею Гунчевською</i> «Козацька чайка». Багатозначні слова.	
22.	Пряме і переносне значення слів.	
23.	<i>Степан Руданський</i> «Чуприна». Стаття «Про козацький чуб». Порівняння творів різних за жанрами, однакових за темою.	

24.	Синоніми. Мовне дослідження «Слова, близькі за значенням». Вимова і правопис слова <i>минулий</i> .	
25.	Розвиток мовлення. Дмитро Павличко «Де найкраще місце на землі». Складання «Тематичних словничків». Розповідь про своє місто/село/селище. Вимова і правопис слів <i>автомобіль, велосипед</i> .	
26.	Марія Солтис-Смирнова «Як Богдан козаків урятував». Поділ тексту на частини. Складання іншої кінцівки твору.	
27.	Синоніми, добір до поданого слова одного-двох найуживаніших синонімів.	
28.	Богдан Чепурко «Покрова — козацька мати». Мовне дослідження «Слова, протилежні за значенням». Антоніми, добір до поданого слова одного-двох найуживаніших антонімів.	
29.	Відео «Дітям про козаків». Використання навчальних словників синонімів, антонімів. Укладання списків за абеткою.	
30.	Легенда «Річка Золота Липа». Переказ легенди. Фразеологізми. Тлумачний і фразеологічний словники як довідкове джерело інформації про лексичне значення слова, значення фразеологізму.	
31.	За матеріалами сайту «Ukrainian People» «Найкрутіші захисники України». Доречне використання у власних висловленнях слів у прямому і переносному значеннях, синонімів, антонімів.	
32.	Розвиток мовлення. Написання привітань. Вимова і правопис слів <i>адреса, вдячний</i> .	
33.	ДІАГНОСТИЧНА РОБОТА.	
34.	Будова слова. Закінчення слова. Вимова і правопис слів <i>гриміти, грім</i> . «Які чудесні барви у нашій рідній мові...» Володимир Лучук «Клятва». Визначення головної думки вірша.	
35.	За Лесею Мовчун «Як ростуть слова». Вибіркове читання.	
36.	Значущі частини основи слова: префікс, корінь, суфікс.	
37.	За матеріалами вільних інтернет-джерел «9 листопада — День української писемності та мови». Спільнокореневі слова. Вимова і правопис слів <i>президент, депутат</i> .	
38.	За Семеном Покотилом «Як виникла слов'янська азбука». Добір спільнокореневих слів. Алгоритм визначення кореня слова.	
39.	Анатолій Григоруک «Квіточка». Характеристика персонажа твору.	
40.	Розвиток мовлення. Написання листа персонажеві твору.	
41.	Прислів'я про рідну мову. Чергування голосних звуків [о], [е] з [і] в корені слова. Вимова і написання слова <i>внесок</i> .	
42.	Поняття про акровірш. Дмитро Білоус «Світлий храм», «Слово наше рідне». Тетяна Чорновіл «Цукерочка». Порівняння акровіршів і загадок.	
43.	Чергування приголосних звуків у корені слова. Мовне дослідження.	
44.	Оповідання та авторські казки. За Наталією Клевцовою «Математика і цукерки». Вибірковий переказ твору.	
45.	Вимова і правопис слів з ненаголошеними [е], [и] в коренях. Слова з ненаголошеними голосними [е], [и] в корені, які перевіряються наголосом. Мовне дослідження.	
46.	За Оксаною Луцєвською «Читання». Складання характеристики персонажів оповідання.	
47.	Поняття про орфограму. Добір перевірних слів до слів з ненаголошеними голосними [е], [и] в корені.	
48.	Ольга Шипшина «Пісня для Грибниці». Поділ тексту на частини. Добір заголовків до частин.	
49.	Слова з орфограмами.	

50.	<i>За Владом Пухальським «Чому Петрик не зробив уроки».</i> Спостереження за зміною настрою головного персонажа.	
51.	Використання орфографічного словника для перевірки написання слів з ненаголошеними [е], [и], що не перевіряються наголосом. Словникові слова. Редагування діалогів.	
52.	Загадки. Використання орфографічного словника для перевірки написання слів з ненаголошеними [е], [и], що не перевіряються наголосом.	
53.	<i>За Софією Дяченко «Лялька».</i> Висловлення власного ставлення до вчинків персонажа.	
54.	Вимова і правопис слів із дзвінками й глухими приголосними звуками. Добір перевірних слів. Вимова і написання слова <i>вокзал</i> .	
55.	Розвиток мовлення. Складання розповіді за малюнком та опорними словами.	
56.	Префікс. Словотворча роль префіксів. <i>За Лесею Храпливою-Щур «Мама».</i> Читання тексту за особами.	
57.	<i>Василь Сухомлинський «Безрідний Дятел».</i> Стислий переказ казки. Слова з префіксами <i>роз-</i> , <i>без-</i> .	
58.	<i>Борис Комар «Проханий».</i> Добір інших заголовків до твору.	
59.	Слова з префіксами <i>з-</i> (<i>с-</i>).	
60.	<i>Анатолій Григоруک «Бабусина прем'єра».</i> Складання запитань за змістом твору.	
61.	Апостроф після префіксів. Мовне дослідження.	
62.	П'єси. Поняття про п'єсу. <i>Наталя Бонь «Мандри часом Гліба з Басом».</i> Театралізація уривків п'єси.	
63.	Префікси і прийменники.	
64.	<i>Наталя Бонь «Мандри часом Гліба з Басом».</i> Визначення головної думки твору.	
65.	Перенос слів із префіксами.	
66.	<i>Галина Римар «Про бджілку Таню та її друзів».</i> Театралізація п'єси.	
67.	Суфікс. Словотворча роль суфікса.	
68.	Розвиток мовлення. Мультфільм «Історія про дівчинку, яка наступила на хліб». Складання мініп'єси.	
69.	<i>Платон Воронько «Журавлики-журавлі».</i> Розбір слів за будовою (ознайомлення з алгоритмом).	
70.	ДІАГНОСТИЧНА РОБОТА.	
71.	«Моя байка, добрі люди, у пригоді, може, буде». Поняття про байку. <i>Леонід Глібов «Лебідь, Щука і Рак».</i>	
72.	Частини мови. Поняття про частини мови.	
73.	<i>Народна байка «Не впусти рака з рота».</i> Розрізнення частин мови.	
74.	<i>Олена Пчілка «Снігир та Щиглик».</i> Поділ байки на частини. Добір заголовків до частин. Іменник. Розпізнавання в тексті і самостійний добір іменників.	
75.	Гумористичні вірші. <i>Павло Глазовий «Найважча роль».</i> Іменники, які називають опредмечені дії.	
76.	<i>Степан Руданський «Вовки».</i> Читання вірша за особами. Іменники, які називають ознаки.	
77.	<i>Микола Томенко «І Тарасик працював».</i> Власні і загальні іменники.	
78.	Власні і загальні іменники. Робота з картою України.	
79.	Шкільні веселинки. Власні та загальні іменники.	
80.	Розвиток мовлення. <i>За Василем Сухомлинським «Покинута кошеля».</i> Написання переказу за поданим планом.	

Частина 2		
№ з/п	Тема уроку	Дата
1.	Іменник. Рід іменників. Мовне дослідження. «Казка — це велике диво». <i>Надія Красоткіна</i> «Казка — це велике диво».	
2.	<i>Українська народна казка</i> «Як коваль переміг Змія». Детальний переказ казки. Визначення роду іменників.	
3–4.	<i>Українська народна казка</i> «Золоті яблука». Визначення головної думки казки. Характеристика персонажів. Складання запитань до дійових осіб.	
5.	Змінювання іменників за числами. Мовне дослідження.	
6.	<i>Українська народна казка</i> «Заяче сало». Детальний переказ казки. Іменники, що мають форму тільки однини або тільки множини.	
7.	<i>Українська народна казка</i> «Як кіт чоботи купував». Театралізація казки.	
8.	Закріплення вивченого про іменник.	
9.	<i>Фінська народна казка</i> «Язиката баба». Порівняння казок, схожих за змістом.	
10.	Прикметник. Розпізнавання прикметників у тексті.	
11.	<i>Розвиток мовлення.</i> Опис котика.	
12.	<i>Болгарська народна казка</i> «Що шукав, те й знайшов». Складання плану казки.	
13.	Роль прикметників у мовленні.	
14.	<i>Грузинська народна казка</i> «Як звірі приятелювали». Визначення головної думки казки. Складання запитань за змістом казки. Словосполучення прикметників з іменниками, граматичний зв'язок за допомогою питань між прикметниками та іменниками.	
15.	<i>Узбецька народна казка</i> «Лисиччина порада». Написання коментарів для соціальних мереж щодо ситуації, описаної в казці.	
16.	Розпізнавання граматичної форми прикметника за родовим закінченням, іменником, з яким він зв'язаний, поставленим питанням.	
17.	<i>Джанні Родарі</i> «Палац із морозива». Складання розповіді «Я в палаці із морозива». Змінювання прикметників за родами і числами у сполученні з іменниками.	
18.	<i>Наталя Гуркіна</i> «Хіба може бути інакше?». Оцінювання вчинків персонажів. Узагальнення вивченого про прикметник.	
19.	ДІАГНОСТИЧНА РОБОТА	
20.	Числівник. Розпізнавання серед слів числівників, які відповідають на питання <i>скільки?</i> . Мовне дослідження. Дитячий фольклор. Види дитячого фольклору. <i>Забавлянка</i> «Оце раз, оце два...».	
21.	<i>Народна гра</i> «Коти». Правильна вимова і запис числівників.	
22.	<i>З вільних інтернет-джерел</i> «Сім разів відміряй — один раз відріж». Робота з фразеологізмами. Правильне читання числових виразів.	
23.	Розвиток мовлення. Складання інструкції «Як зробити закладинку для книги».	
24.	Поетичні перлинки. <i>Олександр Олесь</i> «Снігурі». Спостереження за словами, ужитими в переносному значенні. Дієслово. Розпізнавання дієслів у тексті, питання до дієслів.	
25.	<i>Сашко Дерманський</i> «Були собі два брати». Складання діалогів.	
26.	Добір дієслів-синонімів, дієслів-антонімів.	
27.	<i>Вадим Скомаровський</i> «Чому Лютий короткий». Визначення реального і казкового у вірші. Дієслова з прямим і переносним значеннями.	

28.	<i>Григорій Фалькович</i> «Приємна зустріч». Добір інших заголовків до вірша. Доречне вживання дієслів у власних висловленнях.	
29.	<i>Леся Українка</i> «Літо краснеє минуло...». Емоційний настрій вірша.	
30.	Розрізнення часових форм дієслів.	
31.	<i>Катерина Перелісна</i> «Бабине горе». Складання діалогу «Як допомогти бабі». Визначення часу дієслів.	
32.	<i>Спиридон Черкасенко</i> «Зима і весна». Читання вірша за особами. Змінювання дієслів за часами.	
33.	<i>Юлія Турчина</i> «У бабусі на селі». Дієслова, що означають завершену і незавершену дію. Мовне дослідження.	
34.	Розвиток мовлення. <i>Марія Хоросницька</i> «Знаєш рідний край?» Складання рекламного буклета «Запрошуємо в мандрівку».	
35.	<i>Анатолій Костецький</i> «Старий каштан». Складання запитань для інтерв'ю з каштаном.	
36.	Правопис <i>не</i> з дієсловами. Узагальнення вивченого про дієслово.	
37.	ДІАГНОСТИЧНА РОБОТА	
38.	Тарас Шевченко. <i>Українська народна казка Поділля</i> «Про Тараса Шевченка». Визначення казкових і реальних епізодів у казці. Складання плану казки.	
39.	Прийменник. Розпізнавання прийменників у тексті.	
40.	<i>Тарас Шевченко</i> «На вічну пам'ять Котляревському» (уривок). Написання прийменників з іншими словами.	
41.	<i>Тарас Шевченко</i> «Зоре моя вечірняя...». Речення. Повторення відомостей про речення.	
42.	<i>Анатолій Камінчук</i> «Кобзар». Види речень за метою висловлювання.	
43.	Дружба та братство — найбільше багатство. <i>За Наталею Гуркіною</i> «Казочка про дружбу». Поділ тексту на частини. Добір заголовків до частин. Детальний переказ казки.	
44.	Види речень за інтонацією. Окличні речення.	
45–46.	<i>Ірен Роздобудько</i> «Я зніматимуся в кіно». Складання плану оповідання. Розігрування діалогів.	
47.	Правильне інтонування речень, різних за метою висловлювання та вираженням почуттів.	
48.	Розвиток мовлення. <i>За Василем Струтинським</i> «Пригода з клешнею». Написання переказу за самостійно складеним планом.	
49.	<i>Марина Павленко</i> «Метелик лимонниця». Добір інших заголовків до тексту.	
50.	Поняття про головні члени речення.	
51.	<i>Анатолій Камінчук</i> «Березень — як зайчик». Спостереження за мовою вірша (образні вислови, слова, ужиті в переносному значенні). Підмет і присудок як головні члени речення.	
52.	<i>За Миколою Магєрою</i> «Їжачок». Складання продовження розповіді.	
53.	Встановлення граматичних зв'язків між головними та другорядними членами речення.	
54–55.	<i>За Ярославом Стельмахом</i> «Як ми до Генки ходили». Передбачення розвитку подій. Театралізація уривків оповідання.	
56.	Визначення в реченні головних та другорядних членів речення. Встановлення зв'язку слів у реченні.	
57.	<i>Вікторія Остапчук</i> «Про дружбу». Визначення головної думки вірша. Побудова різних видів простих речень. Узагальнення знань про речення.	
58.	Весна-красна вже до нас прийшла! <i>Микола Сингаївський</i> «Квітень».	

	Звертання. Загальні уявлення про слова, що не є членами речення.	
59.	Розвиток мовлення. Складання тексту-розповіді за малюнком і кінцівкою.	
60.	ДІАГНОСТИЧНА РОБОТА.	
61.	<i>Тетяна Строкач</i> «Вербна неділя». Порівняння вірша та відеофільму «Вербна неділя». Текст. Повторення відомостей про текст. Мовне дослідження.	
62.	<i>Андрій М'ястківський</i> «Казочка про писанку». Визначення теми та головної думки тексту.	
63.	<i>Марія Солтис-Смирнова</i> «Як Весна Літо зустрічала». Визначення головної думки твору.	
64.	Визначення в тексті зачину, основної частини і кінцівки. Мовне дослідження.	
65.	Тексти про писанку (з вільних інтернет-джерел, Галина Сапун). Порівняння текстів.	
66.	Розпізнавання тексту-розповіді, опису. Поняття про текст-міркування.	
67.	Поняття про есе.	
68.	Вони прославили наш край. <i>З вільних інтернет-джерел</i> «Її картинами захоплюється світ». Робота з репродукцією картини Катерини Білокур «Натюрморт з колосками і глечиком».	
69.	Ознаки художнього тексту.	
70.	<i>З вільних інтернет-джерел</i> «Ігор Сікорський». Ознаки наукового (науково-популярного) тексту. Складання запитань для інтерв'ю.	
71.	<i>З вільних інтернет-джерел</i> «Квітка чи Кейсі?». Слухання пісні «Я піду в далекі гори». Дослідження «Музика у нашому житті».	
72.	Дослідження будови оголошення. Написання оголошення.	
73.	<i>Галина Терещук</i> «Біатлон — це те, що дуже люблю». Дослідження «Відомі українські спортсмени».	
74.	Дослідження будови запрошення. Написання запрошення.	
75.	<i>За матеріалами сайту «nv.ua»</i> «Видатні українці, зображені на грошових банкнотах».	
76.	Створення фотоколажу «Видатні українці, зображені на грошових банкнотах».	
77.	Узагальнення вивченого про текст.	
78.	Розвиток мовлення. Створення книжечки «Вони прославили наш край».	
79.	ДІАГНОСТИЧНА РОБОТА	
80.	Літо, ти прекрасне всім! <i>Тетяна Корольова</i> «Щедре літо». Повторення вивченого. Повторення вивченого про звуки, букви, алфавіт.	
81.	Розвиток мовлення. <i>Леся Вознюк</i> «Сумувала книжечка». Написання відгуку на прочитану книгу.	
82.	<i>Олег Погинайко</i> «Літо». Узагальнення знань і вмінь, здобутих у третьому класі. Підсумковий урок.	

Звуки і букви. Алфавіт. Наголос Шкільний дзвінок нас кличе до навчання

Урок 1. Повторення вивченого в 2 класі. Український алфавіт. Роман Роляник «До школи». Виразне читання вірша.

Мета. Ознайомити учнів з новим підручником «Українська мова та читання». Розширити уявлення школярів про мову як найважливіший засіб спілкування між людьми, про її суспільне значення, про мову як головну ознаку нації і держави. Закріпити знання учнів про алфавіт, співвідношення між звуками мови та їх буквеним позначенням на письмі. Виховувати повагу до рідної мови та увагу до мовленого слова.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Організація класу до роботи на уроці.

1. Ознайомлення з підручником.

— Діти, у третьому класі ви продовжуватимете вивчати українську мову та читання. Ви працюватимете з двома частинами підручника: з I частиною — у першому семестрі та з II частиною — у другому. Прочитайте, як називається підручник, прізвище авторки. Розгляньте малюнок на обкладинці. Як ви гадаєте, чи можна за малюнком упізнати, що то Україна? Що саме допомогло вам у цьому?

— Чому підручник називається «Українська мова та читання»?

— Перегорніть обкладинку. Розкажіть, що ви бачите на форті.

Відтак учні ознайомлюються з умовними позначеннями на с. 2, знаходять зміст, пригадують текст Державного Гімну України (с. 3).

2. Мотиваційне звернення до учнів.

Самостійне читання звернення (с. 4).

II. Основна частина уроку.

1. Робота над віршем Романа Роляника «До школи».

«Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Учитель виразно читає вірш, цікавиться, який настрій учнів після слухання.

Виконання вправи 2 (за вимогами підручника).

2. Повторення вивченого про звуки і букви.

- Повторення алфавіту. (Учитель проєктує алфавіт на екран.)

— Назвіть усі літери.

— Ви пам'ятаєте, що означає слово *алфавіт*? А які слова близькі за значенням до даного слова? (*Азбука, абетка*.) Пригадайте, як утворилися ці слова.

- Вправа 3 (завдання 1).

Самостійне списування другого речення з вірша Р. Роляника «До школи».

— У якому слові найбільше букв, що позначають голосні звуки? У якому слові найменше голосних звуків?

- Повторення правила.
- Вправа 3 (завдання 2, 3).
- Вправа 3 (завдання 4).

Учні записують букви *Вв Дд Ее Іі Її Нн Оо Тт Хх Цц ь Юю*.

3. Узагальнення знань.

Гра «Відгадай слова». Учитель пропонує спочатку відгадати кілька слів, а потім у групах скласти кілька аналогічних завдань.

- Перша буква — перед *я*, друга — після *п*, третя — перша буква алфавіту. (*Юра*.)
- Яке слово утвориться, якщо ми назвемо букви, які позначають звуки [т] і [б]? (*тебе*); [к] і [ж]? (*каже*); [к] і [ш]? (*каша*).

III. Заключна частина.

1. Домашнє завдання.

Вправа 4 на с. 6.

2. Зворотний зв'язок. Вправа «Відкритий мікрофон».

— Розкажіть про свої враження від уроку. Висловіть побажання однокласникам.

Урок 2. Розташування слів за абеткою, орієнтуючись на першу і другу літери. Вимова і правопис слова *бібліотека*. Юлія Хандожинська «У бібліотеці». Повторення вивченого про будову тексту.

Мета. Формувати вміння розташовувати слова в абетковому порядку, здійснювати аналітико-синтетичні вправи (звуко-буквений аналіз, зіставлення звукової схеми зі словом), закріпити знання про українську абетку; повторити відомості про будову тексту. Удосконалювати читацькі навички (читання в особах). Розвивати мовлення, критичне мислення. Виховувати любов до книг.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Організація класу.

II. Основна частина.

1. Мотивація навчальної діяльності учнів.

- Відгадування загадки.

Можу я розповідати,
розважати і навчати,

ще й пораду слухну дати
тим, хто вміє прочитати. (*Книга*)

Леся Вознюк

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

- Робота в групах. Виконання завдання на вибір.

Скласти і записати речення зі словом *книга*.

Згадати і записати прислів'я зі словом *книга*.

- Вправа «Інтерв'ю» (мозковий штурм).

— Скільки звуків у слові *книга*? Яких звуків у цьому слові більше — голосних чи приголосних?

Як називається приміщення, де купують книги? Як називається приміщення, де можна взяти книгу для читання, а потім повернути її?

2. Оголошення теми та завдань уроку.

3. Робота над казкою Юлії Хандожинської «У бібліотеці».

- Робота в групах. Читання казки. Визначення жанру.

Вправа 6 (с. 7).

Повторення назв частин тексту.

- Вправа 7 (завдання 1). Читання казки в особах.

— Що ви зрозуміли, прочитавши казку?

— Подискутуйте, чи будуть бібліотеки в майбутньому.

4. Розміщення слів за алфавітом.

- Вправа 7 (завдання 2).

Робота в групах. Перед виконанням вправи учні пригадують, що книги розміщують в абетковому порядку за прізвиськом автора.

- «Щоденні 5». Збагачую свій словниковий запас.

Вимова і написання слова *бібліотека*.

- Вправа 8 (завдання 1).

Учні добирають і записують на дошці «хмару бібліотечних слів». Відтак записують у зошитах 6 слів за абеткою.

- Вправа 8 (завдання 2).

Учні випишують слова: *на, полиці, де, лежало, багато, та, не, одна*.

- Вправа 8 (завдання 3). Самостійне виконання.

III. Заключна частина.

1. Рефлексія. Вправа «Сходінки успіху».

Учитель пропонує учням оцінити свою роботу на уроці й позначити смайликом на сходінці відповідного кольору: зелений — мені все вдалося; жовтий — я задоволений / задоволена своєю роботою; блакитний — на жаль, не все вдалося; помаранчевий — я старався / старалася; синій — деякі завдання давалися важко; червоний — мені потрібна була допомога.

2. Домашнє завдання.

Вправа 9 на с. 8.

Урок 3. Галина Сапун «Мандрівка в Країну Словників». Дослідження будови словників. Укладання літературного словничка.

Мета. Розширити знання учнів про словники, їх різноманітність. Закріплювати вміння працювати зі словниками. Удосконалювати навички розташовувати слова за абеткою. Розвивати увагу, критичне мислення, мовлення. Виховувати пізнавальні інтереси, пильність до рідного слова.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Мотивація навчальної діяльності учнів. Гра «Збираємося в мандрівку до лісу».

Робота в парах (або малих групах).

Учитель проектує на екран зображення предметів (кошик, відро, каремат, намет, бублики, гриби, горіхи, стіл тощо), серед яких учням треба вибрати ті, які, на їхню думку, можуть знадобитися у мандрівці до лісу. Діти записують список предметів.

— Поясніть свій вибір.

— Які слова викликають труднощі в написанні? Як перевірити себе?

— Чи можете пояснити значення слів *каремат*, *намет*?

2. Повідомлення теми уроку.

— Сьогодні ми вирушимо в мандрівку за знаннями в Країну Словників.

— Пригадайте, що вам відомо про словники.

3. Опрацювання статті «Мандрівка в Країну Словників».

- «Щоденні 5». Читаю для себе. Читання з позначками.

Учні самостійно читають статтю. На берегах ставлять позначки «+» (це мені відомо), «?» (не зовсім зрозуміло), «V» (це цікаво). Після читання з'ясовують, що було не зовсім зрозумілим.

- Робота в групах. Виконання завдання на вибір.
 - Виписати з другого абзацу статті назви словників. Розташувати їх в абетковому порядку.
 - Виписати зі статті слова з подовженими приголосними в абетковому порядку.
- Вправа 11 (завдання 1).

Учні висловлюються за зразком.

Я погоджуюся / не погоджуюся з думкою, що словники — книги-всезнайки.

Я вважаю, що ..., тому що

Наприклад,

Отже,

- Вправа 11 (завдання 2).

Після переліку книг, у яких можна знайти наукову інформацію, варто запропонувати учням подискутувати, яким словником (книгою чи електронним) зручніше користуватися.

- Вправа 12 (завдання 1).

Робота в групах. Практична робота зі словниками з класної бібліотечки.

- Вправа 12 (завдання 2).

Робота в групах. Складання «Літературного словничка».

Для «Словничка» учні можуть дібрати слова *автор*, *книга*, *вірш*, *оповідання*, *стаття*, *заголовок*, *казка*, *байка*, *п'єса*, *авторка*, *легенда*, *казкар*, *слово*, *думка*, *скоромовка*, *приказка*, *загадка*, *прислів'я* тощо.

III. Заключна частина.

1. Рефлексія.

— Що нового ви дізналися на уроці?

— Які завдання вам було цікаво виконувати?

— Де вам знадобляться здобуті знання?

2. Домашнє завдання.

Скласти список імен 6-7 однокласників за абеткою.

Урок 4. Використання алфавіту під час роботи з навчальними словниками. Укладання списків слів за абеткою.

Мета. Закріплювати навички роботи зі словниками. Удосконалювати вміння укладати списки слів. Збагачувати словниковий запас учнів. Розвивати мовлення, вміння відстоювати свою думку. Виховувати пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Організація класу.

II. Основна частина.

1. Мотивація навчальної діяльності учнів. Гра «Склади прислів'я».

- Робота в парах.

Учитель проектує на екран слова на кольорових смужках. Учні складають прислів'я за кольоровими підказками.

Слово чемне кожному приємне.

Хто мовчить, той двох навчить.

Спершу слово зваж, а потім скажи.

Слово до слова — зложиться мова.

Джерело: Народ скаже, як зав'яже. Українські народні прислів'я та приказки. Добірка для школярів // Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2007. — 224 с.

— Що спільного у всіх прислів'ях?

— Запишіть одне з прислів'їв з пам'яті.

2. Сприймання та засвоєння матеріалу.

- Вправа 13 (завдання 1).

Учні самостійно записують вислови, з якими погоджуються. Кілька учнів коментують, чому саме ці вислови записали.

— Як розміщені слова у словниках?

— Які словники потрібні вам для навчання?

- Вправа 13 (завдання 2).

Учні записують назви словників: «*Орфографічний словник*», «*Англійсько-український словник*», «*Тлумачний словник*», «*Фразеологічний словник*».

- Вправа 14. Мовне дослідження.

Після дослідження учні доходять висновку, що у словниках всі слова розташовані в абетковому порядку. Якщо перші букви однакові, треба брати до уваги другі, треті букви.

- Вправа 15 (завдання 1).

Учні самостійно складають список назв шкільного приладдя за абеткою. Відтак у парах доводять одні одним, що завдання виконано правильно.

- Робота в групах.

Учитель проектує на екран зображення овочів, фруктів, продуктів. Учнім треба скласти окремі списки за абеткою. Важливо, щоб серед зображень були слова на однакову першу літеру.

- Гра «За абеткою шикуйсь!».

Робота в групах (по 6-7 учнів).

Учитель пропонує вишикуватися за абеткою:

- за іменами;
- за прізвищами.

III. Заключна частина.

1. Рефлексія.

— Що вам на уроці вдалося найкраще?

— За що ви можете похвалити себе?

— За що ви можете похвалити однокласників?

2. Домашнє завдання.

Вправа 16 (с. 10-11).

Урок 6. «Нарядилась осінь в дороге намисто...». Українська народна казка Наддніпров'я «Осінь». Театралізація казки.

Мета. Ознайомити учнів з українською народною казкою Наддніпров'я «Осінь»; вчити вникати у зміст прочитаного; дати первинні навички проблемного аналізу казки. Розвивати спостережливість, увагу, логічне мислення, вміння формувати оцінні судження, активізувати читацьку пам'ять, акторські здібності, мовлення. Виховувати ввічливість, чесність, добропорядність.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

Учитель проєктує на екран прислів'я, у яких всі слова подані злисто.

Осінь у сьому рахунок веде.

Осінь ідей засобою дощ веде.

— Якою темою об'єднані прислів'я? Які ще прислів'я, приказки, прикмети про осінь ви знаєте?

— Попрацюйте в групах. Виконайте завдання на вибір.

- Дібрати спільнокореневі слова до слова *осінь*.
- Скласти асоціативну павутинку зі словом *осінь*.

— Сьогодні починаємо читати твори нового розділу. Прочитайте його назву в підручнику (с. 12).

Як ви гадаєте, про що йтиметься у творах розділу «Нарядилась осінь в дороге намисто»?

— У якому значенні (прямому чи переносному) вжито словосполучення *нарядилась осінь*?

3. Вправи 22, 23 (с. 12-13).

Учні відгадують загадку, вибирають серед поданих слів ті, якими можуть назвати осінь, записують їх в абетковій послідовності.

Складання і записування речень про осінь.

4. Робота над казкою «Осінь» (с. 13-14).

- Вправа «Передбачення».

— Прочитайте заголовок казки, розгляньте малюнок. Про що, на вашу думку, йтиметься в казці? Хто буде персонажами казки?

— Це українська народна казка Наддніпров'я. Як ви гадаєте, де в нашій країні знаходиться Наддніпров'я? Як утворилося це слово? (*Наддніпров'я, або Подніпров'я, Наддніпрянина — це історично-географічна частина України по обидва боки Дніпра.*)

- Робота в групах. Читання казки.

Учні читають казку почергово по одному абзацу.

- Чи справдилися ваші передбачення щодо змісту?
- Хто найточніше передбачив розвиток подій?
- Чиї передбачення були найнесподіванішими?

- Вправа 25.
- «Щоденні 5». Висловлююся за змістом прочитаного.

— Який епізод казки вам найбільше сподобався?

— Чому дід вважав себе багатим?

— Яка головна думка казки? (*Багатим є не тільки той, у кого багато грошей чи золота, а й той, хто бачить довкола себе красу природи, дарує радість і втіху іншим.*)

— Чому, на вашу думку, осінь називають золотою?

- Вправа 26. Театралізація казки.

III. Заключна частина.

1. Рефлексія.

Учні висловлюються про вивчене на уроці, свої досягнення.

2. Домашнє завдання.

Скласти і записати два запитання за змістом казки.

Урок 7. Перенос слів з рядка в рядок.

Мета. Закріплювати вміння учнів будувати звукові схеми слів, ділити слова на склади; пригадати правила переносу слів з рядка в рядок. Розвивати фонетико-фонематичне мовлення, увагу, пам'ять. Виховувати ввічливість, чесність, добропорядність.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

Учні працюють у парах. Зачитують одні одним складені запитання та відповідають на них.

— Які запитання найцікавіші?

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Пригадайте казку, яку ми читали на попередньому уроці. Назвіть персонажів казки. (*Цар, дід.*)

— Визначте кількість складів у назвах персонажів.

— Чи можна перенести ці слова з рядка в рядок? Чому?

— Сьогодні ми повторимо правила переносу слів з рядка в рядок.

3. Робота з підручником (с. 14-15).

- Вправа 27 (1).

Учні виписують речення: *Де пройде цар, там і горить все золотом: і листя, і травичка, і поля, і сади.* Підкреслюють слова *сади, поля, листя.*

— Визначте кількість складів у підкреслених словах. Яке слово можна перенести двома способами?

- Повторення правила переносу слів з рядка в рядок.

Читання правил переносу на с. 15.

- Вправа 27 (2).

У першому абзаці казки є 11 трискладових слів (*приснився, кожної, багато, лікарів, знахарів, хотіли, допоміг, густому, Козиній, ходили, легенди*).

— У яких словах є збіг приголосних звуків? Як ви поділили їх на склади для переносу?

- Вправа 27 (3).

— Пригадайте назви осінніх місяців. (*Вересень, жовтень, листопад.*)

— Визначте кількість складів у кожному слові.

— Запишіть слова, поділяючи їх на склади для переносу.

4. Узагальнення й систематизація знань.

- Розподільний диктант.

— Записати у лівий стовпчик слова, які не можна переносити з рядка в рядок, у правий — слова, які можна переносити: *деньок, тінь, мрія, сойка, гілля, олія, батько, ясен, ящик, місяць.*

— Пронумеруйте слова лівого стовпчика за абеткою. (*Мрія, олія, тінь, ясен, ящик.*)

- Вправа «Біном фантазії».

— Виберіть два будь-які слова з правого стовпчика, складіть з ними речення.

- Виконання завдання на вибір.

- Доповнити і записати речення *Осінь називають золотою, тому що...*

- Списати скоромовку. Підкреслити слова, у яких є збіг приголосних.

Край узлісся на осичці

лисенятам і лисичці

листя шелестіло,

стежку золотило.

Джерело: <http://web.archive.org/save/https://mamabook.com.ua/dityachi-skoromovki-pro-pori-roku-ukrayinskoyu-movoyu/>

III. Заключна частина.

1. Рефлексія.

— Як треба переносити слова з рядка в рядок?

2. Домашнє завдання.

Вправа 28 (с. 15). Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 8. Розвиток мовлення. Робота з деформованими реченнями та текстом. Іванна Блажкевич «Осінь, осінь...».

Мета. Повторити та узагальнити знання учнів про речення, текст; вчити віднаходити правильні межі речень, складати речення з розсіпаних слів, об'єднувати речення у зв'язний текст. Розширювати і збагачувати словниковий запас учнів, розвивати мовлення, вчити бачити і розуміти прекрасне. Виховувати почуття любові до природи.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Скількома способами можна перенести з рядка в рядок слово *листячко?* (*Чотирма.*)
- Із чим автор порівняв кленовий листок? (*Із гусячою лапкою.*)
- У які ще кольори осінь розфарбовує клени?

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Прочитайте ще раз вірш Грицька Бойка. Який настрій він вам навіває?
 — Ще зовсім недавно ви купалися в річці, гралися на зеленій травичці. А сьогодні під ногами шарудить опале листя, птахи співають свої прощальні пісні. Проте осінь — золота пора. Вона принесла нові яскраві барви, нові звуки. Цій порі року присвячено чимало віршів, художніх полотен, музичних творів. От і українська поетеса Іванна Блажкевич поділилася своїм баченням осені. На уроці ми ознайомимося з віршем «Осінь, осінь...». А ще пригадаємо вивчене про речення, текст.

3. Робота над віршем Іванни Блажкевич «Осінь, осінь...» (с. 15-16).

- «Щоденні 5». Читаю для себе.
- Використання стратегії «Ромашка Блума». Робота в групах.

Орієнтовні запитання:

Просте. Про яку пору року йдеться у вірші?

Уточнююче. Я можу помилитися, але, здається, поетеса згадує листочки берези?

Пояснююче. Чи можемо назвати осінь художницею?

Творче. Якою ви уявляєте закладинку з листочків?

Оціночне. Чи правильно роблять діти, що плетуть вінки з листочків?

Практичне. Що ви могли б зробити з листочків?

- Вправа 30.

Коллективно визначають, що вірш треба читати спочатку сумно (два рядки), далі — веселіше, у помірному темпі.

- Вправа 31.

Робота в парах. Учні усно називають ознаки до поданих слів.

- Вправа 32 (1).
- Вправа 32 (2).

— Прочитайте слова кожного рядка. Складіть з них речення.

— Чи утворюють ці речення текст?

— Який заголовок ви можете дібрати до тексту?

- Виконання завдання на вибір.
 - Поділити на склади для переносу з рядка в рядок всі слова четвертого речення.
 - Скласти і записати речення про осіннє дерево.

III. Заключна частина.

1. Рефлексія.

— Прочитайте запис на екрані. Запишіть речення в такому порядку, щоб розповісти про клен восени: (3) *Біля клена килим золотий лежить.* (1) *Облітає листя з клена.* (2) *Клен від холоду дрижить.*

2. Домашнє завдання.

Вправа 33 (с. 16). Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 9. Василь Сухомлинський «Що найтяжче журавлям». Читання тексту за особами. Тверді та м'які приголосні звуки. Позначення м'якості приголосних на письмі.

Мета. Формувати загальну та емоційну культуру через казки В. Сухомлинського; ознайомити учнів з казкою «Що найтяжче журавлям»; вчити передбачати зміст твору за заголовком та ілюстрацією; формувати навички читання за особами. Повторити вивчене про тверді й м'які приголосні звуки та позначення їх на письмі. Розвивати естетичну свідомість, спостережливість, допитливість. Виховувати доброту, чуйність.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Які «осінні» слова ви виписали?
- Виконайте завдання на вибір.
 - Побудувати звукові моделі двох слів.
 - Поєднати будь-які два слова в одне речення.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Гра «Дешифрувальник».
- Розшифруйте слова за поданими кодами.

	<i>a</i>	<i>б</i>	<i>в</i>	<i>г</i>	<i>г</i>	<i>Код 1.</i> 3а, 3г, 2б, 3б, 1в, 1а, 1г.
1	л	и	в	і	й	<i>Код 2.</i> 1а, 2в, 1а, 2в, 2а, 1б.
2	к	р	е	н	ш	<i>Код 3.</i> 2г, 3г, 3б, 2а, 1б.
3	ж	а	о	у	п	<i>Код 4.</i> 3а, 3б, 1г, 1в, 3в, 2б, 3в, 2г, 2а, 1б.

Учні розшифровують слова *журавлі, лелеки, ипаки, жайворонки*.

— До якої тематичної групи належать розшифровані слова? (*Птахи.*)

— Що цікавого про цих птахів ви знаєте? (*Це перелітні птахи.*)

— Сьогодні ми ознайомимося з казкою Василя Сухомлинського «Що найтяжче журавлям».

3. Робота над казкою (с. 16-17).

- Вправа «Передбачення».

Учні читають заголовок, висловлюють припущення щодо змісту казки.

- Підготовка до самостійного читання.

Швидке прочитування слів, спроектованих на екран.

відпочити	осипається	притулились
заночують	питається	гомонять
курлічуть	прислухається	називається

- «Щоденні 5». Читання для когось.

Учні працюють у групах. Читають текст почергово по одному абзацу.

- Вправа 35.
- Вправа 36 (завдання 1).

Визначають, що заголовком тексту може бути друге прислів'я.

- Вправа 36 (завдання 2).
- Вправа 37 (завдання 1).

Виписують слова *осіннього, (на) узліссі, сіли, відпочити, журавлі, летіли, теплий, край, зайшло, й, заночують*.

- Повторення правила (с. 18).
- Вправа 37 (завдання 2 і 3).

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 38 на с. 18. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 10. Тверді та м'які приголосні звуки. Позначення м'якості приголосних на письмі. Вимова і правопис слова *кишеня*. Марія Хоросницька «Осінь». Порівняння віршів.

Мета. Закріпити вивчене про тверді й м'які приголосні звуки та позначення їх на письмі. Ознайомити з віршем Марії Хоросницької «Осінь». Навчати порівнювати однакові за темою твори. Розвивати спостережливість, допитливість, комунікативні уміння. Виховувати естетичні смаки.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Прочитайте слова, останній звук у яких м'який. Якими буквами позначено м'які звуки?
- Доберіть близькі за значенням слова до слова *жураються*. (*Тужать, сумують*.)
- Доберіть протилежні за значенням слова до слова *жураються*. (*Радіють, веселяться*.)

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Пригадайте назву розділу, який ми вивчаємо. (*Нарядилась осінь в дороге намисто*.)
- Назва розділу — це рядки з вірша Марії Хоросницької «Осінь». Ми сьогодні ознайомимось з цим віршем. А ще перевіримо, чи вмієте ви розрізняти приголосні тверді та м'які звуки.

3. Робота над віршем Марії Хоросницької «Осінь» (с. 18-19).

- «Щоденні 5». Читаю для себе.
- Прочитайте вірш самостійно упівголоса. Розкажіть, який у вас настрій після читання.
- Вправа 40.
- Порівняйте зміст вірша та ілюстрацію до нього. Які рядки вірша ви підписали б під ілюстрацією?
- Які вислови ви хотіли б використати для написання свого твору про осінь?

- Вправа 41 (завдання 1).

Робота в групах. Заповнення таблиці за зразком, поданим у підручнику.

- Вправа 41 (завдання 2).

Учні виписують указані букви зі слів *кошик* і *качеля*, утворюють слово *кишеня*.

Виконання завдання на вибір.

- Скласти асоціативну павутинку зі словом *кишеня*.
- Дібрати і записати кілька слів — назв ознак до слова *кишеня*.
- Вправа 41 (завдання 3).

Робота в парах. Установлення відповідності між фразеологізмами та їх значеннями. Обговорення доречності вживання поданих фразеологізмів у мовленні.

- Вправа 42.
- Вправа «Броунівський рух».

Учні обирають для роботи картки різних кольорів. Самостійно виконують завдання за вказаний учителем час. Відтак групуються за кольорами карток, звіряють виконання завдань.

Зелена картка. Дописати речення. Підкреслити слова, у яких є приголосні м'які звуки.

Осінь прикрашає різними барвами дерева, тому що ...

Синя картка. Поділити на склади для переносу подані слова. Підкреслити букви, які пом'якшують попередні приголосні.

Осінне, мальовничі, колючки, галявина.

Помаранчева картка. Списати речення, уставляючи пропущені слова.

Лісом ... (осінь) походила — Залишила лиш ... (ялинку)
все навкруг позолотила. ... (їжачкові) на хатинку.

Галина Шевчук

Джерело: <http://web.archive.org/save/http://doshkolenok.kiev.ua/skazki-legendy/466-virshi-pro-osin.html>

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 43 на с. 20. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 11. За Вірою Оберемок «Грибозбір». Словесне малювання. Подовжені приголосні звуки.

Мета. Закріпити вивчене про подовжені приголосні звуки та позначення їх на письмі. Ознайомити з твором Віри Оберемок «Грибозбір». Збагачувати словниковий запас учнів. Розвивати спостережливість, допитливість, комунікативні уміння. Виховувати естетичні смаки, любов до природи.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- У якому слові, *дощ* чи *день*, більше звуків?
- Як можна перенести з рядка в рядок слово *щедрість*?

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

Відгадування загадки.

І великі, і малі	не бояться анітрішки.
повдягалися в брилі.	Ліс — улюблений їх край.
І дощу ці одноніжки	А як зветься — відгадай. (<i>Гриби</i>)

Галина Демченко

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

- Які слова допомогли вам відгадати загадку?
- Яким словом називає авторка гриби? (*Одноніжки*.)
- Придумайте свої цікаві назви.

3. Робота над оповіданням Віри Оберемок «Грибозбір» (с. 20-21).

- Вправа «Передбачення».

Учні висловлюють припущення щодо змісту оповідання.

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

— Прочитайте самостійно оповідання. Заповніть картку за зразком.

Назва твору
Автор / авторка
Мене найбільше вразило
Запитання за змістом твору:
1.
2.

- Вправа 45 (с. 21).

4. Повторення граматичного матеріалу.

- Вправа 46 (завдання 1).

— Чи однакова кількість звуків і букв у записаних словах? Чому?

- Вправа 46 (завдання 2).

— Пригадайте, як переносять з рядка в рядок слова з подовженими приголосними. Наведіть приклади таких слів.

- Вибірковий диктант.

Завдання: записувати тільки слова з подовженими приголосними.

На траві й квітках росинки,	щебетання й пісня пташки,
шелестіння й гомін гілки,	скрип жука, гудіння бджілки.

Яків Щоголів

Джерело: http://web.archive.org/save/http://abetka.ukrlife.org/virshi_dytnstva11.html

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 47 на с. 22. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 12. Василь Кравчук «Журавлиний подарунок». Передбачення змісту твору за заголовком. Порівняння творів, різних за жанрами, однакових за темою. Слова з апострофом.

Мета. Закріпити вивчене про апостроф. Ознайомити з віршем Василя Кравчука «Журавлиний подарунок». Вчити порівнювати твори. Збагачувати словниковий запас учнів. Розвивати спостережливість, допитливість, комунікативні уміння. Виховувати любов до природи.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Прочитайте виразно вірш Михайла Стельмаха «Зайцева капуста». Чому вірш має таку назву?
- Яким господарем автор описує зайчика?

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

Відгадування загадки.

З довгим дзьобом і ногами ходить-бродить, діток має,
між болотами, лугами а на зиму відлітає. (*Журавель*)

Леся Вознюк

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

Виконання завдання на вибір.

- Скласти сенкан зі словом *журавель*.
- Скласти кластер зі словом *журавель*.

— Пригадайте, яку казку про журавлів ми читали на одному з попередніх уроків. Про що розмовляли журавлі з берізкою?

— Сьогодні ми прочитаємо вірш Василя Кравчука «Журавлиний подарунок». Порівняємо зміст вірша та казки. А ще пригадаємо правила написання слів з апострофом.

3. Робота над віршем Василя Кравчука «Журавлиний подарунок» (с. 22-23).

- Вправа «Передбачення» (перше завдання вправи 48).

Учні висловлюються про те, кому журавлик міг зробити подарунок, яким був подарунок.

- Самостійне читання вірша.
- Вправа 49.

4. Повторення вивченого про апостроф.

- Вправа 50 (завдання 1).

Учні виписують слова *пір'їна, нам'ятав*. Називають букви, між якими стоїть апостроф.

- Повторення правила на с. 23.
- Вправа 50 (завдання 2).
- Повторення правила переносу слів з апострофом.

Учні складають речення зі слів, спроектованих на екран.

Мати, на грядці, Оленчина, бур'яни, виполола.

— Назвіть слово з апострофом. Як його перенести з рядка в рядок?

— Запишіть речення під диктування.

Солов'їні співи чути у гаю.

— У якому слові ви поставили апостроф?

— Поділіть слово *солов'їні* на склади для переносу.

— Складіть і запишіть речення з двома словосполученнями (на вибір), спроектованими на екран.

Іграшки для Мар'янки; за кам'яним будинком; гусяча пір'їна;
на шкільному подвір'ї; дружні хлоп'ята.

— Побудуйте звукові моделі слів з апострофом.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 51 на с. 24. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 13. За Олегом Погинайком «Осінь без смутку». Складання діалогу «Спогади про літо».

Мета. Ознайомити учнів з оповіданням Олега Погинайка «Осінь без смутку». Вчити добирати інші заголовки до твору, обґрунтовувати свою думку. Збагачувати словниковий запас учнів. Розвивати спостережливість, допитливість, акторські здібності, комунікативні уміння. Виховувати любов до природи.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

— Які слова скоромовки ви написали з апострофом? Як можна перенести з рядка в рядок ці слова?

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Гра «Дешифрувальник».

— Розшифруйте слова за поданими кодами.

	<i>a</i>	<i>б</i>	<i>в</i>	<i>г</i>	<i>г</i>	Код 1. 1г, 1а, 3г, 1а, 2г, 2а.
1	е	о	к	б	я	Код 2. 1в, 2в, 1а, 3в.
2	а	т	л	з	ю	Код 3. 2б, 1б, 3б, 1б, 2в, 1г.
3	и	п	н	р	є	Код 4. 2в, 3а, 3б, 2а.

Учні розшифровують слова *береза, клен, тополя, липа*.

— До якої тематичної групи належать розшифровані слова? (*Дерева*.)

— Що цікавого про ці дерева ви знаєте? (*Це листяні дерева*.)

- Вправа 52 (с. 24).

Учні відгадують загадку.

— Сьогодні ми вчитимемося складати діалог, а ще ознайомимося з оповіданням Олега Погинайка «Осінь без смутку».

3. Діалогічне мовлення.

Учні обирають один з листочків (липи, берези, тополі, клена). Працюють у парах. У кожній парі листочки з різних дерев. Складають діалог «Спогади про літо».

4. Робота над оповіданням «Осінь без смутку» (с. 24-25).

- Робота над заголовком.

— Що означає слово *смуток*? (*Невеселий настрій, сум, журба*.)

— Доберіть протилежне за значенням слово до слова *смуток*. (*Радість*.)

- «Щоденні 5». Читаю для когось.

Робота в групах. Почергове читання тексту по 3-4 речення.

— Який у вас настрій після читання твору — сумний чи веселий?

- Вправа 55.

— Які фрагменти тексту нагадують вам казку?

— Яка головна думка оповідання? (*Кожна пора року прекрасна по-своєму. Треба вміти бачити красу природи*.)

- Використання стратегії «Ромашка Блума». Робота в групах.

Орієнтовні запитання:

Просте. Про яку осінь (ранню, золоту, пізню) йдеться в тексті?

Уточнююче. Я можу помилитися, але, здається, листочки раділи, коли дивилися в небо?

Пояснююче. Чи можемо назвати хлопчика допитливим?

Творче. Яким ви уявляєте хлопчика?

Оціночне. Чи правильно чинив хлопчик, що усміхався кожному листочкові?

Практичне. Що можна зробити з різнобарвних листочків?

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Скласти і записати три запитання осіннім листочкам.

Урок 14. Слова з дзвінкими приголосними звуками в кінці слова і складу перед глухими.

Мета. Уточнити і закріпити знання учнів про приголосні звуки та спосіб позначення їх на письмі; навчати правильно вимовляти дзвінки й глухі приголосні звуки. Розвивати вміння розрізняти на слух та за способом вимовляння дзвінки й глухі приголосні звуки. Виховувати любов до природи.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Про що ви хотіли б запитати в осінніх листочків?
- Що ви відповіли б, якби були листочками?

2. Орфоетичні вправи.

Учитель проєктує на екран пари слів, учні читають, порівнюють вимову парних дзвінких та глухих приголосних.

брати — прати

гриб — грип

жити — шити

бік — пік

грубка — групка

жабка — шапка

зірка — сірка

кізка — кіска

ліз — ліс

3. Повідомлення теми уроку.

— Сьогодні на уроці ми вчитимемося правильно вимовляти і розрізняти на слух дзвінки та глухі приголосні звуки.

4. Запис скоромовки під диктування.

В дощ шукав у лісі гриб
й захворів тепер на грип.

Лікував я довго зуб,
на обід поїв лиш суп.

Дмитро Чередниченко

Джерело: <http://web.archive.org/save/https://vseosvita.ua/library/urok-22-dzvinki-i-gluhi-prigolosni-zvuki-76778.html>

— Підкресліть пари слів, що розрізняються дзвінкими й глухими приголосними. (*Гриб — грип, зуб — суп.*)

4. Робота з підручником.

- Вправа 56 (завдання 1).
- Повторення правила про вимову дзвінких приголосних звуків у кінці складу та перед глухими приголосними.
- Вправа 56 (завдання 2-4.)

6. Узагальнення й систематизація знань.

— Прочитайте з екрана лічилку. Поміркуйте, які букви треба уставити на місці крапок.

Слухай, як лічити слі..(д/м):

Я — весна, а ти — зима.

Я — кульба..(б/п)ка, ти — кульді..(д/м).

Був моро..(з/с), тепер нема!

Анатолій Камінчук

Джерело: http://web.archive.org/save/https://sonyashnik.com/verses/3/24_0.html

— Спишіть лічилку. Поділіть на склади для переносу слова зі знаком м'якшення.

— З оповідання Олега Погинайка «Осінь без смутку» випишіть назви кольорів за абеткою. Підкресліть букви, які позначають дзвінки приголосні звуки.

Правильно виконане завдання матиме такий вигляд: багряний, вишневий, жовтий, зелений, рожевий, фіодетовий, червоний.

— У назвах яких кольорів всі приголосні звуки дзвінки?

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 57 (с. 26). Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 15. Розвиток мовлення. Антоніна Листопад «Посадіть калину коло школи». Стаття «Калина звичайна» (енциклопедія «Вікіпедія»). Складання розповіді «Калина» з елементами опису.

Мета. Розширити знання учнів про калину як символ України, показати, як оспівував її український народ. Формувати вміння добирати найбільш влучні прикметники для опису калини. Розвивати мовлення, мислення, спостережливість, уміння порівнювати і зіставляти. Виховувати любов до національних традицій, народної мудрості, рідного краю.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

Слухання запису української народної пісні «Ой роду наш красний» у виконанні Ніни Матвієнко.
— Який настрій у вас після слухання пісні?

II. Основна частина.

1. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Відгадайте загадку.

У пучечках невеличких	з гіллячок звисають,
на кущі живуть сестрички.	вогником палають.
Восени хто гляне —	Що ж це за красуня дивна?
вмить добрішим стане:	То в гаю стоїть ... (калина).

Віра Куліш-Гальчинська

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

— На сьогоднішньому уроці ми вестимемо мову про калину. Проведемо дослідження, як про калину розповідають поети і як — науковці. Складемо розповідь «Калина» з елементами опису.

2. Ознайомлення з віршем Антоніни Листопад «Посадіть калину коло школи» (с. 26-27).

Учні самостійно упівголоса читають вірш, виконують вправу 59.

— Які словосполучення про калину ви хотіли б використати у своїй розповіді? Запишіть їх.

3. Ознайомлення з науковою статтею з вікіпедії.

Читання уривка статті в підручнику.

— Що цікавого про калину ви дізналися з уривка?

Перегляд усієї статті за QR-кодом, поданим у підручнику.

— Який варіант (паперовий чи електронний) вам було легше читати? Чому?

— Що спільного між науковою статтею та віршем Антоніни Листопад?

— Які словосполучення про калину зі статті «Калина звичайна» ви хотіли б використати у своїй розповіді? Запишіть їх.

4. Узагальнення відомостей про калину.

— Здавна існує гарний звичай: біля щойно зведених осель, на примітному місці садили калину.

— Діти, а в кого з вас біля будинку росте калина? Хто її посадив і доглядає? Що ви відчуваєте, коли дивитися на калину?

- Вправа 62.

Учні працюють у групах. Із заздалегідь підготовлених журналів, збірок зачитують загадки, прислів'я про калину.

5. Складання розповіді «Калина» з елементами опису.

Вправа 63.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 64 (с. 28). Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 16. Діагностична робота (на розсуд учителя)¹.

¹ Зразки діагностичних робіт подано на с.

Урок 17. За Василем Скуратівським «Три осінні місяці». Стислий переказ прочитаного. Добір прислів'їв про осінь.

Мета. Розширити знання учнів про походження назв осінніх місяців. Ознайомити з текстом Василя Скуратівського «Три осінні місяці». Вчити стисло переказувати зміст прочитаного. Розвивати мовлення, мислення, спостережливість, уміння ставити запитання. Виховувати пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

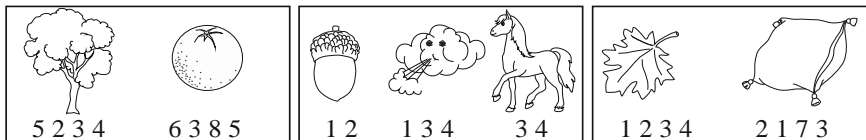
1. Перевірка домашнього завдання.

- У яких словах першого речення два м'які приголосні звуки? (*Любить, місяцях.*)
- Які спільнокореневі слова є в другому реченні? (*Зацвітає, цвітом.*)
- У якому слові третього речення дві букви, чотири звуки? (*Її.*)

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Вправа «Квест».

З указаних літер слів *дерево* та *апельсин* діти утворюють слово *вересень*, з літер слів *жолудь*, *вітер*, *кінь* — *жовтень*, з літер слів *листок*, *подушка* — *листопад*.

3. Робота в групах.

Вправа 65 (с. 28).

4. Робота над текстом «Три осінні місяці» (с. 28-30).

- Частина I «Місяць семи погод».

Учні самостійно читають частину, визначають малозрозумілі слова.

— Чому вересень називають місяцем семи погод?

- Частина II «Жовтень на весілля багатий».

— Чим особливий жовтень?

- Частина III «Зимі рідний брат».

— Чи завжди в листопаді падає листя?

- Вправа 67.
- «Щоденні 5». Висловлююся за змістом прочитаного.
- У якому місяці можна спостерігати бабине літо?
- Коли починали переробляти льон та коноплі?
- Чому листопад називають рідним братом зими?

- Метод «Кубик Блума».

Що мені відомо про назви осінніх місяців?

Для чого потрібно досліджувати значення слів?

Кому я хочу розказати про свій улюблений місяць?

Які місяцenaзви уживаються в нашому краї?

За що мені подобається / не подобається осінь?

Для чого мені потрібні знання, одержані сьогодні на уроці?

5. Підсумки за розділом «Нарядилась осінь в дороге намисто».

- Пригадайте назви творів розділу та прізвища авторів, які їх написали.
- Який твір вам хочеться перечитати ще раз? Чому?
- Які інші твори про осінь ви читали? Чим вони вам запам'яталися?

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 68 (с. 30). Інструктаж щодо виконання вправи.

Слово. Значення слова

Де козак, там і слава

Урок 18. Слова однозначні та багатозначні. Мовне дослідження «Значення слова».

Мета. Формувати в учнів уявлення про багатозначні слова. Розвивати мовлення, мислення, спостережливість, уміння порівнювати і зіставляти, робити висновки. Виховувати любов до рідного краю.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Прочитайте назву нового розділу та мовної теми.

— Пригадайте, що вам відомо про слово, значення слова. Попрацюйте в групах. Заповніть першу колонку таблиці «Знаю — Хочу дізнатися — Дізнався / дізналася».

Знаю	Хочу дізнатися	Дізнався / дізналася

— Читаючи твори розділу «Де козак, там і слава», ви збагатите свої знання про слово, доречне вживання слів, проведете цікаві мовні дослідження. А ще ознайомитеся з цікавими текстами про минуле нашої країни. Цю таблицю ви заповнюватимете протягом усього часу вивчення теми.

2. Мовне дослідження.

- Вправа 69 (завдання 1).

Учні розглядають репродукцію народної картини «Козак Мамай», називають, кого і що бачать.

Художники, які зображували козаків: Сергій Васильківський, Володимир Доронін. Репродукції картин цих художників учитель може продемонструвати, скориставшись посиланням:

<http://web.archive.org/save/https://www.slideshare.net/BerPedColl/ss-53875126>

- Вправа 69 (завдання 2, 3).

Назви зображених предметів: *козак, кобза, дерево, шабля, кінь, шаровари, чоботи, шапка...*

- Ознайомлення з правилом на с. 31.
- Вправа 70.

3. Узагальнення й систематизація знань.

- Розподільний диктант.

Записати у лівий стовпчик однозначні слова, у правий — багатозначні: *буряк, корінь, вушко, правило, голова, рушник.*

буряк	корінь
правило	вушко
рушник	голова

- Робота з тлумачним словником.

— Попрацюйте з тлумачним словником у парах. Дослідіть, які значення мають слова правого стовпчика. Складіть і запишіть речення з одним словом (на вибір) у різних значеннях.

- Робота в парах.

— Складіть речення зі словосполученнями, спроектованими на екран.

Кулькова ручка.	Ручка валізи.
Безмежне поле.	Поле в зошиті.
Висока температура.	Висока дівчинка.
Півнячий гребінь.	Дерев'яний гребінь.

— Підкресліть багатозначні слова.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Скласти і записати речення зі словом *ключ* у різних значеннях.

Урок 19. За Миколою Коваленком «Як виникли козацькі прізвища?». Дослідження походження прізвищ.

Мета. Ознайомити учнів з твором Миколи Коваленка «Як виникли козацькі прізвища?». Розширити знання про багатозначні слова. Розвивати мовлення, мислення, спостережливість, уміння порівнювати і зіставляти, робити висновки. Виховувати пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

— Які значення має слово *ключ*?

Виконання завдання на вибір.

- Побудувати звукову модель слова *ключ*.
- Дібрати і записати спільнокореневі слова до слова *ключ*.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

Відгадування загадки.

Де б не був, воно зі мною.
Я ношу його з собою.

Знаю, що мене гукають,
коли його називають. (*Ім'я*)

Леся Вознюк

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

— Коли народжується дитина, батьки дають їй ім'я. Та крім імені кожен з нас має ще прізвище. Чи замислювалися ви над тим, чому людей розрізняють за прізвищами? Що означає ваше прізвище?

— Сьогодні ми ознайомимося з цікавим твором Миколи Коваленка «Як виникли козацькі прізвища?». Проведемо дослідження значень ваших прізвищ.

Про значення слова *прізвище*, виникнення прізвищ можна детальніше ознайомитися за посиланням http://web.archive.org/save/https://pidruchniki.com/15941024/kulturologiya/scho_take_prizvische

3. Робота з підручником.

- Вправа 71 (с. 31).
- Ознайомлення з текстом (с. 32-33).

Робота в групах. Почергове читання тексту по 3-4 речення. Визначення малозрозумілих чи невідомих слів. З'ясування значень слів за тлумачними словниками.

- Вправа 72.
- Дослідження походження прізвищ.

Робота в групах.

Учні визначають, чиї прізвища походять від назв ремесел (наприклад, *Гончар, Столяр, Кухар...*), назв місцевості (*Тернопільський, Галич, Задніпровський...*), особливостей зовнішнього вигляду (*Головатий, Легкий, Горбань...*), імен (*Марусин, Тарасюк, Катеринчук...*) тощо.

— Для чого потрібно знати свій родовід? Як про це написано в тексті «Як виникли козацькі прізвища?»?

4. Закріплення знань про багатозначні слова.

- Вправа 73.
- Складання і записування речень.

— Прочитайте останній абзац тексту на с. 32. Про які прізвища йдеться в цьому абзаці? (*Прізвища за назвами птахів.*)

— Складіть і запишіть речення так, щоб у першому була назва птаха, а в другому — це саме слово було прізвищем: *До годівнички прилетіла синиця. Ганнуся Синиця — старанна учениця.*

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 74 (с. 33). Інструктаж щодо виконання завдання.

Урок 20. Олександр Олєфіренко «Лєгенда про Кам'яного козака». Переказ лєгенди.

Мєта. Ознайомити учнів із твором Олєксандра Олєфіренка «Лєгенда про Кам'яного козака». Навчати ділити текст на логічні частини, складати план, переказувати текст. Розширити знання про багатозначні слова. Розвивати мовлення, мислення, спостережливість, уміння порівнювати і зіставляти, робити висновки. Виховувати патріотичні почуття.

Перєбїг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перєвїрка домашнього завдання.

— З якими багатозначними словами ви склали речення?

— Як можна перенести з рядка в рядок слово *вантажі*?

— Утворіть двоскладові слова з літер слова *клавїатура*. (*Лава, лїра, рука, рута, вїра, турá, арка, Вїра, Клава, Лара, Віта.*)

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Пригадайте назви літературних жанрів, розгадавши анаграми. (*Вїри, стаття, казка, лєгенда, оповїдання, байка.*)

швїр	ккааз	вїопонняда
тгяста	генледа	кайба

— Пригадайте, який твір називають лєгендою. (*Розповїдь про якїсь подїї чи життя людей з елементами казковості, фантастики.*)

— Сьогодні ми ознайомимось з авторською лєгендою. Прочитайте її назву. Прочитайте ім'я та прїзвище автора лєгенди.

3. Опрацювання лєгенди Олєксандра Олєфіренка «Лєгенда про Кам'яного козака».

- Підготовка до самостійного читання.

чумáк	розсіпалися	штрикнўв
отáман	натрапив	бекёт
орда́	катува́ли	тулумба́с

— Прочитайте слова та їх тлумачення на с. 36.

- «Щоденні 5». Читаю для себе.
- Вправа «Магічний кубик».

Робота в групах. Кожна група має гральний кубик і картку із завданнями. Діти по черзі кидають кубик. Скільки крапок випаде на верхній грані, таке запитання чи завдання треба виконати.

●	Яка частина твору тобі сподобалася найбільше?
●●	Про що цей твір?
●●●	Що нового ти дізнався / дізналася з твору?
●●●●	Які вчинки, слова персонажів тобі запам'яталися?
●●●●●	Які запитання ти хочеш поставити персонажам?
●●●●●●	Над чим варто задуматися після читання твору?

- Вправи 76, 77.

Робота над репродукцією картини Опанаса Сластїона «Проводи на Сїч».

— Кого зобразив художник? У що вбрані козаки? Хто проводить молодого козака? Як художник передав тривогу та хвилювання рїдних?

— Які емоції у вас викликала картина?

4. Повторення вивченого про багатозначні слова.

Вправа 78.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 79 (с. 36). Інструктаж щодо виконання завдання.

Урок 21. За Женею Гунчевською «Козацька чайка». Багатозначні слова.

Мета. Ознайомити учнів зі статтею Жені Гунчевської «Козацька чайка». Розширювати знання учнів про козаків. Навчати виділяти в тексті головне. Розширити знання про багатозначні слова. Розвивати мовлення, мислення, спостережливість, уміння порівнювати і зіставляти, робити висновки. Виховувати патріотичні почуття.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Вправа 80 (с. 37).

Учні відгадують загадки про чайку й човен.

Виконання завдання на вибір.

- Побудувати звукові моделі слів *чайка*, *човен*.
- Скласти одне речення, в якому були б слова *чайка* і *човен*.

— Як ви гадаєте, слово *човен* однозначне чи багатозначне? Як переконатися у правильності ваших здогадок? (Знайти значення слів у тлумачному словнику.)

!До уваги вчителя: слово *чайка* не багатозначне, а омонім.

- Вправа 81.
- Повідомлення теми уроку.

— Сьогодні ми ознайомимося зі статтею «Козацька чайка».

2. Опрацювання статті (с. 37).

- Підготовка до читання.

на́ступ

проти́вник

оригіна́льний

праба́тько

розмі́щували

використóвували

зану́рити

підніма́лося

славнозві́сні

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

Перевірка розуміння прочитаного.

1. Яку назву мали козацькі човни?

а) лебеді;

б) чайки;

в) дельфіни.

2. Що робили козаки, щоб човни спливали на поверхню?

а) викидали вантаж;

б) піднімали якір;

в) закачували повітря.

3. Чому козаки перевертали човни догори дном?

а) щоб не змокнути;

б) щоб уберегтися від шторму;

в) щоб непомітно підкрастися до ворога.

- Вправа 83.

- «Щоденні 5». Висловлююся за змістом прочитаного.

— Чому, на вашу думку, козаки вдавалися до хитрощів?

— Чому козацькі чайки вважають прабаТЬками сучасних підводних човнів?

— Доведіть реченнями зі статті, що козаки були хоробрими, рішучими, безстрашними.

— Яка головна думка статті? (Щоб перемогти ворога, козаки вдавалися до хитрощів, несподіваних відчайдушних подвигів.)

- Робота в парах.

— Уявіть, що ви берете інтерв'ю в козака запорозького війська. Складіть три запитання козакові.

3. Закріплення вивченого про багатозначні слова.

Вправа 84.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 85 (с. 38). Інструктаж щодо виконання завдання.

Урок 22. Пряме і переносне значення слів.

Мета. Формувати уявлення про пряме і переносне значення слова. Розвивати творчу уяву, збагачувати мовлення школярів. Виховувати патріотичні почуття, пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Завдяки словам люди можуть передавати одне одному свої думки. Саме зі слів складається багатство мови, лексичний запас кожної людини. Що більший той запас, то виразніше мовлення в людини. Кожне слово щось означає. Воно має в мові певне значення. Значення бувають різні. Сьогодні ви ознайомитеся зі словами, які мають пряме і переносне значення.

2. Вивчення нового матеріалу.

- Вправа 86.

— Доведіть, що перший текст є загадкою.

Завдання на вибір.

- Побудувати звукову модель слова-відгадки.
- Написати тлумачення виділеного слова в загадці.

— Про що ви дізналися з другого тексту? (*Як одягалися козаки в мирний час.*)

— З чого шили сорочки? (*З домотканого полотна.*)

Завдання на вибір.

- Записати за абеткою назви одягу козаків, які згадуються в другому тексті.
- Написати тлумачення виділеного в тексті слова.

- Вправа 87.

- Ознайомлення з правилом на с. 38.

— У яких значеннях можуть уживатися слова? (*У прямому чи переносному.*)

3. Усвідомлення і закріплення вивченого матеріалу.

- Вправа 88.
- Вправа «Броунівський рух».

Зелена картка. Списати вірш. Підкреслити слова, ужиті в переносному значенні.

Дух свободи в повітрі ширяє, це козак на коні поспішає.
пісня брава возноситься ввись — Ох вже враже лихий, бережись!

Наталія Кіщук

Джерело: <http://web.archive.org/save/https://mamabook.com.ua/virshi-dlya-ditey-pro-kozakiv/>

Синя картка. Списати речення. Підкреслити слова, ужиті в переносному значенні. Побудувати звукову модель підкресленого слова.

Горіло над морем багаття, і ніч цвіркуном говорила.

Ганна Чубач

Джерело: <http://web.archive.org/save/https://textbook.com.ua/literatura/1537430364/s-3>

Помаранчева картка. Прочитати речення, визначити слова, ужиті в переносному значенні. Записати речення, замінивши слова в переносному значенні словами в прямому значенні.

За вікном танцюють барвисті листочки. Повіває лагідний вітерець. А берізки і клени журяться. І листочки вже облетіли, і співочі пташки полетіли...

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 85 (с. 39). Інструктаж щодо виконання завдання.

Урок 23. Степан Руданський «Чуприна». Стаття «Про козацький чуб». Порівняння творів різних за жанрами, однакових за темою.

Мета. Розширити знання учнів про козацькі звичаї. Ознайомити з віршем Степана Руданського «Чуприна» та статтею «Про козацький чуб». Вчити порівнювати однакові за темою твори різних жанрів. Розвивати творчу уяву, збагачувати мовлення школярів. Виховувати патріотичні почуття, пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

— Які словосполучення ви виписали?

Виконання завдання на вибір.

- Побудувати звукові моделі слів *яр, гілля*.
- Скласти речення про дуб, уживаючи слова в переносному значенні.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Вправа «Зайві» слова».

Учитель проєктує на екран групи слів. Учні швидко прочитують їх, визначають «зайві», обґрунтовують свої думки.

Чумак, чумацький, козак, чумаченьки.
Шаровари, свитка, сорочка, чуб, пояс.
Вогонь, полум'я, вода, багаття, вогнище.
Річка, ліс, море, ставок, озеро, океан.

- Вправа «Біном фантазії».

— Об'єднайте будь-які два «зайві» слова в речення.

- Повідомлення теми уроку.

3. Читання вірша Степана Руданського «Чуприна» (с. 40).

Учитель виразно читає вірш.

— Який у вас настрій після слухання вірша?

— Прочитайте вірш упівголоса. Підготуйтеся до виразного читання за особами.

— Чому козаки носили чуприну?

— Розгляньте малюнок. Доведіть, що це зображення козака.

4. Опрацювання статті «Про козацький чуб».

- Самостійне читання статті.
- Використання стратегії «Ромашка Блума». Робота в групах.

Орієнтовні запитання:

Просте. Про кого йдеться у статті?

Уточнююче. Я можу помилитися, але, здається, всі козаки мали право носити чуприну?

Пояснююче. Чому позбавлення чуприни вважалося найбільшою ганьбою для козака?

Творче. Яким ви уявляєте козака?

Оціночне. Чи правильно чинили козаки, що забороняли носити чуприну втікачам, боягузам?

Практичне. Що ви порадили б хлопчикам, які хочуть відростити собі чуприну?

- Вправа 91.

5. Порівняння творів.

- Вправа 92.

Робота в групах.

Учні заповнюють на аркушах паперу таблицю за зразком, поданим у підручнику.

Кожна група презентує свою таблицю.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Скласти і записати три запитання за змістом статті «Про козацький чуб».

Урок 24. Синоніми. Мовне дослідження «Слова, близькі за значенням». Вимова і правопис слова *минулий*.

Мета. Формувати в учнів поняття про синоніми та їх значення у мові; виробляти вміння використовувати лексичні синоніми в усному й писемному мовленні. Збагачувати мовлення учнів виражальними засобами мови. Виховувати чуття мови.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Повідомлення теми уроку.

— Ви вже чимало знаєте про значення слова, його різноманітні можливості, про дивовижну здатність слова висловлювати найпотаємніші думки. Зі словами, над якими працюватимемо сьогодні, ми ознайомлені з другого класу.

2. Вивчення нового матеріалу.

- Вправа 93.
- Ознайомлення з правилом.

— Як називають слова, близькі за значенням?

- Вправа 94 (завдання 1).

Учні записують слова *зачіска, чуб, чуприна, оселедець*. Доводять, що ці слова є синонімами.

— Пригадайте твори, які ми читали на попередньому уроці. Знайдіть і випишіть речення, у яких є ці слова.

- Вправа 94 (завдання 2, 3).

Синонімами до слова *минулий* є слова *колишній, давній, прадавній, стародавній*.

- Вправа 94 (завдання 4).

Для добору синонімів можна запропонувати учням скористатися «Словником синонімів».

3. Добір синонімів. Редагування тексту.

Учитель спроектує текст на екран.

— Прочитайте текст і скажіть, чи він вам подобається. Якщо ні, то чому.

Прийшла осінь

Пішло від нас літечко.
 Прийшла осінь, холодна й непривітна.
 Ідуть то холодні дощі, то йде мокрий сніг.
 На дорозі мокро й слизько.
 Люди йдуть вулицями дуже обережно.
 Малі діти йдуть гуляти все рідше, щоб не простудитися.

Наступила

відійшло, відлетіло
 наступила
 сіють
 надлітає, ліпить
 ходять
 гуляють, прогулюються

Після обговорення тексту учні добирають синоніми і записують праворуч на дошці.

— Спробуйте виправити текст, добираючи найбільш вдалі слова, але так, щоб жодне з них не повторювалося.

Висновок. Синоніми дозволяють висловити одну й ту ж думку по-різному. Вони допомагають уникнути повторення однакових слів.

4. Узагальнення знань.

— Прочитайте речення, спроектовані на екран. Випишіть синоніми.

Небо — високе, бездонне, глибоке.	Земля — розкішна, щедра, багата.
Сонечко — ясне, чудове, прекрасне.	Люди — добрі, щирі, ласкаві, сердечні.
Зорі — яскраві, веселі, іскристі.	Все це — моя земля, моя країна,
Води — глибокі, прозорі і чисті.	моя Вітчизна, моя Україна.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 95 (с. 41). Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 25. Розвиток мовлення. Дмитро Павличко «Де найкраще місце на землі». Складання «Тематичних словничків». Розповідь про своє місто / село / селище. Вимова і правопис слів *автомобіль, велосипед*.

Мета. Вчити учнів складати тексти-розповіді за планом та опорними словами на визначену тему. Збагачувати словниковий запас. Розвивати мовлення, пам'ять, увагу, спостережливість, творчість. Виховувати любов до рідного міста / села / селища, бажання зробити його кращим.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Діти, кожен із вас, не задумуючись, може дати відповіді на такі запитання:

- Як називається країна, де ми живемо?
- Яку назву має народ нашої держави?
- А хто ж ми з вами?
- Яке місто є столицею України?

— На сьогоднішньому уроці ми поговоримо про рідне місто (село / селище). Коли воно утворилося (з'явилося), звідки пішла його назва, які є визначні місця, що цікавого можна розповісти про них.

2. Робота над віршем Дмитра Павличка «Де найкраще місце на землі» (с. 42).

— Ми з вами багаті! Маємо дорогих нам людей, рідну домівку, рідну вулицю, рідне місто чи село. Все це і є наша з вами рідна земля — земля, на якій ми народилися. Вона для нас найсвятіша, найкраща.

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

— Прочитайте вірш «Де найкраще місце на землі», який написав Дмитро Павличко.

— Які почуття сповнюють вас після читання?

- Вправа 97.

3. Розвиток мовлення.

- Вправа 98.

Робота в групах.

Складання тематичного словничка.

- «Щоденні 5». Збагачую свій словниковий запас.

— Розшифруйте слова за поданими кодами.

	<i>а</i>	<i>б</i>	<i>в</i>	<i>г</i>	<i>г</i>	<i>Код I. 2в, 1а, 3в, 3а, 1г, 3а, 2г, 3г, 1б, 2г. Код II. 1а, 2а, 1б, 3а, 2б, 1г, 3б, 2а, 1в.</i>
1	в	л	д	м	и	
2	е	с	а	б	ь	
3	о	п	т	і	я	

Учні розшифровують слова *автомобіль, велосипед*.

— Які слова «заховалися» у словах *автомобіль, велосипед*? (*Автомобіль: лоб, бал, вал, літо, тіло, мало, біль, міль... Велосипед: тил, лис, диво, село, плесо...*)

- Складання розповіді за поданим планом та допоміжними словами і висловами.

— Уявімо себе екскурсоводами. До нас приїхали гості з іншої країни. Розповідатимемо їм про наше місто (село, селище) так, щоб воно їм дуже сподобалося.

Вправа 99.

Учні ознайомлюються з планом розповіді, перечитують допоміжні слова і вислови. Учитель звертає увагу на те, що можна скористатися складеним на уроці тематичним словничком.

Двоє-троє учнів усно розказують свій твір. Учитель коментує вдало складені речення, рекомендує, які слова доречно замінити синонімами тощо.

Запис творів у зошитах.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 100 (с. 43). Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 26. Марія Солтис-Смирнова «Як Богдан козаків урятував». Поділ тексту на частини. Складання іншої кінцівки твору.

Мета. Розширювати знання учнів про козачину. Ознайомити з оповіданням Марії Солтис-Смирнкової «Як Богдан козаків урятував». Вчити оцінювати вчинки персонажів, ставити запитання за змістом прочитаного, ділити текст на логічні частини, складати план тексту. Виховувати патріотичні почуття.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Які речення ви склали вдома?
- До якої тематичної групи належать слова *автомобіль, велосипед*?

Виконання завдання на вибір.

- Скласти речення-пораду юним велосипедистам.
- Написати в абетковому порядку 6 назв транспортних засобів.
- Поділити на склади для переносу слова *автомобіль, велосипед*.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Пригадайте, як називаються слова, близькі за значенням.
 - Робота в групах. Дискусійна сітка Елвермана, або «павутинка» дискусії.

Так	Проблема	Ні
Так, ...	Чи потрібно вміти добирати синоніми?	Ні, ...
Висновок		

3. Робота над оповіданням Марії Солтис-Смирнкової «Як Богдан козаків урятував».

- Вправа «Передбачення».
 - Прочитайте заголовок твору. Про кого чи про що може йтися в оповіданні з таким заголовком?
 - Яким, на вашу думку, за віком був Богдан?
 - Підготовка до самостійного читання.
осторонь	перепочинок	згадувалась
бажання	пополювати	прилаштували
- «Щоденні 5». Читаю для когось.

Робота в групах. Почергове читання тексту. Заповнення «Картки читача».

Картка читача

Я прочитав/прочитала

вірш
 казку
 оповідання
 👍
 ❤️
 😊
 😐
 ☹️

Автор/авторка твору _____

Назва твору _____

Персонажі твору _____

Мій заголовок твору _____

Нові слова, які трапилися у творі _____

- Чи справдилися ваші передбачення?
- Чи стане Богдан справжнім козаком?
 - Вправа 102.
 - Вправа 103.
- Які риси характеру ви хотіли б виробити в собі?
- Яка головна думка оповідання?
 - Вправи на удосконалення читацьких навичок.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Розказати рідним про те, як Богдан допоміг визволити козаків з полону.

Урок 27. Синоніми. Добір до поданого слова одного-двох найуживаніших синонімів.

Мета. Виробляти в учнів уміння користуватися синонімами в усному та писемному мовленні. Закріплювати навички користування «Словником синонімів». Розвивати увагу, спостережливість, уяву, мовлення, вміння комунікувати в групі. Виховувати зацікавлення мовними явищами.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Які слова називаємо синонімами?
- Коли використовують синоніми в мовленні?
- Що можна сказати про мовлення людини, яка вміє користуватися синонімами?
- Як можна збагатити своє мовлення синонімами?

2. Робота з підручником.

- Вправа 104 (завдання 1).

- Пригадайте назви емоцій. (*Радість, сум, злість, хвилювання, цікавість, обурення...*)
- Які емоції ви відчували, коли читали оповідання Марії Солтис-Смирнової?
- Які рядки викликали у вас хвилювання?
- Чиї вчинки обурили вас?
- За кого ви хвилювалися?

- Вправа 104 (завдання 2).

Для добору синонімів варто запропонувати учням попрацювати в групах зі словниками (кожна група відшукує синоніми до одного слова).

Жаліли — шкодували, оберігали; ясний — світлий, яскравий;
 благав — просив, умовляв; відважний — сміливий, безстрашний.

- Вправа 104 (завдання 3).

Захворіла — занедужала; полум'я — вогнище.

- Вправа 104 (завдання 4).

- Прочитайте слова для довідки. Як ви назвете ці слова? (*Це синоніми.*)
- Уставте ці слова в подані речення.

3. Узагальнення та систематизація знань.

- Робота в парах.

- Доберіть синоніми до одного зі слів *йти, тікати*.

Йти — чимчикувати, крокувати, поспішати, марширувати, тупцювати, шкандибати...
 Тікати — бігти, зникати, відходити, відлітати, витікати...

- Складіть і запишіть три речення з дібраними синонімами.

- Вправа «Слова читай, синоніми визначай».

Учитель проєктує на екран групи слів, учні визначають, які з них є синонімами.

Діти, малеча, малюки, малята, дітлахи.
 Козак, козаки, козаків, (з) козаками.
 Хатка, оселя, будівля, будинок, житло.
 Будинок, будівельники, будувати, будівництво.
 Шосе, шлях, дорога, траса, путівець.

- Складання власного висловлювання.

— Поміркуйте і розкажіть, за що українці шанують і прославляють козаків. Скористайтеся інформацією з прочитаних текстів.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 105 (с. 45). Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 28. Богдан Чепурко «Покрова — козацька мати». Мовне дослідження «Слова, протилежні за значенням». Антоніми, добір до поданого слова одного-двох найуживаніших антонімів.

Мета. Ознайомити учнів з віршем Богдана Чепурка «Покрова — козацька мати». Вчити добирати інтонації для виразного читання. Ознайомити з явищами антонімії, навчити користуватися антонімами у власному мовленні. Виробляти уміння знаходити антоніми в текстах, добирати антонімічні пари слів. Виховувати пізнавальні інтереси, чуття мови.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

— Які пари слів-синонімів ви утворили? (*Друг — приятель, робота — справа, заметіль — віхола, стежка — доріжка, школяр — учень, будинок — житло.*)

— Які речення ви склали? (*Мчить сміливий вершник. Іде вистава про козаків. Тягеться звивиста стежка.*)

Завдання на вибір.

- Поділити на склади для переносу слова *доріжка, вершник*.
- Скласти і записати речення зі словами *будинок, житло*.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Робота в парах.

— Складіть прислів'я за числовими підказками.

2. Покрова —	4. чумаче,	1. Прийшла	5. вдома.	3. сиди,
3. той	1. Хто лежав	5. усі корови.	2. до Покрови,	4. продасть
4. діброва.	2. Покрова —	3. всохла	1. Прийшла	

— Що спільного у всіх прислів'ях?

Матеріали про Покрову Пресвятої Богородиці можна знайти за ням <http://web.archive.org/save/https://www.unian.ua/lite/holidays/10712916-pokrova-presvyatoji-bogorodici-istoriya-i-prikmeti-svyata.html>

3. Робота над віршем Богдана Чепурка «Покрова — козацька мати» (с. 46).

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Учитель виразно читає вірш.

— Які емоції у вас після слухання?

- Самостійне читання вірша учнями.
- Вправа 107.
- Вправа 108.

4. Вивчення нового матеріалу.

- Вправа 109.
- Ознайомлення з правилом на с. 46.
- Вправа 110.

У завданні 2 випишують прислів'я: *Краще на рідній землі кістьми полягти, ніж на чужій слави досягти. Всюди добре, а вдома найкраще. Земля дає все і забирає все. Земля — тарілка: що покладаєш, те й візьмеш. На чорній землі жито сіють, а по білій собаки гавкають.*

— Поставте запитання до слів-антонімів. Зробіть самостійно висновок про те, які слова можуть бути антонімами.

5. Закріплення вивченого матеріалу.

Вибірковий диктант. Записати парами слова-антоніми.

Подивіться догори,
тепер униз гляньте,

повільно присядьте,
швиденько устаньте.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 111 (с. 47). Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 29. Відеоматеріал «Дітям про козаків». Використання навчальних словників синонімів, антонімів. Укладання списків за абеткою.

Мета. Розширювати знання учнів про козаків. Закріплювати вміння користуватися словниками, укладати списки за абеткою, утворювати антонімічні пари слів. Виховувати пізнавальні інтереси, патріотичні почуття.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

— Які антоніми до виділених слів ви дібрали? (*Маленька — велике, нова — старий, ледачого — працюючого, спочатку — потім, стрічають — проводжають.*)

— Попрацюйте в парах. Поясніть одні одним значення одного з прислів'їв.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

Учитель проєктує на екран групу слів.

Відеофільм, відеоролик, відеозапис, відеокасета, відеозйомка, відеоурок.

— Чим схожі слова?

— Що означає слово *відео*?

— Слово *відео* в перекладі з латинської означає *дивлюся, бачу*. Слова з такою частиною означають, що для створення запису, зйомки використовували певні технології обробки та передачі інформації. Сьогодні ми працюватимемо з відеороликом «Дітям про козаків».

3. Перегляд відеоролика.

За QR-кодом, поданим у підручнику (вправа 112 на с. 47), учні переглядають ролик.

Виконання тестових завдань (вправа 112, завдання 2).

Правильні відповіді: 1 — а, 2 — б, 3 — б, 4 — а, 5 — а, 6 — б, 7 — а.

4. Робота зі словниками.

- Вправа 113 (завдання 1).

Синоніми до слова *хоругва*: *прапор, знамено, стяг, штандарт, корогва*.

Антоніми до слова *вільний*: *невільний, тісний*.

Глумачення слова *бунчук*: булава з металевою кулькою на кінці і прикрасою-китицею з кінського волосу.

- Вправа 113 (завдання 2).

Укладання списків відомих гетьманів, козаків, козацьких відзнак.

- Вправа 113 (завдання 3).

Утворення і записування прислів'їв: *Багатий хитрий на гроші, а бідний на вигадки. Боязливому по вуха — сміливому по коліна. Добро довго пам'ятається, а лихо ще довше. Знай більше, а говори менше.*

- Складання зв'язного висловлювання про записані прислів'я.

Учні висловлюються за зразком:

Я погоджуюся / не погоджуюся з думкою, що треба говорити менше, ніж знаєш.

Я вважаю, що ..., тому що Наприклад, Отже,

5. Узагальнення знань учнів.

— Прочитайте вислови на екрані. Випишіть антоніми парами.

Днювати і ночувати. Добра слава лежить, а погана біжить.

Добре далеко чути, а ледаче ще далі. Всюди добре, а вдома найліпше.

Радість красить, а печаль палить. Правда холодна, а брехня тепла.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 114 (с. 48). Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 30. Легенда «Річка Золота Липа». Переказ легенди. Фразеологізми. Тлумачний і фразеологічний словники як довідкове джерело інформації про лексичне значення слова, значення фразеологізму.

Мета. Ознайомити учнів з легендою «Річка Золота Липа». Вчити детально переказувати зміст прочитаного. Закріплювати вміння користуватися словниками. Розвивати увагу, уяву, мовлення, вміння комунікувати. Виховувати пізнавальні інтереси, мовну культуру.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Вправа «Упіймай «зайве» слово на гачок».

Учитель проєктує на екран групи слів, учні визначають «зайві» слова в кожному рядку.

Пан пан пан лан пан пан пан пан пан.

Липа липа липа лапа липа липа липа.

Річка річка річка річка річка ручка річка.

Золото долото золото золото золото золото.

- Вправа «Сторітелінг».

Робота в групах. Складання міністорії зі словами *пан, липа, річка, золото*.

3. Робота над легендою «Річка Золота Липа».

- «Щоденні 5». Читаю для когось.

Учні працюють у групах. Читають по чергово текст легенди по 3-4 речення.

- Вправа 116 (завдання 1).
- Вправа «Установи послідовність».

— Прочитайте речення на картках. Пронумеруйте їх у правильній послідовності.

___ Народ дав відсіч нападникам.

___ Вороги розвідали про золото панів.

___ Нападники цілий день рахували золото і склали його до мішків.

___ У Бережанах жили колись багаті люди.

___ Річка Липа засвітилася жовтим блиском.

___ Пани згодилися дати відкупного.

- Вправа 116 (завдання 2).

4. Вивчення нового матеріалу.

- Вправа 117.
- Вправа 118 (завдання 1).
- Ознайомлення з правилом на с. 49.
- Ознайомлення з «Фразеологічним словником».
- Вправа 118 (завдання 2, 3).

5. Узагальнення вивченого матеріалу.

— Прочитайте фразеологізми (на екрані), обміркуйте, що вони означають, і доберіть до них синоніми. З одним висловом (на вибір) побудуйте речення.

Валитися з ніг (*втомитися*);

баламутити голову (*обдурювати*);

блїмати очима (*роззубитися*);

брати ноги на плечі (*утїкати*);

брати під крильце (*захистити*);

вилуплювати очі (*дивуватися*);

вискочити з голови (*забути*);

гризти собі голову (*журитися*);

дати ногам волю (*утїкати*);

дзвонити зубами (*змерзнути*).

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 119 (с. 50). Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 31. За матеріалами сайту «Ukrainian People» «Найкрутіші захисники України». Доречне використання у власних висловленнях слів у прямому і переносному значеннях, синонімів, антонімів.

Мета. Ознайомити учнів зі статтею «Найкрутіші захисники України». Виробляти і закріплювати вміння вживати в мовленні слова в переносному значенні, користуватися синонімами, антонімами. Розвивати увагу, уяву, мовлення, вміння комунікувати. Виховувати патріотичні почуття.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Вправа «Доповни прислів'я».

Учитель проєктує на екран частину прислів'я, учні доповнюють їх. Пояснюють, як розуміють ці прислів'я.

Людина без Вітчизни... (як соловей без пісні).

За морем тепліше, ... (та вдома миліше).

За народ і волю віддамо... (життя і долю).

За рідний край... (життя віддай).

— Як називають людей, які захищають свою країну? (Захисники, воїни, оборонці.)

— Доберіть антоніми до слова захисники. (Вороги, нападники.)

3. Робота зі статтею «Найкрутіші захисники України» (с. 50).

- Підготовка до самостійного читання.

Швидке прочитування слів, спроектованих на екран.

позиції	доводиться	витривалість
територія	завоювання	сміливість
кіборги	надзвичайна	безстрашність

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

Учні самостійно читають статтю, визначають малозрозумілі слова.

— Які емоції ви відчуваєте після читання статті?

— Описані події відбувалися в давнину чи в наш час?

- Вправа 121.

4. Виконання граматичних завдань.

- Вправа 122.
- Добір антонімів.

Учні працюють у групах. Добирають антоніми до слів, спроектованих на екран.

Мир — ... (війна);

будувати — ... (руйнувати);

вчений — ... (неук);

іти — ... (стояти);

незнайко — ... (знайко);

пам'ятати — ... (забувати);

більше — ... (менше);

новий — ... (старий).

— Складіть речення з двома парами слів (на вибір) за зразком: У Наталочки ник старий, а зошит новий.

— Прочитайте словосполучення. Замініть виділені слова антонімами. Що цікавого ви побачили? (У словосполученнях однакове виділене слово, а антоніми різні.)

Свіжий батон — ... (черствий) батон;

свіжий тюльпан — ... (зів'ялий) тюльпан;

свіжий журнал — ... (старий) журнал.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 123 (с. 51). Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 32. Розвиток мовлення. Написання привітань. Вимова і правопис слів *адреса, вдячний*.

Мета. Узагальнити і систематизувати знання учнів про слово, значення слова. Ознайомити з послідовністю написання привітань. Вчити складати привітання зі святом. Збагачувати словниковий запас школярів. Розвивати творчу уяву, мовлення. Виховувати патріотичні почуття.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Вправа 124 (с. 51).

Учні утворюють і записують слова *свято, вітання, листівка, адреса, конверт*.

— Що об'єднує ці слова?

— Чи доводилося вам вітати когось? Що ви відчуваєте, коли промовляєте вітання?

— Хто вітав вас? З якої нагоди?

— Сьогодні ми дослідимо послідовність складання привітань.

3. Робота з підручником.

- Вправа 125 (завдання 1).

Робота в групах. Обговорення запропонованих питань.

- Вправа 125 (завдання 2).

— Чим починається привітання? (*Звертанням до того, кого вітаємо.*)

— Що треба написати далі? (*Текст привітання: з якою подією вітаємо, чого бажаємо.*)

— Чим закінчується привітання? (*Підпис, хто склав привітання і дата.*)

- Вправа 125 (завдання 3).

У процесі обговорення учні доходять висновку, що для надсилання листа поштою треба знати поштову адресу та індекс населеного пункту, куди відправлятимемо листівку. Для пересилки вітання електронною поштою треба знати електронну адресу людини, якій надсилаємо вітання.

- Вправа 125 (завдання 4).

Робота з «Глумачним словником».

— Прочитайте слова в лівому стовпчику. Чим вони схожі? Чим відрізняються?

- «Щоденні 5». Збагачую свій словниковий запас.

— Прочитайте фразеологізми. Поясніть їхнє значення.

Не за адресою (*звернулися не туди, не до тієї людини*).

Помилитися адресою (*звернутися не до того, до кого слід*).

— Що означає слово *вдячний*? (*Той, який відчуває вдячність до кого-, чого-небудь.*)

— Доберіть спільнокореневі слова до слова *вдячний*. (*Дякувати, подяка, вдячність.*)

— Складіть і запишіть речення, кому ви вдячні за успіхи в навчанні.

- Вправа 126.

— Розгляньте вітальну листівку. Кого на ній зображено?

— Прочитайте текст вітання. Кого вітають? З якої нагоди? Що бажають? Хто склав вітання?

— Прочитайте друге завдання вправи.

— Ознайомтеся з допоміжними словосполученнями.

— Складіть і запишіть власне привітання захисникам і захисницям України.

Кілька учнів зачитують свої привітання.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 127 (с. 52). Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 33. Діагностична робота (на розсуд учителя).

Будова слова. «Які чудесні барви у нашій рідній мові...»

Урок 34. Володимир Лучук «Клятва». Визначення головної думки вірша. Закінчення слова. Вимова і правопис слів *гриміти, грім*.

Мета. Ознайомити учнів з віршем Володимира Лучука «Клятва». Формувати в учнів поняття «закінчення слова». Виробляти уміння змінювати слова за питаннями, знаходити в них закінчення як змінну частину. Виховувати бажання досконало володіти українською мовою.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Прочитайте назву нового розділу та мовної теми.

— Ви вже знаєте, що слово має певне значення, яке найповніше розкривається, коли воно перебуває у зв'язках з іншими словами, тобто у словосполученні й реченні. Але слово ще має й форму. Форму слова можна впізнати за допомогою частини самого слова і питання, на яке це слово відповідає, за зв'язками з іншими словами. Над цим ми й працюватимемо на уроці. А допоможе нам зрозуміти мовні секрети вірш Володимира Лучука «Клятва».

2. Робота над віршем Володимира Лучука «Клятва» (с. 52-53).

- «Щоденні 5». Збагачую свій словниковий запас.

— Що означає слово *клятва*? Де про це можна дізнатися? (*Клятва — це заприсягання щось виконувати / не виконувати; обіцянка.*)

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Учитель виразно читає вірш.

— Які емоції ви відчували під час слухання вірша?

- Самостійне читання вірша учнями.
- Вправа 129.

— Яка головна думка вірша? (*Кожен з нас повинен берегти і плекати рідну мову.*)

- Вправа 130.

3. Вивчення нового матеріалу.

- Вправа 131 (завдання 1).
- Ознайомлення з правилом на с. 53.

— Як називається змінна частина слова?

— Як визначити закінчення у слові? Наведіть приклади.

— Попрацюйте в парах. Позмагайтеся, хто напише більше слів з нульовим закінченням за 5 хвилин.

- Вправа 131 (завдання 2).

— Прочитайте першу групу слів. Чи можемо назвати їх реченням?

— Що треба зробити, щоб скласти речення з цих слів? (*Змінити закінчення в деяких словах.*)

— Як утворите перше речення? (*Шануй рідну мову!*)

Аналогічно складають і записують наступні речення.

4. Закріплення вивченого матеріалу.

— Прочитайте на екрані вірш. Випишіть слова, у яких можна легко визначити закінчення.

Щоб багатшу мову мати,
треба слово добирати.
Величезний слів запас
буде в кожного із нас.

Тож давайте, починаймо,
слово в риму підбираймо!
Мова наша українська —
щира, рідна, материнська.

Надія Красоткіна

Джерело: http://web.archive.org/save/http://abetka.ukrlife.org/mova_virshi.html

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 132 (с. 54). Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 35. За Лесею Мовчун «Як ростуть слова». Вибіркове читання.

Мета. Ознайомити учнів з казкою Лесі Мовчун «Як ростуть слова». Вчити зв'язно висловлюватися за змістом прочитаного. Удосконалювати вміння визначати закінчення слова. Розвивати творчу уяву, мовлення. Виховувати пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

— У яких словосполученнях слово *гримить* ужито в переносному значенні?

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

Відгадування загадки.

Яскраві пелюстки
і запах пречудовий.

Нам хочеться усім
побачити їх знову. (*Квіти*)

Джерело: <http://web.archive.org/save/http://megaznaika.com.ua/zagadku/zahadky-pro-kvity/>

Виконання завдання на вибір.

- Скласти сенкан зі словом *квіти*.
- Продовжити ланцюжок слів *ростуть (що?) квіти, дерева, ...*
- Робота в групах. Дискусійна сітка Елвермана, або «павутинка» дискусії.

<i>Так</i>	<i>Проблема</i>	<i>Ні</i>
Так, ...	Чи можуть рости слова?	Ні, ...
Висновок		

— На уроці ми ознайомимося з казкою Лесі Мовчун «Як ростуть слова».

3. Робота над казкою.

- «Щоденні 5». Читаю для когось.

Учні працюють у групах. Читають казку почергово по одному абзацу. Випишують маловідомі чи незрозумілі слова. Після читання з'ясовують значення виписаних слів.

- Вправа 134.
- Вибіркове читання.

— Прочитайте, як спілкувалися німи.

— Прочитайте, що розказала бабуся Мова про слова.

- Використання стратегії «Ромашка Блума». Робота в групах.

Орієнтовні запитання:

Просте. Про кого йдеться в казці?

Уточнююче. Я можу помилитися, але, здається, бабуся Мова жила сама?

Пояснююче. Чи можемо назвати хлопця співчутливим?

Творче. Яким ви уявляєте букет?

Оціночне. Чи правильно вчинила бабуся Мова, що навчила німів вирощувати слова?

Практичне. Що ви порадили б дітям, які засмічують мову «словами-бур'янами»?

4. Закріплення знань про закінчення слова.

— Випишіть з казки «Як ростуть слова» речення, яке є головною думкою. Позначте закінчення у словах — назвах предметів.

— Виконайте завдання на вибір.

- Виписати з казки п'ять слів з нульовим закінченням.
- Дібрати і записати п'ять слів, які мають закінчення *-ий*.
- Дібрати і записати п'ять слів, які мають закінчення *-а*.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Розказати рідним, як Мова допомогла сліпій дівчині.

Урок 36. Значущі частини основи слова: префікс, корінь, суфікс.

Мета. Формувати в учнів поняття про основу слова, значущі частини основи. Виробляти вміння визначати основу. Закріпити знання про закінчення слова та його роль у реченні. Розвивати творчу уяву. Виховувати пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Вправа 135.

Учні розгадують слова *айстри, жоржини, флокси*.

— Доберіть загальне слово. (*Квіти.*)

— Позначте закінчення у словах.

- Вправа 136 (завдання 1).
- Повідомлення теми уроку.

— Сьогодні ми проведемо мовне дослідження «Частини основи».

2. Вивчення нового матеріалу.

— Пригадайте, як називається частина слова без закінчення. (*Основа слова.*)

— Прочитайте правило.

- Вправа 136 (завдання 2).
- Вправа 137 (завдання 1).

Робота в групах. Учні доходять висновку, що слово *німи* утворено від слова *німий*, тобто такий, що не вміє говорити.

- Вправа 137 (завдання 2).
- Ознайомлення з правилом.

— Які частини можуть бути в основі слова?

— Яка частина є у всіх словах? (*Корінь.*)

- Вправа 138.

Робота в групах. Кожна група утворює та записує слова одного рядка таблиці, позначає частини слів, користуючись позначками, поданими у правилі на с. 55.

Група 1: *літо, літній, літечко.*

Група 2: *сад, сади, садки, садок, садочок, посадка.*

Група 3: *море, морський, заморська, заморський.*

3. Узагальнення та систематизація знань.

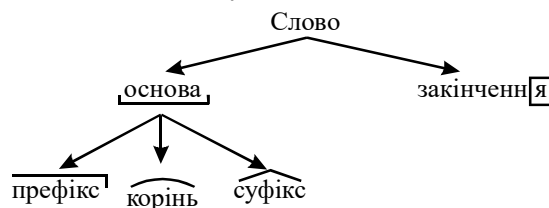
- Попереджувальний диктант.

Розумний розсудить, а дурень осудить. Ранній пізньому не кланяється.

Маленька праця краща за велике безділля.

— Підкресліть слова-антоніми. Позначте в них закінчення та основу.

- Складання узагальнюючої схеми «Будова слова».

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 139 (с. 56). Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 37. За матеріалами вільних інтернет-джерел «9 листопада — День української писемності та мови». Спільнокореневі слова. Вимова і правопис слів *президент, депутат*.

Мета. Ознайомити учнів зі статтею «9 листопада — День української писемності та мови». Формувати поняття про спільнокореневі слова. Виробляти вміння добирати спільнокореневі слова, визначати корінь. Закріпити знання про закінчення слова та його роль у реченні. Розвивати творчу уяву, мовлення. Виховувати бажання вивчати українську мову.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Робота в парах.
- Складіть прислів'я за числовими підказками.

3. хай сам	1. Хто мови	5. стидається.	2. своїй цурається,	4. себе
2. до	5. мова.	3. слова —	4. зложиться	1. Слово
4. а людину	2. пізнати	1. Птицю	3. по пір'ю,	5. по мові.

— Що спільного у всіх прислів'ях?

— А чи знаєте ви, що українська писемність та мова мають у календарі свій особливий день?

У статті, яку сьогодні читатимемо, йдеться про цей незвичайний день.

3. Робота над статтею.

- «Щоденні 5». Читаю для себе.
- Учні самостійно читають статтю.
- Вправа 141.
 - Вправа 142 (завдання 1).

Учитель інформує дітей про конкурс, ознайомлює з умовами проведення першого (шкільного) етапу, розказує про досягнення учнів школи.

4. Розвиток мовлення.

- Вправа 142 (завдання 2).
- Редагування діалогу.

5. Вивчення нового матеріалу.

- Вправа 143 (завдання 1).

Учні виписують чотири групи слів: *святкує, свято; української, України, українців; писемності, писемної, написані; знання, знавців.*

- Ознайомлення з правилом.
- Вправа 143 (завдання 2).
- «Щоденні 5». Збагачую свій словниковий запас.

Вправа 144. Учні розгадують слова *президент, депутат*, складають і записують речення з цими словами.

- Вправа 145.
- Мовна загадка.

Кожен з вас про мене знає,
в основі слова мене шукає.

Бо якщо мене немає,
то і слово не зростає. (*Корінь*)

Галина Сапун

— Доберіть спільнокореневі слова до слова-відгадки.

— Складіть речення, щоб слово *корінь* уживалося у прямому та в переносному значенні.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 146 (с. 58). Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 38. За Семеном Покотилом «Як виникла слов'янська азбука». Добір спільнокореневих слів. Алгоритм визначення кореня слова.

Мета. Ознайомити учнів зі статтею Семена Покотила «Як виникла слов'янська азбука». Вчити аргументувати свої думки рядками тексту. Ознайомити з алгоритмом визначення кореня слова. Виробляти вміння добирати спільнокореневі слова, визначати корінь. Розвивати творчу уяву, мовлення. Виховувати бажання вивчати українську мову.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

Відгадування загадки.

Букви всі — від А до Я, — Варто всіх у цій родині
як одна міцна сім'я. знати грамотній дитині. (*Абетка*)

Леся Вознюк

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

Завдання на вибір.

- Побудувати звукову модель слова-відгадки.
- Скласти і записати речення зі словом-відгадкою.

— Чи знаєте ви, як виникла абетка? Хто придумав літери? Чи хотіли б дізнатися про це?

— Сподіваюся, що після читання статті «Як виникла слов'янська азбука» ви знатимете відповіді на ці запитання.

3. Робота над статтею Семена Покотила «Як виникла слов'янська азбука».

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Учитель читає статтю.

— Ким були брати Кирило і Мефодій? (*Християнськими проповідниками.*)

— Чим відрізнялися абетки? (*Формою літер.*)

- Самостійне читання статті учнями.
- Вправа 148.

4. Вивчення нового матеріалу.

- Вправа 149 (завдання 1).
- Ознайомлення з правилом.
- Вправа 149 (завдання 2).
- Алгоритм визначення кореня слова.
- Вправа 149 (завдання 3).
- Робота в групах. Дискусійна сітка Елвермана, або «павутинка» дискусії (вправа 150).

<i>Так</i>	<i>Проблема</i>	<i>Ні</i>
Так, ...	Чи можна вважати синонімами слова <i>кирилиця</i> , <i>глаголиця</i> , <i>абетка</i> ?	Ні, ...
Висновок		

5. Узагальнення вивченого.

Запис загадки під диктування.

Навесні в зелені шати В осени — як килими —
звикли землю прикрашати. вкриють землю до зими. (*Листочки*)

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

Добір спільнокореневих слів та утворення різних форм слів *листочки*, *килими*.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 151 (с. 60). Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 39. Анатолій Григорука «Квіточка». Характеристика персонажа твору.

Мета. Ознайомити учнів з оповіданням Анатолія Григорука «Квіточка». Вчити характеризувати вчинки головної героїні оповідання. Закріплювати вміння добирати спільнокореневі слова, визначати корінь. Розвивати творчу уяву, мовлення. Виховувати пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Які слова ви підкреслили?
- Доведіть, що ці слова спільнокореневі.
- Назвіть слово з нульовим закінченням.

— Назвіть слово в першому реченні, яке має таку звукову будову:

—	•	—	•	=
---	---	---	---	---

.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Вправа 152.

Учні в групах обговорюють питання, запропоновані у вправі.

3. Робота над оповіданням Анатолія Григорука «Квіточка».

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

— Прочитайте самостійно оповідання. Заповніть картку за зразком.

Назва твору
Автор / авторка
Мене найбільше вразило
Запитання за змістом твору:
1.
2.

- Вправа 154.

— Чи погоджуєтесь ви з дівчинкою, що її ім'я «якесь ніяке»?

Учні висловлюються за зразком:

Я погоджуюся / не погоджуюся з думкою Квіточки, що її ім'я «якесь ніяке».

Я вважаю, що ..., тому що Наприклад, Отже,

- Характеристика головної героїні.

— Запишіть слова: *допитлива, незадоволена, ввічлива, товариська, сердита, лагідна, розчарована, засмучена, обурена, спокійна, життєрадісна.*

— Підкресліть слова, які характеризують Квіточку.

— Розкажіть, якою ви уявляєте дівчинку.

— Використовуючи підкреслені слова, складіть (усно) кілька речень, які характеризують дівчинку.

4. Закріплення вивченого про спільнокореневі слова.

Завдання на вибір.

- Дібрати і записати спільнокореневі слова до слова *обід*. Позначити корінь. (*Обід, обідній, обідати, підобід.*)
- Записати різні форми слова *обід*. Позначити закінчення. (*Обід, обіду, обідом, обіди, обідами, обідів.*)
- Виписати з оповідання Анатолія Григорука «Квіточка» речення, в якому є слово *обід*.

Записування прислів'їв під диктування.

Паляниця — хлібові сестриця. Малий сніданок — великий обід.

Добір спільнокореневих до слів першого прислів'я. Визначення слів-антонімів у другому прислів'ї.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Розказати про своє ім'я, дізнатися, чому саме так вас назвали батьки.

Урок 40. Розвиток мовлення. Написання листа персонажів твору.

Мета. Ознайомити учнів зі структурою листа. Вчити писати листи. Стежити за послідовністю розповіді та культурою мовлення. Збагачувати словник учнів. Розвивати мовлення, уяву, увагу, мислення. Виховувати культуру спілкування.

Перебіг уроку**I. Вступна частина. Емоційне налаштування.****II. Основна частина.****1. Перевірка домашнього завдання.****2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.**

- Вправа 155 (завдання 1).
- До якої тематичної групи належать слова правого стовпчика? (*Пошта.*)
- Робота в групах. Дискусійна сітка Елвермана, або «павутинка» дискусії.

<i>Так</i>	<i>Проблема</i>	<i>Ні</i>
Так, ...	Чи потрібно вміти писати листи?	Ні, ...
Висновок		

— Сьогодні ми вчитимемося писати листи. Нашим адресатом буде головна героїня оповідання Анатолія Григорука «Квіточка».

3. Ознайомлення зі структурою листа.

- Вправа 155 (завдання 2).
- Прочитайте зразок листа. Хто такий Котигорошко? (*Казковий персонаж.*)
- Хто написав листа Котигорошкові? (*Дівчинка Катруся.*)
- Чому Катруся написала листа Котигорошкові? (*Вона прочитала казку. Дівчинці сподобалися вчинки персонажа.*)

- Вправа 155 (завдання 3).

Учні пригадують, з яких частин складається лист. Називаючи частини (звертання, основну частину тощо), зачитують відповідні речення з листа Котигорошкові.

4. Складання і запис листа Квіточці.

- Вправа 156 (завдання 1).

Учні виписують назви рослин (адже саме так рідні Квіточці пропонували називати дівчинку). Підкреслюють слово, яке було писати найважче.

- Вправа 156.

— Яке привітання доречно написати в листі до Квіточці? (*Привіт. Добрий день. Здрастуй.*)

— Пам'ятайте, що привітання та звертання пишемо в окремому рядку. Не забудьте перед звертанням поставити кому.

— Про що ви напишете в основній частині? (*Про те, що ми прочитали розповідь про Квітославу. Нас зацікавило її незвичне ім'я. Таке ім'я рідко трапляється. Тому, мабуть, і дівчинка з таким іменем незвичайна.*)

— Що ви побажаєте Квіточці? (*Ім'я, дане батьками, треба шанувати. Не варто ображатися на рідних за жарти. Можна поцікавитися, яких успіхів у житті добилися люди з таким ім'ям.*)

- Що напишете після побажань? (*Вкажемо, хто писав листа і дату написання.*)

- Самостійне записування листа.

III. Заключна частина.**Домашнє завдання.**

Вправа 157 (с. 62). Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 41. Прислів'я про рідну мову. Чергування голосних звуків [о], [е] з [і] в корені слова. Вимова і написання слова *внесок*.

Мета. Формувати в учнів уявлення про чергування голосних у коренях слів. Виробляти вміння впізнавати корені, у яких є змінені звуки. Виховувати інтерес до мовних явищ, любов до рідної мови.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Скільки слів ви виписали в першу групу? (Три: *лист, листи, листами*.)
- У якій групі, другій чи третій, більше слів? (У третій.)
- Яке слово потрапило в дві групи? (*Листок*.)

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Вправи 158, 159, 160.

— Які інші прислів'я про мову, слово ви знаєте?

— Сьогодні ми проведемо дослідження слів, щоб дізнатися дуже важливу таємницю української мови.

3. Вивчення нового матеріалу.

- Вправа 161.
- Ознайомлення з правилом.
- Робота в парах.

— Доберіть спільнокореневі слова до слова *осінь*. Утворіть різні форми слова *осінь*. Підкресліть букви, які чергуються.

Осінь, осі́нній, восе́ни.

Осі́нь, осі́нню, осе́ні.

- Вибірковий диктант.

— «Упіймайте» слова, у коренях яких можливі зміни, і запишіть їх.

У слові просвічує слово,
словечко, слівце, словенятко...
Та звідки ж воно, оце слово?

Петро Перебийніс

Джерело: http://web.archive.org/save/http://www.poetryclub.com.ua/metrs_poem.php?poem=13441

— Запишіть загадку під диктування. Підкресліть слова, у яких чергуються голосні звуки.

Вдень з ногами, а вночі без ніг. (*Чоботи, черевики*.)

4. Узагальнення знань.

- Вправа 162.
- «Щоденні 5». Збагачую свій словниковий запас.

— Попрацюйте зі словниками. Дізнайтеся значення слова *внесок*. (*Гроші, що їх хтось сплачує організації, установі тощо. Переносне значення: що-небудь цінне, внесене в громадську справу, науку, літературу і т. ін. Особиста частина спільної роботи.*)

Робота в групах. Завдання на вибір.

- Дібрати слова — назви ознак до слова *внесок*. (*Посильний, щоденний, матеріальний...*)
- Скласти асоціативну павутинку зі словом *внесок*. (*Довкілля, збереження, допомога, навчання, родина, майбутнє, банк...*)

Вправа «Зміни слово за зразком».

ніс — носик

піч — у печі

коси — кіс

нога —

сіть —

кози —

хвіст —

двір —

лебеді —

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 163 (с. 63). Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 42. Поняття про акровірш. Дмитро Білоус «Світлий храм», «Слово наше рідне». Тетяна Чорновіл «Цукерочка». Порівняння акровіршів і загадок.

Мета. Ознайомити учнів з поняттям «акровірш», акровіршами Дмитра Білоуса і Тетяни Чорновіл. Розвивати навички виразного читання, увагу, вміння порівнювати. Закріпити знання про чергування голосних звуків у коренях слів. Виховувати інтерес до мовних явищ, любов до рідної мови.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Чи всі слова, подані у вправі, спільнокореневі? (Так.)
- Які голосні звуки чергуються в цих словах? ([o] з [i]: слово — слівце.)
- Назвіть закінчення у виділеному слові. (Нульове.)
- У якому ще слові нульове закінчення? (Вислів.)

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Чи любите ви читати вірші? А відгадувати загадки?
- Чи траплялися вам загадки у віршованій формі? (Так, часто загадки пишуть у формі вірша, вірша-добавлянки.)
- Сьогодні ми ознайомимося з новим видом віршів-загадок, навчимося їх розгадувати.

3. Вивчення нового матеріалу.

- Ознайомлення з поняттям «акровірш».
- Прочитайте теоретичний матеріал на с. 64.
- Які вірші називають акровіршами?
- Чи всі акровірші є загадками?

4. Читання акровіршів.

- Дмитро Білоус «Світлий храм».
- Учитель виразно читає вірш.
- Чи є цей акровірш загадкою? (Так. Автор запитує: «Хто вона? Не відгадав?». Тобто, треба відгадати слово.)
- Де ж відгадка, яка «майже поруч»? (Перші літери утворюють слово-відгадку.)
- Чому акровірш має такий заголовок? (Школу часто називають храмом науки.)
- Дмитро Білоус «Слово наше рідне».
- Самостійне читання вірша учнями.
- Чи є цей акровірш загадкою? (Ні, це вірш, перші літери рядків якого утворюють словосполучення «рідне слово», майже так звучить заголовок акровірша.)
- Тетяна Чорновіл «Цукерочка».
- Вправа 165.

5. Повторення вивченого про чергування голосних у коренях слів.

- Доберіть і запишіть спільнокореневі слова до слова *школа*. Позначте корені в словах. Підкресліть букви, які чергуються в коренях слів. (*Школа, школярі, шкільний, школярики, дошкільнята...*)
- Доберіть і запишіть спільнокореневі слова до слова *рідне*. Позначте корені в словах. Підкресліть букви, які чергуються в коренях слів. (*Рідне, родичі, родина, поріднитися...*)
- Із чим Дмитро Білоус порівнює школу? (*Із вуликом, храмом.*)
- Із чим ви можете порівняти школу?
- Чому Дмитро Білоус називає слово рідним?
- Які ще ознаки можете дібрати ви?

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Прочитати виразно один з акровіршів (на вибір).

Урок 43. Чергування приголосних звуків у корені слова. Мовне дослідження.

Мета. Ознайомити учнів із чергуванням приголосних звуків у коренях спільнокореневих слів. Розвивати уміння зіставляти мовні явища. Закріплювати знання учнів про будову слова. Виховувати інтерес до книги, бажання читати і пізнавати щось нове, невідоме.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Мотивація навчальної діяльності.

— Прочитайте на екрані рядки вірша Тараса Шевченка. Випишіть слова, у коренях яких відбувається чергування голосних звуків. Доберіть спільнокореневі слова.

Зоре моя вечірняя, поговорим тихесенько
зійди над горою, в неволі з тобою.

Учні записують слова парами:

зоре — зірка вечірняя — вечеря горою — гірка

— Які голосні звуки можуть чергуватися в коренях слів?

— Як ви гадаєте, чи можуть чергуватися приголосні звуки?

— Сьогодні ми проведемо мовне дослідження й дізнаємося відповідь на це запитання.

3. Вивчення нового матеріалу.

- Вправа 166.
- Ознайомлення з правилом.
- Вправа 167 (завдання 1).

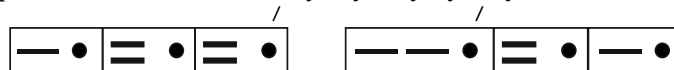
Після записування слів за зразком учитель пропонує скласти речення зі словами однієї групи.

— У якому слові вправи відбувається чергування і голосного, і приголосного звуків? (*Дорога — доріжка.*)

- Вправа 167 (завдання 2).

Учні записують парами слова: *ріка — річечка, береги — бережок, луги — лужок, крига — крижаний.*

— Знайдіть в акровірші слова, які мають таку звукову будову:

Учні визначають, що це звукові моделі слів *течія, хвилями*.

Завдання на вибір.

- Дібрати спільнокореневі слова до слів *течія, хвилями*.
- Скласти і записати речення з цими словами.

4. Узагальнення і систематизація знань учнів.

- Робота в групах.

— Випишіть лише ті слова, у яких зміни приголосних відбуваються в коренях слів.

Група 1. Ріка, українка, річки, на ріці, українці, річенька, україночка, рука, ручка, у руці, ніжка, ніжки, ноги, на нозі, ніженьки.

Група 2. Хлопчик, хлопці, хлопчисько, гонити, дожену, погоня, дівчата, дівонька, дівиця, різак, поріж, різкий, різка, різочка.

Група 3. Папірець, папірчик, гілка, гілочка, мокрий, мочар, змочувати, полиця, помилка, підлога, на підлозі, у лузі, лужок, книжковий, у книжці.

5. Підсумки вивченого за розділом.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 168 (с. 66). Інструктаж щодо виконання вправи.

Вимова і правопис слів з ненаголошеними [e], [и] в коренях Оповідання та авторські казки

Урок 44. За Наталією Клевцовою «Математика і цукерки». Вибірковий переказ твору.

Мета. Ознайомити учнів з оповіданням Наталії Клевцової «Математика і цукерки». Вчити оцінювати вчинки персонажів, вибірково переказувати зміст прочитаного. Розвивати пам'ять, увагу, мовлення. Виховувати почуття справедливості, чесності.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

— Чи можете назвати списаний акроріш загадкою? (*Так.*)

— Як ви змінили вказані слова? Які букви підкреслили? (*Хмарка — на хмарці, ріжки — ріг, луг — на лузі.*)

Виконання завдання на вибір.

- Поділити на склади для переносу слова *козенятка, сонечко.*
- Дібрати синоніми до слова *хутко.*
- Визначити закінчення та основу в словах *вітер, квіти, ріжки.*

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Прочитайте назву нового розділу. («Оповідання та авторські казки.»)

- Робота в групах. Дискусійна сітка Елвермана, або «павутинка» дискусії.

<i>Так</i>	<i>Проблема</i>	<i>Ні</i>
Так, ...	Чи гарно списувати завдання в однокласників?	Ні, ...
Висновок		

3. Робота над оповіданням Наталії Клевцової «Математика і цукерки».

- «Щоденні 5». Читаю для себе.
- Вправа 170 (завдання 1).
- Вправа «Магічний кубик».

Робота в групах. Кожна група має гральний кубик і картку із завданнями. По черзі кидають кубик. Скільки крапок випаде на верхній грані, таке запитання чи завдання треба виконати.

●	Яка частина твору тобі сподобалася найбільше?
●●	Про що цей твір?
●●●	Що нового ти дізнався / дізналася з твору?
●●●●	Які вчинки, слова персонажів тобі запам'яталися?
●●●●●	Які запитання ти хочеш поставити персонажам?
●●●●●●	Над чим варто задуматися після читання твору?

- Вправа 170 (завдання 2).

Учні працюють у парах. Переказують одні одним частину оповідання.

- Вправа 170 (завдання 3).

Робота в групах. Учні складають поради одному з персонажів (Богданові, Насті, мамі Богдана).

— Висловіть однокласникам свою думку про їхні поради.

- Читання тексту в особах.
- Визначення головної думки оповідання.

— Як ви гадаєте, чи зрозумів Богдан свою помилку?

— Яка головна думка оповідання? (*Якщо не розумієш, не знаєш, звернися до когось по допомогу.*)

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Записати слова, які характеризують Богдана, Настю.

**Урок 45. Слова з ненаголошеними голосними [е], [и] в корені, які перевіряються наголосом.
Мовне дослідження.**

Мета. Ознайомити учнів з вимовою і правописом *е, и* в ненаголошених складах. Вчити перевіряти наголосом написання слів з ненаголошеними [е], [и], знаходити перевірне слово шляхом зміни форми слова або добору споріднених слів. Виховувати бажання бути грамотними.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Які слова для характеристики персонажів ви записали?
- Позначте закінчення в одній групі слів.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Творчий диктант.

рука — (у чому?) ... книга — (у чому?) ... крига — (на чому?) ...
луг — (на чому?) ... подруга — (кому?) ... річка — (на чому?) ...

— У записаних словах позначте корені і підкресліть букви, які позначають звуки, що чергуються.

— Читаючи оповідання «Математика і цукерки», ви звернули увагу на виділені слова. Чим цікаві ці слова? Дізнаємося, коли проведемо мовне дослідження.

3. Вивчення нового матеріалу.

- Вправа 171 (завдання 1).

— Які слова ви підкреслили? (*Десять, сина, темною, весело.*)

- Вправа 171 (завдання 2).
- Усвідомлення правила.
- Орфоепічні вправи:

земля — зéмлі	небéсний — нéбо	силáч — сíла
далечíнь — далéко	деньóк — дéнь	дивáк — дíво
димóк — дíм	живúчий — жíти	закриття́ — закрíти

4. Закріплення вивченого матеріалу.

- Вправа 172 (завдання 1, 2).

— Доберіть і запишіть спільнокореневі слова до слова *вечірна*. Поставте наголоси у словах. (*Вéчір, вечоріє, вечéря...*)

— У яких словах відбувається чергування голосних? (*Зоря — зírка, село — сíльський, ніч — ночі, вечірна — вечеря.*)

- Вправа 172 (завдання 3, 4).
- Письмо з пам'яті.

Учитель зачитує короткі скоромовки. Учні повторюють їх, записують з пам'яті.

1. У Василя весло на все село.
2. Листок з липи прилип до Пилипа.
3. На щиті комар пищить: піднімайте вище щит.

Ігор Січовик

Джерело: http://web.archive.org/save/http://abetka.ukrlife.org/skoro_sich.htm

— Підкресліть слова, у яких ненаголошені звуки [е], [и] в коренях. Змініть їх або доберіть спільнокореневі так, щоб ненаголошені голосні стали наголошеними. (*Весло́ — вéсла, село́ — сéла, листóк — лист, щиті́ — щит, пищíть — писк.*)

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 173 (с. 68-69). Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 46. За Оксаною Луцевською «Читання». Складання характеристики персонажів оповідання.

Мета. Ознайомити учнів з оповіданням Оксани Луцевської «Читання». Вчити характеризувати дійових осіб, оцінювати вчинки персонажів. Збагачувати словник учнів фразеологізмами. Розвивати мовлення, критичне мислення, уяву, спостережливість. Виховувати почуття справедливості, дружби, бажання дізнаватися нове.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Розшифруйте прислів'я та поясніть його значення. (*Приятелів тьма, а вірного друга нема.*)

П	і	в	т	в	і	р	у	г	а	
р	л	е	ь	а	о	н	р	е	н	
и	я	т	м	а,	г	о	д	м	а.	

— Які інші прислів'я про дружбу ви знаєте?

— Сьогодні ми ознайомимося з оповіданням Оксани Луцевської «Читання».

3. Робота над оповіданням «Читання».

- Вправа «Передбачення».

— Розгляньте малюнок на с. 69. Про кого, на вашу думку, йтиметься в тексті?

- «Щоденні 5». Читаю для когось.

Робота в групах. Почергове читання тексту по одному абзацу.

— Чиї передбачення були найточнішими? Чиї — найнесподіванішими?

- Вправа 175 (завдання 1).
- Використання стратегії «Ромашка Блума». Робота в групах.

Орієнтовні запитання:

Просте. Про кого йдеться в оповіданні?

Уточнююче. Я можу помилитися, але, здається, Андрійко не хотів іти в дитячий садок?

Пояснююче. Чи можемо назвати Андрійка допитливим?

Творче. Яким ви уявляєте Назара?

Оціночне. Чи правильно вчинив Андрійко, що попросив Назара не втручатися в його роботу?

Практичне. Яку гру з кубиками можна порадити дошкільнятам, які не вміють ще читати?

- «Щоденні 5». Збагачую свій словниковий запас.

Вправа 175 (завдання 2).

Учні відшуковують речення з поданими фразеологізмами, зачитують їх, пояснюють значення.

Вправа 176.

Робота в групах. Після виконання завдань представники груп презентують роботи.

— Висловіть однокласникам свою думку про їхню роботу.

- Вибірковий переказ оповідання.

Учні обирають одного з персонажів (Назар, Андрійко, мама Андрійка, вихователька), уявляють себе в цій ролі. Розказують про події від імені обраного персонажа.

- Творча робота.

— Поміркуйте, як розвиватимуться стосунки між хлопчиками через тиждень, місяць.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Розказати, які емоції викликали у вас вчинки Андрійка й Назара.

Урок 47. Поняття про орфограму. Добір перевірних слів до слів з ненаголошеними голосними [е], [и] в корені.

Мета. Навчати школярів добирати перевірні слова з наголошеними [е], [и]. Ознайомити з поняттям «орфограма». Збагачувати словниковий запас школярів, розвивати мовлення. Розвивати вміння користуватися словниками, мовлення, критичне мислення, увагу, спостережливість. Виховувати почуття справедливості, дружби, бажання дізнаватися нове.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Прочитайте на екрані вірш. Випишіть слова з ненаголошеними [и], [е] в коренях.

Листочки облетіли, холодно <u>землі</u> .	Хмарки в небі тануть. Де ж бо ти, <u>зима</u> ?
На <u>дерев</u> а сіли птахи-снігурі.	Снігурі літають, а снігу нема!

Анатолій Камінчук

Джерело: http://web.archive.org/save/https://sonyashnik.com/verses/3/48_0.html

— Як переконатися, яку букву треба писати, коли чуємо ненаголошений [и], [е] в коренях? Сьогодні на уроці дізнаємося про це.

3. Вивчення нового матеріалу.

- Вправа 177 (завдання 1).
- Усвідомлення правила (с. 71).

— Якими повинні бути перевірні слова? (Такими, щоб ненаголошені звуки стали наголошеними.)

- Вправа 177 (завдання 2).
- Вправа 177 (завдання 3).

Учні записують парами слова:

зупинілися — зупі́нка, швидéнько — шві́дко, читáти — чі́танка.

- Ознайомлення з поняттям «орфограма».

— Прочитайте правило на с. 72.

— Назвіть орфограми в першому реченні завдання 3. (Слово «Андрійко» написано з великої літери — це ім'я. У слові «комп'ютер» треба ставити апостроф.)

- Вправа 177 (завдання 4).

Учні складають і записують речення зі словами *зупинка, швидко, читанка*. Пояснюють орфограми.

- Вправа 177 (завдання 5).

Перевірними для інших є слова *зéлень, зелéний, бліскавка, блиск, сéстри, вéсни*.

— Назвіть слова, які мають таку звукову будову. (*Зелень, блищить.*)

— Позначте будову слів *блискучий, веснянки*.

- Творчий диктант.

— До поданих слів доберіть і запишіть лише перевірні з наголосом на *е* або *и* в коренях слів.

За́пис, запитáння, запливті́, по́зика, засипáти, стелі́ти, закликáти, килима́р,
кленовий, медо́вий, верба́, вишне́вий, вершо́к, весло́, весна́, вино́, миле́нький,
кисли́ці, кия́нин, клино́к.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 178 (с. 72). Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 48. Ольга Шипшина «Пісня для Грибниці». Поділ тексту на частини. Добір заголовків до частин.

Мета. Ознайомити з оповіданням Ольги Шипшини «Пісня для Грибниці». Вчити визначати риси характеру персонажів, оцінювати вчинки; ділити текст на логічні частини, добирати до них заголовки. Збагачувати словниковий запас школярів. Розвивати діалогічне мовлення, критичне мислення, уяву, спостережливість. Виховувати почуття справедливості, дружби.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

— Прочитайте слова, у корені яких буква «и». (*Широкий, глибокий, низький, високий, зима.*)

— Які перевірені слова допомогли вам правильно записати антоніми? (*Ші́рше, глі́бше, ві́ще, зі́монька.*)

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Вправа «Упіймай «зайве» слово».
Гриби, грибний, грибниця, тіточка, грибочки.
Земля, земелька, грунт, земляний, підземний.
Вишневий, вишенька, вишні, джем, вишняк.

— Назвіть перевірені слова для кожної групи слів.

- Вправа «Сторітелінг».

— Складіть міністорію, в якій були б «зайві» слова.

- Повідомлення теми уроку.

— Письменниця Ольга Шипшина склала історію із заголовком «Пісня для Грибниці». Ознайомімося з нею.

3. Робота над оповіданням «Пісня для Грибниці» (с. 72-74).

- «Щоденні 5». Читаю для когось.

Робота в групах. Почергове читання тексту по одному абзацу.

Заповнення картки за зразком.

Назва твору
Автор / авторка
Мене найбільше вразило
Запитання за змістом твору:
1.
2.

- Вправа 180 (завдання 1).
- «Щоденні 5». Збагачую свій словниковий запас. Вправа 180 (завдання 2).
- Вправа 180 (завдання 3).
- Вправа 180 (завдання 4).

Орієнтовний план:

1. Справи тітоньки Грибниці.
2. Сестрички знайшли грибне місце.
3. Марічка перехитрила сестру.
4. Здивовані односельці.
5. Грибниця схвалила вчинок Марічки.
6. Чарівна каблучка.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 181 (завдання 2) на с. 75. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 49. Слова з орфограмами.

Мета. Закріплювати вміння учнів добирати перевірні слова, користуватися правилом про вимову і правопис слів з ненаголошеними [е], [и]. Розвивати мовлення, критичне мислення, уяву, спостережливість. Виховувати любов до природи.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Розгляньте «хмару слів». Прочитайте слова. Доберіть до них загальну назву. (*Гриби.*)

— Виберіть назви грибів, у яких ненаголошені [е], [и] в коренях. Запишіть їх за абеткою. (*Лисичка, печериця, підберезник, синяк, сироїжка.*)

— Згадайте правило про правопис слів з ненаголошеними [е], [и]. Доберіть перевірні слова до записаних назв грибів. (*Лис, березень, сіній, сіро.*)

— До якого слова неможливо дібрати перевірне слово? (*До слова «печериця».*)

— Колись ці гриби росли на стінах печер, тому й отримали таку назву. По-іншому цей гриб називають *шампінйон*. Запам'ятайте написання обох слів.

— В українській мові є цікаві слова з ненаголошеними [е], [и]. Сьогодні ми проведемо мовне дослідження й дізнаємося, чим цікаві ці слова.

3. Вивчення нового матеріалу.

- Вправа 183.

Висновок. У словах можуть бути два ненаголошені звуки. Написання відповідних букв теж треба перевіряти наголосом: спочатку добираємо слово з наголосом на першому звукові, який вимовляється невиразно, а потім — на другому.

- Вправа 184 (завдання 1).

Зеленіє — зéлень, зелéний, дeрeв'яний — дéрево, дeрeва,
шeлeстить — шéлест, шeлeснути, вeлeчезний — вéлич, вeлiкий.

- Вправа 184 (завдання 2).

4. Узагальнення і систематизація знань. Тренувальні вправи.

— Доберіть перевірні слова, позначте в них основу.

Небесá, веселу́н, зеленéнький.

Коментоване письмо.

Лиха тому зима, у кого козуха нема. Весняний день рік годує.

Прийде тиждень вербовий, бери віз у дорогу дубовий. Весна ледачого не любить.

- Словниковий диктант «Перевіряю себе».

Кислиця, киянин, китовий, килимок, кийок, листок, кресляр, легенький, Левко, левеня, лебідка, легковий, ледачий, милозвучний, миритися, миттєвий.

- Творче списування.

Учитель проєктує на екран вірш з пропущеними словами та словами для довідки.

— Спишіть, уставляючи пропущені слова. Поясніть їх написання.

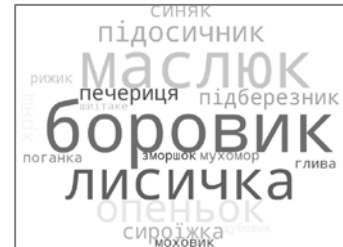
Дві спритні ... — Напитися водички.
Пташки ... , Пили, пили — не напилися,
Прилетіли до ... Бо за крапельку

Слова для довідки: кринички, невелички, синички, побилися.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 185 на с. 75-76. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 50. За Владом Пухальським «Чому Петрик не зробив уроки». Спостереження за зміною настрою головного персонажа.

Мета. Ознайомити учнів з оповіданням Влада Пухальського «Чому Петрик не зробив уроки». Вчити спостерігати за змінами настрою персонажа, оцінювати вчинки. Розвивати мовлення, критичне мислення, уяву, спостережливість. Виховувати почуття відповідальності.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Вправа 186.

Робота в парах.

- Повідомлення теми уроку.

— Письменник Влад Пухальський розказав історію про Петрика, який теж не записав домашніх завдань. Що трапилося з хлопчиком, дізнаємося з оповідання «Чому Петрик не зробив уроки».

2. Робота над оповіданням (с. 76-78).

- «Щоденні 5». Читаю для когось.

Робота в групах. Учні почергово читають текст, заповнюють картки.

Назва твору	
Хто головні персонажі?	
Що мене найбільше вразило?	
Запитання Петрикові:	
1.	
2.	
Запитання Наталці:	
1.	
2.	
Запитання мамі Петрика:	
1.	
2.	

- Вправа 188 (завдання 1).
- Читання за особами.
- Поділ тексту на частини, добір заголовків.

Орієнтовні заголовки до частин.

1. Петрик прийшов додому.
2. Зустріч з Наталкою.
3. Двійка.
4. Обіцянка Петрика.

- Творчий переказ оповідання.

Учитель пропонує учням уявити себе одним із персонажів оповідання (Петрик, Наталка, Петрикова мама, вчителька) й розказати про подію від імені персонажа.

- Визначення головної думки оповідання.

— Що ви зрозуміли, прочитавши оповідання?

— Яка головна думка оповідання? (Треба бути відповідальним за свої вчинки.)

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 188 (завдання 2) на с. 78.

Урок 51. Використання орфографічного словника для перевірки написання слів з ненаголошеними [е], [и], що не перевіряються наголосом. Словникові слова. Редагування діалогів.

Мета. Виробляти уміння учнів користуватися орфографічним словником. Формувати правописні навички. Розвивати мовлення, критичне мислення, увагу, спостережливість. Виховувати почуття відповідальності.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

— Як змінювався настрій Петрика?

2. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.

— Що слід зробити, щоб дізнатися, яку букву (*е* чи *и*) писати в ненаголошеному складі кореня слова? Наведіть приклади. Які слова можуть стати перевірними?

— Доберіть перевірні до слів *гречаники*, *степовий*, *пшеничний*, *почерк* (*почерканий*), *червоний*, *сперечатися* (*перечити*, *суперечка*).

Висновок. Не в усіх словах написання *е* або *и* можна перевірити наголосом (*пшеничний*, *червоний*). У слові *сперечатися* можна перевірити наголосом лише друге *е* (*суперечка*, *перечити*).

— Який же вихід?

3. Вивчення нового матеріалу.

- Вправа 189 (завдання 1).
- Усвідомлення правила.
- Вправа 189 (завдання 2).
- Вправа 190.

4. Закріплення вивченого матеріалу.

- Розподільний диктант.

— Розподіліть слова в дві колонки: у ліву — слова, які можна перевірити наголосом; у праву — ті, що не перевіряються.

Неділя, четвер, середа, бетон, предмет, велосипед, близенько, грибний, виразно, минулий, медаль, метро, чергувати, секунда, коридор, героїчний, лисичка, степовий, кленочок, дециметр, сантиметр, пиріжок.

- Складання сенканів.

— Складіть сенкан з одним зі словникових слів, поданих на с. 78.

Орієнтовні сенкани.

Абрикос.

Секунда.

Стиглий, смачний.

Важлива, коротка.

Достигає, вабить, жовтіє.

Триває, минає, проходить.

Абрикос — це джерело вітамінів.

Інколи секунда триває вічність.

Плід.

Мить.

- «Щоденні 5». Збагачую свій словниковий запас.

Гра «З'єдналочка».

З хвилини на хвилину ●

● дуже швидко.

В одну хвилину ●

● дорожити часом.

Кожної хвилини ●

● от-от, ось-ось.

Ловити кожну хвилину ●

● повсякчас.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 191 на с. 79-80.

Урок 52. Загадки. Використання орфографічного словника для перевірки написання слів з не-наголошеними [e], [и], що не перевіряються наголосом.

Мета. Закріплювати вміння учнів користуватися орфографічним словником. Формувати правописні навички. Розвивати мовлення, критичне мислення, уяву, спостережливість. Виховувати пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Вправа «Броунівський рух».

Зелена картка. Позначити в словах закінчення, основу, корінь.

Шкільний, читачка, в абетці, великого винахідника, українською піснею.

Синя картка. Дібрати спільнокореневі слова до поданих.

Дорогий, дорóга, містечко, місток, квітник, гніздо, водити, водяний.

Помаранчева картка. Дібрати перевірні слова. Вставити пропущені букви *e* чи *и*.

К...сляк, н...зéнький, н...зинний, н...тковий, нов...знá, н...бéсний.

- Актуалізація опорних знань.

— Як працювати з «Орфографічним словником»?

— Перевірте за словником написання слів *кефір*, *кинджал*, *кизил*, *керівник*, *кипарис*.

3. Робота із загадками (с. 80).

- Вправа 192.

Учні читають загадки, називають слова-відгадки: *очерет*, *горизонт*, *пшениця*, *криниця*. Перевіряють за словником написання слів-відгадок.

Завдання на вибір.

- Скласти асоціативну павутинку з одним словом-відгадкою.
- Скласти прислів'я за числовими підказками.

3. така 5. паляниця. 2. пш..ниця, 1. Яка 4. Й

4. Закріплення та узагальнення знань.

- Вправа 193 (завдання 1).

— Доберіть спільнокореневі слова до слова *криниця*. (*Криниця*, *криничка*, *криниченька*, *криничний*.)

— Доберіть синоніми до слова *горизонт*. (*Небосхил*, *обрій*, *виднокрай*, *крайнебо*, *круговид*, *кругозір*, *кругогляд*, *виднокруг*, *видноколо*.)

- Вправа 193 (завдання 2).

Учні записують словосполучення: *глибока криниця*, *дружний колектив*, *проїзний квиток*, *високий очерет*, *густа пшениця*.

— До яких слів можна дібрати перевірні? (*Глибокий* — *глибоко*, *високий* — *вісоко*.)

- Вправа 193 (завдання 3).
- Вправа 194.

— Поцікавтеся, які слова написали ваші однокласники.

— Хто написав найбільше слів?

- Повторення вивченого про чергування голосних і приголосних звуків у коренях слів.

1. Змінити слова або дібрати спільнокореневі так, щоб у коренях відбулося чергування приголосних звуків: *сніг*, *дорóга*, *подруга*, *бібліотека*, *полиця*, *книга*, *око*, *рука*, *ріка*.

2. Змінити слова або дібрати спільнокореневі так, щоб у коренях відбулося чергування голосних звуків: *береза*, *коза*, *добá*, *бджола*, *джміль*, *дорóга*, *речі*, *носа*, *корова*, *соку*.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 195 на с. 81. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 53. За Софією Дяченко «Лялька». Висловлення власного ставлення до вчинків персонажа.

Мета. Ознайомити учнів з оповіданням Софії Дяченко «Лялька». Вчити визначати головну думку твору, висловлювати своє ставлення до вчинків персонажа. Розвивати мовлення, критичне мислення, уяву, спостережливість. Виховувати пізнавальні інтереси, бажання займатися благодійністю.

Перебіг уроку**I. Вступна частина. Емоційне налаштування.****II. Основна частина.****1. Перевірка домашнього завдання.**

— У яких словах ви підкреслили орфограми?

Завдання на вибір.

- Дібрати спільнокореневі слова до слів *корівчина, (по) дворах*.
- Дібрати перевірні слова до слів *стежок, дерева, кислички*.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Робота в парах.

— Складіть прислів'я за числовими підказками.

3. переймай,	1. Все	5. уникай.	2. добре	4. а зла
2. говорить,	5. творить.	3. а	4. зле	1. Добре
4. сміло.	2. діло		1. Добре	3. роби

— Що спільного у всіх прислів'ях?

— Прочитайте на екрані слова. Які з них вам зрозумілі, відомі? Які незрозумілі, нові?

добродіяльність	добродіяння	благодійність
волонтерство	філантроп	філантропія

Філантроп — це людина, яка займається благодійністю.

— Які слова є синонімами?

- Робота в групах. Дискусійна сітка Елвермана, або «павутинка» дискусії.

<i>Так</i>	<i>Проблема</i>	<i>Ні</i>
Так, ...	Чи потрібно займатися благодійністю?	Ні, ...
Висновок		

3. Робота над оповіданням.

- «Щоденні 5». Читаю для когось.

Робота в групах. Почергове читання оповідання по одному абзацу.

- Вправа 197 (завдання 1).
- Використання стратегії «Ромашка Блума». Робота в групах.

Орієнтовні запитання:

Просте. Про кого йдеться в оповіданні?

Уточнююче. Я можу помилитися, але, здається, Вероніка займалася благодійністю?

Пояснююче. Чи завжди Вероніка була справедливою?

Творче. Якою ви уявляєте Вероніку-школярку?

Оціночне. Чи правильно чинила Вероніка, коли нацькувала однокласників на Катю?

Практичне. Що ви порадили б дітям, які хочуть займатися благодійністю?

- Вправа 197 (завдання 2).

Учні висловлюються за зразком:

Мене вразили вчинки ... Я вважаю, що ..., тому що Наприклад, Отже,

- Вправа 197 (завдання 3).

— Яка головна думка оповідання? (*Спочатку треба розібратися в ситуації, а потім приймати рішення.*)

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 198 (завдання 1) на с. 83.

Урок 54. Вимова і правопис слів із дзвінкими й глухими приголосними звуками. Добір перевірних слів. Вимова і написання слова *вокзал*.

Мета. Працювати над засвоєнням вимови дзвінких приголосних звуків у кінці слова та складу перед глухими. Розвивати вміння порівнювати, спостерігати мовні явища і робити висновки. Розвивати мовлення, критичне мислення, уяву, спостережливість. Виховувати пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

— Хто, на вашу думку, може займатися благодійністю?

2. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.

— Як вимовляють дзвінкі приголосні звуки?

— Як вимовляють глухі приголосні звуки?

— Яких звуків в українській мові більше? Про що це свідчить?

— Назвіть пари звуків *дзвінкий* — *глухий*.

— Які дзвінкі приголосні звуки не мають парних глухих?

— Який глухий приголосний не має парного дзвінкого?

- Гра «Хто швидше?».

— До слів із глухими приголосними доберіть слова з парними до них дзвінкими.

Суц — дуб, зуб;

папороть — пораць;

поріс — поліз;

горіх — поріг;

гуаш — прбдаж;

подивись — злазь;

міць — гедзь;

чим — джем;

череда — джерело.

- Орфоепічні вправи.

Зуб — суц;

ніж — мишкá;

казка — каска;

замазка — маска;

низка — миска;

книжка — мишка.

— Дзвінкі приголосні в кінці слова чи складу під час швидкої вимови можуть звучати не дуже виразно: лі[ж^м]ко, ло[ж^м]ка, бері[з^с]ка, зу[б^н]ки.

— До чого це може призвести? (До помилок у написанні слів з такими приголосними.)

3. Вивчення нового матеріалу.

- Вправа 198 (завдання 2, 3).
- Вправа 199.
- Усвідомлення правила (с. 84).
- Вправа 200.

— Що означає слово *вокзал*? (Будинок залізничної чи автобусної станції, річкової чи морської пристані для обслуговування пасажирів.)

- Вправа 201.

Спільнокореневі слова: *автовокзал, вокзальний, привокзальний*.

Слова для асоціативної павутинки: *залізниця, мандрівка, потяг, туристи, табло, дорога...*

- Вправа 202.

— Які з поданих слів мають таку будову? (Загадка, старший.)

- Списування.

— Списати, уставляючи потрібні букви.

Микола купив хлі..(б/п). Хло..(б/п)чик пішов у са..(д/т).

За садом ростуть молоді ду..(б/п)ки і стрункі бері..(з/с)ки.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 203 на с. 84. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 55. Розвиток мовлення. Складання розповіді за малюнком та опорними словами.

Мета. Вчити учнів складати розповідь за малюнком та опорними висловами. Формувати вміння викладати свої думки в логічній послідовності, правильно будувати речення. Збагачувати лексичний запас школярів. Розвивати мовлення, критичне мислення, увагу, спостережливість. Виховувати бажання вчитися.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

— Зачитайте відповіді на запитання. Які орфограми ви підкреслили?

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Відгадування загадки.

Біля школи на перерві
дітлахів гурти веселі.

Одні бігають, стрибають,
інші щось розповідають.

Дехто весело сміється,
бо у них все удається.

Раптом продзвенів дзвінок.
Всі побігли на ... (урок).

ло: <http://web.archive.org/save/https://mala.storinka.org/%D0%B7%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D0%B4%D0%BA%D0%B8-%D0%BF%D1%80%D0%BE-%D1%88%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D1%83.html>

— Які уроки вам подобаються? Чому?

— Які уроки вам даються важко?

— Які завдання на уроках вам подобаються?

- Повідомлення теми уроку.

— Сьогодні ми вчитимемося складати розповідь про один з найулюбленіших ваших уроків. Для складання розповіді скористаємося малюнком та опорними висловами.

3. Робота з малюнком (с. 85).

— Розгляньте уважно малюнок. Що на ньому зображено? (*Це урок інформатики в комп'ютерному кабінеті.*)

— Що допомогло вам визначити, що це комп'ютерний клас? (*На кожному робочому місці є комп'ютер.*)

— Можливо, учитель веде урок української мови? (*Ні. Це урок інформатики. На дошці схематично зображено комп'ютер. Учитель пояснює, мабуть, як виконувати завдання.*)

— Як ви підписали б малюнок?

— Чи може підпис малюнка бути заголовком вашої розповіді?

4. Словникова робота.

— Ознайомтеся з опорними висловами, поданими під малюнком.

— Які слова можете використати в розповіді замість слова *клас*? (*Кабінет, приміщення.*)

— Доберіть слова — назви ознак до слова *клас*. (*Світлий, просторий, умебльований...*)

— Які слова можете використати, щоб у розповіді не повторювати слово *учні*? (*Школярі, діти.*)

— Доберіть слова — назви ознак до слова *учні*. (*Старанні, працьовиті, допитливі...*)

5. Записування розповіді.

Вправа 205.

— Пригадайте, що ми називаємо орфограмою.

— Які орфограми можуть трапитися у вашій розповіді? (*Велика буква, подвоєння приголосних, апостроф, ненаголошені звуки в коренях слів, сумнівні приголосні в коренях слів.*)

— З яких частин складається твір? (*Зачин, основна частина, кінцівка.*)

— Пам'ятайте, що кожен частину розповіді треба писати з нового абзацу.

Кілька учнів усно розказують, про що напишуть у розповіді.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 206 на с. 85. Інструктаж щодо виконання вправи.

Префікс

Урок 56. За Лесею Храпливою-Щур «Мама». Читання тексту за особами. Словотворча роль префіксів.

Мета. Ознайомити учнів з оповіданням Лесі Храпливої-Щур «Мама». Вчити висловлювати свої думки щодо прочитаного, визначати головну думку твору. Навчати школярів знаходити префікс у словах. Формувати розуміння ролі префіксів у творенні нових слів. Виробляти уміння визначати значущі частини слова. Розвивати мовлення, критичне мислення, уяву, спостережливість. Виховувати любов і повагу до матері.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Прочитайте на екрані вірш, складений 10-річною дівчинкою Наталею.

Моє перше слово.

Милозвучно ллеться,

А для неї знову

Ангелами в'ється.

Наталія Барна

Джерело: http://web.archive.org/save/http://8next.com/azagadky/58-ukrlanermolenko4_0.html

— Пригадайте, як називається такий вірш.

— Які емоції у вас після читання?

— Як авторка ставиться до своєї мами?

— Сьогодні ми ознайомимося з оповіданням Лесі Храпливої-Щур «Мама».

3. Робота над оповіданням (с. 85-86).

- «Щоденні 5». Читаю для когось.

Робота в групах. Почергове читання тексту по одному абзацу.

- Вправа 208 (завдання 1).

— Попрацюйте в парах. Обміняйтеся думками щодо поведінки Лідусі.

- Вправа 208 (завдання 2).

— Що ви зрозуміли, прочитавши оповідання?

— Чи завжди ви належно виконуєте мамині прохання?

— Як ви вибачаетесь перед мамою, якщо провинилися?

— Які прислів'я про маму знаєте?

- Вправа 209.

4. Вивчення нового граматичного матеріалу.

- Вправа 210 (завдання 1).

- Усвідомлення правила.

- Вправа 210 (завдання 2).

- Визначення префіксів.

— Прочитайте слова, спроектовані на екран.

Малюнок, замальовка, змалювати, домалювати, перемальований, обмалювати;

дочитувати, записатися, влетіти, переліт.

— У словах треба позначити префікси. Але що треба зробити спочатку? (*Спочатку треба визначити корінь.*)

— Чому? (*Корінь виражає головне значення слова. Тільки визначивши корінь, зможемо правильно визначити частину, яка знаходиться перед ним.*)

— Позначте спочатку корінь, потім — префікс.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 211 на с. 87. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 57. Василь Сухомлинський «Безрідний Дятел». Стислий переказ казки. Слова з префіксами *роз-*, *без-*.

Мета. Ознайомити учнів з казкою Василя Сухомлинського «Безрідний Дятел». Формувати вміння дотримуватися моральних норм. Вчити стисло переказувати текст. Розвивати мовлення, критичне мислення, уяву, спостережливість. Закріплювати знання учнів про будову слова, вміння визначати всі складові частини. Формувати правописні вміння. Виховувати почуття людяності, доброти.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Яку частину слова називають префіксом?
- Для чого служать префікси?
- Як визначити префікси?

2. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.

- Прочитайте на екрані вірш.

Чути в лісі тук-тук-тук.
Швидко йду я на той звук.
Що за диво-дивина,
звідки стук, скажіть, луна?
Роздивився: оце так!
Ну не птах, а геть дивак.
Аж кора униз летить,
вже ніхто тут не заспить.

Всі комахи хто куди.
Так не довго до біди.
Дуже справний, працьовитий,
ще й в червону шапку вдітий.
Що тут думати-гадати?
Дятлом цього птаха звати.
Молотка в нього немає,
дзьобом він комах лякає.

Антоніна Грицаюк

Джерело: <http://web.archive.org/save/https://probapera.org/publication/13/17665/dyatel.html>

- Про кого цей вірш?
- Знайдіть у вірші слова з префіксами. (*Скажіть, роздивився, заспить.*)
- Утворіть за допомогою префіксів слова від слова *думати*. (*Придумати, видумати, задумати, передумати, роздумати...*)
- Яким завжди змальовують дятла? (*Працьовитим.*)
- Василь Сухомлинський написав казку «Безрідний дятел». Ознайомимося з нею.

3. Робота над казкою (с. 87-88).

- «Щоденні 5». Читаю для себе.
- Вправа 213.

- Про які риси характеру свідчить поведінка Дятла? А як ви ставитесь до вчинків Дятла?

4. Вивчення граматичного матеріалу.

- Вправа 214 (завдання 1, 2).
- Ознайомлення з правилом на с. 89.
- Вправа 214 (завдання 3).
- Вправа «Хто швидше здогадається?».

- За допомогою префікса утворіть нові слова від поданих.

М'яти, грати, брати, ляти, гріти, гнути.

- Позначте в новоутворених словах префікси. (*Префікси розі-.*)

- Утворіть нові слова за допомогою префікса *без-*.

Законний, земельний, змістовний.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 215 на с. 89. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 58. Борис Комар «Прóханий». Добір інших заголовків до твору.

Мета. Ознайомити учнів з оповіданням Бориса Комара «Прóханий». Вчити висловлювати своє ставлення щодо поведінки головного персонажа, установлювати послідовність подій, переказувати текст. Розвивати мовлення, уяву, спостережливість. Виховувати почуття людяності, доброти.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Які слова називаємо антонімами?
- Прочитайте антоніми, які ви дібрали до поданих слів. Назвіть префікси в словах.
- Складіть і запишіть речення з одною парою слів.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

Відгадування загадки.

Місили, місили, ліпили, ліпили, а тоді — хіп та в окріп!	А вже наостанку — в масло та сметанку. Хто зуміє відгадати, того будем частувати. (<i>Вареники</i>)
---	--

Галина Демченко

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

— А ви любите вареники? З якою начинкою?

Завдання на вибір.

- Скласти кластер зі словом *вареники*.
 - Скласти сенкан зі словом *вареники*.
- Сьогодні ми прочитаємо оповідання, в якому згадуються вареники.

3. Робота над оповіданням Бориса Комара «Прóханий» (с. 89-91).

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

Учні самостійно читають оповідання.

Перевірка розуміння прочитаного.

1. Із ким товаришував Юрко?

- а) з тіткою Оленою; б) з дідом Антоном; в) із сусідом Миколою.

2. Що робив дід Антон, коли прийшов Юрко?

- а) їв вареники; б) ліпив вареники; в) варив вареники.

3. Чому Юрко відмовлявся їсти вареники?

- а) тому що мама теж варила вареники;
б) тому що не любив вареників;
в) тому що був проханим.

- Вправа 217.
- Установлення послідовності подій.

— Прочитайте речення на екрані. Пронумеруйте їх у правильній послідовності.

- ___ Хлопчик чекав, щоб дідусь запросив його ще раз.
___ Хлопчик зізнався, що хотів вареників.
___ Дідусь запросив Юрка скуштувати вареників.
___ Вареників залишалося все менше.
___ Дідусь пригадував, що він казав Юркові.

- Переказування оповідання.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Дізнатися, чи є в Україні пам'ятники варенику.

Урок 59. Слова з префіксами з- (с-).

Мета. Працювати над засвоєнням вимови і правопису слів із префіксами з-, с-. Закріпити знання учнів про глухі та дзвінкі приголосні, уміння швидко їх визначати. Закріплення знань учнів про будову слова, умінь визначати всі складові частини. Формувати правописні уміння. Розвивати мовлення, критичне мислення, увагу, спостережливість. Виховувати почуття людяності, доброти.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

— Що цікавого про пам'ятники вареникові ви дізналися?

2. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.

— Пригадайте, якими за звучанням можуть бути приголосні звуки.

— Як ви розрізняєте дзвінкі та глухі приголосні звуки?

— Назвіть пари глухих і дзвінких приголосних звуків.

- Словниковий диктант.

Стежка, берізка, беззубий, розцвіли, вокзал, рюкзак, пшениця, кігті.

— Підкресліть у словах букви, які позначають глухі приголосні звуки.

3. Вивчення нового матеріалу.

- Вправа 218.

- Усвідомлення правила.

- Вправа 219 (завдання 1).

— Назвіть слова, у яких є м'які приголосні звуки. Які префікси у цих словах?

— Складіть і запишіть речення з двома словами (на вибір).

- Вправа 219 (завдання 2).

— Які слова вправи мають таку звукову будову? (*Виття, зайченя.*)

— Які слова з ненаголошеними [е], [и] є у вправі? (*Зерно, верба, землі.*)

— Доберіть до них перевірні слова.

4. Закріплення вивченого.

- Пояснювальний диктант.

Я вже могу зшити собі фартушок. Насіння треба зсипати у скляний посуд і зберігати до весни. Котик не зміг схопити синичку. Сухе паліччя може дуже швидко спалахнути.

— Назвіть слова з орфограмами.

— Чому в слові *швидко* ви написали букву «де»?

— Чого більше, звуків чи букв, у словах *насіння, паліччя*?

— Побудуйте звукову модель слова *насіння*.

— Утворіть спільнокореневі слова з іншими префіксами від слова *зшити*.

- Словотворчі вправи.

— Від поданих (на екрані) слів утворіть нові за допомогою префікса *с-* або *з-*. Запишіть їх у дві колонки.

Дати, колоти, бити, жати, хилити, сунути, продати, шкварити, цюкати, чавити, фантазувати, в'язати, носити, мити, мастити, летіти, гадка, ганьбити, молоти.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 220 (с. 92). Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 60. Анатолій Григоруk «Бабуcина прем'єра». Складання запитань за змістом твору.

Мета. Ознайомити учнів з оповіданням Анатолія Григорука «Бабуcина прем'єра». Вчити висловлюватися за змістом прочитаного, переказувати оповідання від імені дійової особи. Збагачувати словниковий запас «театральними» словами. Розвивати мовлення, акторські здібності, уяву, спостережливість. Виховувати пізнавальні інтереси, любов до театру.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

— Поясніть одне із записаних прислів'їв.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Вправа «Упіймай «зайве» слово».

Івасик-Телесик, Котигорошко, актор, Вінні-Пух, Буратіно.

Математика, театр, природознавство, фізкультура, інформатика.

Оповідання, казка, вірш, легенда, афіша, лічилка.

- Вправа «Сторітелінг».

Робота в групах. Складання міністорій з використанням «зайвих» слів.

— До якої тематичної групи належать «зайві» слова? (*Театр.*)

- Повідомлення теми уроку.

— Чи любите ви ходити в театр?

— Із ким ви найчастіше переглядаєте театральні вистави?

— Сьогодні ми ознайомимося з «театральним» оповіданням «Бабуcина прем'єра».

3. Робота над оповіданням Анатолія Григорука «Бабуcина прем'єра» (с. 92-94).

- Підготовка до самостійного читання.

неабияк

талановито

прилаштує

перука

сіроманець

приключилося

стрімголов

тисячоголосо

спроваджували

- «Щоденні 5». Читаю для когось.

Учні працюють у групах. Почергово читають текст по одному абзацу.

- Вправа 222 (завдання 1).

- Використання стратегії «Ромашка Блума». Робота в групах.

Орієнтовні запитання.

Просте. Про кого йдеться в оповіданні?

Уточнююче. Я можу помилитися, але, здається, Грицикова бабуся була вчителькою?

Пояснююче. Чи можемо назвати хлопчика сміливим?

Творче. Яким ви уявляєте Грицика?

Оціночне. Чи правильно вчинив Грицик, коли перегородив вовкові дорогу?

Практичне. Яких правил поведінки треба дотримуватися в театрі?

- Визначення головної думки оповідання.
- Переказ оповідання від імені персонажа (Грицика, бабусі Марусі).
- «Щоденні 5». Збагачую свій словниковий запас.

— Доберіть синоніми до слова *вистава*. (*Прем'єра, спектакль, інсценізація, видовище.*)

— Доберіть синоніми до слова *актори*. (*Артисти, виконавці, комедіанти, трагедисти, лицедії.*)

- Робота в групах.

Завдання на вибір.

- Складання «хмари театральних слів».
- Складання сенкана зі словом *театр*.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 222 (завдання 2) на с. 94. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 61. Апостроф після префіксів. Мовне дослідження.

Мета. Працювати над засвоєнням учнями правила написання апострофа після префіксів перед *я, ю, є, ї*. Закріплювати вміння виділяти корінь і префікс, орфоепічну вимову кінцевого приголосного перед апострофом. Виробляти орфографічну пильність. Розвивати мовлення, уяву, спостережливість. Виховувати пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

— Поясніть вислови. Розкажіть, коли доречно їх вживати у мовленні.

2. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.

Розподільний диктант.

— Запишіть в одну колонку слова, у яких префікс закінчується на приголосний, у другу — слова, у яких префікс закінчується голосним звуком.

Випрасувати, відміряти, зсунути, зібрати, замріяний, нав'язати, оббити, перебільшити, підібрати, перехитрити, побіліти, привид, підвезти, премудрий, розміряти, удобрити.

— Доведіть, що ви правильно визначили в словах префікси.

— Згадайте правило вживання апострофа. (*Апостроф пишуть у словах після б, п, в, м, ф, р перед я, ю, є, ї. Наприклад: б'ють, п'ять, в'є, м'яч, в'їзд, верф'яний, сузір'я.*)

— Як треба вимовляти приголосні [б], [п], [в], [м], [ф], [р] перед я, ю, є, ї? (*Твердо.*)

— Зіставте вимову звуків [б], [п], [в], [м], [ф], [р] і написання слів з буквами, які їх позначають, перед буквами *я, ю, є, ї*.

білий — б'ють

півень — п'ять

віє — в'є

місяць — м'ята

нові — солов'ї

буряк — бур'ян

3. Вивчення нового матеріалу.

- Вправа 223.
- Вправа 224 (завдання 1, 2).
- Ознайомлення з правилом.
- Вправа 224 (завдання 3, 4).
- Пояснювальний словниковий диктант.

Безіменний, без'язикий, від'їзд, в'їдливий, з'єднаний, з'їдати, зяблик, з'являтися, з'юрмитися, об'єднувати, об'їхати, обіцяти, під'їзд, підіслати, від'єднати, під'юдити, роз'їдати, роз'яснити, роз'юшити.

- «Щоденні 5». Збагачую свій словниковий запас.

В'їдливий — надокучливий, настирливий;

з'юрмилися — зійшлися до купи, позбігалися;

під'юдити — намовляти, нацькувати;

роз'юшити — розбити (носа), розтрощити.

- Творче списування.

— Прочитайте речення на екрані. Запишіть їх у такій послідовності, щоб утворилася розповідь.

І ось нарешті на вулиці з'явилися автомобілі.

П'ятнадцять переможців спортивних змагань поверталися до рідної школи.

На шкільному подвір'ї з'юрмилися школярі різного віку і з нетерпінням чекали на героїв.

Цю п'ятницю надовго запам'ятають усі присутні.

Ще хвилинка — і переможці опинилися в обіймах друзів і в морі квітів.

— Підкресліть орфограми.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 225 на с. 95. Інструктаж щодо виконання вправи.

П'єси

Урок 62. Поняття про п'єсу. Наталя Бонь «Мандри часом Гліба з Басом». Театралізація уривків п'єси.

Мета. Розширити знання учнів про п'єсу як жанр. Поглибити розуміння побудови тексту п'єси, привернути увагу до ролі слів автора. Вчити розрізняти і характеризувати дійових осіб за їхніми висловами, вчинками. Удосконалювати виразне читання реплік персонажів; інсценізувати текст, висловлювати оцінні судження; порівнювати зображення дійових осіб на малюнках і в тексті твору. Ознайомити з п'єсою Наталі Бонь «Мандри часом Гліба з Басом». Виховувати пізнавальні інтереси, гордість за свою країну.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.

— Які літературні жанри ви знаєте?

— Які враження у вас залишилися після відвідування театру?

— Які вистави ви переглядали?

— Як називаються твори, за якими розігрують вистави?

— Сьогодні ми починаємо вивчати розділ «П'єси». Ознайомимося з п'єсою нашої сучасниці Наталі Бонь «Мандри часом Гліба з Басом».

3. Вивчення нового матеріалу.

- Читання теоретичного матеріалу на с. 95.

— Для чого створюють п'єси?

— Як передають зміст п'єси?

- Ознайомлення з побудовою п'єси.

Учитель звертає увагу учнів на ремарки — авторські примітки, що містять стислу характеристику обставин дії, зовнішності та поведінки дійових осіб. У п'єсі, яку читатимуть, ремарки подано курсивом. Пояснює, що п'єсу можна зразу читати за особами. Біля слів кожного персонажа вказано, чий це слова (репліки).

4. Робота над п'єсою (с. 96-98).

- Вправа «Передбачення».

— Прочитайте заголовки п'єси. Що означає словосполучення *мандри часом*? (*Мандрівка в минуле або в майбутнє*.)

— А ви в які часи хотіли б помандрувати?

- Читання п'єси за особами.

— У які часи мандрував Гліб з Басом?

- Вправа 227 (завдання 1).

Робота в парах. Учні по чергово відповідають на запитання, подані в підручнику.

- Вправа 228 (завдання 1).

Робота в групах. Учні фантазують про свою мандрівку. Можна запропонувати намалювати комікси про свою мандрівку та презентувати їх перед однокласниками.

- Вправа 228 (завдання 2).

Учитель пропонує визначити, як можна представити виставу перед молодшими школярами: пальчиковий театр, театр тіней, самим перевтілитися у персонажів.

Було б добре, якби групи обрали різні види вистави. Обговорюють, які декорації можна виготовити для кращого сприймання подій.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 227 (завдання 2) на с. 98.

Урок 63. Префікси і прийменники.

Мета. Працювати над усвідомленням словотворчої ролі префіксів. Учити зіставляти їх із співзвучними прийменниками, попередити змішування. Закріпити знання учнів про прийменники як слова, що служать для зв'язку між словами в словосполученні й реченні. Навчати школярів розрізняти префікси і прийменники, правильно їх писати, використовувати у власних висловлюваннях. Розвивати мовлення, уяву, вміння робити висновки. Виховувати пізнавальні інтереси, гордість за свою країну.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Розкажіть, чим п'єса відрізняється від оповідання, казки.
- Що спільного в оповіданні, казці, п'єсі?

2. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.

- Вибірковий диктант.
- Записуйте тільки слова з префіксами.
Розкладати, з рюкзаком, безлистий, без листя, перекине, побували, за річкою, в давнину, врятувати, у п'єсі, зі спінером, віддячити, підпори, пробігти, з мамонтом.
- Позначте будову слова *безлистий*.

3. Вивчення нового матеріалу.

- Вправа 229 (завдання 1).
— Утворіть слова з іншими префіксами від слів *приїхав, зазирнути, покрутив*. (*Виїхав, заїхав, об'їхав, з'їхав... Визирнути. Відкрутив, перекрутив...*)
- Вправа 229 (завдання 2).
- Повторення відомостей про прийменники.
- Вправа 229 (завдання 3).
- Творче списування.

Учитель проєктує на екран словосполучення, у яких немає прийменника.

— З'єднайте слова з прийменником, який звучить так само, як префікс.

Насунули ... небо;	під'їхали ... міст;	досягнули ... стелі;
злетіли ... куща;	зібрати ... столів;	добрів ... стежки;
наступив ... грибок;	відібрати ... собаки;	заховатися ... будівлею;
усмішка ... друга;	удвох ... човні;	від'їхали ... під'їзду.

- Вправа «Броунівський рух».

Зелена картка. Позначити будову слів.

Уламок, відрізок, розрахунок, відгук.

Синя картка. Утворити від поданих слів нові з префіксами *роз-*, *без-*.

Бити, класти, хитати, судити, дерти.

Болісний, вітряний, хмарний, пам'ятний.

Помаранчева картка. Записати слова з префіксами в одну колонку, із прийменниками — у другу.

Без звуків, бездоріжжя, без дороги, беззвучний, безтямний, без імені, безіменний, безрукий, без капелюха, безхмарний, розібраний, роздоріжжя, з дороги, розв'язати, розмовний, змова, відмова, без жалю, без голосу, безголосий, без перерви.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 227 (завдання 2) на с. 98.

Урок 64. Наталя Бонь «Мандри часом Гліба з Басом». Визначення головної думки твору.

Мета. Продовжити роботу над п'єсою Наталі Бонь «Мандри часом Гліба з Басом». Формувати в учнів уміння інтонаційно виділяти слова, важливі для розуміння твору, знаходити за допомогою вибіркового читання уривки, слова, які найвиразніше характеризують дійових осіб, допомагають уявити їхній стан. Розвивати мовлення, акторські здібності, уяву, вміння робити висновки. Виховувати пізнавальні інтереси, гордість за свою країну.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Прочитайте записані речення.
- Пригадайте, у якому часі побували Гліб з Басом. (*В ері мамонтів.*)
- Що здивувало мандрівників?

2. Повідомлення теми уроку.

- Сьогодні ми вирушимо в нові мандрівки Гліба й Баса.

3. Робота над п'єсою (с. 99-102).

- Читання частини «У Київській Русі».
- Учні працюють у групах. Читають п'єсу за особами.
- У який час потрапили Гліб і Бас?
 - Що спостерігали мандрівники в Києві?
 - Що будували мешканці?
 - Що здивувало Гліба?
 - Читання частини «Козацька доба».
 - Де причаїлися Гліб із Басом?
 - Як поведився Гліб, коли потрапив на галявину?
 - За що козак подякував Глібові?
 - Читання частини «Знову вдома».
 - Чи задоволеними були мандрівники подорожжю в часі?
 - Вправа 232 (завдання 1).
 - Яка мандрівка вам найбільше сподобалася?
 - Яку мандрівку ви могли б ще запропонувати Глібові?
 - Вправа 232 (завдання 2).
 - Відгадайте загадку.

Ось я кнопку натискаю
і папір вже заправляю.
Він друкує без зупинки

вірші, пісні і картинки.
І швидкий він, наче спринтер.
Відгадайте, що це. ... (*Принтер*)

Джерело: <http://web.archive.org/save/https://szenki.in.ua/index.php/konkursy-ta-rozvahy/565-zahadky-pro-komp-iuternu-tekhniku>

- Кому Гліб хотів запропонувати принтер? Для чого?
- Чому козаки не могли скористатися камерою, навігатором?
 - Вправа 232 (завдання 3).

Учні визначають, що головною думкою п'єси є слова «Хто історію вивчає, той цінує те, що має».

- Робота в групах. Дискусійна сітка Елвермана, або «павутинка» дискусії.

Так	Проблема	Ні
Так, ...	Чи потрібно вивчати минуле своєї країни?	Ні, ...
Висновок		

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 233 на с. 102.

Урок 66. Галина Римар «Про бджілку Таню та її друзів». Театралізація п'єси.

Мета. Ознайомити учнів з п'єсою Галини Римар «Про бджілку Таню та її друзів». Навчати визначати головну думку п'єси. Розвивати акторські здібності, мовлення, увагу. Виховувати пізнавальні інтереси, почуття дружби.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

— Які слова ви записали?

— Як треба переносити слова з префіксами з рядка в рядок?

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

Відгадування загадки.

Посмугована комашка
працювати звикла тяжко.
Із квіток нектар збирає,

мед смачнющий виробляє.
Робітниця ця мала
називається ... (бджола).

Ганна Осадко

Джерело: <http://web.archive.org/save/http://abetka.ukrlife.org/osadko4.html>

— Доберіть спільнокореневі слова до слова *бджола*. (*Бджілка, бджолиний, бджоляр, бджільництво, бджоленята*.)

— Ви вже знаєте чимало про користь, яку приносять бджоли. Сьогодні ми ознайомимося з п'єсою «Про бджілку Таню та її друзів».

3. Робота над п'єсою (с. 103-104).

- Робота в групах.

Учні читають п'єсу за ролями.

- Вправа 237 (завдання 1).

— Чи погоджуєтеся ви з думкою, що діти, які прийшли до дідуся на пасіку, були допитливими?

Учні висловлюються за зразком:

Я погоджуюся / не погоджуюся з думкою, що

Я вважаю, що ..., тому що

Наприклад,

Отже,

- Вправа 237 (завдання 2).

Прислів'я у п'єсі-казці: *От і казочці кінець, а хто слухав — молодець. Вам казочка, а нам — меду вазочка (бубликів в'язочка)*.

- Метод «Кубик Блума».

Що мені відомо про бджіл?

Що мені відомо про роботу пасічника?

Чому бджоли — корисні комахи?

Як людина використовує продукти бджільництва?

Чому працьовитих людей порівнюють із бджолами?

Для чого мені потрібні знання про бджіл?

- Вправа 238 (завдання 2).

Робота в групах. Театралізація п'єси.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 238 (завдання 1) на с. 105.

Суфікс

Урок 67. Словотворча роль суфікса.

Мета. Формувати в учнів поняття про суфікс як значущу частину слова, його словотворчу роль. Виробляти вміння розпізнавати суфікси, творити за їх допомогою нескладні слова. Виховувати любов до природи, творчу уяву.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

— Які фразеологізми про бджолу ви записали? (*Гудуть, як бджоли у вулику. Трудиться, як бджола. Багато, як бджіл у вулику. Липнуть, як бджоли до меду.*)

2. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.

- Вправа «Доповни речення».
- Змінна частина слова називається... (*закінченням*).
- Частина слова без закінчення — це... (*основа*).
- Спільна частина споріднених слів називається... (*коренем*).
- Частина слова перед коренем — це... (*префікс*).
- Префікс служить для... (*утворення нових слів*).

— Відгадайте загадку.

Компанійську маю вдачу —
після кореня я скачу.

Якщо закінчення там є,
то між ними — місце моє. (*Суфікс*)

Джерело: <http://web.archive.org/save/https://naurok.com.ua/urok-ukra-nsko-movi-budova-slova-4-klas-35695.html>

3. Вивчення нового матеріалу.

- Вправа 239 (завдання 1).
- Ознайомлення з правилом на с. 105.
- Вправа 239 (завдання 2).

Слова з суфіксами: *бджілки, малят, діток-бджоленят, дідуся, дівчаточок, хлоп'ят, міцними.*

Слова, утворені за допомогою суфіксів: *медок, медовий, медівник, медівничок.*

- Вправа 239 (завдання 3).

— Якого значення надають словам суфікси *-ер, -ар, -яр*?

— Доберіть і запишіть кілька назв професій з суфіксами *-ер, -ар, -яр*. (*Пекар, столяр, бібліотекар, друкар, слюсар, шахтар, поштар, шофер...*)

- Вправа 239 (завдання 4).

— Як ви гадаєте, якого значення надають словам суфікси *-еньк-, -иц*? Наведіть приклади.

- Вибірковий диктант.

— Запишіть лише слова з суфіксами.

Прилетіла бджілка,
бджілка-срібнокрилка,
сіла на травиці,
склала свої крильця.
— Де була, хороша?
Може, важка ноша?

Може притомилась,
чи з дороги збилась?
— Я й не натомилась.
З дороги не збилась, —
сіла на травинку,
п'ю смачну росинку.

Грицько Бойко

Джерело: <http://web.archive.org/save/http://www.megaznaika.com.ua/lyrics/pryletila-bdzhilka-hrytsko-bojko/>

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 240 на с. 106.

Урок 68. Розвиток мовлення. Мультфільм «Історія про дівчинку, яка наступила на хліб».

Складання мініп'єси.

Мета. Ознайомити учнів з мультфільмом «Історія про дівчинку, яка наступила на хліб». Вчити характеризувати персонажів мультфільму, оцінювати їхні вчинки. Розвивати мовлення, акторські здібності, комунікативні навички, увагу, уяву. Виховувати шанобливе ставлення до хліба.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

— Прочитайте складену розповідь.

— Які суфікси допомогли вам утворити слова зі зменшувальним значенням?

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Робота в парах.

— Складіть прислів'я за числовими підказками.

2. хліб,	5. калача.	3. коли	4. нема	1. Добрий
3. треба	1. Щоб хліб	5. працювати.	2. мати,	4. добре
4. на	3. не сиди	1. Хочеш їсти	5. печі.	2. калачі,

— Що спільного у всіх прислів'ях?

- Робота в групах. Дискусійна сітка Елвермана, або «павутинка» дискусії.

Так	Проблема	Ні
Так, ...	Чи треба берегти хліб?	Ні, ...
Висновок		

3. Перегляд мультфільму.

- Вправа 241.

За QR-кодом, поданим у підручнику, учні переглядають мультфільм.

- Вправа 242 (завдання 1).

Правильні відповіді: 1 — а, 2 — б, 3 — б, 4 — а, 5 — а, 6 — б, 7 — а.

- Вправа 242 (завдання 2).

Учні висловлюються за зразком:

Я схвалюю / засуджую вчинки Інге, тому що

Я вважаю, що ..., тому що

Наприклад,

Отже,

4. Робота над змістом мультфільму.

- Вправа 243 (завдання 1).

Учні виписують слова *гарненька, злюща, безсовісна, різка, невихована, лінива*.

— Чи змінилася Інге після того, як стала пташкою? (*Так, вона зрозуміла, що треба працювати, бути ввічливою, лагідною.*)

- Вправа 243 (завдання 2, 3).

— Обґрунтуйте свій вибір речення, яке ви хотіли б сказати Інге.

- Вправа 244.

Робота в групах. Учні розподіляють обов'язки: сценарист (складає послідовність подій), актори, дизайнер (виготовляє афішу), декоратори (виготовляють декорації).

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 245 на с. 106.

Урок 69. Платон Воронько «Журавлики-журавлі». Розбір слів за будовою (ознайомлення з алгоритмом).

Мета. Ознайомити учнів з віршем Платона Воронька «Журавлики-журавлі». Удосконалити навички виразного читання діалогів. Вчити визначати головну думку вірша. Закріплювати знання учнів про будову слова. Ознайомити з алгоритмом розбору слова за будовою. Розвивати мовлення, комунікативні навички, увагу, уяву. Виховувати почуття любові до природи.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Прочитайте на екрані прислів'я. Поміркуйте, назву якого птаха треба вписати. (*Журавель.*)

Краще синиця у жмені, ніж ... у небі.
... високо літає, а від річки не відлітає.
Лови ... в небі.

— Що вам відомо про журавлів?

— Доберіть спільнокореневі слова до слова *журавель*. (*Журавлик, журавленятко, журавлиний...*)

3. Робота над віршем Платона Воронька «Журавлики-журавлі» (с. 107).

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Учитель виразно читає вірш.

— Які емоції у вас після слухання вірша?

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

— Доведіть, що «Журавлики-журавлі» — вірш. Передайте його зміст прозою.

- Вправа 247.
- Вправа 248.

Після ознайомлення з алгоритмом розбору слова за будовою учні в парах перевіряють одні одних за запитаннями, поданими в завданні 2.

- Вправа 249 (завдання 1).

Учитель звертає увагу учнів на те, що в слові *казкові* два суфікси (-к-, -ов-).

- Вправа 249 (завдання 2).

Слова з префіксами: *казати, переказати, розказати, приказати, наказати, виказати, заказати...*

Слова з суфіксами: *рідний, рідненький, родичі, споріднений...*

- Вправа 249 (завдання 3).
- Попереджувальний диктант.

До школи починай збиратися звечора. Заглянь у розклад. Поклади в рюкзак підручники. Перевір, чи в папці є всі зошити, а в пеналі — олівці, ручка. Одяг і взуття теж варто почистити задалегідь.

Завдання за текстом диктанту.

- Підкреслити слова з префіксами. Позначити префікси.
- Позначити будову слів *розклад, підручники*.
- Виписати слова, у яких можуть чергуватися голосні чи приголосні звуки в коренях при зміні слова чи в спільнокоренових словах. (*Школа — шкільний, звечора — вечір в папці — папка, одяг — на одязі.*)

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 250 на с. 109. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 70. Діагностична робота (на розсуд учителя).

Частини мови. «Моя байка, добрі люди, у пригоді, може, буде»

Урок 71. Поняття про байку. Леонід Глібов «Лебідь, Щука і Рак».

Мета. Ознайомити учнів з поняттям «байка» як літературний жанр, з байкою Леоніда Глібова «Лебідь, Щука і Рак». Формувати навички правильного, свідомого, виразного читання. Розвивати мовлення, акторські здібності, комунікативні навички, увагу, уяву, вміння порівнювати, робити висновки. Виховувати бажання належно виконувати кожну справу, працювати злагоджено.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Прочитайте скоромовку на екрані.

Рак у річечку пірнув,
раптом рибку ущипнув.

Раче, раче-небораче,
ти щипнув, а рибка плаче.

Леся Вознюк

Джерело: Еники, беники їли вареники: Загадки, лічилки, скоромовки для учнів початкових класів // Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2007. — 192 с.

- Який звук найчастіше повторюється в скоромовці?
- Які слова зі звуком [р] ви побачили в скоромовці?
- Доберіть спільнокореневі слова до слів *рак, річечка, рибка*. Позначте будову цих слів.
- Які риби водяться в річках? Запишіть п'ять назв риб за абеткою.
- А чи можна побачити на водоймах птахів? Яких?
- Сьогодні ми ознайомимося з твором Леоніда Глібова «Лебідь, Щука і Рак». Це байка.

2. Вивчення нового матеріалу.

- Вправа 251.

- Прочитайте, який твір називають байкою.
- Хто може бути дійовими особами байки?
- Як називається повчальний висновок байки?
- Де в байці може бути мораль?

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Учні сканують QR-код, поданий в підручнику. Слухають байку.

— Що вам нагадує ця байка? (*Народну казку. Дійові особи пробують виконувати якусь роботу, але не все в них виходить.*)

- Вправа 252.
- Вправа 253.
- Самостійне читання байки (вправа 254).
- Вправа 255.

— Як ви гадаєте, чи випадково герої байки — птах, риба і рак? (*Мабуть, ні.*)

— Автор дібрав таких дійових осіб, які ніяк не могли порозумітися, бо вони дуже різняться між собою. Який же висновок робить байкар? Прочитайте. (*«Хто винен з них, хто ні — судить не нам, та тільки хура й досі там».*)

— Яка ж причина того, що хура й досі там? (*Відсутність погодженості дій, незрозуміння спільного в справі.*)

— Як ви гадаєте, автор схвалює чи засуджує такий підхід до справи? (*Він висміює, засуджує його.*)

— Яка головна думка байки? (*Щоб успішно виконати завдання, треба діяти злагоджено, вміти домовлятися.*)

— Народ каже: «Не за своє діло не берись». Чи погоджуєтеся ви з цією думкою?

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 257 на с. 111 (вивчити байку напам'ять).

Урок 72. Поняття про частини мови.

Мета. Формувати в учнів поняття про частини мови, їх ознаки та роль у реченні. Виробляти вміння розрізняти частини мови, вживати у власному мовленні. Розвивати увагу, мовлення. Виховувати пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку**I. Вступна частина. Емоційне налаштування.****II. Основна частина.****1. Перевірка домашнього завдання.****2. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.**

— Ви вже чимало знаєте про частини мови з другого класу. Дещо згадаємо сьогодні. На які питання відповідають слова, що означають назви предметів? (*Хто?, що?*) Наведіть приклади.

— На які питання відповідають слова, які називають ознаки предметів? (*Який?, яка?, яке?, які?*) Наведіть приклади.

— На які питання відповідають слова, які називають дію предметів? (*Що робить?, що роблять?*) Наведіть приклади.

— Які ви знаєте службові слова? Наведіть приклади.

3. Вивчення нового матеріалу.

- Вправа 256 (завдання 1).

— Які назви ознак до слова *лебідь* ви записали? (*Гордий, білосніжний.*)

— Які назви ознак ви записали до слова *щука*? (*Велика, темно-зелена, хижа, гострозуба.*)

— А до слова *рак*? (*Впертий.*)

— Зачитайте, які слова — назви дій записали до назв істот. (*Лебідь летить, пливе. Щука пливе.*

Рак повзе, упирається.)

- Усвідомлення правила (с. 110).

— Як називають слова — назви предметів?

— Як називають слова — ознаки предметів?

— Як називають слова — дії предметів?

4. Закріплення вивченого матеріалу.

- Вправа 256 (завдання 2).

Учні утворюють і записують прислів'я: *Річ краще нова, а дружба стара. Приятелів тьма, а вірного друга нема. Де дружніші, там і сильніші. З добрим дружись, а лихого стеречись. Дружний табун і вовків не боїться.*

Завдання за змістом прислів'їв.

— Випишіть з першого прислів'я слова-антоніми. Визначте, до якої частини мови вони належать. (*Нова — стара. Це прикметники.*)

— Підкресліть в другому прислів'ї слово, у якому звуків менше, ніж букв. Визначте, до якої частини мови воно належить. (*Тьма. Це іменник.*)

— Позначте будову слів *дружніші, сильніші.*

— Доберіть синоніми до слова *дружись*. Визначте, до якої частини мови належать ці слова. (*Товаришуй, приятелюй. Це дієслова.*)

— Утворіть спільнокореневі слова від слова *вовк*. Визначте, до якої частини мови належить кожне слово. (*Вовчик, вовчесько — іменники. Вовчий — прикметник.*)

— Яке із записаних прислів'їв ви порадили б персонажам байки Леоніда Глібова «Лебідь, Щука і Рак»? (*Де дружніші, там і сильніші.*)

- Розподільний диктант.

Урок, шкільний, школяр, навчання, учениця, добро, добрий, добренький, вчитися, глибокий, поглиблювати, напишемо, списали, список, очі, окуляри, очікувати, чекати, окуліст.

III. Заключна частина.**Домашнє завдання.**

Вправа 256 (завдання 3) на с. 111.

Урок 73. Народна байка «Не впусти рака з рота». Розрізнення частин мови.

Мета. Навчати учнів практично розрізняти байку. Ознайомити з народною байкою «Не впусти рака з рота». Формувати вміння інтонаційно виділяти слова, важливі для розуміння тексту. Навчати оцінювати вчинки дійових осіб, виявляти мотиви їхньої поведінки. Закріплювати вміння розрізняти частини мови. Розвивати увагу, мовлення. Виховувати пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.

- Твори яких жанрів ми читали? (*Казки, оповідання, вірші, статті, п'єсу, байку.*)
- Пригадайте, що таке байка.
- Яку байку ми читали? Хто її автор? Що засуджується в байці «Лебідь, Щука і Рак»?

3. Робота над народною байкою «Не впусти рака з рота» (с. 111).

- «Щоденні 5». Читаю для когось.
- Учні працюють у парах. Читають байку почергово по одному абзацу.
- Вправа 259.
 - Вчинок кого з персонажів тобі сподобався? Чому?
 - Вправа 260.

4. Закріплення знань про частини мови.

- Вправа 261 (завдання 1).
- Іменники: *ліс, рак, рот, брат; ворона, море, сестра.*
Прикметники: *славні, добрі; гарненько, розумніша.*
- Вправа 261 (завдання 2).
 - Які слова з префіксами ви підкреслили? (*Проворонити, розказувати, похвалити.*)
 - До якої частини мови належать ці слова? (*Це дієслова.*)
 - Позначте будову одного іменника й одного прикметника (на вибір).
 - Вправа 261 (завдання 3).
 - Вправа «Броунівський рух».

Зелена картка. Прочитати і відгадати загадку. Підкреслити дієслова.

Чорно-сірі сукні мають, хором весело співають.	Прилітають на базар і заводять: «Кар-кар-кар!» (<i>Ворони</i>)
---	---

Леся Вознюк

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

Синя картка. Прочитати і відгадати загадку. Підкреслити іменники.

Під корчами він живе, наперед хвостом повзе.	Має вуса, як дротинки, в панцир схована вся спинка. (<i>Рак</i>)
---	---

Ганна Чубач

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

Помаранчева картка. Прочитати і відгадати загадку. Підкреслити прикметники.

Розлилася річечка, як срібляста стрічечка. Через річку радісно	кольорова райдуга перекинула місток на барвистий моріжок.
--	---

Леся Вознюк

Джерело: Еники, беники їли вареники: Загадки, лічилки, скоромовки для учнів початкових класів // Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2007. — 192 с.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 262 на с. 112. Інструктаж щодо виконання вправи.

Іменник

Урок 74. Олена Пчілка «Снігир та Щиглик». Поділ байки на частини. Добір заголовків до частин. Розпізнавання в тексті і самостійний добір іменників.

Мета. Закріпити знання учнів про байку як літературний жанр. Ознайомити з байкою Олени Пчілки «Снігир та Щиглик». Вчити визначати в тексті логічні частини. Формувати в учнів загальне поняття *іменник* (питання, значення, роль і зв'язок з іншими словами в реченні). Виробити уміння визначати іменники за питаннями, за значенням та зв'язками з іншими словами. Розвивати увагу, мовлення, логічне мислення. Виховувати пізнавальні інтереси, бажання вивчати українську мову.

Перебіг уроку**I. Вступна частина. Емоційне налаштування.****II. Основна частина.****1. Перевірка домашнього завдання.**

— Назвіть, до яких частин мови належать підкреслені слова. (*Золота* — прикметник. *Золото* — іменник. *Позолотило* — дієслово.)

— Які ще спільнокореневі слова до слова *золото* ви можете дібрати?

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Скоромовка.

Щасливий щиглик дзьобик має, Трудився щиглик, борщ зварив,
щавель щоранку він щипає. шпаків на борщик запросив.

Джерело: Еники, беники їли вареники: Загадки, лічилки, скоромовки для учнів початкових класів // Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2007. — 192 с.

— Які звуки найчастіше повторюються у скоромовці? (*[шч]*.)

— Якою буквою позначають звукосполучення [шч]? (*Буквою «ща»*.)

— Назвіть слова з буквою «ща», які ви чули в скоромовці.

3. Робота над байкою Олени Пчілки «Снігир та Щиглик» (с. 112-113).

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Учитель виразно читає байку.

— Які емоції ви відчуваєте після слухання байки?

- Самостійне читання байки учнями.
- Вправа 264.

— Які почуття викликає у вас поведінка Щиглика? Чому?

— Що міг зробити Снігир, побачивши, що Щиглик потрапив у біду?

— У яких рядках виражена головна думка байки?

— Як ви гадаєте, ці слова справді стосуються птахів, чи автор мав на увазі когось іншого?

- Вправа 265.

4. Вивчення нового матеріалу.

- Вправа 266 (завдання 1).
- Ознайомлення з правилом на с. 114.

— Яку частину мови називають іменником?

— Які питання ставимо до назв істот? Наведіть приклади.

— Які питання ставимо до назв неістот? Наведіть приклади.

- Вправа 266 (завдання 2).
- Робота зі словниками.

— Випишіть зі словника п'ять іменників — назв істот та п'ять іменників — назв неістот, у яких була б буква «ща».

— Побудуйте звукову модель двох слів (на вибір).

— Складіть і запишіть речення з двома словами (на вибір).

III. Заключна частина.**Домашнє завдання.**

Вправа 267 на с. 114. Інструктаж щодо виконання вправи.

Гумористичні вірші

Урок 75. Павло Глазовий «Найважча роль». Іменники, які називають опредмечені дії.

Мета. Ознайомити учнів з віршем Павла Глазового «Найважча роль». Навчати читати гумористичні твори, визначати морально-етичні проблеми, висвітлені в них. Формувати в учнів поняття про іменники, які називають опредмечену дію; вправляти у творенні таких іменників від дієслів за зразком. Розвивати увагу, мовлення. Виховувати почуття осуду до негативних рис людської вдачі.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

На екран спроектована веселинка Грицька Бойка «Булка з маслом».

Стоїть і гірко плаче Надя:

— Віддайте булку з маслом, дядю!

— Та я ж не брав, дівчатко миле...

— А ви на неї, дядю, сіли!

Джерело: <http://web.archive.org/save/http://www.megaznaika.com.ua/lyrics/pro-stepana-i-smetanu-chastyna-2/>

Учні самостійно читають вірш, визначають, що він гумористичний. Добирають тон, темп, інтонацію читання. Читають веселинку за особами.

3. Робота над віршем Павла Глазового «Найважча роль» (с. 114-115).

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Учитель виразно читає вірш. Учні визначають, що він гумористичний.

- Самостійне читання вірша учнями.
- Вправа 269.

4. Вивчення нового матеріалу.

- Вправа 270.

Робота в парах. Складання діалогу за поданим початком.

- Вправа 271 (завдання 1).

— Назвіть іменники з префіксами. (*Навчання, доручення, підпис.*)

- Вправа 271 (завдання 2).

— Доберіть і запишіть спільнокореневі слова до слова *пошук*. Визначте, до яких частин мови вони належать. (*Шукати, шукач, вишукувати.*)

- Вправа 271 (завдання 3).
- Творче списування.

Учитель проєктує на екран речення, у яких виділені дієслова. Учням треба замінити речення одним словом — іменником, який називає опредмечену дію.

Зразок. Надійка *катається* на ковзанах. — *Катання.*

Мирон *біжить* на лижах. (*Біг.*)

Олексій *грає* у хокей. (*Гра.*)

Неля *спускається* на санчатах. (*Спуск.*)

— Складіть схожі речення зі словами *стрибки, плавання, політ, прихід, від'їзд*.

— Поділіть ці іменники на склади для переносу.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 272 на с. 116. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 76. Степан Руданський «Вовки». Читання вірша за особами. Іменники, які називають ознаки.

Мета. Ознайомити учнів з віршем Степана Руданського «Вовки». Удосконалювати навички читання в особах. Формувати поняття предметності. Розвивати увагу, мовлення, логічне мислення. Виховувати пізнавальні інтереси, бажання вивчати українську мову.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Які спільнокореневі слова є у вірші «Творчий»? (*Творчий, витворив.*)
- Які спільнокореневі іменники ви дібрали? (*Творець, творчість, витвір, творення.*)
- Складіть речення з одним іменником (на вибір).

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

Відгадування загадок.

Шаруділо, шаруділо —
показатись не хотіло.

Будеш довго шарудіти,
погукають кицю діти. (*Миша*)

Ганна Чубач

Сірий, злющий і голодний
у зимові дня холодні.

Пісню тягне, знай, свою,
з завірюхою: — У-у! (*Вовк*)

Марія Пономаренко

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

- Вправа «Круги Ейлера-Венна».

- Попрацюйте в парах. Порівняйте мишу і вовка. Що спільного? Що відмінного?
- Кого ви більше боїтеся — мишу чи вовка?

3. Робота над віршем Степана Руданського «Вовки» (с. 116-117).

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Читання вірша вчителем.

— Який у вас настрій після читання вірша? Чи завжди всім весело після жартів?

— З якою інтонацією потрібно читати запитання? (*Хитро.*) А відповіді? (*Перелякано, здивовано.*)

- Самостійне читання вірша учнями.
- Вправа 274.

— Прочитайте останні рядки вірша. Що вони вам нагадують? (*Загадку.*) Назвіть відгадку. (*Миша.*)

— Чому хлопчикові миша видалася вовком? (*Він знав, що вовк сірий, але, мабуть, ніколи не бачив його, не уявляв, який це звір. Побачивши мишу, він вирішив, що це і є вовк.*)

— Що свідчить про переляк хлопчика? (*Хлопчикові здалося, що за ним женеться сто вовків, потім — п'ятдесят, десять, один... Він уявляв себе сміливцем, якому вдалося врятуватися від вовчої навали.*)

— Розкажіть про подію від свого імені так, щоб зацікавити слухачів.

- Вправа 275 (завдання 1).

4. Вивчення граматичного матеріалу.

- Вправа 275 (завдання 2).
- Вправа 276 (завдання 1).

— Назвіть іменники з нульовим закінченням. (*Малюк, страх, швидкість, чемність.*)

— Позначте будову слів *сивина, диво*.

— Доберіть по одному слову з такою ж будовою.

- Вправа 276 (завдання 2).

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 277 на с. 118. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 77. Микола Томенко «І Тарасик працював». Власні і загальні іменники.

Мета. Ознайомити учнів з віршем Миколи Томенка «І Тарасик працював». Удосконалювати навички читання в особах. Формувати поняття про власні та загальні іменники, виробляти правописні уміння. Збагачувати лексичний запас школярів. Розвивати увагу, мовлення, вміння комунікувати, логічне мислення. Виховувати пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Доведіть, що ви записали іменники за абеткою.
- У яких словах підкреслили орфограми?

2. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.

- Пригадайте назви літературних жанрів.
- Які твори можуть мати віршовану форму?
- Як називають вірші, які викликають у нас сміх, у яких змальовуються комічні ситуації? (*Це гумористичні вірші.*)

3. Робота над віршем Миколи Томенка «І Тарасик працював» (с. 118).

- Робота над заголовком.
 - Прочитайте заголовок вірша. Він починається словом «і». Як ви гадаєте, крім Тарасика працював ще хтось?
 - «Щоденні 5». Читаю для себе.
 - Який у вас настрій після читання вірша?
 - Чи справдилися ваші передбачення?
 - Вправа 279.
 - Доведіть, що «І Тарасик працював» — вірш.
 - Передайте зміст вірша прозою.
 - Чи справді Тарасик працював, як про це сказано в заголовку?
 - Яким, на вашу думку, був настрій Тарасика?
 - Що ви порадили б хлопчикові?

4. Вивчення нового матеріалу.

- Вправа 280.

Назви лікарських рослин: *деревій, звіробій, м'ята, материнка, ромашка.*
Імена: *Боря, Клава, Маринка, Ната, Оля, Сергій, Тарасик, Толя, Шура.*

 - Вправа 281 (завдання 1).
 - Робота в групах.

Учитель демонструє кожній групі сюжетний малюнок, на якому зображені діти. Пропонує скласти 3-4 речення за малюнком. Дати дітям імена.

 - Творче списування.

Учитель проєктує на екран речення, які треба доповнити власними іменниками. За потреби учні можуть скористатися підручником.

П'єсу «Мандрі часом ... з Басом» написала

Мені сподобався гумористичний вірш «...». Його автор

Головну героїню мультфільму «Історія про дівчинку, яка наступила на хліб» звати

Благодійністю займалася ... — героїня оповідання «Лялька».

Артисткою-травесті була бабуся Про це я дізнався / дізналася з оповідання

«Бабусина прем'єра».

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вивчити напам'ять вірш Миколи Томенка «І Тарасик працював».

Урок 78. Власні і загальні іменники. Робота з картою України.

Мета. Продовжити формувати поняття про власні та загальні іменники. Виробляти правописні навички в процесі написання власних іменників. Розвивати увагу, мовлення, логічне мислення. Виховувати почуття гордості за свою Батьківщину.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Прочитайте (на екрані) вірш.

Я тримаю у руці	і озера, і діброви,
кольорові олівці.	і веселку, і калину,
Хочу я намалювати	Чорне море і Дунай —
Кримські гори і Карпати,	все це наша Україна,
степ і пагорби Дніпрові,	наш чудовий рідний край!

Наталія Зарічна

Джерело: <http://web.archive.org/save/https://osvitanova.com.ua/posts/3421-30-virshiv-pro-ukrainu-iaki-lehko-vyvchyty-ditiam>

— Про що йдеться у вірші? Які емоції він у вас викликав?

Завдання на вибір.

- Виписати іменники, написані з великої букви.
- Виписати іменники, написані з малої букви.

3. Вивчення нового матеріалу.

- Вправа 281 (завдання 2).

— Які назви міст ви дібрали? Як треба писати назви міст?

— Які назви країн-сусідів ви дібрали? Як треба писати назви країн?

- Ознайомлення з правилом на с. 119.

— Які іменники називають власними? Наведіть приклади.

— Які іменники називають загальними? Наведіть приклади.

- Вправа 282.
- Вправа 283.

Андрій — у перекладі з грецької *чоловік*. *Анастасія* — означає *повернення до життя*. *Богдан* — Богом даний. *Василь* — у перекладі з давньогрецької *царський, царствений*. *Володимир* — слов'янське ім'я, означає *володар світу*. *Галина* — ім'я грецького походження, означає *спокій, безтурботність*. *Ганна (Анна)* — ім'я давньоєврейського походження, означає *благодать*; це найпоширеніше ім'я у світі. *Григорій* — ім'я походить від давньогрецького слова, що означає *не сплячий*. *Діана* — *божественна*, у давньоримській міфології — богиня полювання. *Ігор* — слово скандинавського походження, означає *воїн*. *Катерина* — ім'я походить з грецької мови, означає *чиста, непорочна*.

Детальнішу інформацію про значення чоловічих та жіночих імен можна знайти за ням: <http://web.archive.org/save/https://today.org.ua/name/>

Прислів'я, народні прикмети, у яких згадуються імена.

Гріє Бог Андрушка і без кожушка. Без одного Василя обійдеться весілля.

На тобі, Даниле, що мені не миле. На Іллі новий хліб на столі. На Миколи, або ніколи.

На Петра не сподівайся тепла, а по Петрі — вже й по теплі.

Вирвався, як Пилип з конопель. Семен сидить, в дудку грає — Іван мовчить, бо все знає.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 284 на с. 120. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 79. Шкільні веселинки. Власні й загальні іменники.

Мета. Продовжити формування поняття про власні та загальні іменники. Виробляти правописні навички в процесі написання власних іменників. Розвивати увагу, мовлення, логічне мислення. Виховувати почуття гордості за свою Батьківщину.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Які іменники називають власними?
- Як треба писати власні іменники? Наведіть приклади.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Пригадайте, які твори ми читали на попередніх уроках.
- Чим вам запам'яталися гумористичні вірші?
- Як ви гадаєте, гумористичними можуть бути тільки вірші чи інші літературні жанри?

3. Робота над веселинками.

- Попрацюйте в парах. Прочитайте за особами веселинки, подані на с. 120-121.
- У якій формі подано веселинки? (У формі діалогів.)
 - Вправа 286.

4. Закріплення вивченого про власні та загальні іменники.

- Вправа 287 (завдання 1).
- Доберіть спільнокореневі слова до слів *клички, моря*. Позначте будову іменників.
 - Вправа 287 (завдання 2).
- Подані слова — це чоловічі чи жіночі імена?
- Як ви гадаєте, чи є в українській мові прізвища, утворені від жіночих імен?
- Утворіть прізвища від імен *Марія, Тетяна, Наталія*.
 - Вправа 288.
 - Вправа «Карусель».

Робота в групах.

Кожна група має аркуші паперу з написами «Село», «Місто», «Ім'я», «Прізвище». Кожен учень / учениця бере аркуш, записує своє слово й передає сусіду / сусідці (за годинниковою стрілкою). Так заповнюють усі картки. Слова не повинні повторюватися.

- Вправа «Пригадай і запиши».

Учитель проєктує на екран речення, у яких пропущені власні іменники. Учні записують речення, вписуючи потрібні слова.

Мене звать Я живу в місті / селі / селищі
Столиця ... — місто Найбільша річка, яка протікає через нашу країну, —

- Вправа «Добери загальний іменник».
- Максим, Ірина, Мар'яна, Дем'ян —
Степанівна, Григорович, Олексіївна, Михайлович —
Надія Красоткіна, Ганна Чубач, Леся Українка, Олена Пчілка —
Івано-Франківськ, Кропивницький, Харків, Суми —
Індія, Японія, Франція, Єгипет, Данія —

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 289 на с. 122. Інструктаж щодо виконання вправи.

II семестр

Іменник. «Казка — це велике диво»

Урок 1. Надія Красоткіна «Казка — це велике диво». Рід іменників. Мовне дослідження.

Мета. Ознайомити учнів з віршем Надії Красоткіної «Казка — це велике диво». Вчити визначати головну думку вірша. Формувати в учнів поняття про рід іменників. Виробляти уміння визначати рід іменників. Розвивати мовлення, пам'ять, увагу. Виховувати бажання читати.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

Ознайомлення з другою частиною підручника.

— Розгляньте підручник. Що зображено на обкладинці, на форзацах?

— Прочитайте звернення «Дорогі друзі!» на с. 4.

— Яка робота чекає на вас у другому семестрі?

— Побажайте одні одним успіхів у навчанні.

— Ознайомтеся зі змістом на с. 128. Прочитайте назви розділів, які ми вивчатимемо в II семестрі.

2. Робота над віршем Надії Красоткіної «Казка — це велике диво».

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

— Які почуття охоплюють вас після слухання вірша?

- Самостійне читання вірша учнями.

— Передайте зміст вірша прозою.

- Вправа 2 (завдання 1, 2).

— Зачитайте рядки, у яких висловлено головну думку. (*Ну, а хто казки читає — мудрість добре розуміє. Він в житті перемагає, бо знайти свій шлях уміє.*)

— З якими інтонаціями треба читати вірш?

3. Вивчення нового матеріалу.

- Вправа 2 (завдання 3).

- Ознайомлення з правилом на с. 6.

— Що мають іменники?

— Які слова допомагають визначити рід іменників?

- Вправа 3 (завдання 1).

— У яких словах звуків менше, ніж букв? (*Життя, мудрість.*)

Завдання на вибір.

- Дібрати спільнокореневі слова до іменників жіночого роду.

- Записати різні форми іменників чоловічого роду.

- Позначити будову іменників середнього роду.

- Вправа 3 (завдання 2, 3).

- Творчий диктант.

— На кожне запитання вам треба дати відповідь одним словом.

- Як називають тих, хто катається на ковзанах? (*Ковзанярі.*)

- Як називають того, хто співає на сцені? (*Співак, співачка.*)

- Як називають того, хто лікує хворих? (*Лікар, лікарка.*)

- Як називають того, хто складає казки? (*Казкар, казкарка.*)

— Якими частинами мови є ваші відповіді? Це власні чи загальні іменники? Усно додайте до кожного загального іменника власний. (*Наприклад: ковзаняр Іванченко.*)

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 4 на с. 6. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 2. Українська народна казка «Як коваль переміг Змія». Детальний переказ казки. Визначення роду іменників.

Мета. Ознайомити учнів з ознаками чарівної казки, з українською народною казкою «Як коваль переміг Змія». Формувати вміння читати в особах, переказувати прочитане, виявляти залежність мовної та інтонаційної характеристики дійових осіб від їхньої ролі у творі. Закріплювати вміння визначати рід іменників. Розвивати мовлення, пам'ять, увагу. Виховувати захоплення сміливими вчинками.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Пригадайте вірш, який ми читали на попередньому уроці. До чого спонукає авторка? (До читання казок.)

— У другому класі ми вивчали казки про тварин. У третьому класі ознайомлюватимемося з чарівними казками. Мабуть, ви читали такі казки, у яких відбуваються чарівні перетворення. Назвіть їх. («Кривенька качечка», «Кирило Кожум'яка»...)

2. Робота над казкою «Як коваль переміг Змія» (с. 7-8).

- Робота із заголовком.

— Прочитайте заголовок казки.

— Хто такий коваль? Чим він займається?

— Як ви гадаєте, як коваль міг би перемогти Змія?

- «Щоденні 5». Читаю для когось.

Учні працюють у групах. Почергово читають казку по 3-4 речення.

— Чиї передбачення були найточнішими?

- Вправа 6 (завдання 1).

— Чи сподобався вам вчинок коваля?

— Розгляньте малюнки на с. 7. Які фрагменти казки проілюстровано? Зачитайте відповідні речення.

- Вправа 6 (завдання 2).

- Вправа 7.

3. Закріплення знань про рід іменників.

- Вправа 8 (завдання 1).

— Поцікавтеся, які іменники виписали ваші однокласники.

- Вправа 8 (завдання 2).

- Вправа «Броунівський рух».

Зелена картка. Прочитати скоромовку. Виписати іменники, визначити рід.

Щоглик від жучка чкурнув,

бо жучок його вщипнув.

— Ти ж не шука і не рак, —

так жука навчає шпак.

Леся Вознюк

Джерело: Еники, беніки їли вареники: Загадки, лічилки, скоромовки для учнів початкових класів // Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2007. — 192 с.

Синя картка. Прочитати прислів'я. Виписати іменники жіночого роду.

Чия відвага, того й перевага. Не той молодець, що за водою пливе, а той, що проти води.

Сміливого й куля не бере. Де відвага, там і щастя.

Помаранчева картка. Дібрати і записати п'ять іменників — назв дерев. Визначити рід. З двома іменниками скласти речення.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 9 на с. 8. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 3. Українська народна казка «Золоті яблука». Визначення головної думки казки.

Мета. Ознайомити учнів з українською народною казкою «Золоті яблука». Удосконалювати вміння учнів правильно інтонувати мову дійових осіб. Поглиблювати уявлення про людські стосунки. Розвивати мовлення, пам'ять, увагу. Виховувати почуття справедливості.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.

- Як ви гадаєте, що починається такими словами: «Жили собі дід та баба...»? (Казка.)
- Пригадайте назви казок, які так починаються.
- Які ще зачини трапляються у казках? (Було в батька троє синів... Було в батька три доньки...)
- Сьогодні ми прочитаємо казку, з якої довідаємося, чому за добро потрібно платити добром.

2. Робота над казкою «Золоті яблука» (с. 8-11).

- Первинне сприймання казки.

Учитель починає читати казку, дочитує до слів «Як не витчеш, то не повертайся до хати».

- Про кого ви дізналися з цього уривка?
- Якою поміж сестер була Марійка?
- Як жилося дівчині після смерті батьків?
- Чи вдасться Марійці виконати завдання мачухи?

Далі казку читають учні. Дочитують до слів «...і слухає, про що вона з коровою розмовляє».

- Використання стратегії «Ромашка Блума». Робота в групах.

Орієнтовні запитання:

Просте. З ким Марійка спілкувалася на пасовищі?

Уточнююче. Я можу помилитися, але, здається, корова допомогла дівчині?

Пояснююче. Чому дивувалася мачуха?

Творче. Якою ви уявляєте мачуху?

Оціночне. Чи правильно вчинила мачуха, що підслухала розмову падчерки з коровою?

Практичне. Що ви порадили б Марійці?

— Як ви гадаєте, що задумала мачуха?

- Продовження читання казки учнями.

Учні в групах дочитують казку до кінця.

— Чиї передбачення були найточнішими?

- Вправа 11 (завдання 1).
- «Щоденні 5». Збагачую свій словниковий запас.

— Доберіть синоніми до слів:

забаганки (примхи, фантазії, витребеньки, причуди),
знущатися (глумитися, збиткуватися),
нероба (ледащо, лежебока).

- Гра «З'єдналочка».

— Установіть відповідність між фразеологізмом та його значенням.

Відправитися на той світ	•	•	плачем, риданням горю не зарадиш.
Їсти чужий хліб	•	•	померти.
Сльози не допоможуть	•	•	бути на чий-небудь харчах.

- Вправа 11 (завдання 2).

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Знайти в казці уривки до ілюстрації на с. 9.

Урок 4. Українська народна казка «Золоті яблука». Характеристика персонажів.

Мета. Продовжити роботу над українською народною казкою «Золоті яблука». Удосконалювати вміння учнів правильно інтонувати мову дійових осіб. Вчити складати характеристику персонажів. Поглиблювати уявлення про людські стосунки. Розвивати мовлення, пам'ять, увагу, вміння порівнювати, робити висновки. Виховувати почуття справедливості.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Яку казку ми читали на попередньому уроці?
- Хто головні персонажі казки?
- Які ще персонажі діють у казці?
- Які фрагменти казки стосуються малюнка на с. 9?

2. Повідомлення теми уроку.

— Сьогодні ми продовжимо роботу над казкою. Проведемо літературознавче дослідження, щоб з'ясувати характери головних дійових осіб.

3. Робота над казкою «Золоті яблука».

- «Щоденні 5». Читаю для когось.

Робота в групах. Почергове читання тексту по одному абзацу.

- Вправа «Магічний кубик».

•	Яка частина казки тобі сподобалася найбільше?
••	Про що ця казка?
•••	Що нового ти дізнався / дізналася з казки?
••••	Які вчинки, слова персонажів тобі запам'яталися?
•••••	Які запитання ти хочеш поставити персонажам?
••••••	Над чим варто задуматися після читання казки?

- Літературознавче дослідження.

Робота в групах. Вправа 12 (с. 11).

Крок 1. Записати назви рис характеру Марічки (в лівий стовпчик) та мачухи (в правий стовпчик).

Марічка

Мачуха

щирість

злість

працелюбність

зздрість

добррозичливість

жорстокість

скромність

скупість

Крок 2. Визначити, які риси характеру позитивні, заслуговують брати за приклад, а які — негативні, які ви осуджуєте.

Крок 3. Зробити висновок, хто позитивний персонаж, а хто — негативний.

— Які ще позитивні персонажі є в казці? (*Корівка, дід.*)

— Доведіть, що «Золоті яблука» — чарівна казка. Назвіть чарівні перетворення.

- Переказування змісту.

Учитель пропонує учням попрацювати в групах. Кожна група обирає одного з персонажів казки. Переказують зміст від імені персонажа.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Знайти і прочитати українську народну казку, у якій є чарівні перетворення.

Урок 5. Змінювання іменників за числами. Мовне дослідження.

Мета. Формувати в учнів поняття про число іменників. Виробляти вміння визначати число іменників і змінювати їх за числами. Формувати вміння користуватися термінами «однина», «множина». Виховувати цікавість до мовних явищ.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

— Які чарівні казки ви читали вдома?

— Попрацюйте в групах. Розкажіть одні одним, які чарівні перетворення траплялися в прочитаних казках. Яку казку ви порадили б прочитати однокласникам?

2. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.

Відгадування загадки, спроектованої на екран.

Влітку у садочку
зріє під листочком.

Восени, налившись соком,
стане враз червонобоким. (*Яблуко*)

Леся Вознюк

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

— Випишіть із загадки іменники в початковій формі. Визначте рід.

садочок — ч. р.

листочок — ч. р.

сік — ч. р.

Завдання на вибір.

- Позначити будову іменників.
- Дібрати іменники жіночого роду, які мають таку будову:

3. Вивчення нового матеріалу.

- Вправа 13 (с. 11).
- Вправа 14 (завдання 1).
- Ознайомлення з правилом на с. 12.

— За чим змінюються іменники?

— Скільки предметів означає іменник в однині? Наведіть приклади.

— Скільки предметів означає іменник у множині? Наведіть приклади.

- Вправа 14 (завдання 2).

Іменники в множині: зайц[ами], ковбас[и], рук[ах], вух[ами].

— Чим корисні яблука?

— Доберіть і запишіть спільнокореневі слова до слова *яблука*. (*Яблучко, яблуневий, яблучний, яблуня.*) Змініть іменники за числами. Позначте закінчення.

- Вправа 14 (завдання 3).
- Словниковий диктант із завданням.

— Позначте в словах закінчення. Над словами надпишіть *одн.* (однина) або *мн.* (множина).

Сім'я, родина, рідня, браті, сестри, батько, доньки, батькі, матері, матінка, матуся, дідусь, країни, Батьківщина, братик.

- Вправа «Сторітелінг».

Робота в групах.

— Складіть і запишіть мініісторію, використовуючи слова з диктанту.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 15 на с. 12-13. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 6. Українська народна казка «Заяче сало». Детальний переказ казки. Іменники, що мають форму тільки однини або тільки множини.

Мета. Ознайомити школярів з українською народною казкою «Заяче сало». Удосконалювати вміння детально переказувати зміст. Ознайомити з іменниками, які вживаються лише в однині або в множині. Навчити учнів правильно вживати такі іменники у власному мовленні. Розвивати спостережливість, чуття мови. Виховувати чесність, справедливість.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Повідомлення теми уроку.

2. Робота над казкою «Заяче сало» (с. 13-16).

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Слухання казки за QR-кодом, поданим у підручнику (вправа 16).

- Вправа 17.
- Читання казки учнями.

— Розгляньте малюнок на с. 14. Які речення з казки могли б бути підписом до нього?

- Вправа 19.
- Вправа 20 (завдання 1).

Учні розшифровують слова *сало, молоко, асфальт, боротьба*.

— До якої частини мови належать ці слова?

— Доведіть, що це іменники.

— Визначте рід кожного слова.

- «Щоденні 5». Збагачую свій словниковий запас.

— Попрацюйте зі словниками. Дізнайтеся значення слова *асфальт*. (1. Чорна смолиста маса природного походження або штучно виготовлена з бітуму і тонкоподрібнених мінеральних матеріалів. 2. Шлях, тротуар, покриті цією масою.)

— Слово *асфальт* запозичене з грецької мови, що означає *гірська смола*.

— Іван з паном їхали асфальтованим шляхом? (Ні.)

— Доберіть і запишіть спільнокореневі слова до слова *асфальт*. Підкресліть іменники. (*Асфальтівка, асфальтований, асфальтування, заасфальтувати...*)

- Вправа 2 (завдання 2.)
- Ознайомлення з правилом.

— Яку особливість мають деякі іменники в українській мові?

- Вправа 21 (завдання 1).

Іменники, які вживаються тільки в однині: *сміливість, гордість, боротьба, молоко, борошно, асфальт*.

Іменники, які вживаються тільки в множині: *граблі, окуляри, ножиці, ворота, шахи, сани, шорти*.

Іменники, які змінюються за числами: *око, малюнок, газета, віз, колесо, яблуко*.

- Вправа 21 (завдання 2).

— Позначте будову слова *мовчанка*.

— Доберіть і запишіть спільнокореневі слова до слова *пан*. Визначте рід іменників.

Словниковий розподільний диктант.

— Записуйте в лівий стовпчик іменники, які вживаються лише в однині, у правий — іменники, які вживаються лише в множині.

Сани, м'ясо, молоко, двері, олія, сало, ножиці, граблі, листя, читання, гроші, жнива, золото, сіль, сміливість, дітвора, канікули, хоробрість, відвага, ворота, малювання, радість, плавання.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 22 на с. 16. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 7. Українська народна казка «Як кіт чоботи купував». Театралізація казки.

Мета. Ознайомити школярів з українською народною казкою «Як кіт чоботи купував». Формувати уявлення про характери дійових осіб. Удосконалювати вміння читати діалоги, висловлювати оцінні судження, переказувати зміст від імені персонажа. Розвивати акторські здібності, уяву, вміння робити висновки. Виховувати бажання бути чесним, справедливим.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Що таке казка? Які бувають казки?

— Казка прийшла до нас із глибини віків. Її знають і ваші бабусі, й дідусі, і батьки, знаєте й ви. А чи задумувалися ви над тим, чому казки живуть віками? Казки безсмертні тому, що в них живе сам народ, його мудрість.

— Прочитайте заголовок казки, над якою працюватимемо сьогодні. Як ви гадаєте, про що буде казка?

2. Робота над казкою «Як кіт чоботи купував» (с. 16-17).

- Підготовка до читання казки.

подружжя	поцікавився	запропонував
мандрівники	вдоволено	нерозважливий
чоботар	неподалік	розважливіше

- Читання казки комбінованим способом.

Починає читати вчитель, дочитує до слів «Завітаймо до нього».

— Назвіть персонажів казки.

— Як ви гадаєте, чому лис запропонував Коцькому завітати до чоботаря Вовка?

— Чи пошиє Вовк взуття котів?

Далі учні працюють у парах. Дочитують казку до кінця (почергово по одному абзацу).

- Вправа 24 (с. 18).

— Чому лис прокрадався попід огорожами й будинками, а кіт спокійно крокував вулицями?

— Чиї вчинки ви схвалюєте? Чиї вчинки засуджуєте?

— Яка головна думка казки? (*Будь-які хитрощі будуть наказані.*)

- Читання казки за особами.

— Попрацюйте в групах. Прочитайте казку за особами.

- Вправа 25.

— Обговоріть, як можна театралізувати казку. Поміркуйте, які рухи, вирази обличчя, маски чи деталі одягу допоможуть передати настрої і характер персонажів.

- «Щоденні 5». Збагачую свій словниковий запас.

— Як у казці названо kota? (*Коцький, пухнастий господар, смугастий, смугастик.*)

— А як названо лиса? (*Рудий, пан Лис, рудохвостий, непрошений гість, невдаха.*)

— Запам'ятайте прислів'я про добро.

Хто людям добра бажає, той і собі має.

Робиш добро — не кайся, робиш зло — зла й сподівайся.

Добре діло далеко розходиться, а лихе — ще далі.

- Робота з ілюстрацією.

— Розгляньте ілюстрацію до казки на с. 17. Яка частина казки (зачин, основна частина, кінцівка) проілюстрована?

— Чи можна зробити інші ілюстрації? Які?

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вивчити свою роль для театралізації казки.

Урок 8. Закріплення вивченого про іменник.

Мета. Узагальнити знання учнів про іменник як частину мови. Удосконалювати вміння встановлювати зв'язок слів у словосполученнях. Розвивати вміння спостерігати, порівнювати, узагальнювати мовні явища. Виховувати пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Розподільний диктант.

— Запишіть іменники в два стовпчики: у лівий — вжиті в однині; у правий — вжиті в множині.

Доля, нарциси, экзамени, озеро, приклади, радість, берег, радість, експеримент, дочка, олівці, птахи, іграшка, абрикоси, дерева, ліс, оса, експонати.

— У кожному іменнику підкресліть першу букву. З цих букв прочитайте і запишіть каліграфічно прислів'я. (*Добре діло не пропаде.*)

2. Узагальнення вивченого про іменник.

- Вправа 26 (завдання 1).

Іменники з ненаголошеними [е], [и] в коренях: село, зима, (по) землі, стежинами, вулицями.

Іменники з подовженими приголосними: подружжя, взуття, проміння, (на) узліссі, гарчання.

— Назвіть перевірні слова до слів з ненаголошеними [е], [и] в коренях.

— Правопис якого слова треба запам'ятати? (*Вулиця.*)

— Побудуйте звукову модель слова *взуття*.

— Позначте будову слова *проміння*.

- Вправа 26 (завдання 2).

— Визначте рід іменників в однині.

- Систематизація знань про іменник. Вправа 27.

Робота в групах. Учні на великих аркушах паперу складають кластер за зразком, поданим у вправі. Відтак розказують про іменник, наводячи приклади.

- Творче списування.

Учитель проєктує на екран вірш, у якому деякі іменники подані в початковій формі. Учні списують, змінюючи форму іменника.

Ой на (річка) вітер
лід до (блиск) витер.

Ні (сніжинка-порошинка)
не залишив вітер.

Ой ти, вітре-вітре! —
як нам не радіти?

Ти хороший. Ти пригожий,—
(ковзанка) нам витер.

Грицько Бойко

Джерело: <http://web.archive.org/save/http://www.megaznaika.com.ua/lyrics/zymonka-zyrna-hrytsko-bojko-zbirka-virshiv/>

— У яких іменниках під час добору спільнокореневого слова може відбуватися чергування приголосних звуків у коренях? (*Річка — ріка, сніжинка — сніг, блиск — блищить.*)

— Наведіть приклади таких іменників.

— У якому іменнику в разі зміни форми відбувається чергування голосних звуків? (*Лід — льоду.*)

— Наведіть приклади таких іменників.

— Визначте число іменників.

— Визначте рід іменників в однині.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 28 на с. 18-19. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 9. Фінська народна казка «Язиката баба». Порівняння казок, схожих за змістом.

Мета. Ознайомити учнів з фінською народною казкою «Язиката баба». Вчити визначати головних та другорядних персонажів. Розвивати акторські здібності, мовлення, вміння зіставляти, робити висновки. Виховувати чесність.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Прочитайте іменники жіночого роду. (*Лапша, електрика, молодь.*)
- Чи можна утворити форму множини записаних іменників? (*Ні.*)
- Складіть речення, використовуючи кілька назв транспорту або продуктів.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Робота в парах.
- Складіть прислів'я за числовими підказками. (*Сорока сороці, ворона вороні — так і пішло. Треба знати, де що казати. До чужого рота не приставиш ворота.*)

4. вороні —	3. ворона	1. Сорока	5. так і пішло.	2. сороці,
2. знати,	5. казати.	3. де	4. що	1. Треба
3. не	1. До чужого	5. ворота.	2. рота	4. приставиш

— Що спільного у всіх прислів'ях?

- Повідомлення теми уроку.

— На попередніх уроках ми читали українські народні казки. А сьогодні ознайомимося з фінською народною казкою «Язиката баба».

3. Робота над казкою «Язиката баба» (с. 19-21).

- Робота із заголовком.
- Як ви розумієте слово *язиката*? (*Така, що любить багато говорити.*)
- Доберіть синоніми до цього слова. (*Балакуча, говірка, цокотлива, щебетлива...*)
- Чи добре бути балакучим?

- «Щоденні 5». Читаю для когось.

Робота в групах. Почергове читання казки по одному абзацу.

- Чи сподобалася вам казка?
- Доведіть, що «Язиката баба» — казка.
- Вправа 30 (завдання 1).
- Порівняння казок.

Робота в групах. Учні порівнюють фінську народну казку «Язиката баба» та українську народну казку «Язиката Хвеська» (заповнюють круги Елвермана-Венна).

- Робота з ілюстраціями.
- Розгляньте ілюстрації на с. 19 та 20.
- Які фрагменти казки проілюстровано? Зачитайте відповідні речення.

Вправа 30 (завдання 2).

- Чи зрозуміла баба, що чинила негідно? Доведіть рядками казки.
- Пригадайте складені на початку уроку прислів'я. Яке з них могло б бути заголовком казки?

(*Треба знати, де що казати.*)

- Яка головна думка казки? (*Будь обачним і мудрим у розмовах.*)

- Вправа 31 (завдання 1).

Робота в групах. Кожна група театралізує якийсь фрагмент казки.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 31 (завдання 2) на с. 21. Інструктаж щодо виконання вправи.

Прикметник

Урок 10. Розпізнавання прикметників у тексті.

Мета. Поглиблювати знання учнів про прикметник як частину мови. Ознайомити з істотними ознаками прикметника: питаннями, значенням, роллю в реченні. Розвивати вміння аналізувати, узагальнювати мовні явища, усне та писемне мовлення, збагачувати словниковий запас учнів. Удосконалювати роботу з текстом. Виховувати любов та повагу до рідної мови.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Прочитайте записи на екрані.

..., як куля,	..., як морквина,
..., як трава,	..., як кров,
..., як мед.	..., як вогонь.
Я	Я

— Чи здогадалися ви, хто / що розказав про себе?

— А зараз на місці крапок з'являться слова.

Круглий, як куля,	Довгастий, як морквина,
зелений, як трава,	червоний, як кров,
солодкий, як мед.	пекучий, як вогонь.
Я ... (кавун).	Я ... (перець).

— Які слова допомогли здогадатися, про що йдеться? (*Назви ознак.*)

— Сьогодні ми розпочинаємо вивчати частину мови — прикметник. Прикметники — це слова, які називають ознаки предметів. Протягом ряду уроків ви поглибите свої знання про цю частину мови, ознайомитеся з істотними ознаками прикметника.

2. Вивчення нового матеріалу.

- Вправа 32 (завдання 1) на с. 21.

Учні записують: *мисливець (який?) вправний, дружина (яка?) балакуча, скарб (який?) рідкісний, щука (яка?) велика, гвалт (який?) страшенний, сила (яка?) ніяка.*

- Ознайомлення з правилом на с. 21.

— Що називають прикметники?

— На які питання відповідають прикметники?

— З якою частиною мови зв'язані прикметники в реченні?

- Вправа 32 (завдання 2).

Прикметники-антоніми: *дорогий — дешевий, жвавий — неповороткий, помилковий — правильний.*

Прикметники-синоніми: *безрадісний — сумний, приязний — доброзичливий, розсудливий — розважливий.*

- Вправа 32 (завдання 3).

— Позначте закінчення прикметників.

— Доберіть спільнокореневі слова до двох іменників (на вибір). Підкресліть прикметники.

- Розвиток творчої уяви.

— Уявіть собі різні пори року — весну, літо, осінь, зиму. Доберіть прикметники на означення кожної пори року.

Весна (яка?) (рання, тепла, дзвінка, квітуча, духмяна...).

Літо (яке?) (сонячне, пекуче, гаряче, веселе, очікуване, щедре, урожайне...).

Осінь (яка?) (різнобарвна, золота, багата, сумовита, захмарена, дощова...).

Зима (яка?) (морозна, снігова, холодна, іскриста, колюча, свіжа...).

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 33 на с. 22. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 11. Розвиток мовлення. Опис котика.

Мета. Поглиблювати знання учнів про прикметник як частину мови. Вчити складати твір-опис за поданим планом, опорними словами та словосполученнями; добирати влучні порівняння. Розвивати увагу, уяву, мовлення. Виховувати почуття відповідальності за домашніх улюбленців.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

— Прочитайте словосполучення прикметників з іменниками.

— Назвіть прикметники-антоніми. (*Гірка — солодка, новою — старої.*)

— Доберіть спільнокореневі слова до прикметника *хитра*. (*Хитрість, хитрувати, хитринка, хитренький, перехитрити...*) Позначте корінь.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Вправа 34 (завдання 1).

— Утворіть і запишіть спільнокореневі слова до слова *котик*. (*Кіт, кішка, кошеня, котячий.*)

Підкресліть прикметник.

- Вправа 34 (завдання 2).

— Яку роль у мовленні відіграють прикметники?

3. Розвиток мовлення.

- Вправа 35 (завдання 1).

— Які слова ви можете використати у своїй розповіді, щоб уникнути повторів слова *кошеня*? (*Муркотик, вусанчик, царанко.*)

- Вправа 35 (завдання 2).

— З якої розповіді зрозуміло, про яке кошеня йдеться?

- Вправа 36 (завдання 1, 2).

— Пригадайте, з яких частин складається текст.

— Доберіть клічку для кошенятка, яке ви хочете описати.

— Як пишуть клічки?

- Вправа 36 (завдання 3).

— Ознайомтеся з планом опису.

— Послухайте зразок опису. Визначте, якого котика описано.

Я люблю домашніх тварин. Недавно у мене з'явилося кошеня Вогник. Воно добре і лагідне. У Вогника руда шерсть. Мордочка, грудки, кінчики лап і хвоста білі. Очі зелені, у сутінках блимають, наче ліхтарики. Вогник часто піднімає хвіст і нечутно ступає м'якими лапами. Я тішуся, що маю такого гарного друга.

Кілька учнів розказують, як планують описати котика.

— Прокоментуйте висловлювання однокласників.

- Вправа 36 (завдання 4).

Самостійний запис описів у зошитах.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 37 на с. 23. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 12. Болгарська народна казка «Що шукав, те й знайшов». Складання плану казки.

Мета. Ознайомити учнів з болгарською народною казкою «Що шукав, те й знайшов». Вчити ділити текст на логічні частини, складати план казки. Удосконалювати читацькі навички, вміння вибірково переказувати зміст. Розвивати увагу, критичне мислення, мовлення. Виховувати почуття поваги до інших.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

— Зачитайте загадки про звірят, які ви дібрали. Назвіть прикметники.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Гра «Дешифрувальник».

— Розшифруйте слова за поданими кодами.

	<i>a</i>	<i>б</i>	<i>в</i>	<i>г</i>	<i>Код 1.</i> 1а, 2б, 1а, 2а.
1	в	з	ц	с	<i>Код 2.</i> 2а, 2б, 1б, 3б.
2	к	о	я	е	<i>Код 3.</i> 1а, 3а, 1а, 1в, 2в.
3	і	а	л	у	<i>Код 4.</i> 2б, 1г, 2г, 3в.

Учні розшифровують слова *вовк, коза, вівця, осел*.

— До якої тематичної групи належать розшифровані слова? (*Тварини*.)

— Де живуть ці тварини?

— Чи читали ви казки, де персонажами були б ці тварини?

— Кого з цих тварин зображують сміливим, злим, кого — боягузом, безпорадним?

3. Робота над казкою «Що шукав, те й знайшов» (с. 23-25).

- «Щоденні 5». Читаю для когось.

Робота в групах. Почергове читання казки по одному абзацу.

— Чи сподобалася вам казка?

- Вправа 39 (завдання 1).
- Вправа 39 (завдання 2).

Правильні відповіді: 1 — б, 2 — а, 3 — в, 4 — в, 5 — б.

- Робота з ілюстрацією на с. 24.

Зіставлення ілюстрації та змісту казки.

— Які рядки казки ви підписали б під ілюстрацією?

- Поділ казки на частини. Складання плану (вправа 40).

Орієнтовно план може бути таким:

1. Вівці вдалося перехитрити вовка.
2. Коза зeszла за горбом.
3. Вовк «читає» указ про ослив.
4. Покарання за негідні наміри.

- Стратегія «Фішбоун».

Проблема. Вовк хоче пообідати.

Причина 1. Коли побачив вівцю, посилився апетит.

Факт. Вівця перехитрила вовка.

Причина 2. Вовк наздогнав козу.

Факт. Коза перехитрила вовка.

Причина 3. Вовк побачив ослика.

Факт. Ослик перехитрив вовка.

Висновок. Що шукав, те й знайшов.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Переказати уривок з казки (на вибір).

Урок 13. Роль прикметників у мовленні.

Мета. Продовжувати формувати поняття про прикметник як частину мови, що має певне значення, відповідає на питання, пов'язана з іменником і виконує певну синтаксичну роль. Збагачувати мовлення школярів, розвивати чуття мови.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.

— Яка частина мови називає ознаки предметів?

— До слова *озна́ка* доберіть споріднені, позначте корінь. (*Означати, означення, знак, значення, позначати.*)

— За якими ознаками можна характеризувати предмети? (*За формою, кольором, розміром, смаком; істоти — за характером, віком...*)

- Творчий диктант.

— Запишіть антоніми до прикметників: *високий, мілкий, гіркий, скупий, чесний.*

— Підкресліть орфограми.

— На які ознаки вказують записані прикметники?

- Вправа «Біном фантазії».

— Поеднайте два будь-які записані прикметники в одне речення.

3. Вивчення нового матеріалу.

- Вправа 41 (завдання 1).

— Які прикметники до слова *вовк* ви дібрали? (*Сірий, голодний, старий, злий...*)

— Якими могли б бути кущі? (*Густі, високі, непролазні...*)

— Якими ознаками ви наділили вівчаря? (*Сердитий, молодий, розлючений...*)

— Які прикметники ви дібрали до слова *палиця*? (*Довга, товста, дубова...*)

- Вправа 41 (завдання 2).

— Які іменники мають таку звукову будову? (*Засць, осел.*)

- Вправа 41 (завдання 3).

- Вправа «Броунівський рух».

Зелена картка. Скласти і записати якнайбільше сполучень слів у прямому й переносному значеннях з прикметниками *гострий* і *чистий*.

Синя картка. Списати вірш. Підкреслити прикметники. Позначити в них закінчення.

Дружно пісню ми заводим,
під бадьорий марш виходим,
наче на парад.

Спритні, жваві, невеличкі,
ми, веселі чоловічки, —
друзі всіх малят.

Грицько Бойко

Джерело: http://web.archive.org/save/https://sonyashnik.com/verses/88/12_0.html

Помаранчева картка. Списати загадку. Підкреслити прикметники. До слова-відгадки дібрати спільнокореневі слова.

І пухнастий він, і гожий,
і на зайця трохи схожий.

Та у полі не стрибає,
взимку колір не міняє. (*Кріль*)

Віра Паронова

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 42 на с. 27. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 14. Грузинська народна казка «Як звірі приязнювали». Визначення головної думки казки. Складання запитань за змістом казки. Словосполучення прикметників з іменниками, граматичний зв'язок за допомогою питань між прикметниками та іменниками.

Мета. Ознайомити учнів з грузинською народною казкою «Як звірі приязнювали». Вчити висловлюватися за змістом прочитаного, визначати головну думку казки. Поглибити знання школярів про зв'язок прикметників з іменниками. Виробляти вміння встановлювати ці зв'язки, формувати розуміння залежності прикметникових форм від форм іменників. Збагачувати лексичний запас школярів, розвивати мовлення. Виховувати почуття дружби.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.

— З казками яких народів ми ознайомилися на попередніх уроках?

— Сьогодні ми ознайомимося з грузинською народною казкою «Як звірі приязнювали».

3. Робота над казкою «Як звірі приязнювали» (с. 27-28).

- Робота над заголовком.

— Прочитайте заголовок. Розгляньте малюнок. Про що може розповідатися в казці з таким заголовком? Які звірі будуть персонажами казки?

- «Щоденні 5». Читаю для когось.

Робота в парах. Почергове читання казки по одному абзацу.

— Чиї передбачення справдилися?

- Вправа 44.

— Чиї вчинки вас здивували?

— Є відоме українське прислів'я «Знайся кінь з конем, а віл з волем». Чи може це прислів'я бути заголовком грузинської народної казки «Як звірі приязнювали»?

- Вправа 45.

4. Вивчення нового матеріалу.

- Вправа 46 (завдання 1).

— Побудуйте звукову модель слова *ведмідь*.

— Позначте будову слова *лисиця*.

— За допомогою суфіксів утворіть спільнокореневі іменники від слова *вовк*.

- Вправа 46 (завдання 2).

- Вправа 46 (завдання 3).

Учні утворюють і записують прислів'я: *В лиху годину пізнаєш вірну людину. Міцну дружбу і сокирою не розрубаш. У друга вода солодша від вражого меду. Погана компанія і добру людину зіпсує. Справжнього друга за гроші не купиш.*

- Вибірковий диктант.

— Записуйте прикметники з іменниками.

Взимку погодні умови та сніговий покрив сприяють утворенню бурульок на покрівлях споруд. Особливу небезпеку вони становлять на вузьких вуличках. Падаючи, крижані бурульки можуть травмувати перехожих. Щоб не стати їх жертвою, не заходьте за межі огорож.

Уважним слід бути під час прогулянок у парку. На деревах утворюється сніговий покрив. Подекуди з них може впасти велика брила снігу разом з бурульками. Тож проходячи біля високих дерев, спершу переконайтеся, що немає загрози падіння снігу.

Пам'ятайте, що дотримання заходів безпеки дозволить вам уникнути трагічних наслідків.

— Підкресліть орфограми.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 47 на с. 28. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 15. Узбецька народна казка «Лисиччина порада». Написання коментарів для соціальних мереж щодо ситуації, описаної в казці.

Мета. Ознайомити учнів з узбецькою народною казкою «Лисиччина порада». Вчити висловлюватися за змістом прочитаного, визначати головну думку казки; коментувати описані події. Розвивати мовлення, творчу уяву. Виховувати почуття справедливості.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

Відгадування загадки.

Руда, руда рудниця
рудим хвостом гордиться.

В неї шубка найпишніша,
в неї вдача — найхитріша. (Лисиця)

Тамара Коломієць

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

— Які прикметники ви почули в загадці?

— Якими прикметниками ви можете описати вдачу лисички? (*Хитра, улеслива, підступна.*)

— Сьогодні ми ознайомимося з узбецькою народною казкою «Лисиччина порада».

3. Робота над казкою «Лисиччина порада» (с. 29-31).

- Читання казки комбінованим способом.

Учитель починає читати казку, дочитує до слів «Як скажуть сторонні, так і буде».

— Що робив вівчар у степу?

— Як ви гадаєте, скількох сторонніх зустрінуть вівчар і змія?

Далі учні працюють у групах, читають казку почергово по одному абзацу.

— Чи справдилися ваші передбачення щодо кількості сторонніх?

- Вправа 49.

- Робота в групах. Дискусійна сітка Елвермана, або «павутинка» дискусії.

Так	Проблема	Ні
Так, ...	Чи погоджуєтеся ви з лисиччиною порадою?	Ні, ...
Висновок		

- Використання стратегії «Ромашка Блума». Робота в групах.

Орієнтовні запитання:

Просте. Про кого йдеться в казці?

Уточнююче. Я можу помилитися, але, здається, корова і яблуня були ображеними?

Пояснююче. Чи можемо назвати змію вдячною?

Творче. Яким ви уявляєте вівчаря?

Оціночне. Чи правильно вчинив вівчар, що убив змію?

Практичне. Що ви порадили б вівчареві?

4. Розвиток мовлення.

- Вправа 50.

Робота в парах. Учні обговорюють, які коментарі щодо цієї ситуації доречно написати в соціальні мережі. Учитель нагадує, що коментар має бути лаконічним, коректним, стосуватися теми.

Кілька учнів зачитують свої коментарі.

- Визначення головної думки казки.

— Що ви зрозуміли після читання казки?

— Яка головна думка? (*У будь-якій ситуації треба бути вдячним тому, хто допоміг у скруті.*)

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Стисло переказати зміст казки.

Урок 16. Розпізнавання граматичної форми прикметника за родовим закінченням, іменником, з яким він зв'язаний, поставленим питанням.

Мета. Поглибити знання учнів про зв'язок прикметників з іменниками. Виробляти вміння встановлювати ці зв'язки, формувати розуміння залежності прикметникових форм від форм іменників. Збагачувати лексичний запас школярів, розвивати мовлення. Виховувати пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.

Відгадування загадки.

В'ється стрічка невеличка,
де пісочок, де травичка.

Ви її не зачіпайте,
стороніться, оминайте. (Змія)

Леся Вознюк

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

— Якою частиною мови є слово *змія*? Доведіть, що це іменник.

Завдання на вибір.

- Побудувати звукову модель слова *змія*.
- Доповнити ланцюжок слів: *змія (що робить?) сичить, ..., ..., ...*.

— Якщо вам треба було б описати змію, слова якої частини мови ви використали б?

3. Вивчення нового матеріалу.

- Вправа 51 (завдання 1).

Учні випишують словосполучення: *вівчар (який?) старий, від місця (якого?) небезпечного, сичання (яке?) голосне, змія (яка?) чимала*.

— Доберіть антоніми до записаних прикметників. (*Старий — молодий, небезпечний — безпечний, голосне — тихе, чимала — мала*.)

- Вправа 51 (завдання 2).

— Які ознаки доречно використовувати для опису? (*Такі, які вказують на розмір, колір, вік...*)

— Які прикметники доречно використати для характеристики дійової особи? (*Такі, які виражають ставлення персонажа до інших персонажів, до праці, до самого себе...*)

- Вправа 51 (завдання 3).

— Коли доречно вживати ці фразеологізми в мовленні?

- Вправа 51 (завдання 4).

— Поцікавтеся, які речення записали ваші друзі.

- Вправа «Доповни загадку».

Учитель проєктує на екран загадку з відгадкою, проте з пропущеними прикметниками. Учнім треба списати загадку, доповнивши її прикметниками. За потреби можна скористатися словами для довідки (вони подані в початковій формі за абеткою).

Пташка ... (*невеличка*).

фартушок ... (*жовтенький*),

В неї ... (*білі*) щічки,

голосок ... (*тоненький*).

... (*сірі*) лапки,

Та ж ця пташка ... (*невеличка*)

... (*чорна*) шапка,

називається синичка.

Слова для довідки: *білий, жовтенький, невеличкий, сірий, тоненький, чорний*.

— Позначте будову прикметників, які вказують на колір.

- Творче завдання.

— Попрацюйте в групах. Складіть схожу прозову загадку-опис про іншу пташку.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 52 на с. 32. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 17. Джанні Родарі «Палац із морозива». Складання розповіді «Я в палаці із морозива». Змінювання прикметників за родами і числами в сполученні з іменниками.

Мета. Ознайомити учнів з казкою Джанні Родарі «Палац із морозива». Формувати вміння змінювати прикметники за родами та числами в сполученні з іменниками. Удосконалювати вміння добирати прикметники до іменників, ставити питання до прикметників, зіставляти, аналізувати. Розвивати усне і писемне мовлення, уяву, творчі здібності. Виховувати спостережливість, уміння відчувати красу.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

— Які перевірені слова допомогли вам написати слова з ненаголошеними [е], [и] в коренях?

— Яким правилом ви скористалися, щоб правильно написати слово *розкинула*? Наведіть ще кілька прикладів слів з такою ж орфограмою.

— Назвіть корінь у слові *засніжені*. Усно назвіть кілька спільнокореневих слів. Які приголосні в коренях чергуються?

2. Повідомлення теми уроку.

3. Робота над казкою Джанні Родарі «Палац із морозива» (с. 32-33).

- Робота із заголовком.

— Прочитайте заголовок. Чи можна насправді побудувати палац із морозива?

- «Щоденні 5». Читаю для когось.

Учні працюють у групах. Почергово читають по одному абзацу.

- Вправа 54.
- Вправа 55 (завдання 1).

Учні працюють у парах.

— Прочитайте останній абзац казки. Чи так могли б сказати вам батьки?

Обмінюються думками щодо своєї поведінки в схожому палаці. Можуть (за бажанням) намалювати комікси.

- Вправа 55 (завдання 2).

Заповнення узагальнюючої таблиці за зразком, поданим у підручнику.

4. Вивчення нового матеріалу.

- Вправа 56.
- Вправа 57.
- Ознайомлення з правилом на с. 34.

— За чим змінюються прикметники?

— Наведіть приклади змінювання прикметника з іменником за числами.

— Наведіть приклади змінювання прикметника за родами.

— Чи змінюються іменники за родами? (*Ні, іменники мають рід.*)

- Вправа 58.
- Творче завдання.

— Утворіть словосполучення за зразком. Визначте число і рід.

Зразок: джем з айви — айвовий джем.

морозиво з вершків
крем із фісташок

пудра з цукру
стіл із шоколаду

- Творчий диктант.

Записати словосполучення в однині. Визначити рід. Підкреслити орфограми.

Великі майданчики, великі площі, широкі вулиці, широкі поля.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 59 на с. 34. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 18. Наталя Гуркіна «Хіба може бути інакше?». Оцінювання вчинків персонажів. Узагальнення вивченого про прикметник.

Мета. Ознайомити учнів з казкою Наталі Гуркіної «Хіба може бути інакше?». Вчити оцінювати вчинки персонажів. Узагальнити вивчене про прикметник. Розвивати вміння комунікувати в парі, групі; усне і писемне мовлення, уяву. Виховувати бажання допомагати, виручати в скрутній ситуації.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

Завдання на вибір.

- Побудувати звукову модель слова *тюльпан*. Записати слово, поділяючи на склади для переносу.
- Дібрати спільнокореневі слова до прикметника *паперовий*. Підкреслити букви, які чергуються в коренях слів.
- Змінити за родами прикметник *апельсиновий*, дібрати іменник до кожного прикметника.

2. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.

- Твори якого розділу ми читаємо?
- Казки яких народів ви запам'ятали?
- Яку казку називають авторською?
- Яку частину мови ми вивчаємо?

3. Робота над казкою Наталі Гуркіної «Хіба може бути інакше?» (с. 35-36).

- Робота над заголовком.

Учні читають заголовок казки, розглядають малюнок на с. 35. Висловлюють припущення, про що може йтися в казці, хто персонажі.

- «Щоденні 5». Читаю для когось.

Робота в парах. Почергове читання казки по одному абзацу.

- Вправа 61.
- Якими були бджоли? Підтверджуйте свої думки рядками казки.
- Чому, на вашу думку, комахи напали на мисливця?
- Чи зміниться ставлення тетерука до сусідів?
- Яка головна думка казки? (*Треба завжди виручати друзів, сусідів, знайомих у скрутну хвилину.*)

4. Узагальнення знань про прикметник.

- Вправа 62.
- Вправа 63.

Робота в групах. Складання кластера за зразком, поданим у підручнику на с. 37.

- Творчий диктант.
Іменник називає ..., а прикметник — Іменники змінюються за ..., а прикметники — за ... і У реченні прикметники найчастіше зв'язані з
- «Щоденні 5». Пишу для себе.

— Напишіть, яка з прочитаних казок розділу змусила вас задуматися над якоюсь проблемою. Починайте писати так: *Недавно я прочитав / прочитала казку «...». Це ... народна казка. Мене вразив вчинок ...*

— Підкресліть прикметники в записаному висловлюванні.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 64 на с. 37. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 19. Діагностична робота (на розсуд учителя).

Числівник. Дитячий фольклор

Урок 20. Види дитячого фольклору. Забавлянка «Оце раз, оце два...». Розпізнавання серед слів числівників, які відповідають на питання *скільки?*. Мовне дослідження.

Мета. Ознайомити учнів з поняттям «фольклор», видами дитячого фольклору, числівником як частиною мови. Вчити розпізнавати числівники в мовленні. Розвивати уяву, пам'ять, мовлення. Виховувати цікавість до народної творчості.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

— Який текст вам подобається більше — поданий у підручнику, чи доповнений прикметниками?

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

Читання лічилки, спроектованої на екран.

Раз, два, три — густо	зайчик вже капусту їсть.
виросла капуста!	Сім — його спіймаєм,
Чотири, п'ять, шість —	вісім — утікаєм!

Галина Шевчук

Джерело: Еники, беніки їли вареники: Загадки, лічилки, скоромовки для учнів початкових класів // Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2007. — 192 с.

— Визначте, що ви прочитали. (*Це лічилка.*)

— Це народна чи авторська лічилка?

— Що допомогло вам визначити, що це лічилка?

— Сьогодні ми ознайомимося з видами дитячого фольклору та новою частиною мови.

3. Вивчення нового матеріалу.

- Ознайомлення з поняттям «фольклор».

Читання теоретичного матеріалу на с. 37.

— Що означає слово *фольклор*?

— Які види дитячого фольклору ви запам'ятали?

- Читання забавлянки «Оце раз, оце два...» (с. 37-38).

— Коли промовляють цю забавлянку?

- Вправа 66.

— Які ще забавлянки ви знаєте?

- Ознайомлення з поняттям «числівник». Вправа 67.

- Ознайомлення з правилом.

— На що вказують числівники?

— Яке питання ставимо до числівників? Наведіть приклади.

- Вправа 68.

— На яких уроках ми найчастіше вживаємо числівники?

— Складіть і запишіть речення зі словами *сантиметр, дециметр*.

- Гра «Числівники поруч».

Робота в парах.

— Числівники пов'язані з нашим життям. Розкажіть одні одним про себе. Постарайтеся використати якнайбільше числівників.

Орієнтовно учні можуть розказувати так: *Мені ... років. Я живу в будинку номер ... на ... поверсі. У мене є ... сестри. Я навчаюся у ... класі. Я сиджу за ... партою. Сьогодні в мене ... уроків.*

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 69 на с. 39. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 21. Народна дитяча гра «Коти». Правильна вимова і запис числівників.

Мета. Ознайомити учнів з народною дитячою грою «Коти». Вчити розпізнавати числівники в мовленні. Розвивати уяву, пам'ять, мовлення. Виховувати почуття колективізму.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

— Які синоніми до слова *виглядає* ви дібрали? (*Визирає, підстерігає.*)

— Які іменники «заховалися» у слові *колиска*? (*Лис, лиска, коса, соки, сила, клас...*) Визначте рід іменників.

2. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.

— Пригадайте, що належить до дитячого фольклору.

— Які народні ігри ви знаєте?

— Сьогодні ми ознайомимося з народною дитячою грою «Коти».

3. Робота над грою «Коти» (с. 39-40).

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

Учні самостійно читають правила гри.

Робота в парах.

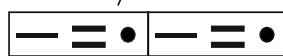
— Розкажіть одні одним правила гри.

- Вправа 71.

4. Закріплення вивченого про числівник.

- Вправа 72 (завдання 1).

— Підкресліть числівники, які мають таку звукову будову. (*П'ять, двісті.*)

— Позначте будову слова *прислів'я*.

- «Щоденні 5». Збагачую свій словниковий запас.

— Що означають слова *секунда, хвилина*? (*Це одиниці часу.*)

Завдання на вибір.

- Скласти асоціативну павутинку зі словами *секунда, хвилина*.
- Скласти сенкан зі словами *секунда, хвилина*.

Для асоціативної павутинки учні можуть дібрати слова *годинник, стрілка, час, урок, перерва, зустріч, радість, розклад, вокзал...*

Орієнтовні сенкани:

Хвилина.

Приємна, пам'ятна.

Триває, настає, проходить.

Треба берегти кожну хвилину

Час.

Секунда

Коротка, щаслива.

Минає, триває, радує.

Інколи секунда триває вічність.

Мить.

- Вправа 72 (завдання 2).
- Вправа 73.

Учні записують слова: *вісім, вітрина, година, намисто, родина, сім'я, столиця, трибуна.*

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 74 на с. 41. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 22. 3 вільних інтернет-джерел «Сім разів відміряй — один раз відріж». Робота з фразеологізмами. Правильне читання числових виразів.

Мета. Ознайомити учнів з медіатекстом «Сім разів відміряй — один раз відріж». Закріплювати вміння розпізнавати числівники в мовленні. Розвивати уяву, пам'ять, мовлення. Виховувати пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Які іменники в лічилці вжиті у множині? (*Яблука, миші.*)
- Утворіть форму однини, визначте рід іменників.

2. Мотивація навчальної діяльності.

- Гра «З'єдналочка».

Одна нога тут, друга — там	•	наговорив нісенітниць.
Намолів сім мішків гречаної вовни	•	не виходити з дому.
Сидіти в чотирьох стінах	•	миттєво.

— Випишіть із фразеологізмів числівники разом з іменниками.

— Сьогодні ми ознайомимося з тим, як виник крилатий вислів «Сім разів відміряй — один раз відріж».

3. Робота над медіатекстом (с. 41-42).

- «Щоденні 5». Читаю для себе.
- Вправа «Магічний кубик».

Робота в групах.

•	Яка частина тексту тобі сподобалася найбільше?
••	Про що цей текст?
•••	Що нового ти дізнався / дізналася з тексту?
••••	Які вчинки, слова персонажів тобі запам'яталися?
•••••	Які запитання ти хочеш поставити персонажам?
••••••	Над чим варто задуматися після читання тексту?

- Вправа 76 (завдання 1).

Фразеологізми в тексті: *крутиться як дзига, ховає очі під лавку, пішло в світи, з легкої руки.*

4. Повторення вивченого про числівник.

- Вправа 76 (завдання 2).
- Вправа 77.

Учні працюють у парах. Обговорюють значення поданих прислів'їв.

- Вправа 78 (завдання 1).
- Вправа 78 (завдання 2).

— Прочитайте по-різному математичні вирази за поданим зразком.

— Запишіть математичні вирази словами.

5. Узагальнення знань про числівник.

— Доповніть речення.

- Числівник — це ...
- Числівники називають ...
- Числівники відповідають на питання ...

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 79 на с. 43. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 23. Розвиток мовлення. Складання інструкції «Як зробити закладинку для книги».

Мета. Вчити учнів складати текст-інструкцію. Розвивати мовлення. Збагачувати словниковий запас Виховувати самостійність, культуру писемного мовлення.

Перебіг уроку**I. Вступна частина. Емоційне налаштування.****II. Основна частина.****1. Перевірка домашнього завдання.**

- Відповіді на які запитання у всіх однакові? Чому?
- Відповіді на які запитання у кожного свої? Чому?

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Складіть слово з поданих літер: *н і т р с у я ц к і*. (Інструкція.)
- Чи доводилося вам працювати з інструкціями?
- До чого додають інструкції?
- На яких уроках ви працюєте з інструкціями?
- Що ж таке інструкція? Порадьтеся в парах і складіть тлумачення слова.
Інструкція — це вказівка на послідовність і способи виконання завдання, підготовки приладів до роботи тощо.
- Доберіть синоніми до слова *інструкція*. (Вказівка, настанова, пам'ятка.)
- Сьогодні ми ознайомимося з текстом-інструкцією та складемо власну інструкцію.

3. Розвиток мовлення.

- Вправа 80.
 - Для чого потрібні закладинки?
 - Чи подобаються вам закладинки-кутики?
 - Чи складно їх виготовляти?
 - Як по-іншому можна прикрасити таку закладинку?
 - Вправа 81 (завдання 1).
 - Прочитайте текст-інструкцію.
 - Чи є тут звичні частини тексту (зачин, основна частина, кінцівка)?
 - Вправа 81 (завдання 2).
 - Чи можна за таким малюнком виготовити вітальну листівку?
 - З яких фігур виготовлена зображена листівка?
 - Чи однакові сердечка за розміром, кольором?
 - Вправа 82.

Учні складають і записують інструкцію «Як виготовити вітальну листівку».

Опорні слова: *цупкий папір, кольоровий картон, кружечок, велике сердечко, два менші сердечка, фольга, прикраси, очі з кружечків трьох кольорів.*

- Підкресліть числівники.
- Позначте будову слова *листівка*.
- Доберіть і запишіть спільнокореневі слова до слова *сердечко*.
- Побудуйте звукову модель слова *фольга*.

III. Заключна частина.**Домашнє завдання.**

Вправа 83 на с. 44. Інструктаж щодо виконання вправи.

Дієслово. Поетичні перлинки

Урок 24. Олександр Олесь «Снігурі». Спостереження за словами, ужитими в переносному значенні. Розпізнавання дієслів у тексті, питання до дієслів.

Мета. Ознайомити учнів з віршем Олександра Олеся «Снігурі». Розвивати здатність уявляти описані картини, відшукувати художні засоби, якими автор створює образи. Вчити визначати настрій твору. Формувати загальне поняття про дієслово, його зв'язок з іменником у реченні. Виробляти орфоепічні уміння. Розвивати мовлення, збагачувати словниковий запас учнів. Виховувати бажання допомагати птахам узимку.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Прочитайте назву нового розділу. («Поетичні перлинки».)

— Що означає слово *перлинки*? (*Перли — перламутрові зерна, які утворюються в черепашках молюсків. Друге значення слова — найкращі зразки мистецьких творів.*)

— Кого називають поетами? (*Це автори віршованих творів.*)

— Отож, які твори читатимемо в цьому розділі?

— Яку мовну тему вивчатимемо? (*Дієслово.*)

— Пригадайте, на що вказують дієслова.

3. Робота над віршем Олександра Олеся «Снігурі» (с. 44-45).

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Учитель виразно читає вірш.

— Який настрій у вас після слухання вірша?

- Самостійне читання вірша учнями.

— Доведіть, що текст «Снігурі» — вірш.

— Розкажіть його зміст прозою.

- Вправа 85.

4. Вивчення нового матеріалу.

- Вправа 86 (завдання 1).

Учні визначають, що в першій групі подано іменники, а в другій — дієслова. Складають і записують речення за зразком, поданим у підручнику.

— Позначте префікси в дієсловах.

- Вправа 86 (завдання 2).

— Дайте дітям імена.

— Чи добре діло зробили діти?

- Ознайомлення з правилом на с. 45.

— Які питання ставимо до дієслів? Наведіть приклади.

- Вправа 86 (завдання 3, 4).

— Для чого в українській мові потрібні дієслова?

- Вправа 86 (завдання 5).

— У яких дієсловах є префікси? (*Пригріє, зазеленіє, заклюють.*)

— Випишіть слова, які не можна перенести з рядка в рядок. (*Лінь, млин.*)

— До якої частини мови належать ці слова?

— Визначте рід цих іменників.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 87 на с. 46. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 25. Сашко Дерманський «Були собі два бр́ати». Складання діалогів.

Мета. Ознайомити учнів з віршем Сашка Дерманського «Були собі два бр́ати». Вчити визначати головну думку вірша. Удосконалювати вміння складати та редагувати діалоги. Розвивати мовлення, збагачувати словниковий запас учнів. Виховувати почуття дружби, бажання взаємодопомоги.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Які спільнокореневі слова є в першій загадці? (*Пташина, пташечка.*)
- Про яку пташку йдеться у першій загадці? (*Про синичку.*)
- Доповніть ланцюжок слів: *синичка (що робить?) ... , ... ,*
- Про яких пташок йдеться у другій загадці? (*Про снігурів.*)
- Які спільнокореневі дієслова до слова *мороз* ви дібрали? (*Морозити, заморозити, розморозити, відморозити, переморозити...*)

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

Учитель проєктує на екран загадку-добавлянку.

З ним ніколи не сварюся, Буду з ним дружити, грати.
іграшками поділюся. Познайомтесь — це мій ... (*братик*).

Джерело: <http://web.archive.org/save/https://dovidka.biz.ua/zagadki-pro-sim-yu-rodinu/>

Завдання на вибір.

- Дібрати дієслова: *братик (що робить?) ...*
- Скласти речення зі словом *братик* та власним іменником.
- Скласти прислів'я за числовими підказками.

4. й	3. погризуться	1. Брати —	5. помиряться.	2. що коти:
3. краще	1. Братня	5. стіни.	2. любов	4. кам'яної

— Сашко Дерманський написав вірш «Було собі два бр́ати».

3. Робота над віршем Сашка Дерманського «Було собі два бр́ати» (с. 46-48).

- Читання вірша комбінованим способом.

Починає читати вчитель, дочитує до слів «...ту карту загадкову».

— Як ви гадаєте, що робитимуть брати-пірати із загадковою картою?

Робота в парах. Учні дочитують почергово вірш до кінця.

— Який настрій вірша?

- Вправа 89.

Головна думка вірша — останні три рядки.

— Зіставте ілюстрації на с. 47 зі змістом вірша. Які рядки вірша ви підписали б під ними?

— Які ще ілюстрації можна намалювати?

- Вправа 90 (завдання 1).

Робота в парах. Розігрування діалогів «Зустріч із братами-піратами».

- Вправа 90 (завдання 2).

У мовному дослідженні учні визначають, що слово *брати* може бути іменником (називає члена родини) чи дієсловом (називає дію: брати участь, брати руками...).

- Вправа 90 (завдання 3).

Редагування діалогу.

— Прочитайте розмову третьокласників. Яких помилок припустилися учні?

— Ознайомтеся зі словами для довідки.

— Запишіть відредагований діалог.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Розказати зміст вірша «Були собі два бр́ати» прозою.

Урок 26. Добір дієслів-синонімів, дієслів-антонімів.

Мета. Виробляти в учнів практичне володіння дієслівним керуванням формами іменників (без термінів), уміння встановлювати зв'язок між дієсловами та іменниками, добирати дієслівні синоніми та антоніми. Збагачувати лексичний запас школярів. Розвивати мовлення, вміння комунікувати в парі, групі.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.

Вправа «Доповни речення».

- Частина мови, яка називає дію предмета, — це ...
- Дієслова відповідають на питання ...
- Слова, близькі за значенням, — це ...
- Слова, протилежні за значенням, — це ...
- *Говорити, казати, повідомляти, мовити* — це ...
- *Мова, мовний, мовити, розмова* — це ...
- *Мова, у мові, мовою, мови* — це ...

3. Вивчення нового матеріалу.

- Вправа 91 (завдання 1).

Антоніми: *забруднювали* — *чистили*, *згадати* — *забути*, *кричить* — *мовчить*, *сварились* — *мирились*.

Синоніми: *кричали* — *репетували*, *галасували*, *вищали*, *горлали*; *дивитись* — *бачити*, *спостерігати*, *поглипувати*; *гадали* — *думали*, *міркували*, *фантазували*; *блукали* — *бродили*, *вешталися*, *тинялися*, *пленталися*.

- Вправа 91 (завдання 2).

— Яке слово об'єднує всі фразеологізми? (*Брати*.)

— Доведіть, що у всіх фразеологізмах це дієслово.

- Вправа 91 (завдання 3).

— Прочитайте тільки виділені слова.

— Чи можете, не читаючи речень, визначити, якою частиною мови є кожне слово?

Учні виписують речення, в яких виділені дієслова: *Я вже шию фартушок. Сонечко, склади підручники. Їжачок ніс яблучка. Бабуся поле грядки.*

- Вправа 91 (завдання 4, 5).

- Творчий диктант.

Доповнити речення дієсловами-антонімами.

Максимко порозкидав іграшки, а Мар'янка їх Водій відійшов від тролейбуса, а кондуктор до нього Донька читає казку, а тато її За одежею стрічають, а за розумом

- Гра-змагання «Хто більше?».

Учитель проєктує на екран зображення зайчика і лисички.

— Доберіть якнайбільше синонімів до іменників, прикметників та дієслів на основі малюнків за питаннями *хто? який? що робить?*

Зразок (за малюнком «Їжачок»):

(*Хто?*) їжачок, тваринка, колючка, клубочок, мисливець, хитрунець...

(*який?*) колючий, гострий, шпичастий...

(*що робить?*) біжить, дріботить, котиться, чимчикує, поспішає, доганяє, шмигляє, ганяє, гасає, мотається...

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 92 на с. 49. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 27. Вадим Скомаровський «Чому Лютий короткий». Визначення реального і казкового у вірші. Дієслова з прямим і переносним значеннями.

Мета. Ознайомити учнів з віршем Вадима Скомаровського «Чому Лютий короткий». Вчити визначати реальне і казкове у вірші. Удосконалювати вміння визначати пряме чи переносне значення слів.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

— Назвіть дієслова-синоніми в прислів'ях. (*Думав, гадав. Відчиняє, відкриває. Говорити, балакати. Думаєш, обміркуй. Світить, сяє. Виряджатись, одягнись.*)

— Утворіть спільнокореневі дієслова від іменників *порадник (радити), горе (горювати), одяг (одягати), знання (знати)*.

2. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.

— Пригадайте назви місяців.

— Назвіть місяці, у яких 30 днів.

— Які місяці мають 31 день?

— Який місяць відрізняється від інших? (*Лютий.*) Чому? (*У лютому буває 28 або 29 днів.*)

— Доберіть і запишіть спільнокореневі слова до слова *лютий*. (*Лютий, лютувати, розлютитися.*)

— Підкресліть дієслова.

— Доберіть синоніми до слова *лютувати*. (*Сердитися, гніватися, бушувати, дратуватися, навіснити, шаленіти.*)

3. Робота над віршем Вадима Скомаровського «Чому Лютий короткий» (с. 50-51).

- «Щоденні 5». Читаю для когось.

Робота в парах. Почергове читання вірша по одній строфі.

— Який настрій у вас після читання вірша?

- Вправа 94.

Небилиця — те, чого немає насправді.

Забити на сполох — сповіщати про небезпеку, подати сигнал тривоги.

Нести вахту — чергувати.

— Зіставте ілюстрацію на с. 50 і зміст вірша. Чому лютий зображений як дідусь?

- Вправа 95.

4. Вивчення нового матеріалу.

- Вправа 96 (завдання 1).

Учні виписують слова: *Лютий (що зробить?) дихне, лід (що зробить?) засклить, побратими-місяці (що зробили?) забили, скликали, загули, сказали.*

- Вправа 96 (завдання 2).

Орієнтовні речення: *Петрик ходить у дитячий садок. Ходить сон коло вікон. Бабуся кличе нас обідати. Кличе нас дзвінок до школи.*

- Творчий диктант.

— До дієслів доберіть антоніми.

Сміятися — (*плакати*);

вставати — (*падати*);

входити — (*виходити*);

зустрічати — (*проводжати*);

ловити — (*відпускати*);

розкидати — (*збирати*);

розцвітати — (*відцвітати*);

нападати — (*оборонятися*).

— Складіть і запишіть з парою дієслів (на вибір) речення. Підкресліть антоніми. Визначте, в якому значенні (прямого чи переносному) вжиті дієслова в записаних реченнях.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 97 на с. 51. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 28. Григорій Фалькович «Приємна зустріч». Добір інших заголовків до вірша. Доречне вживання дієслів у власних висловленнях.

Мета. Ознайомити учнів з віршем Григорія Фальковича «Приємна зустріч». Вчити добирати інші заголовки, аргументувати свою думку. Формувати вміння доречно вживати дієслова в мовленні. Розвивати увагу, мовлення. Виховувати відповідальне ставлення до домашніх улюбленців.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Визначте рід поданих іменників.
- Назвіть іменники з нульовим закінченням.

2. Мотивація навчальної діяльності.

— Прочитайте вірш на екрані. Пригадайте, як називаються такі вірші. (*Це акровіри.*)

Сильно вітер завиває,	А ще зараз листя крутить.
Осінь в гості закликає.	Кіт на лавці лапи гріє,
Буде скоро сніг усюди,	А про зиму ще й не мріє...

Галина Кушнір

Джерело: <http://web.archive.org/save/https://znanija.com/task/9778736>

Завдання на вибір.

- Скласти асоціативну павутинку зі словом *собака*.
- Скласти сенкан зі словом *собака*.

Для асоціативної павутинки учні можуть дібрати слова *друг, порода, охоронець, хвіст, сторож, рятівник, пастух, чужинець...*

Орієнтовний сенкан:

Собака.
Вірний, породистий.
Гарчить, стереже, рятує.
Собака — надійний охоронець житла.
Друг.

3. Робота над віршем Григорія Фальковича «Приємна зустріч» (с. 51-52).

— Яку зустріч ви назвали б приємною?

Учні самостійно читають вірш.

- Вправа 99.

Шляхетно — благородно, великодушно, культурно.

Манери — звички.

— Які інші заголовки до вірша ви можете дібрати? Поясніть свою думку.

4. Вивчення нового матеріалу.

- Вправа 100 (завдання 1).

— Скільки дієслів у вірші? (*Десять.*) Чи всі дієслова мають префікси? (*Ні, є дієслово без префікса.*)

- Вправа 100 (завдання 2).
- Вправа 100 (завдання 3).

Перед записом тексту діти колективно з'ясовують, які дієслова доречно вжити (*йшли, дійшли, побачили, постстерігали, мерзнути, червоніють*), самостійно записують речення в зошити.

— Як можемо назвати дієслова в дужках? (*Це синоніми.*)

— У якому значенні, прямому чи переносному, вжито вставлені дієслова? (*У прямому.*)

— Складіть кілька речень, уживаючи ці дієслова в переносному значенні.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 101 на с. 52. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 29. Леся Українка «Літо краснее минуло...». Емоційний настрій вірша.

Мета. Ознайомити учнів з віршем Лесі Українки «Літо краснее минуло...». Удосконалювати вміння працювати з віршованими творами: визначати слова, що римуються, головну думку. Розвивати навички виразного читання, мовлення. Виховувати бажання милуватися природою.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

— Які книги ви зараз читаете? Чим вони цікаві?

— Поспілкуйтеся з однокласниками. Зачитайте одні одним по одному виписаному реченню. Назвіть дієслова.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Яка цьогорічна зима?

Завдання на вибір.

- Доповнити ланцюжок прикметників: зима (яка?) ...
- Доповнити ланцюжок дієслів: зима (що робить?) ...

— Якою б не була зима, як вона не лютувала б, та всі ми чекаємо літа. Відома українська письменниця Леся Українка написала вірш «Літо краснее минуло...». Сьогодні ми ознайомимося з цим віршем.

3. Робота над віршем Лесі Українки «Літо краснее минуло...» (с. 53).

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Учитель виразно читає вірш.

— Які емоції у вас після слухання вірша?

- Самостійне читання вірша учнями.

— Які пори року згадуються у вірші?

- Вправа 103.
- Виразне читання вірша.

— Яким тоном треба читати вірш? (*Спочатку треба читати сумно, бо минуло тепле літо, похолодало. Наступні рядки треба читати роздратовано, щоб передати невдоволення дітей довгою холодною зимою. Останні строфи треба читати підбадьорливо, радісно, адже скоро прийде весна, буде тепло, все зазеленіє.*)

— У якому темпі треба читати? (*У помірному.*)

- Вправа «Слова читай — рими добирай».

на полі	●	●	питають
нарікають	●	●	діти
із хати	●	●	шкода волі
квіти	●	●	згине
прилине	●	●	погуляти

- Використання стратегії «Ромашка Блума». Робота в групах.

Орієнтовні запитання:

Просте. Про кого йдеться у вірші?

Уточнююче. Я можу помилитися, але, здається, діти тішаться зимою?

Пояснююче. Чи можемо назвати дітей нетерплячими?

Творче. Якими ви уявляєте дітей?

Оціночне. Чи правильно робили діти, що сиділи в хаті?

Практичне. Що ви порадили б дітям?

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Знайти і навчитися читати інший вірш Лесі Українки.

Урок 30. Розрізнення часових форм дієслів.

Мета. Ознайомити учнів з істотними ознаками дієслів різних часових форм (питання, смислове значення), з новими термінами (минулий, теперішній, майбутній часи). Вчити розпізнавати часи дієслів. Розвивати усне мовлення, збагачувати словниковий запас; спостережливість, уміння аналізувати, порівнювати. Виховувати бажання милуватися природою.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Які вірші Лесі Українки ви дібрали?
- Попрацюйте в групах. Ознайомте учасників своєї групи з віршем.

2. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.

- Творче списування.

Учитель проєктує на екран уривок з тексту Василя Сухомлинського «Школа під блакитним небом». Учні списують, уставляючи пропущені орфограми.

Пішло Сонечко у свій чарівний са..(д/т) на відпочинок. Лягло відпочити і забуло (за)плющити очі. Ковалі-велетні думают.., що це ден.. . Куют.. срібні нитки.

Ро..(з/с)сипалися нитки, перетворилися (на) порох. Ро..(з/с)віявся срібний порох (по) небу, сяє...

Джерело: Василь Сухомлинський. Вибрані твори в п'яти томах. Том третій. Київ, видавництво «Радянська школа», 1977.

- Підкресліть дієслова.

3. Вивчення нового матеріалу.

- Мовне дослідження. Вправа 104.
- Ознайомлення з правилом.

— За чим змінюються дієслова?

— Назвіть часи дієслова.

— Як визначити час дієслова?

- Вправа 105 (завдання 1).

Дієслова минулого часу: *минуло, завіяв, поморозив.*

Дієслова теперішнього часу: *лежить, виглядають, нудяться, нудять, нарікають, питають.*

Дієслова майбутнього часу: *ждіте, прилине, прийде, згине, завітне, зазеленіє, вкриє.*

Дієслова *йди, дивись* — наказовий спосіб; *погуляти* — неозначена форма.

- Вправа 105 (завдання 2).

Учні випишують прислів'я: *У березні сім погід надворі: сіє, віє, крутить, рве, зверху лє, знизу мете. Колос повний до землі гнеться, а пустий догори пнеться. Кому місяць світить, тому й зорі посміхаються.*

- Вправа «Вірш читаю, дієслова визначаю».

— Перечитайте ще раз вірш Лесі Українки, який ви принесли на урок. Випишіть з нього п'ять дієслів. Визначте час.

- Завдання на вибір.
 - Написати, про що дізналися сьогодні на уроці.
 - Скласти і записати речення з дієсловом *літати* у різних часових формах.
 - Скласти і записати речення з дієсловом *усміхатися* в прямому й переносному значеннях. Визначити час дієслів.
- Творче списування.

— Спишіть з екрана текст. Доповніть його дієсловами одного часу (на вибір).

(Учора / Сьогодні / Завтра) ми ... у цирк. Акробати ... дуже складні вправи.

Фокусник ... усіх чарівними перетвореннями. А клоуни ... і дорослих, і дітей.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 106 на с. 55. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 31. Катерина Перелісна «Бабине горе». Складання діалогу «Як допомогти бабі». Визначення часу дієслів.

Мета. Ознайомити учнів з віршем Катерини Перелісної «Бабине горе». Вчити передавати своє ставлення до прочитаного. Удосконалювати навички виразного читання, вміння знаходити в тексті дієслова, визначати час. Розвивати усне мовлення, спостережливість, уміння аналізувати, порівнювати.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Що цікавого ви дізналися із записаного тексту?
- Кого називають метеорологами? (*Це фахівці, які вивчають атмосферу, погоду, клімат.*)
 - Робота в групах. Дискусійна сітка Елвермана, або «павутинка» дискусії.

Так	Проблема	Ні
Так, ...	Чи потрібно прогнозувати погоду?	Ні, ...
Висновок		

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

Відгадування загадки.

Надворі мороз тріщить, — А як сонце припече, —
вона з віником стоїть. кине віник і втече. (*Снігова баба*)
Леся Вознюк

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

- Чи любите ви ліпити сніговиків?
- У яку погоду це можна робити?

3. Робота над віршем Катерини Перелісної «Бабине горе» (с. 55).

- Вправа «Передбачення».

— Прочитайте заголовок вірша, розгляньте малюнок на с. 55. Про яку бабу йтиметься у вірші? Яке горе може трапитися в снігової баби?

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

Учні самостійно читають вірш. Відтак визначають, чи справдилися їхні передбачення.

- Вправа 108.

— Які емоції викликає у вас відлига?

- Вправа 109.

Робота в парах. Складання діалогу «Як допомогти бабі».

4. Вправи на визначення часу дієслів.

- Вправа 110 (завдання 1).

— Дієслів якого часу найбільше? (*Найбільше дієслів теперішнього часу, їх шість.*)

- Вправа 110 (завдання 2).

— Які префікси ви використали для творення дієслів?

— Зачитайте свої поради горобличці. Назвіть дієслова. Позначте будову слова *горобличка*.

- Вправа 110 (завдання 3).

— Доберіть заголовок до записаного тексту.

Завдання на вибір.

- Утворити спільнокореневі слова від слова *лід*. Визначити частини мови.
- Визначити, в якому значенні (прямому чи переносному) вжито слово *плакали*. Скласти з цим дієсловом свої речення з різним значенням.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 111 на с. 56. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 32. Спиридон Черкасенко «Зима і весна». Читання вірша за особами. Змінювання дієслів за часами.

Мета. Ознайомити учнів з віршем Спиридона Черкасенка «Зима і весна». Удосконалити навички читання за особами. Вчити змінювати дієслова за часами. Розвивати усне мовлення, спостережливість, уміння аналізувати, порівнювати.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Який настрій вірша Ігоря Січовика?
- Доберіть заголовок до вірша.
- У якому часі вжито всі дієслова? (*У теперішньому часі.*)

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Складіть прислів'я за числовими підказками. (*Як лютий не лютий, а на весну брів не хмур.*)

2. не лютий,	5. не хмур.	3. а на весну	4. брів	1. Як лютий
4. ти нам	3. бо вже	1. Іди, зима,	5. надокучила.	2. до Бучина,

— Що спільного в цих прислів'ях?

3. Робота над віршем Спиридона Черкасенка «Зима і весна» (с. 56).

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Учитель виразно читає вірш.

— Який настрій у вас після слухання вірша?

- Самостійне читання вірша учнями.
- Вправа 113.
- Вправа «Квест».

— Знайдіть у тексті пропущені слова. Обведіть указані букви. Утворіть з них слова. (*Зима, весна.*)

Вітер з ... (5) повіє.	Усе ... (4), заспіває.
Насуплю я ... (5).	І сонце ... (6) засяє.
Під ... (6) замре, заніміє.	Усе ... (1) загине.
Рятунку ... (4).	... (6) луки, ліси і поля.
	А я ... (2).

— Який настрій у вас викликає кожне слово?

- Вправа 114.

4. Вивчення нового матеріалу

- Вправа 115 (завдання 1).

Слова з префіксами: *зажурилась, похилилась, повисла, скине, покине, впали, попливли, заглядає, згодиться.*

Антоніми: *засміюся — заплачу, засяє — погасне, прокинується — заснуть, зацвіте — відцвіте.*

- Вправа 115 (завдання 2).

— Прочитайте текст. Доберіть до нього заголовки.

— Які дієслова ви вибрали? (*Посилає, зникає, плачуть.*)

— Змініть ці дієслова за часами.

Завдання на вибір.

- Утворити від дієслів *сперечатися, перемагати* різні часові форми.
- Записати з пам'яті скоромовку, підкреслити дієслова.

Летів горобчик, сів на стовпчик.

Прибіг хлопчик, утік горобчик.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 116 на с. 57. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 33. Юлія Турчина «У бабусі на селі». Дієслова, що означають завершену і незавершену дію. Мовне дослідження.

Мета. Ознайомити учнів з віршем Юлії Турчиної «У бабусі на селі». Вчити висловлюватися за змістом прочитаного. Розкрити поняття про дієслова, які означають завершену чи незавершену дію. Розвивати усне мовлення, спостережливість. Виховувати почуття любові до старших членів родини.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Вправа «Упіймай «зайве» слово на гачок».

Учитель проєктує на екран групи слів, учні визначають «зайве» в кожній групі.

Прибирає, замітає, прасує, бабуся, мис.

Озеро, море, село, річка, ставок.

Зірка, Ромашка, Каштанка, корова, Квітка.

Червень, липень, серпень, літо.

- Вправа «Сторітелінг».

— Попрацюйте в групах. Складіть мінірозповідь, використовуючи «зайві» слова.

3. Робота над віршем Юлії Турчиної «У бабусі на селі» (с. 58).

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

Учні самостійно читають вірш, визначають, що він життєрадісний, позитивний.

- Вправа 118.

— Зіставте малюнок і вірш. Чи вдалося на малюнку передати радість онуків?

— Які рядки вірша ви підписали б під малюнком?

4. Вивчення нового матеріалу.

- Мовне дослідження. Вправа 119.

(Що зробити?) позамітати — (що робити?) замітати. (Що зробити?) нагодувати —

(що робити?) годувати. (Що зробити?) залатати — (що робити?) латати. (Що зробити?)

полити — (що робити?) лити. (Що зробити?) розтопити — (що робити?) топити.

Порадившись, учні доходять висновку, що завершену дію означають виписані дієслова, а незавершену дію — утворені дієслова.

- Ознайомлення з правилами на с. 59.

- Вправа 120 (завдання 1).

— У яких дієсловах є префікси? (Змити, почався, набиратись.)

- Вправа 120 (завдання 2).

— Яку дію означають уписані дієслова? (Всі дієслова означають завершену дію.)

- Вправа 120 (завдання 3, 4).

- Списування.

Списати вірш, уставляючи пропущені букви. Дієслова ставити в потрібну форму.

Т..хесен..кий вечір на землю (спадати),

і сонце (сідати) в т..мнесен..кий гай.

Ой сонечко ясне, невже ти (втомитись),

чи ти (розгнівитись)? Іще не (лягати)!

Володимир Самійленко

Джерело: <http://web.archive.org/save/https://nashe.com.ua/song/15329>

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 121 на с. 59. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 34. Розвиток мовлення. Марія Хоросницька «Знаєш рідний край?» Складання рекламного буклета «Запрошуємо в мандрівку».

Мета. Ознайомити учнів з віршем Марії Хоросницької «Знаєш рідний край?». Вчити визначати головну думку вірша. Розвивати мовлення, творчі здібності, спостережливість, уміння аналізувати, порівнювати. Виховувати почуття любові до рідного краю, бажання дізнатися нове, вивчати довкілля.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Як називають людей, які займаються туризмом? (*Туристи.*)
- Доберіть синонім до слова *турист*. (*Мандрівець, подорожній, мандрівник.*)
- До якої частини мови належать слова *турист, мандрівник, подорожній*? (*Це іменники.*)
- Від яких іменників можна утворити спільнокореневі дієслова? (*Мандрувати, подорожувати.*)
- Чи доводилося вам подорожувати? Поділіться враженнями від мандрівок із друзями в групі.
- Як можна обрати маршрут для мандрів? (*Можна скористатися рекламою туристичних фірм.*)

— Для мандрівників туристичні фірми створюють рекламні буклети. Сьогодні ми теж створимо рекламний буклет. Для кого? Дізнаєтеся з вірша Марії Хоросницької «Знаєш рідний край?».

3. Робота над віршем Марії Хоросницької «Знаєш рідний край?» (с. 60).

- Робота із заголовком.
- Чи можете ствердно відповісти на запитання, винесене в заголовок вірша?
 - «Щоденні 5». Читаю для себе.
- Чи знає Гриць свій рідний край?
 - Вправа 123.

4. Розвиток мовлення.

- Вправа 124.
- Запропонуйте Грицеві подорожувати разом із вами. Напишіть, як ви запросите хлопчика в мандрівку. Поясніть, чому ви плануєте побувати в Карпатах.
 - Вправа 125.
- А тепер «попрацюйте» керівником туристичної групи. Заповніть «Подорожній лист» за зразком, поданим у підручнику.
 - Для мандрівників дуже важливо брати тільки необхідні речі. Як ви гадаєте, чому?
 - Складіть «Пам'ятку подорожнім».
 - Ознайомтеся з відгуками юних мандрівників про екскурсію до Львова.
 - Що запам'яталося учням?
 - Вправа 126.

Учитель демонструє кілька буклетів про міста України.

Учні працюють у групах. Розподіляють обов'язки (художники малюватимуть пам'ятки історії чи природи, які варто побачити мандрівникам; письменники складають коротку довідку про населений пункт; дизайнери роблять заготовку буклета, визначають, де буде текст, де — малюнки чи фото; тур-агенти збирають відгуки мандрівників про населений пункт; краєзнавці зображують план-схему руху, вказують місця, де можна відпочити, харчуватися...).

Кожна група презентує свої напрацювання.

Створюють спільний буклет «Запрошуємо в мандрівку до ...».

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 127 на с. 61. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 35. Анатолій Костецький «Старий каштан». Складання запитань для інтерв'ю з каштаном.

Мета. Ознайомити учнів з віршем Анатолія Костецького «Старий каштан». Вчити висловлюватися за змістом прочитаного, визначати головну думку вірша, ставити запитання для інтерв'ю. Розвивати мовлення, творчі здібності, спостережливість, уміння аналізувати, порівнювати. Виховувати почуття любові до природи.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

— Які поради туристам ви склали?

— Чому, на вашу думку, туристи, відпочивальники повинні дбайливо ставитися до довкілля?

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

Відгадування загадки.

Скинув шубку їжачок —	стебельцем — угору.
шоколадний бочок.	Став маленьким деревцем
Заховався у траву,	в школі біля двору.
воду випив дошову.	В дерева тоненький стан.
Вниз потягся корінцем,	Дерева зовуть ... (<i>каштан</i>).

Тамара Коломієць

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

— Попрацюйте в парах. Складіть розповідь «Як каштанчик став деревцем».

— Пройшли роки. Каштан постарів. Анатолій Костецький склав вірш «Старий каштан». Сьогодні опрацюємо цей вірш.

3. Робота над віршем Анатолія Костецького «Старий каштан» (с. 61-62).

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Учитель виразно читає вірш. З'ясовує, що відчували учні під час слухання.

- Самостійне читання вірша учнями.

— Прочитайте вірш спочатку подумки, а потім уголос.

- Вправа 129 (завдання 1).
- Робота в групах. Дискусійна сітка Елвермана, або «павутинка» дискусії.

Так	Проблема	Ні
Так, ...	Чи правильно вчинили дорослі, що спиляли дерево?	Ні, ...
Висновок		

- Вправа 129 (завдання 2).

— Яка головна думка вірша? (*Кожне дерево — це свідок подій, які відбувалися поруч із ним.*)

— Пригадайте загадку Тамари Коломієць. Скільки, на вашу думку, років мине, поки з блискучого каштанчика виросте тоненьке деревце? А велике дерево?

- Вправа 130.

Учні працюють у парах. Складають запитання для інтерв'ю з деревом (на основі змісту вірша), відшукують відповіді у вірші.

- Гра «Слово читай — риму добирай».

Учитель проєктує на екран слова, учні відшукують у вірші «Старий каштан» рими, добирають свої слова, що римуються.

гілки (шпаки)	на сонці (в долоньці)	ніколи (Микола)
сказали (спиляли)	спиляли (стало)	за вікнами (світло нам)

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Скласти усну розповідь про одне з дерев, яке росте в шкільному дворі.

Урок 36. Правопис не з дієсловами. Узагальнення вивченого про дієслово.

Мета. Ознайомити учнів з роллю частки *не*, вчити правильно писати частку *не* з дієсловами. Узагальнити вивчене про дієслово. Розвивати мовлення школярів, пізнавальну самостійність. Виховувати бажання творити добро.

Перебіг уроку**I. Вступна частина. Емоційне налаштування.****II. Основна частина.****1. Перевірка домашнього завдання.**

— Пригадайте, який вірш ми читали на попередньому уроці.

— Хто його автор?

— Попрацюйте в парах. Розкажіть одні одним свої історії про дерева, які ростуть на шкільному подвір'ї.

2. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.

- Словниковий творчий диктант.

— Запишіть до поданих дієслів антоніми.

Плакати, дозволити, руйнувати, забувати, приїхати, зіскочити, сумувати, складати.

(*Сміятися, забороняти, будувати, пам'ятати, від'їхати, вискочити, радіти, розкидати.*)

— Підкресліть дієслова з префіксами. Позначте префікси.

3. Вивчення нового матеріалу.

- Вправа 131 (завдання 1).

- Ознайомлення з правилом.

- Вправа 131 (завдання 2).

— Складіть речення з фразеологізмами. (*Не встиг і моргнути, як доїхали до лісу. Дідусь не змикав очей усю ніч. Куди не поверни, всюди безмежне поле. Вона така, що й мухи не скривдить.*)

- Вправа 131 (завдання 3).

— Як ви написали *не* з дієсловами?

— Виконайте завдання на вибір.

- Дібрати і записати спільнокореневі слова до слова *вогонь*. (*Вогонь, вогник, вогнище.*)

- Дібрати і записати синоніми до слова *вогнище*. (*Багаття, ватра, полум'я.*)

- Вправа 131 (завдання 4).

Учні працюють у групах. Обговорюють, що означають позначки на с. 63, записують тлумачення.

— Де, на вашу думку, доречно було б розмістити такі інформаційні знаки?

— Які інші знаки стосовно поведінки в довкіллі можна додати?

4. Закріплення вивченого матеріалу про дієслово.

- Вправа 132.

Учні працюють у групах. Складають кластер за зразком, поданим у підручнику.

- Самостійна робота.

— Прочитайте (на екрані) текст. Спишіть, розкриваючи дужки.

(Полетіти) бджола далеко-далеко в поле по мед. А сонечко вже (заходить). Довго бджола

(шукати), поки (знайти) багато квіток конюшини. А в тих квітках багато меду. (Літати)

бджілка з однієї квітки до іншої й (збирати) мед. (*За Василем Сухомлинським*)

III. Заключна частина.**Домашнє завдання.**

Вправа 133 на с. 63. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 37. Діагностична робота (на розсуд учителя).

Тарас Шевченко

Урок 38. Українська народна казка Поділля «Про Тараса Шевченка». Визначення казкових і реальних епізодів у казці. Складання плану казки.

Мета. Розширити знання учнів про дитячі роки Тараса Шевченка, його бажання пізнавати світ, про багату дитячу уяву. Викликати співчуття до сирітської долі поета. Розвивати вміння переказувати прочитане, складати план тексту.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— У кожного народу є великі поети, яких знають усі: і дорослі, і діти. Для українського народу таким поетом є Тарас Григорович Шевченко. Його ще називають Великим Кобзарем, бо свою найкращу книгу він назвав «Кобзар». У кого в сім'ї є ця книга? Хто вам її показував? «Кобзар» видавали чимало разів. Розгляньте портрет Тараса Шевченка. Які у нього очі, погляд?

Т. Г. Шевченко народився 1814 року в с. Моринцях на Черкащині в сім'ї кріпака, тобто селянина, який був власністю пана, жив у неволі, у постійних злиднях. Про життя Тараса Григоровича, його твори ви дізнаватиметеся на багатьох уроках, навчаючись у школі, звертатиметеся до його книжок усе життя.

— Сьогодні ми прочитаємо оповідання про сім'ю Т. Шевченка, його перші роки життя.

2. Вивчення нового матеріалу.

- Вправа 134 (с. 64).

Учні зіскановують QR-код, поданий у підручнику, переглядають відео «Дитячими шляхами Тараса Шевченка». Обмінюються враженнями.

- «Щоденні 5». Читаю для когось.

Робота в групах. Учні почергово читають текст по одному абзацу.

- Вправа 136 (с. 65).

— Зачитайте, що сказала стара бабуся жінці.

— Що означає фразеологізм *ріс як з води*?

— Чому Тарас вибрав гілочку терену?

— Що вас найбільше вразило в казці?

— Чому народ у різних частинах України складає казки, легенди, пісні про Тараса Шевченка?

- Використання стратегії «Ромашка Блума». Робота в групах.

Орієнтовні запитання:

Просте. Про кого йдеться в казці?

Уточнююче. Я можу помилитися, але, здається, Тарасикові приснилася Доля?

Пояснююче. Чи можемо назвати слова старої-старої бабусі пророчими?

Творче. Якою ви уявляєте Долю?

Оцінюче. Чи правильно вчинив Тарас, що відмовився від лантуха золота?

Практичне. Що ти розкажеш рідним про життя Тараса Шевченка?

- Переказування тексту.
- Складання характеристики персонажа.

Учні працюють у групах. Добирають і записують слова, які характеризують Тарасика.

- Вправа 137.

Учні в групах виконують вибрані завдання, презентують їх.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Скласти і записати три запитання за змістом української народної казки Поділля «Про Тараса Шевченка».

Прийменник

Урок 39. Розпізнавання прийменників у тексті.

Мета. Закріпити знання учнів про прийменники як слова, що служать для зв'язку між словами у словосполученні й реченні. Вчити визначати прийменники в текстах, зіставляти прийменники зі співзвучними префіксами, попередити змішування. Розвивати творчу уяву. Виховувати спостережливість, чуття мови, пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.

- Гра «Дешифрувальник».

— Розшифруйте слова за поданими кодами.

	<i>a</i>	<i>b</i>	<i>v</i>	<i>z</i>	
1	н	к	р	і	Код 1. 1г, 3а, 2б, 1а, 1а, 2а, 1б.
2	и	е	т	у	Код 2. 3б, 1в, 2а, 1б, 3а, 2б, 2в, 1а, 2а, 1б.
3	м	п	й	о	Код 3. 3б, 1в, 2а, 3в, 3а, 2б, 1а, 1а, 2а, 1б.

Учні розшифровують слова *іменник, прикметник, прийменник*.

— Доберіть загальну назву до розшифрованих слів. (*Частини мови*.)

— Попрацюйте в групах. Запишіть за три хвилини якнайбільше іменників або прикметників (на вибір).

— Прочитайте на екрані слова. Що треба зробити, щоб утворилися словосполучення? (*Треба вставити прийменники*.)

написав подруги
гердан бісеру

підійшов озера
мокне дощем

3. Вивчення нового матеріалу.

- Вправа 138 (завдання 1).

Учні виписують іменники з прийменниками: *від землі, в Україну, на майдани*.

- Повторення правила написання прийменників з іншими словами.
- Вправа 138 (завдання 2).

— Про кого йдеться в народних висловах?

— Розгляньте світлину, на якій зображено пам'ятник Тарасові Шевченку в місті Ромни. Яким зобразив поета скульптор? (*Задуманим, стривоженим...*)

— Складіть і запишіть речення за світлиною. Підкресліть прийменники.

- Вправа 138 (завдання 3).

Після самостійного виконання вправи можна провести перевірку за запитаннями та завданнями.

— Які власні іменники є в тексті? (*Орськ, Тарас Шевченко, Кобзар, Україна*.)

— Які прикметники з ненаголошеними [е], [и] в коренях є в тексті? (*Вербову*.)

— Які прийменники ви підкреслили? (*З, в, на, від, про*.)

— Назвіть слова з префіксами. (*Висадив, доглядав, оберігав*.)

— Доберіть заголовок до тексту.

- Письмо з пам'яті.

Учитель проєктує на екран рядки з вірша Тараса Шевченка. Учні заучують їх, відтак записують з пам'яті, підкреслюють прийменники.

Над Дніпровою сагою
стоїть явор між лозою.

Між лозою з ялиною,
з червоною калиною. (*Тарас Шевченко*)

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 139 на с. 66. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 40. Тарас Шевченко «На вічну пам'ять Котляревському» (уривок). Написання прийменників з іншими словами.

Мета. Розкрити красу Шевченкового слова; показати, як поет передає красу рідної землі. Формувати вміння визначати співзвучність картин природи з настроєм людини. Удосконалювати навички виразного читання поетичних творів. Закріплювати вміння визначати прийменники, писати їх окремо від інших слів. Розвивати творчу уяву. Виховувати спостережливість, чуття мови, пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.

— Як називається книга віршів Тараса Шевченка?

— Які вірші ви знаєте напам'ять?

— Чому український народ називає Тараса Шевченка Великим Кобзарем?

— Де б не був поет — у Петербурзі чи в далекому Казахстані — він завжди пам'ятав про милу українську землю, замріяні верби, тихі ставки, зелені левади. Адже туга за Батьківщиною нерозривна зі згадкою про рідну природу. На уроці ми ознайомимося з уривком вірша Тараса Шевченка «На вічну пам'ять Котляревському».

3. Вивчення нового матеріалу.

- Вправа 140 (с. 67).

Учні сканують QR-код, слухають уривок. Відтак виконують друге завдання вправи.

- Вправа 141.

— Прочитайте вірш спочатку подумки, а потім уголос.

- Вправа 142.

Колективно визначають, що вірш треба читати в помірному темпі, розповідним тоном, зі звичною гучністю. Називають слова, на яких треба зробити логічні наголоси, де треба зробити короткі чи довгі паузи.

4. Закріплення граматичного матеріалу.

- Вправа 143 (завдання 1).

Орієнтовно можна дібрати прикметники: *на (глибоку) долину, над (прозорою) водою, з (плакучою) вербою, на (тишній) калині.*

— Зробіть висновок про написання прийменників з іменниками. (*Між прийменником та іменником можна вставити прикметник.*)

- Вправа 143 (завдання 2).

Перевірку можна здійснити за завданнями.

— Назвіть іменники середнього роду. (*I — сонце, поле. II — село.*)

— Доберіть спільнокореневі слова до слів *червона, поет.*

- Вправа 143 (завдання 3).

Учні записують:

Під калиною — над калиною,	над водою — під водою,
з поля — на поле,	без мови — з мовою,
за горою — перед горою,	з хати — в хату.

- Виконання завдання на вибір. Робота в групах.

○ Скласти мінірозповідь, використовуючи словосполучення вправи 143 (завдання 3).

○ Виписати з «Кобзаря» кілька рядків з віршів, у яких є прийменники.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 133 на с. 68.

Речення

Урок 41. Тарас Шевченко «Зоре моя вечірняя...». Повторення відомостей про речення.

Мета. Продовжити ознайомлення учнів із творчістю Тараса Шевченка, опрацювати вірш «Зоре моя вечірняя...». Закріпити знання учнів про речення та його оформлення на письмі. Розвивати вміння інтонаційно виділяти речення в усному мовленні. Виховувати естетичні почуття, пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— У житті Тараса Шевченка були часи, коли він перебував далеко від рідних місць, у віддаленій Орській фортеці. Там поет відбував 14 років заслання за свої вірші та любов до України. Єдиною рослиною тієї місцевості були колючі бур'яни та хирлява осока. Шевченка огортав невимовний сум, коли він дивився на пустелю. Зрозуміло, після живописної української природи, зелених берегів Дніпра, мальовничих міст і сіл інакше й бути не могло. Туга за батьківщиною виливалася в сумні, але чудові вірші, багато з яких згодом стали піснями.

3. Вивчення нового матеріалу.

- Вправа 145.

Учні сканують QR-код, поданий у підручнику, слухають пісню на слова Т. Шевченка «Зоре моя вечірняя...».

— Що ви уявляли, слухаючи пісню?

— Що вам відомо про бандуру, кобзу?

- Вправа 146.

— До кого звертається поет? Чому просить говорити тихесенько?

- Вправа 147.

4. Повторення відомостей про речення.

- Вправа 148 (завдання 1).

У перших двох реченнях по 12 слів, тому учні можуть виписати одне з них. Найменше слів у третьому реченні, їх п'ять.

- Повторення теоретичних відомостей про речення.

— Що виражає речення?

— Як починаємо писати речення?

— Які знаки можуть бути в кінці речень?

- Вправа 148 (завдання 2).

— На скільки речень можете поділити текст? (*На три.*)

— Про що йдеться в кожному реченні?

Розрізнення речень на слух.

— Послухайте текст. Визначте, скільки в ньому речень.

Сонце заходить.

Пташечка тихне.

Гори чорніють.

Поле німіє.

Тарас Шевченко

— Скільки речень у прослуханому вірші? Зі скількох слів складається перше речення? Назвіть друге речення, третє, четверте. Яку картину ви уявили собі, прослухавши вірш? Який заголовок до нього можна дібрати?

- Вправа 148 (завдання 3).

— Які спільнокореневі слова є в записаних реченнях? (*Пам'ятати, пам'ятники.*)

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 149 на с. 69.

Урок 42. Анатолій Камінчук «Кобзар». Види речень за метою висловлювання.

Мета. Ознайомити учнів з віршем Анатолія Камінчука «Кобзар». Закріпити знання учнів про види речень за метою висловлювання. Виробляти навички правильного інтонування речень відповідно до мети висловлювання. Виховувати почуття гордості за відомих українців.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Які орфограми трапилися у вірші Марії Хоросницької?
- Скільки речень у вірші? (*Дев'ять.*)
- У скількох реченнях по три слова? (*У чотирьох.*)
- Зачитайте найдовше речення.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Робота в парах. Виконання завдання на вибір.
- Розказати одні одним про дитинство Тараса Шевченка.
- Скласти усне висловлювання «Тарас Шевченко — геній українського народу».

3. Робота над віршем Анатолія Камінчука «Кобзар» (с. 69-70).

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.
- Учитель виразно читає вірш.
- Які емоції ви відчували під час слухання вірша?
 - Самостійне читання вірша учнями.
 - Вправа 151.
 - Вправа 152.

4. Вивчення граматичного матеріалу.

- Вправа 153 (завдання 1).

Учні визначають, що у вірші чотири речення, називають розділові знаки в кінці речень, списують другу строфу вірша.

- Повторення теоретичного матеріалу про види речень за метою висловлювання.
- Якими можуть бути речення за метою висловлювання?
- Доберіть загальну назву слів *порада, заклик, заборона, наказ, запрошення, прохання, застереження.* (*Спонування.*)
- Складіть розповідне, питальне, спонукальне речення про Тараса Шевченка.
- Вправа 153 (завдання 2).

Виконання завдання на вибір.

- Позначити будову двох іменників.
- Дібрати спільнокореневі слова до назв рослин.
- Вправа 153 (завдання 3).
- Вибіркове списування.

Учитель проєктує на екран вірш. Учні читають, визначають, що це діалог, який складається з питальних і розповідних речень. Випишують тільки питальні речення.

— Ластівочко сизокрила,	із-за моря-океану.
звідкіля ти прилетіла?	— Що ти діткам принесла?
— Прилетіла я порану	— Сонця, ласки і тепла!

Анатолій Камінчук

Джерело: http://web.archive.org/save/https://sonyashnik.com/verses/3/24_0.html

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 154 на с. 71. Інструктаж щодо виконання вправи.

Дружба та братство — найбільше багатство

Урок 43. За Наталею Гуркіною «Казочка про дружбу». Поділ тексту на частини. Добір заголовків до частин. Детальний переказ казки.

Мета. Ознайомити учнів з казкою Наталі Гуркіної «Казочка про дружбу». Вчити ділити текст на логічні частини, добирати до них заголовки, детально переказувати прочитане. Розвивати увагу, пам'ять, мислення. Виховувати бажання бути здоровим, почуття дружби.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

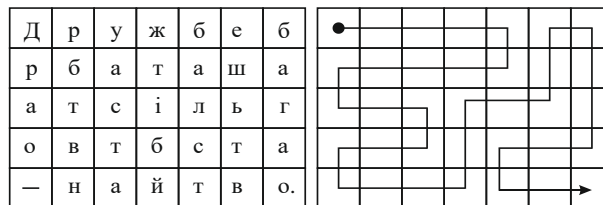
II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Скільки речень у тексті? (*П'ять.*)
- Прочитайте речення, у якому описано березу.
- Які орфограми ви підкреслили?
- Назвіть перевірені слова до слів *береза, крилаті, зернина.*

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- «Пройдіть» лабіринт, прочитайте вислів. (*Дружба та братство — найбільше багатство.*)

- Як ви розумієте цей вислів?

— Сьогодні ми починаємо читати твори розділу з такою ж назвою. Що ви очікуєте в роботі над творами розділу?

3. Робота над «Казочкою про дружбу».

- Первинне ознайомлення з казкою.

Учитель починає читати текст, дочитує до слів «Давайте попросимо мишку збігати до Єгора».

— Як ви гадаєте, що могло трапитися з борсучком?

Учні самостійно дочитують казку до кінця.

- Метод «Шість капелюхів Едварда де Боно».

Білий капелюх. Яким був борсучок Єгор?

Червоний капелюх. Як ви оцінюєте ранкові вправи Єгора?

Чорний капелюх. Чому, на вашу думку, борсучок захворів?

Жовтий капелюх. Як друзі допомогли Єгорові?

Зелений капелюх. Що можна порадити борсучкові, щоб не хворіти в майбутньому?

Синій капелюх. Чому борсучок почувався щасливим?

- Вправа 156 (завдання 1).

— Яка головна думка казки? (*Якщо в тебе є вірні друзі, то й хвороба минає швидше.*)

- Вправи 156 (завдання 2, 3), 157 (завдання 1).

Орієнтовно можна дібрати такі заголовки до частин казки:

1. Ранок Єгора.
2. Занепокоєння сонечка.
3. Мишка провідує борсучка.
4. Сонечко допомогло другові.
5. Друзі знову разом.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 157 (завдання 2) на с. 73.

Урок 44. Види речень за інтонацією. Окличні речення.

Мета. Поглибити знання учнів про речення, різні за метою висловлювання та інтонацією. Виробляти вміння виділяти слова, які несуть у реченні більше смислове навантаження. Розвивати увагу, пам'ять, мислення. Виховувати почуття дружби.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.

— Прочитайте вірш (на екрані). Визначте, які речення за метою висловлювання є у вірші.

Прилетів малий Метелик, а у нього друг є Джмелик. І удвох вони літають — з квіточок пилки збирають! Ось потрапив в сіть Метелик Павукову... Де ж той Джмелик? «Друже, порятуй! — кричить, —	Дорога є кожна мить!» Поспішив до нього Джмелик: «Ось і я, малий Метелик! Зараз я тебе врятую — Павукову сіть зруйную!» Знов літає наш Метелик! Справжній друг у нього Джмелик!
---	---

Юлія Еней

Джерело: <http://web.archive.org/save/http://www.megaznaika.com.ua/lyrics/dzhmelyk-i-metelyk-yuliia-enej/>

- Чи сподобався вам вірш? Що можна сказати про Метелика і Джмелика?
- Прочитайте тільки неокличні речення.
- Випишіть з вірша окличні речення.

3. Вивчення нового матеріалу.

- Вправа 158 (завдання 1).
- Скільки питальних речень ви виписали? (*Три.*)
- Прочитайте їх, наголошуючи слова-питання.
- Складіть і запишіть три речення за змістом «Казочки про дружбу». Підкресліть слова-питання.
- Вправа 158 (завдання 2).
- Скільки окличних речень ви виписали? (*Чотири.*)
- Які вони за метою висловлювання? (*Перше спонукальне, інші — розповідні.*)
- Повторення теоретичного матеріалу.
- Вправа 159.

4. Усвідомлення знань про речення.

- Вправа 160.

Виконуючи друге завдання, визначають що наведена схема слова *місток*.

— Розкажіть все, що знаєте про слово *місток*. (*Це іменник чоловічого роду. Слово має два склади, другий склад наголошений. У слові 6 звуків, 6 букв; 2 голосні звуки, 4 приголосні. Слово утворилося від слова «міст» за допомогою суфікса «-ок».*)

Добирають спільнокореневі слова *міст, місточок, мостити,*

- Вибірковий диктант.

— Записуйте тільки окличні речення.

Який сьогодні чудовий день! І сонечко з неба сяє, і тепло-тепло... Не вірите?
Ходімо з нами! Скоріше! І справді... Сонячно й тепло! А вчора було холодно,
хоч сонечко й світило... І чому сонечко так вередує?

— Доберіть заголовки до тексту диктанту.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 161 на с. 74. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 45. Ірен Роздобудько «Я зніматимуся в кіно!». Складання плану оповідання.

Мета. Розширювати коло читання, ознайомити учнів з оповіданням Ірен Роздобудько «Я зніматимуся в кіно!». Вчити усвідомлено читати, характеризувати вчинки дійових осіб, складати план твору. Розвивати увагу, пам'ять, мислення, уяву. Виховувати почуття дружби та взаємоповаги.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

— Які речення ви виписали? (*Біжать веселі струмочки. Розказують, що в лісі пробиваються первоцвіти.*)

— Чи є спільнокореневими слова *струм* і *струмок*? Чому?

— Доберіть синоніми до слова *розказують*.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Чи любите ви переглядати фільми?

— Які фільми вам подобаються?

— А чи хотіли б ви знятися в кіно?

— Сьогодні ми ознайомимося з оповіданням Ірен Роздобудько «Я зніматимуся в кіно».

3. Короткі відомості про авторку оповідання.

Ірен Роздобудько — наша сучасниця. Вона — авторка оповідань і віршів, сценаріїв та газетних публікацій. Про себе Ірен Роздобудько каже: «Пишу я дуже давно, скільки себе пам'ятаю: шість років, рожевий маленький блокнотик, олівець, казки. Потім пішли щоденники, у моєї мами зберігається їх повна шухляда... Я завжди відчувала, що маю обов'язково висловитися на папері. Я бачу, що в мене багато читачів, що вони дуже різні. Я завжди знала, що це будуть і діти, і дорослі, і чоловіки, і жінки... Мені важливо говорити і бути почутою тими людьми, для яких я пишу».

Джерело: https://zn.ua/ukr/SOCIUM/iren_rozdobudko_uves_chas_ulashtovuyu_dlya_sebe_malenki_revolyutsiyi.html

4. Робота над оповіданням Ірен Роздобудько «Я зніматимуся в кіно!» (с. 74-76).

- Робота над заголовком.

— Прочитайте заголовок. Поміркуйте, про кого чи про що може розповісти цей твір, якими за віком можуть бути персонажі твору.

— Прочитайте заголовок з різними інтонаціями: схвильовано, радісно, упевнено, сумно, роздратовано, перелякано, бадьоро, байдуже, спокійно.

— Яка, на вашу думку, інтонація належить автору цих слів?

- Первинне ознайомлення з оповіданням.

Комбіноване читання. Починає читати вчитель, дочитує до слів «— Я зніматимуся в кіно, — повідомила я всім у своєму дворі».

— Як ви гадаєте, якою була реакція дітей на слова оповідачки?

Учні самостійно дочитують оповідання до кінця.

- Вправа 163 (завдання 1).

— Які ролі хотіла зіграти дівчинка?

— Чи вдалося героїні зустріти режисера?

- Вправа 163 (завдання 2).

Орієнтовний план оповідання.

Очікування дівчинки.

Важливе повідомлення проти золотої сукні.

На вулиці.

І все-таки мрія здійсниться.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Скласти усне міркування «Щоб зніматися в кіно, треба...».

Урок 46. Ірен Роздобудько «Я зніматимуся в кіно!». Розігрування діалогів.

Мета. Продовжити роботу над оповіданням Ірен Роздобудько «Я зніматимуся в кіно!». Вчити усвідомлено читати, характеризувати вчинки дійових осіб. Розвивати увагу, пам'ять, мислення, уяву, діалогічне мовлення. Виховувати почуття дружби та взаємоповаги.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

Кілька учнів діляться своїми міркуваннями «Щоб зніматися в кіно, треба...».

2. Повідомлення теми уроку.

— Сьогодні ми продовжимо роботу над оповіданням Ірен Роздобудько «Я зніматимуся в кіно!».

3. Робота над оповіданням Ірен Роздобудько «Я зніматимуся в кіно!» (с. 74-76).

- Робота над змістом оповідання.

— Хто є персонажами оповідання?

— Головна героїня розповіла про те, що відчувала і переживала сама, чи про когось зі своїх знайомих? (*Це розповідь героїні про себе.*)

— Прочитайте, як дівчинка готувалася до зустрічі з режисером.

— Зачитайте місця, які викликали у вас усмішку.

— Розгляньте малюнок на с. 75. Зачитайте уривок оповідання, який стосується малюнка.

— Як ви гадаєте, чи відмовилася дівчинка від своєї мрії?

— Які емоції викликав у вас твір Ірен Роздобудько?

- Гра «Так — ні».

Учитель називає твердження, учні на бланках ставлять позначки «+» (так) або «-» (ні).

1	2	3	4	5	6
+	-	+	+	-	+

1. Всі діти в дворі мріяли про кіно.

2. З американського серіалу дівчинка навчилася «чарівного погляду».

3. Оповідачка тренувала погляд удома перед люстерком.

4. Перехожі на вулиці звернули увагу на незвичну поведінку дівчинки.

5. Режисер погодився запросити дівчинку на зйомки фільму.

6. Дівчинка не відмовилася від своєї мрії.

- Характеристика головної героїні оповідання.

Робота в групах. Визначають, що оповідачка допитлива, наполеглива, товариська, хвалькувата. Доводять рядками тексту свої думки.

- Вправа 164.

Робота в парах. Розігрування діалогів «Зустріч із режисером».

- Переказ оповідання.

Творчий переказ від імені персонажа (на вибір): оповідачки, подружки Ольки, перехожого на вулиці.

— Чи міг би бути на місці дівчинки хлопчик? Які епізоди оповідання в такій ситуації ви переробили б? Розкажіть.

- Визначення головної думки оповідання.

— Яка головна думка оповідання? (*Щоб досягти мети, треба бути наполегливим / наполегливою.*)

— Чи є у вас мрії про майбутню професію?

— Які дії, на вашу думку, повинна робити людина, щоб досягти успіху в майбутньому?

- Створення коміксів.

Учні працюють у групах. Створюють комікси за змістом оповідання.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Скласти список українських акторів кіно (7-8 прізвищ) за абеткою.

Урок 47. Правильне інтонування речень, різних за метою висловлювання та вираженням почуттів.

Мета. Розширити та закріпити знання учнів про види речень за метою висловлювання. Вчити складати питальні та спонукальні речення за змістом прочитаного. Формувати навички інтонування речень. Розвивати мовлення, увагу, пам'ять. Виховувати культуру усного мовлення, почуття дружби.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

Робота в парах. Учні обмінюються зошитами, перевіряють, чи правильно укладені списки українських акторів.

— Уявіть, що ви хочете зняти фільм про своїх однолітків. Кого з учнів класу ви запросили б на зйомки? Чому?

2. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.

— Пригадайте, які є речення за метою висловлювання. А за інтонацією?

— Складіть розповідне, питальне і спонукальне речення за змістом оповідання Ірен Роздобудько «Я зніматимуся в кіно!». Прочитайте їх виразно. Визначте, які за інтонацією записані речення.

3. Закріплення знань про речення.

- Вправа 165 (завдання 1).

— Доведіть, що записані речення різні за метою висловлювання.

- Вправа 165 (завдання 2, 3).

— Кому з персонажів ви адресуєте свої поради?

— Яку відповідь від режисера ви хотіли б отримати?

- Вправа 165 (завдання 4).

— Назвіть дієслова з префіксами. (*Прогулюватися, наказати.*)

— Запишіть двічі слово *плакати*. Поставте в першому слові наголос на перший склад, а в другому — на другий. Визначте, якою частиною мови є кожне слово.

— Складіть розповідне речення з іменником і питальне — з дієсловом.

4. Узагальнення і систематизація знань.

- Вправа «Броунівський рух».

Зелена картка. Списати речення. Визначити, яке воно за метою висловлювання. Скласти кілька питальних речень за змістом розповідного.

Наталочці сподобалася збірка оповідань про школярів.

Синя картка. Прочитати вірш. Виписати питальні речення.

— Чого це ти, мишко,
учащаш до млина?

— Там крупицю нишком
я деру собі з зерна.

— А що робить мельник,
як ти у млині?

— А що робить мельник?
Помагає мені.

Анатолій Григорук

Джерело: http://web.archive.org/save/https://sonyashnik.com/verses/68/12_0.html

Помаранчева картка. Прочитати речення. Визначити, які вони за метою висловлювання, за інтонацією. Виписати окличні речення.

— Чого з ганчірками весь клас?

— За чистоту змагання в нас!

— Ну, а чого так розкричались?

— Бо ми за тишу вже змагались!

Грицько Бойко

Джерело: http://web.archive.org/save/https://sonyashnik.com/verses/88/12_0.html

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 166 на с. 77. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 48. Розвиток мовлення. За Василем Струтинським «Пригода з клешнею». Написання переказу за самостійно складеним планом.

Мета. Ознайомити учнів з казкою Василя Струтинського «Пригода з клешнею». Удосконалювати навички та вміння детально переказувати текст. Вчити учнів складати план, писати переказ тексту. Привчати школярів викладати свої думки чітко і послідовно. Збагачувати мовлення дітей. Розвивати творче мислення, пам'ять, уяву, увагу. Виховувати почуття дружби, бажання прийти на допомогу.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Відгадування загадки.

Під корчами він живе,
наперед хвостом повзе.

Має вуса, як дротинки,
в панцир схована вся спинка. (*Рак*)

Ганна Чубач

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

— Що вам відомо про раків (де живуть, чим живляться...)?

- «Щоденні 5». Збагачую свій словниковий запас.

— Коли так кажуть?

Пекти раків.

Жвавий, як рак на греблі.

Коли рак свисне.

Пішов, як рак по воду.

Знає, де раки зимують.

Лізе, як рак.

- Складання тематичної павутинки зі словом *рак*.

- Літературна хвилинка.

— Пригадайте твори, у яких дійовою особою був рак. Яким його зображують у казках, байках?

— Сьогодні на уроці ми прочитаємо казку Василя Струтинського «Пригода з клешнею». Уважно читайте казку, адже згодом ви письмово перекажете її.

3. Ознайомлення з текстом.

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

Учні самостійно читають казку (с. 77-78).

- Вправа 168.
- Мовний аналіз тексту.

З'ясування значення слів *ущелина*, *жалкував*, *незчувся*.

— Які слова використав автор, щоб не повторювати слово *рак*? (*Він, вусань*.)

Пояснення написання слів *незручно*, *позадкував*, *розшукали*, *заспокоюють*, *спробував*.

- Вправа 169 (завдання 1).

— Яка головна думка казки? (*Коли працюєш, час минає непомітно*.)

- Вправа 169 (завдання 2).

Орієнтовний план:

1. Рак не знає, як жити без клешні.
2. Порада друзів.
3. Будівництво нової хатки.
4. Клешня росте!
5. Робота допомогла.

- Вправа 170.

Написання переказу.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 171 на с. 78. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 49. Марина Павленко «Метелик лимонниця». Добір інших заголовків до тексту.

Мета. Ознайомити учнів з оповіданням Марини Павленко «Метелик лимонниця». Удосконалювати читацькі навички. Вчити висловлюватися щодо вчинків персонажів, добирати інші заголовки до тексту, обґрунтовувати свою думку. Розвивати мовлення, пам'ять, уяву, увагу. Виховувати почуття дружби, бажання прийти на допомогу.

Перебіг уроку**I. Вступна частина. Емоційне налаштування.****II. Основна частина.****1. Перевірка домашнього завдання.****2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.**

- Робота в групах. Дискусійна сітка Елвермана, або «павутинка» дискусії.

Так	Проблема	Ні
Так, ...	Чи треба мати друзів у класі?	Ні, ...
Висновок		

— Пригадайте прислів'я про дружбу, товаришування.

3. Робота над оповіданням Марини Павленко «Метелик лимонниця» (с. 78-80).

- Вправа 172.

Учні висловлюють припущення щодо змісту оповідання.

- Первинне сприймання тексту.

Учитель починає читати оповідання, дочитує до слів «Ось моя новина!».

— Про кого ви дізналися з прослуханого уривка?

— Якою за віком була Ганнуся?

— Хто розказує про Ганнусю?

— Дочитайте оповідання до кінця самостійно.

- Вправа 173 (завдання 1).

— Які вчинки Ганнусі дивували вчительку, однокласників?

— Що дивувало вас?

— Які вчинки Ганнусі ви схвалюєте? Чому?

- Складання характеристики головної дійової особи.

Робота в парах.

— Прочитайте на екрані слова. Визначте, які з них характеризують Ганнусю. Обґрунтуйте свою думку.

Працелюбна, лінива, наполеглива, безвідповідальна, товариська, замкнута, чесна, ввічлива, щира, доброзичлива, байдужа, скромна, скупа, щедра.

- Вправа 174.

- Виконання завдання на вибір.

Робота в групах.

- Скласти запитання за змістом оповідання.

— Складіть запитання, які починалися б словами *хто...?, коли...?, де...?, як...? чому...?* для інших груп, запишіть їх на картках. Обміняйтеся картками.

— Знайдіть відповіді на запитання в тексті.

- Скласти тестові запитання.

— Складіть три запитання та три варіанти відповідей на них. Запропонуйте іншим групам виконати це завдання.

III. Заключна частина.**Домашнє завдання.**

Вправа 173 (завдання 2) на с. 80.

Урок 50. Поняття про головні члени речення.

Мета. Сформувати в учнів поняття «головні члени речення», «основа речення». Розвивати вміння знаходити основну речення. Закріплювати вміння встановлювати зв'язок між словами в реченні. Виховувати уважність, вміння самостійно робити висновки.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.

- З чого складається мовлення? (*З речень.*)
- Пригадайте, що висловлює речення. (*Закінчену думку.*)
- З чого складається речення? (*Зі слів.*)
- Що можна поставити до кожного слова в реченні? (*Питання.*)
 - Вправа 175.

Учні записують речення в такій послідовності, як відбувалися події в оповіданні Марини Павленко «Метелик лимонниця».

3. Вивчення нового матеріалу.

- Вправа 176. Дослідження «Головні слова в реченні».
- Учні доходять висновку, що підкреслені слова можуть бути реченнями.
- Ознайомлення з правилом на с. 80.
 - Як називають слова в реченні, що відповідають на певні питання? (*Члени речення.*)
 - Що становить основу речення? (*Головні слова.*)
 - Вправа 177.
 - Ознайомлення з теоретичним матеріалом.

4. Тренувальні вправи.

- Визначення основи речення. Установлення зв'язку слів.
- Відгадайте загадку.
Угадайте, дітки:	крильця й ніжки має,
яскраве, мов квітка,	на квітки сідає. (<i>Метелик</i>)

Варвара Гринько

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

- Складіть розповідне речення про метелика. (*На квітку сів яскравий метелик.*)
- Підкресліть головні слова. (*Метелик сів.*)
- Установіть зв'язок між словами за допомогою питань.

(Хто?) ... (що зробив?) ... ; метелик (який?) ... ; сів (на що?) ...

Аналогічно визначають основу речень та установлюють зв'язок між словами *Дитячі обличчя променилися радістю. Защебетав соловейко в зеленому лузі.*

- Самодиктант.

— Послухайте уважно запитання. Відповідь записуйте лише одним словом, не вимовляючи його, самі собі продиктуйте мовчки.

Хто пише художні картини? А хто пише художні книжки?
 Хто дітям складає цікаві казки? Хто видає в бібліотеці книжки?
 Хто садить дерева в саду? Хто навчає учнів любити Україну?

— Попрацюйте в парах. Обміняйтеся зошитами. Перевірте відповіді. (*Художники, письменники, казкарі, бібліотекарі, садівники, учителі.*)

— Якою частиною мови є записані слова? Доведіть.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 178 на с. 81. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 51. Анатолій Камінчук «Березень — як зайчик». Спостереження за мовою вірша (образні вислови, слова, ужиті в переносному значенні). Підмет і присудок як головні члени речення.

Мета. Ознайомити учнів з віршем Анатолія Камінчука «Березень — як зайчик». Удосконалити навички виразного читання. Сформувати в учнів поняття «головні члени речення», «другорядні члени речення», «підмет і присудок». Розвивати вміння визначати головні та другорядні члени речення. Закріплювати вміння встановлювати зв'язок між словами в реченні. Виховувати естетичні смаки.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Прочитайте, як ви обираєте друзів.
- Чиє висловлювання вам сподобалося?
- Чи завжди ви довіряєте друзям?

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Послухайте вірш-загадку.

Ще вітер зимовий з дощем загуде,
ще сніг острівками блищить де-не-де,
береза сережки свої розпускає.
Чи ви здогадалися, коли це буває? (У березні)

Марія Стець

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

- Які ознаки березня назвала авторка?
- Чим вам подобається березень? Чим засмучує?
- Відомий поет Анатолій Камінчук порівняв березень із зайчиком. Чому? Дізнайтеся з вірша, поміщеного в підручнику.

3. Робота над віршем Анатолія Камінчука «Березень — як зайчик» (с. 81).

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

Учні самостійно читають вірш.

- Вправа 180.

— Зіставте малюнок зі змістом вірша. Який настрій створює малюнок?

— Які кольори переважають на ньому? Чому саме такі барви використав художник?

— Поспілкуйтеся в парі. Обговоріть, як по-іншому можна проілюструвати вірш, які кольори використати.

4. Вивчення граматичного матеріалу.

- Вправа 181.

- Ознайомлення з правилом на с. 82.

— Які нові терміни ви запам'ятали? (Підмет, присудок, другорядні члени речення.)

— Які питання найчастіше ставимо до підмета? До якої частини мови ставимо такі ж питання?

(До іменників.) Чи можемо стверджувати, що іменники в реченні бувають підметами?

— Які питання ставимо до присудка? До якої частини мови ставимо такі ж питання, як до присудка? (До дієслів.) Чи можемо стверджувати, що дієслова в реченні бувають присудками?

- Вправа 182.

- Вибіркове списування.

Учитель проєктує на екран речення. Учні виписують тільки граматичну основу.

Прийшла в ліс весна. Деревя тягнуть віття до сонця. На галявинах з'явилися фіалки.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 183 на с. 83. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 52. За Миколою Магєрою «Їжачок». Складання продовження розповіді.

Мета. Ознайомити учнів з оповіданням Миколи Магєри «Їжачок». Удосконалювати навички читання. Допомогти учням усвідомити головну думку твору. Навчати характеризувати дійових осіб, давати оцінку їхнім вчинкам. Розвивати творчі здібності школярів: уміння складати зв'язну розповідь. Виховувати естетичні смаки, почуття дружби.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

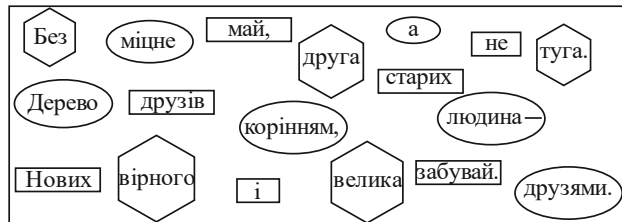
II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Назвіть граматичну основу в кожному реченні. (*Бджілка збирає. Трудівниця працює.*)
- Який корінь у слові *маленька*? (*Мал-*)
- Чи є спільнокореневими слова *маленька* і *малювання*? Чому?

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— «Зберіть» однакові фігури, складіть вислови. (*Без вірного друга велика туга. Дерево міцне корінням, а людина — друзями. Нових друзів май, і старих не забувай.*)

- Що спільного у всіх прислів'ях?
- Доберіть спільнокореневі слова до слова *друг*. (*Дружний, дружити, подруга, співдружність...*)
- Доберіть синоніми до цього слова. (*Товариш, побратим, приятель, друга, дружисце.*)
- Доберіть антоніми до цього слова. (*Друг — ворог, супротивник, недруг.*)

3. Робота над оповіданням Миколи Магєри «Їжачок» (с. 83-84).

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

Учні самостійно читають оповідання.

- Вправа 185 (завдання 1).
- Гра «Так — ні».

Учитель називає твердження, учні на бланках ставлять позначки «+» (так) або «-» (ні).

1	2	3	4	5	6
+	-	+	-	+	+

1. Пішоходи підбирали каштани і ховали до кишень.
2. Школярі сиділи за партою.
3. Хлопчик набурмосився.
4. Каштан упав на лавку.
5. Дівчинка підняла знахідку.
6. Каштанчик змінив настрій Івася.

- Вправа 186.

Учні працюють у групах.

— Уявіть себе акторами, які озвучують другу серію фільму «Їжачок». Уведіть у сценарій ще кількох персонажів. Складіть діалоги. Обговоріть, як розвиватимуться події.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 185 (завдання 2) на с. 84. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 53. Встановлення граматичних зв'язків між головними та другорядними членами речення.

Мета. Закріпити знання учнів про головні та другорядні члени речення. Розвивати вміння встановлювати зв'язок між словами в реченні за допомогою питань, складати схеми речень. Розвивати мовлення учнів. Виховувати любов до природи.

Перебіг уроку**I. Вступна частина. Емоційне налаштування.****II. Основна частина.****1. Перевірка домашнього завдання.****2. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.**

- З чого складається речення?
- Які слова є головними в реченні?
- Що таке підмет? Присудок?
- Які ще є члени речення, крім головних?
- Чи потрібні в реченні другорядні члени? Чому? Доведіть своє міркування.

3. Вивчення нового матеріалу.

- Вправа 187 (завдання 1).
- Ознайомлення з теоретичним матеріалом.

— Зробіть висновок: чому між підметом і присудком стоять стрілочки в один і другий боки. (Тому що питання між головними членами можна ставити як від підмета до присудка, так і від присудка до підмета. Такий двосторонній зв'язок встановлюється лише між головними членами.)

- Вправа 187 (завдання 2).

Учні виписують речення *Івась обережно взяв колючого красеня.*

— Визначте, якою частиною мови є слово *колючий*.

— Доберіть спільнокореневі слова — різні частини мови до слова *колючий*. (*Колючка, колоти.*)

- Вправа 187 (завдання 3, 4).

4. Закріплення вивченого матеріалу.

- Вправа «Броунівський рух».

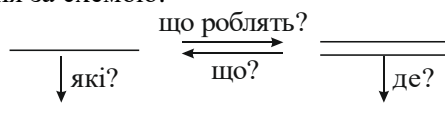
Зелена картка. Списати речення. Підкреслити підмет і присудок.

У зеленім верховітті павучок розкинув сіті. На березі рибалка сохне на пісочку.

Край дороги до села вранці липа зацвіла. (*Анатолій Качан*)

Джерело: http://web.archive.org/save/https://sonyashnik.com/verses/69/12_0.html

Синя картка. Скласти речення за схемою.

Помаранчева картка. Прочитати вірш. Виписати речення відповідно до схем.

В небі ластівка летить.

Сонце палить. Спека.

З вітром листя шелестить.

Дозріває жито.

Воду п'є лелека.

Яка пора? Літо!

Ігор Січовик

..... _____ _____ . _____ _____ .

Джерело: https://sonyashnik.com/verses/23/24_0.html

III. Заключна частина.**Домашнє завдання.**

Вправа 188 на с. 85. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 54. За Ярославом Стельмахом «Як ми до Генки ходили». Передбачення розвитку подій.

Мета. Ознайомити учнів з оповіданням Ярослава Стельмаха «Як ми до Генки ходили». Розкрити повчальний підтекст твору. Удосконалювати вміння визначати риси характеру дійової особи. Навчати виразно читати діалоги, переказувати прочитане. Збагачувати лексичний запас школярів. Виховувати почуття відповідальності за свої вчинки, культуру поведінки.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

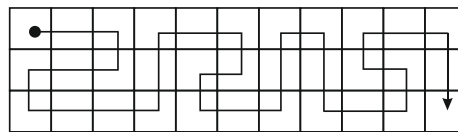
1. Перевірка домашнього завдання.

- Із чим автор порівнює Дніпро? Які порівняння дібрали б ви?
- Які власні іменники є в записаному уривку?
- Назвіть граматичну основу в першому реченні.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- «Пройдіть» лабіринт, прочитайте вислів. (*Що сьогодні утече, того завтра не зловиш.*)

Щ	о	с	т	е	ч	а	в	л	о	в
г	о	ь	у	т	е,	з	т	з	е	и
о	д	н	і	о	г	о	р	а	н	ш.

- Як ви розумієте цей вислів?
- Чи є цей вислів прислів'ям? Доведіть.
- Пригадайте, які твори про дружбу ми читали в цьому розділі. Хто їх автори?
- Сьогодні ми ознайомимося з оповіданням Ярослава Стельмаха «Як ми до Генки ходили».

3. Вивчення нового матеріалу.

- Короткі відомості про автора.

Ярослав Михайлович Стельмах — український дитячий письменник, драматург, кіносценарист, перекладач. Він народився у Києві в сім'ї письменника Михайла Стельмаха. Майбутній письменник добре навчався в школі. А ще захоплювався грою на фортепіано, гітарі, займався спортом. Проте улюбленим заняттям було читання, вивчення іноземних мов.

Книги для дітей: «Митькозавр із Юрківки», «Найкращий намет», «Синій автомобіль», «Голодний, злий і дуже небезпечний, або якось у Чужому лісі». Усі твори читаються легко, адже в них із легким гумором розповідається про пригоди дітей.

- Первинне ознайомлення з оповіданням.

- Прочитайте заголовок. Про що може розповідатися в оповіданні з такою назвою? Робота в групах. Учні по чергово читають частину оповідання (с. 86-87).

- Вправа 190 (завдання 1).

- Чому Генка не дозволив хлопцям зайти в квартиру?
- Що означає вислів *стерильна чистота*?
- Чому хлопці обманули дядечка?
- Чи культурно спілкувалися хлопці з дядечком? Чому?
- Чому Митько не тішився, що дядечко дав багато макулатури?

- Вправа 190 (завдання 2).

- Продовження читання тексту.

- Чи справдилися ваші передбачення?
- Чиї передбачення виявились найбільш наближеними до змісту твору?
- Які епізоди оповідання викликали у вас усмішку?
 - Читання діалогів у першій частині твору.
 - Стислий переказ першої частини оповідання.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Підготуватися до читання за особами другої частини оповідання (с. 87-89).

Урок 55. За Ярославом Стельмахом «Як ми до Генки ходили». Театралізація уривків оповідання.

Мета. Продовжити роботу над оповіданням Ярослава Стельмаха «Як ми до Генки ходили». Звернути увагу учнів на майстерне використання автором образних висловів. Збагачувати лексичний запас школярів. Виховувати почуття відповідальності за свої вчинки, культуру поведінки.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Який твір ми читали на попередньому уроці? Хто його автор?
- Попрацюйте в групах. Прочитайте за особами другу частину оповідання.

2. Повідомлення теми уроку.

3. Робота над оповіданням Ярослава Стельмаха.

- Вправа «Слідопит».

Робота в групах. Один з учнів зачитує початок речення, інші швидко знаходять його, зачитують повністю.

- Вправа «Магічний кубик».

Робота в групах. Кожна група має гральний кубик і картку із завданнями. По черзі кидають кубик. Скільки крапок випаде на верхній грані, таке запитання чи завдання треба виконати.

•	Яка частина оповідання тобі сподобалася найбільше?
••	Про що це оповідання?
•••	Що нового ти дізнався / дізналася з оповідання?
••••	Які вчинки, слова персонажів тобі запам'яталися?
•••••	Які запитання ти хочеш поставити персонажам?
••••••	Над чим варто задуматися після читання твору?

- Вправа 192 (завдання 1).

- Чи варто було хлопцям іти до Генки?
- Який епізод оповідання зображено на малюнку на с. 86? Зачитайте.
- Який епізод ви хотіли б проілюструвати?
- Яка головна думка оповідання? (*Завжди треба думати, як поводитися, що кому казати.*)

- Вправа 192 (завдання 2).

Робота в парах.

- Порадьтеся, які заголовки можна дібрати до частин.

- Спостереження за мовою твору.

- Як автор розповідає про заклопотаність Генки?

- Що означають словосполучення *понуру повторював, щось я захопився, в мене руки зайняті*?

- Складання іншої кінцівки твору.

— Уявіть, що на шум у коридорі знову вийшов із квартири Петро Миколайович. Як могли б розвиватися події?

- Вправа 193 (завдання 1).

— Підготуйтеся і розіграйте мінівиставу за однією з частин оповідання. Обговоріть, які рухи, вирази обличчя допоможуть вам передати характери дійових осіб. Які предмети варто використати під час театралізації?

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 193 (завдання 2) на с. 89.

Урок 56. Визначення в реченні головних і другорядних членів речення. Встановлення зв'язку слів у реченні.

Мета. Закріпити знання учнів про головні та другорядні члени речення. Розвивати вміння встановлювати зв'язок між словами в реченні за допомогою питань, складати схеми речень. Розвивати мовлення, увагу, пам'ять. Виховувати любов до природи.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

— Чому, на вашу думку, важливо збирати макулатуру?

2. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.

- Що називаємо членами речення?
- Які бувають члени речення?
- Що є основою речення?
- Які члени речення є головними? Чому?
- Який член речення називається підметом?
- Який член речення називається присудком?
- Які ще члени є в реченні, крім головних?
- Яку роль у реченні виконують другорядні члени?
- Як устанавлюється зв'язок між членами речення?

3. Вивчення нового матеріалу.

- Вправа 194 (завдання 1).

— Назвіть основу кожного речення. (*Генка прибирає. Дядечко дістав. Хлопці відвезли. Друзі їхали.*)

- Вправа 194 (завдання 2, 3).
- Вправа «Квест».

Учитель проєктує на екран зображення коника, риби, помідора та букви, які треба виписати з цих іменників. Утворюють слово *коридор*.

- Складання сенкана зі словом *коридор*.

Іменник. Коридор.

Прикметники. Широкий, світлий.

Дієслова. Тягнеться, проходить, вужчає.

Речення. У коридорі лежить килимок.

Висновок. Прохід.

Встановлення зв'язку слів у реченні за допомогою питань.

(*Що?*) ... (*що робить?*) ... ; (*де?*)

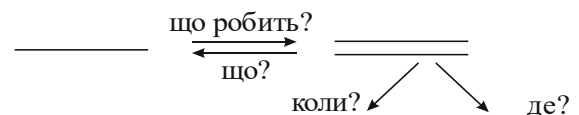
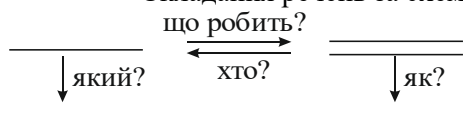
- Вправа 194 (завдання 4).

Учні виписують речення: *І в коридорі підлога була мокра. Вона оторопіло дивилась на завалений паперами коридор.* Підкреслюють головні члени речення.

- Гра «Найрозумніший».

Учні працюють у парах. Розказують все про слово *коридор* (кількість складів, звуків, букв, як можна перенести слово з рядка в рядок, визначають, яка це частина мови, рід...).

- Складання речень за схемами.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 195 на с. 90. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 57. Вікторія Остапчук «Про дружбу». Визначення головної думки вірша. Побудова різних видів простих речень. Узагальнення знань про речення.

Мета. Ознайомити учнів з віршем Вікторії Остапчук «Про дружбу». Систематизувати й узагальнити знання про члени речення. Закріпити навички аналізу речення. Розвивати мовлення, увагу, пам'ять. Виховувати почуття дружби.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Зачитайте граматичні основи в реченнях. (*Кораблик перевозить. Корабель повертається.*)
- Як називаються слова *кораблик, корабель*? (*Спільнокореневі слова.*)
- Виконайте завдання на вибір.
 - Записати шість іменників з подвоєнням букв.
 - Записати шість прикметників з апострофом.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Складіть прислів'я за числовими підказками. (*Як будемо в дружбі жити — нас нікому не зломити. Всі за одного, а один за всіх, тоді і в справі буде успіх.*)

5. нас	2. в	8. зломити.	1. Як будемо	7. не	3. дружбі	6. нікому	4. жити —
5. всіх,	1. Всі	7. справі буде	2. за одного,	4. за	6. тоді і в	3. а один	8. успіх.

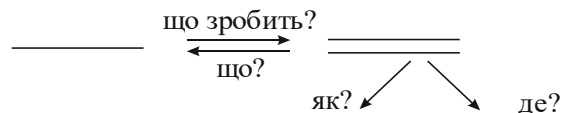
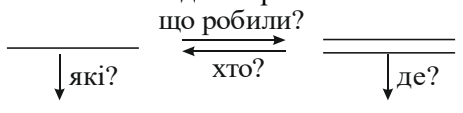
— Що спільного у всіх прислів'ях?

3. Робота над віршем Вікторії Остапчук «Про дружбу» (с. 90).

- «Щоденні 5». Читаю для себе.
- Прочитайте вірш спочатку подумки, а відтак виразно вголос.
- Вправа 197.
- Розкажіть зміст вірша прозою.
- Яка головна думка вірша? (*Треба дорожити дружбою.*)
- Яке зі складених прислів'їв могло б бути заголовком вірша? Чому?

4. Узагальнення знань про речення.

- Вправа 198.
- Учні працюють у групах. Складають кластер «Члени речення» за зразком, поданим у підручнику.
- Вправа 199 (завдання 1).
 - Зі скількох слів складається кожне речення?
 - Поширте речення другорядними членами.
 - Установіть зв'язок між словами в одному з речень (на вибір).
 - Вправа 199 (завдання 2).
 - До якої частини мови належать слова з подовженими приголосними? (*Всі слова — іменники.*)
 - Доведіть, що складені вами речення розповідні / питальні за метою висловлювання.
 - Вправа 199 (завдання 3).
 - Скільки речень ви виділили? (*Три.*)
 - Які знаки поставили в кінці кожного речення?
 - Прокоментуйте, яким за метою висловлювання та за інтонацією є кожне речення.
 - Складання речень за схемами.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 200 на с. 91. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 59. Розвиток мовлення. Складання тексту-розповіді за малюнком і кінцівкою.

Мета. Узагальнити, систематизувати знання учнів про речення. Розвивати вміння визначати опорні моменти висловлювання, добирати потрібні засоби для поширення речень і частин цілого. Вчити дітей уважно слухати і відповідати на запитання. Збагачувати словниковий запас учнів. Розвивати мовлення. Виховувати любов до природи, бажання її пізнавати й охороняти.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Повідомлення теми уроку. Мотивація навчальної діяльності.

— Сьогодні на уроці ми повторимо відомості про речення, творчо попрацюємо над текстами, щоб вони були досконалими, вчитимемося усувати слова, які не виправдано повторюються, замінювати їх синонімами. Такі вправи допоможуть виробити звичку бути пильними та вимогливими до власного мовлення.

— Пригадайте, які бувають речення за метою висловлювання. А за інтонацією?

— Які розділові знаки ставлять у реченнях зі звертаннями?

— Наведіть приклади питальних речень зі звертанням.

— Наведіть приклади спонукальних речень зі звертанням.

— Прочитайте на екрані текст. Які недоліки ви помітили?

Мале пташеня випало з гнізда. Пташеня жалібно пищало. Петрик побачив пташеня.

Петрик посадив пташеня в гніздо.

— Які слова можна замінити? Прочитайте відредагований текст.

- Вправа 207.

— Які ознаки весни є в загадці?

— Чим подобається вам весна?

3. Розвиток мовлення.

- Вправа 208.

Учні визначають, що в тексті є шість речень. Недоліки в тексті: повторюються слова *квіти, дерева*, вживаються спільнокореневі слова та форми одного слова *весна, весняні, весняного, навесні, весни*.

- Вправа 209.

Запис відредагованого тексту.

Прийшла весна. На галявинах розпускаються первоцвіти. Вони радіють око.

Під теплом ласкавого сонця звільняються від крижаного панцира річки та озера.

Вже прокинулися дерева. Вони теж відчули прихід весни.

- Вправа 210 (завдання 1).

Учні розглядають малюнок, добирають до нього заголовок, відповідають на запитання.

- Вправа 210 (завдання 2).

— Прочитайте кінцівку оповідання.

— Про що ви розповіли б у зачині?

— Про яку добру справу школярів розкажете в основній частині?

— Пригадайте, як записати речення-репліки персонажів розповіді.

- Вправа 211.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 212 на с. 94. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 60. Діагностична робота (на розсуд учителя).

Текст

Урок 61. Тетяна Строкач «Вербна неділя». Порівняння вірша та відеофільму «Вербна неділя». Повторення відомостей про текст. Мовне дослідження.

Мета. Ознайомити учнів з віршем Тетяни Строкач «Вербна неділя». Навчати порівнювати вірш та відеоматеріал. Повторити відомості про текст. Розвивати мовлення. Виховувати повагу до народних традицій.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.

— За допомогою чого спілкуються люди, передаючи свої думки одні одним?

— Звичайно, за допомогою речень. Отже, речення — це одиниця спілкування, найменша одиниця мовлення.

— А коли ми не можемо повідомити про щось лише одним реченням, бо нам його мало? Що тоді ми робимо?

— Тоді будемо зв'язне висловлювання, яке може складатися з багатьох зв'язаних між собою за змістом речень. І що ж тоді утворюється із цих речень?

3. Робота над віршем Тетяни Строкач «Вербна неділя» (с. 95).

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Учитель виразно читає вірш.

— Який у вас настрій після слухання вірша?

- Вправа 214.
- Вправа 215 (завдання 1).

Учні сканують QR-код, переглядають відеофільм «Добрі традиції. Вербна неділя».

— Яку інформацію ви вже знали?

— Що було для вас новим?

— Про що ви думали по-іншому?

— Про що ще хотіли б дізнатися?

4. Вивчення нового граматичного матеріалу.

- Вправа 215 (завдання 2).
- Ознайомлення з правилом.
- Вправа 215 (завдання 3, 4).
- Вправа 216.

Колективно визначають, що перша група речень — це народні прикмети, а друга група — текст. Добирають до тексту заголовки, записують у зошит.

— Назвіть граматичну основу другого речення. (*Православні освячують.*)

— Доберіть спільнокореневі слова — різні частини мови до слова *святкують*. (*Свято, святкування, святковий, відсвяткували.*)

- Робота над загадкою.

Учитель проєктує на екран загадку.

Обліпили всю вербичку
сірі братики й сестрички.
У пухнастих кожушках

причаїлись на гілках
перші вісники весни.
Відгадали, хто вони? (*Вербові котики*)

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

— Доведіть, що загадка є текстом.

— Спишіть загадку. Підкресліть орфограми.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 217 на с. 96. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 62. Андрій М'ястківський «Казочка про писанку». Визначення теми та основної думки тексту.

Мета. Ознайомити учнів з казкою Андрія М'ястківського «Казочка про писанку». Навчати школярів визначати тему й основну думку тексту. Розвивати мовлення, увагу, уяву. Виховувати культуру мовлення та культуру спілкування, повагу до народних традицій.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Назвіть граматичну основу другого речення. (*Вона віщує.*)
- Доберіть синоніми до слова *віщує*. (*Передбачає, прогнозує, прорікає.*)
- Які ще рослини-символи є в українців? (*Калина, тополя, дуб, барвінок, чорнобривці.*)

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

Відгадування загадки.

Сяду я тихенько,	квітку намалюю,
розпишу яечко:	та на щастя людям
сонечко вшаную,	потім подарую. (<i>Писанка, Пасха, Великдень</i>)

Оксана Хилик

Джерело: <http://web.archive.org/save/http://www.dityachi-zagadky.org.ua/tag/%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D0%B0/>

- Чи доводилося вам розмальовувати писанки? Які емоції наповнювали вас під час цього дійства?

3. Робота над казкою Андрія М'ястківського «Казочка про писанку» (с. 97).

- «Щоденні 5». Читаю для себе.
- Учні самостійно читають текст, визначають, що персонажами казки є курчата й курочка.
- Вправа 219.
- Чому курчатка подарували писанку дівчинці?
— Як ви гадаєте, чи сподобалася писанка Наталочці?

4. Вивчення граматичного матеріалу.

- Вправа 220.
- Ознайомлення з правилом на с. 98.
- Вправа 221 (завдання 1).

Учні записують речення: *Став гарний, як писанка садочок увесь. І проказала Наталочка: «Христос Воскрес!».*

- Вправа 221 (завдання 2).
- Доберіть ще по одному слову, такому ж за будовою, як слова *писанка, садочок*.
- Вправа 221 (завдання 3).
- Чи можемо назвати записані речення текстом? Чому?
— Назвіть дієслова. У яких з них є префікси?
— Якими членами речення є дієслова?
- Творче завдання.

Робота в групах. Складання мінірозповіді «Моя писаночка».

Учитель нагадує, що речення треба розміщувати послідовно, намагатися уникати повторів слова, дібрати до розповіді заголовки.

Презентація розповідей.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 222 на с. 98. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 63. Марія Солтис-Смирнова «Як Весна Літо зустрічала». Визначення головної думки твору. Мовне дослідження.

Мета. Ознайомити учнів з казкою Марії Солтис-Смирнової «Як Весна Літо зустрічала». Удосконалити вміння визначати тему й основну думку тексту. Розвивати мовлення, увагу, уяву. Виховувати культуру мовлення та культуру спілкування, повагу до народних традицій.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Які заголовки до записаного тексту ви дібрали?
- Яка тема цього тексту?
- Яка основна думка?

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

Учитель проєктує на екран загадки.

Де пройшла красна дівиця —	Зрілі вишні у садку,
там травиця зелениться,	і сунички у ліску,
пишно квіти зацвітають	теплі дні, барвисті квіти
і пташки пісень співають. (<i>Весна</i>)	нам дарує щедre ... (<i>літо</i>).

Леся Вознюк

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

- Якщо вам треба було б намалювати весну і літо як живих істот, якими ви їх зобразили б?
- Попрацюйте в парах. Пофантазуйте. Розіграйте діалог «Зустріч весни і літа».

3. Робота над казкою Марії Солтис-Смирнової «Як Весна Літо зустрічала» (с. 99).

- «Щоденні 5». Читаю для когось.

Робота в парах. Почергове читання тексту по одному абзацу.

- Який у вас настрій після читання казки?
- Чи такими ви уявляли персонажів?

- Вправа 224.

— Про що ви хотіли б запитати у Весни? А в Літа?

— Розгляньте малюнок на с. 99. Хто з персонажів, Весна чи Літо, зобразив себе? Підтверджуйте свої думки рядками з тексту.

- Установлення послідовності подій.

— Прочитайте на екрані речення. Пронумеруйте їх у правильній послідовності.

- ___ Весна одягла на дерева квіткові віночки.
- ___ Літо похвалило сестру за добру роботу.
- ___ Весна вийшла назустріч братові.
- ___ Молода господиня матінку-землю дощами напоїла.
- ___ Її господарювання на землі закінчилося.
- ___ Весна хотіла показати Літу довколишню красу.

4. Повторення відомостей про текст.

- Вправа 225 (завдання 1).
- Повторення правила.
- Вправа 225 (завдання 2, 3).
- Вправа 225 (завдання 4).

— Як розміщені частини тексту?

— Які слова допомагають пов'язати речення, частини тексту?

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Переказати текст від імені одного з персонажів.

Урок 64. Визначення в текстах зачину, основної частини і кінцівки.

Мета. Закріпити вміння учнів визначати тему й основну думку текстів. Вчити визначати головну думку тексту. Розвивати зв'язне мовлення, увагу, уяву. Виховувати культуру мовлення та культуру спілкування, повагу до народних традицій.

Перебіг уроку**I. Вступна частина. Емоційне налаштування.****II. Основна частина.****1. Перевірка домашнього завдання.****2. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.**

- З яких частин складається текст?
- Про що повідомляється у зачині?
- Чому основна частина зазвичай значно більша, ніж зачин і кінцівка?
- Як розміщені частини тексту?
- Сьогодні ми вчитимемося визначати частини тексту, добирати заголовки до текстів.

3. Вивчення нового матеріалу.

- Вправа 226 (завдання 1).

— Доведіть, що слова *господарюючи* і *господарювання* спільнокореневі. Доберіть до них інші спільнокореневі слова. Визначте рід іменників.

- Вправа 226 (завдання 2).

- Скільки заголовків ви записали?
- За яким заголовком ви хотіли б написати твір? Чому?

- Вправа 226 (завдання 3).

Колективно визначають, що уривок із твору Михайла Слабошпицького є зачином (тут повідомляється, що навесні діти взялися до роботи; слова *прийшли* і *взялися* вказують, що далі розповідатиметься, як діти працювали). Другий уривок є кінцівкою твору Василя Скуратівського (підказки: *лишень як дісталися, ми вже знали*). Уривок із твору Василя Чухліба взято з основної частини. Четвертий уривок — кінцівка твору (останнє речення підказує, що вже настав квітень). Останній уривок — основна частина.

— Розгляньте малюнок на с. 101. Який за номером уривок він ілюструє? Доведіть рядками тексту. (Це ілюстрація уривка з твору Олександра Копиленка.)

4. Узагальнення знань.

- Вправа 226 (завдання 4).

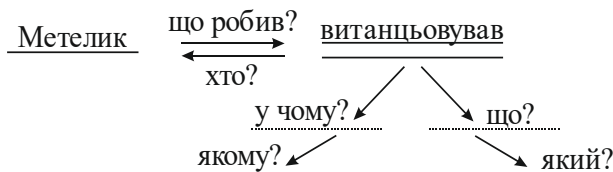
— Які перевірні слова допомогли вам переконатися щодо написання букв «е», «и»?

— Чому в слові *злетів* ви написали префікс з-? Наведіть приклади ще кількох слів з такими префіксами.

- У яких словах ви вставили знак м'якшення? Чому?
- Виберіть серед поданих схему будови слова *нагорби*.

- Доберіть слова до інших схем.
- Складіть речення за схемою.

III. Заключна частина.**Домашнє завдання.**

Вправа 227 на с. 102. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 65. Тексти про писанку (з вільних інтернет-джерел, Галина Сапун). Порівняння текстів.

Мета. Формувати знання учнів про види текстів за метою мовлення. Розвивати мовлення, увагу, уяву. Виховувати культуру мовлення та культуру спілкування, повагу до народних традицій.

Перебіг уроку**I. Вступна частина. Емоційне налаштування.****II. Основна частина.****1. Перевірка домашнього завдання.**

- Які заголовки ви дібрали до записаних текстів?
- Яка основна думка записаного тексту?
- Назвіть граматичну основу виділених речень. (*Горобчики цвірінькають. Діти поскидали.*)

2. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.

Учитель проєктує на екран вірш.

Гарна писанка у мене,
мабуть, кращої й нема.
Мама тільки помагала,
малювала ж я сама.

Я ту писанку для себе,
для зразочка залишу,
а для мами і для тата
дві ще кращі напишу.

Катерина Перелісна

Джерело: <http://web.archive.org/save/http://doshkolenok.kiev.ua/paskha-velykden/382-velykden-virshi-do-svyata.html>

- Доведіть, що це текст.
- Яка його тема?
- Яка основна думка?
- Доберіть до вірша заголовок.
- Розкажіть зміст прозою.

3. Вивчення нового матеріалу.

- Читання текстів на с. 102-103.

Після читання кожного тексту визначають його тему, основну думку. Добирають заголовок.

— Складіть питальні речення за змістом першого тексту, які починалися б словами *про що, доки буде, скільки*.

— З другого тексту випишіть речення, у якому висловлена основна думка. (*А найважливіше — писати з гарним настроєм, світлими думками.*)

— Випишіть спільнокореневі слова до слова *писати*. Визначте, до якої частини мови належать ці слова. (*Писанка, писачок — це іменники.*)

— Утворіть спільнокореневі слова з різними префіксами від слова *писати*. Позначте префікси. (*Написати, розписати, списати, виписати...*)

- Вправа 229.
- Пояснювальний диктант.

На Гуцульщині є незвичайний музей. У ньому зібрані писанки. За давніми народними повір'ями писанку вважають символом весняного пробудження природи.

Писанкарство — один з найдавніших і найцікавіших видів творчості українського народу.

— Чи можна назвати записані речення текстом? Чому?

- Яка його тема?
- Яка основна думка?
- Доберіть до тексту заголовок.
 - «Щоденні 5». Пишу для себе.

— Поміркуйте й напишіть, для чого створили музей писанки. Починайте так: *На мою думку, ...*

III. Заключна частина.**Домашнє завдання.**

Знайти в бібліотеці вірш про Великдень. Навчитися виразно читати.

Урок 66. Розпізнавання тексту-розповіді, опису. Поняття про текст-міркування.

Мета. Формувати знання учнів про види текстів за метою мовлення. Ознайомити з текстом-міркуванням, його будовою. Розвивати увагу, уяву, мовлення. Виховувати культуру мовлення та культуру спілкування, повагу до народних традицій.

Перебіг уроку**I. Вступна частина. Емоційне налаштування.****II. Основна частина.****1. Перевірка домашнього завдання.****2. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.**

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію.

Учитель читає вірш.

Настав Великдень, світлий день!	що славлять Господа ім'я,
Земля радіє від пісень,	й до церкви кожна йде сім'я.

Ольга Науменко

Джерело: <http://web.archive.org/save/http://www.megaznaika.com.ua/lyrics/virshi-do-sviat-ol-ha-naumenko/>

- Яка тема вірша?
- Яка основна думка?
- Доберіть до вірша заголовок.
- Розкажіть зміст прозою.

3. Вивчення нового матеріалу.

- Вправа 230 (завдання 1).

Учні доходять висновку, що всі тексти об'єднані спільною темою. Перший текст — розповідь, другий — опис.

- Повторення правила про види текстів.
- Вправа 230 (завдання 2).
- Ознайомлення з правилом про текст-міркування.

— З яких частин складається текст-міркування?

— Які слова використовують у доведенні? А у висновку?

- Вправа 230 (завдання 3, 4).
- Вправа 231 (завдання 1).
- Вправа 231 (завдання 2).

Колективно доходять висновку, що Карина склала текст-розповідь.

- Вправа 231 (завдання 3).

Щоб учні змогли описати одну з квіток, варто спроектувати на екран їх зображення.

- Вправа 231 (завдання 4).

Назви квітів: *айстри, гладіолуси, іриси, нарциси, півонії, чорнобривці.*

Імена дітей: *Артем, Каріна, Максим, Павлик, Софійка.*

- Вправа 231 (завдання 5).
- Списування.

Учитель проєктує на екран текст.

— Спишіть, розкриваючи дужки та уставляючи пропущені букви.

Наш наро..(д/т) у своїх ка..(з/с)ках ..(з/с)творив чудовий образ в..сни. Це гарна молода дівчина (з) вінком із квітів (на) голові. Дівчата (за) кл..кають її в..снянками. Діти зустрічають соло(д/т)ким печивом у вигляді пташок.

— Установіть зв'язок слів у першому реченні.

III. Заключна частина.**Домашнє завдання.**

Вправа 232 на с. 105. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 67. Поняття про есе.

Мета. Продовжити формувати знання учнів про види текстів за метою мовлення. Ознайомити з текстом-есе, його особливостями. Розвивати увагу, уяву, мовлення. Виховувати естетичні смаки.

Перебіг уроку**I. Вступна частина. Емоційне налаштування.****II. Основна частина.****1. Перевірка домашнього завдання.**

- Яке прислів'я ви пояснювали?
- Який тип тексту записали? Доведіть.
- Які інші прислів'я про роботу, працю ви пам'ятаєте?

2. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.

- Робота в парах.
- Пригадайте за таблицею типи текстів.

<i>Розповідь</i>	<i>Опис</i>	<i>Міркування</i>
<i>Що відбувається?</i>	<i>Який предмет?</i>	<i>Чому так сталося?</i>
Розповідається про людей, події чи явища тощо.	Описується предмет, особа, природа, події, явища тощо.	Висловлюються міркування про події, вчинки людей тощо.

- З яких частин складається текст-міркування?
- Сьогодні ми ознайомимося ще з одним видом текстів.

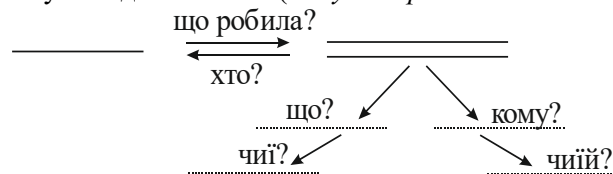
3. Вивчення нового матеріалу.

- Вправа 233.
- Яка тема тексту?
- Доберіть заголовок.
- Вправа 234.
- Ознайомлення з правилом на с. 106.
- Як називають текст, у якому автор висловлює думки і враження про певне явище, власні почуття?
- Вправа 235.

Робота в парах. Складання діалогу за зразком, поданим у підручнику.

4. Узагальнення вивченого матеріалу.

- Вправа 236 (завдання 1, 2).
- До якого речення тексту складена схема? (*Бабуся передавала свої вміння моїй мамі.*)

- Вправа 236 (завдання 3).

Учні самостійно складають есе за поданим початком. Зачитують кілька висловлювань, доводять, що це есе.

- Назвіть тему свого есе.
- Доберіть заголовок.
- Попрацюйте в парах. Поставте одні одним по два запитання за змістом есе.

III. Заключна частина.**Домашнє завдання.**

Вправа 237 на с. 107. Інструктаж щодо виконання вправи.

Вони прославили наш край

Урок 68. З вільних інтернет-джерел «Її картинами захоплюється світ». Робота з репродукцією картини Катерини Білокур «Натюрморт з колосками і глечиком».

Мета. Ознайомити учнів з медіатекстом «Її картинами захоплюється світ». Розширити відомості про видатних українців. Розвивати вміння порівнювати відеоматеріали, художнє полотно, медіатекст; вчити зв'язно висловлювати власну думку щодо прочитаного, побаченого. Виховувати естетичні смаки, гордість за українську мисткиню.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Який заголовок ви дібрали до записаного тексту?
- Які спільнокореневі слова є в тексті? (*Ліс, проліски, лісовій.*)
- У якому слові поставили апостроф? (*В'ється.*)
- Запишіть за три хвилини якнайбільше слів з апострофом.
- Поцікавтеся, які слова записали ваші друзі.

2. Повідомлення теми уроку.

- Прочитайте назву нового розділу. (*«Вони прославили наш край».*)
- Як ви гадаєте, про кого йтиметься у творах цього розділу?

3. Вивчення нового матеріалу.

- Вправа 238.

Учні сканують QR-код, поданий у підручнику, переглядають відеофільм «Гордість України. Катерина Білокур».

- Чи доводилося вам раніше бачити картини (чи репродукції) Катерини Білокур?
- Які емоції ви відчували, коли переглядали відеофільм?
 - Вправа 239.
 - Читання з позначками.

Учні самостійно читають текст. На берегах підручника ставлять олівцем позначки:

- «v» — знайома інформація (я це вже знаю);
- «!» — нова для мене інформація;
- «?» — я думав / думала про це інакше;
- «+» — про це хотілося б дізнатися більше.

- Що спільного в тексті та відеофільмі?
- Які факти про життя і творчість художниці справили на вас найсильніше враження?
- Що для вас виявилось несподіваним?
- Що ви хотіли б дізнатися про творчість Катерини Білокур?
 - Вправа 241 (завдання 1).
 - Вправа 242 (завдання 1).

Учні розглядають репродукцію картини Катерини Білокур «Натюрморт з колосками і глечиком».

- Ознайомтеся з планом розповіді.
- Як ви гадаєте, вам треба скласти розповідь чи опис? Чому?

Учні складають усне висловлювання.

- Складання есе.

- Пригадайте, який текст називають есе.
- Які частини обов'язково повинні бути в есе?
- Складіть есе. Почніть так: *Сьогодні я вперше розглянув / розглянула картину Катерини Білокур «Натюрморт з колосками і глечиком»...*

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 242 (завдання 2) на с. 110. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 69. Ознаки художнього тексту.

Мета. Ознайомити учнів з ознаками художніх текстів. Вчити розрізняти художні тексти. Розвивати увагу, уяву, вміння зіставляти, порівнювати, робити висновки. Виховувати естетичні смаки, гордість за українських художників.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

Учні називають українських художників, полотна, ними написані. Діляться враженнями про побачені картини.

2. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.

Запис під диктування.

Фарби дасть мені матуся,
малювати я навчуся.
Намалюю рідний край —
дім в селі, ставок і гай,
синє небо, жовте сонце
заглядає у віконце.

Мати в аркуш подивилась,
усмішка в очах з'явилась.
І сказала мати сину:
«Як люблю я Україну!
Ця країна чарівна
і єдина в нас вона».

Юлія Турчина

Джерело: http://web.archive.org/save/https://sonyashnik.com/verses/61/12_0.html

- Ким мріє стати хлопчик?
- Яку інформацію ви дізналися з вірша?
- Це художній чи науковий текст?
- На уроці ми ознайомимося з ознаками художніх текстів.

3. Вивчення нового матеріалу.

- Вправа 241 (завдання 2).
- Ознайомлення з правилом на с. 109.
- Вправа 243 (завдання 1).

Учитель рекомендує учням, яким важко даються творчі роботи, скористатися планом на с. 109.

- Вправа 243 (завдання 2).

— Визначте, якими за метою висловлювання є записані речення.

— Побудуйте і запишіть питальні речення за змістом розповідних.

- «Щоденні 5». Збагачую свій словниковий запас.

— Розкажіть все, що знаєте, про слово *гармонія* (склади, наголос, звуки і букви, способи переносу, частина мови, число, рід, відмінок, значення...)

Запис словосполучень: *гармонія фарб, гармонія звуків, гармонія почуттів.*

- Вправа 243 (завдання 3).

Гармонія — приємне для слуху звучання; гармонійне поєднання звуків.

Гармонія — назва музичного інструмента.

Синоніми: *милозвучність, злагодженість, погодженість.*

Спільнокореневі слова: *гармонія, гармонічний, гармонізувати, гармонування.*

- Вправа 243 (завдання 4).

— Яке речення за метою висловлювання ви склали?

— Складіть спонукальне речення зі звертанням.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 244 на с. 110. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 70. 3 вільних інтернет-джерел «Ігор Сікорський». Ознаки наукового (науково-популярного) тексту. Складання запитань для інтерв'ю.

Мета. Ознайомити учнів з медіатекстом «Ігор Сікорський». Дати поняття про наукові, науково-популярні тексти. Вчити розрізняти науково-популярні тексти. Формувати вміння формулювати запитання для інтерв'ю. Розвивати увагу, уяву, вміння зіставляти, порівнювати, робити висновки. Виховувати пізнавальні інтереси, гордість за українських геніїв.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

Робота в парах.

— Обмінюйтесь зошитами. Прочитайте кінцівку тексту.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Гра «Дешифрувальник».

— Розшифруйте слово за поданим кодом.

	<i>a</i>	<i>б</i>	<i>в</i>	<i>г</i>	<i>г</i>	Код. 1а, 2а, 1б, 1а, 2б, 1в, 1г, 1г, 2г, 2г, 2в, 2б, 2г, 1в, 2г.
1	а	і	о	н	с	
2	в	к	у	р	т	

Учні розшифровують слово *авіаконструктор*.

— Кого називають авіаконструктором?

— А чи знаєте ви, що український авіаконструктор Ігор Сікорський прославився на весь світ? Про цього відомого українця прочитаємо медіатекст «Ігор Сікорський».

3. Робота над текстом «Ігор Сікорський» (с. 110-111).

- Читання з позначками.

Учні самостійно читають текст. На берегах підручника ставлять олівцем позначки:

«v» — знайома інформація (я це вже знаю);

«!» — нова для мене інформація;

«?» — я думав / думала про це інакше;

«+» — про це хотілося б дізнатися більше.

Після читання з'ясовують, які позначки використали, обговорюють, де можна знайти додаткову інформацію.

- Вправа 246.
- Ознайомлення з правилом на с. 111.

— Де можна прочитати науково-популярні тексти?

- Вправа 247.

Учні працюють у парах. Ознайомлюються з алгоритмом підготовки до інтерв'ю. Визначають, про що цікаво було б прочитати в газеті чи побачити в телепередачі.

- Вправа 248 (завдання 1).

Заповнення бланків за зразком, поданим у підручнику. Визначають, яке запитання найцікавіше.

- Вправа 248 (завдання 2).

— Чи можна назвати Ігоря Сікорського наполегливим?

— Чи можна досягти мети, не докладаючи зусиль?

- Складання есе.

— Складіть (усно) есе «Я крокую до своєї мети».

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 249 на с. 112. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 71. 3 вільних інтернет-джерел «Квітка чи Кейсі?». Слухання пісні «Я піду в далекі гори». Дослідження «Музика в нашому житті».

Мета. Ознайомити учнів з медіатекстом «Квітка чи Кейсі?», з життєвим і творчим шляхом відомої співачки українського походження Квітки Цісик. Формувати вміння формулювати запитання за змістом прочитаного. Розвивати увагу, уяву, вміння зіставляти, порівнювати, робити висновки. Виховувати пізнавальні інтереси, гордість за українських митців.

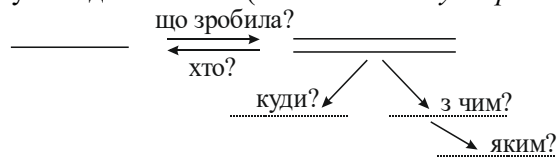
Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Який заголовок до тексту ви дібрали?
- Це художній чи науково-популярний текст?
- До якого речення тексту складена схема? (*Вийшла Клава у двір з новеньким м'ячем.*)

- Розкажіть все про це речення (яке воно за метою висловлювання, інтонацією, скільки слів).

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

Відгадування загадки.

Як гарне життя — я весела.

Ви знаєте, нас є багато.

Життя як погане — сумна.

Нас тисячі є, не одна. (*Пісня*)

Джерело: <http://web.archive.org/save/http://zagadki1.ru/ua/zagadka/yak-harne-zhyttya-ya-vesela.htm>

- Чи любите ви слухати пісні, співати?
- Які пісні вам подобаються?

3. Вивчення нового матеріалу.

- «Щоденні 5». Слухаю і розумію. Вправа 250.

Учні сканують QR-код, поданий в підручнику, слухають пісню «Я піду в далекі гори» у виконанні Квітки Цісик.

- Вправа 251.

— На жаль, Квітка Цісик вже немає серед нас. Проте ми можемо дізнатися, як співачка українського походження стала популярною в далекій від України Америці.

- «Щоденні 5». Читаю для когось.

Учні працюють у парах, по чергово читають текст по одному абзацу.

- Які емоції ви відчували під час читання?

- Вправа 253.

— Як Квітка йшла до визнання?

— Пошукайте на інтернет-ресурсах записи пісень у виконанні Квітки Цісик. Послухайте їх.

— Чому Квітка любила співати українські пісні?

- Вправа 254 (завдання 1).

Робота в групах. Заповнення таблиці за зразком, поданим у підручнику.

Учні записують речення:

Автором відомої на весь світ мелодії колядки «Щедрик» є Микола Леонтович.

На конкурсах Євробачення перемагали представниці України Руслана і Джамала.

Найвидатнішою співачкою світу називають Соломію Крушельницьку.

У сучасній музиці популярні фольклор, рок, джаз тощо.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Скласти (усно) есе «Моя улюблена пісня».

Урок 72. Дослідження будови оголошення. Написання оголошення.

Мета. Формувати уявлення про ознаки стилів мовлення. Навчати школярів розрізняти тексти за найважливішими стильовими ознаками. Дослідити будову оголошення. Вчити складати оголошення. Розвивати усне і писемне мовлення. Виховувати культуру мовлення.

Перебіг уроку**I. Вступна частина. Емоційне налаштування.****II. Основна частина.****1. Перевірка домашнього завдання.**

— Ви склали художній текст чи науково-популярний?

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Гра «Дешифрувальник».

— Розшифруйте слово за поданим кодом.

	<i>a</i>	<i>б</i>	<i>в</i>	<i>г</i>	Код. 1а, 2а, 1б, 1б, 1а, 2б, 2в, 2в, 1г.
1	о	л	н	я	
2	г	ш	е	і	

Учні розшифровують слово *оголошення*.

— Що означає слово *оголошення*? (Це повідомлення, оповіщення про якусь подію, справу тощо.)

— Чи можемо назвати оголошення текстом?

— Сьогодні ми навчимося складати оголошення.

3. Вивчення нового матеріалу.

- Вправа 254 (завдання 2).

Робота в парах. Дослідження будови оголошення.

— Яка мета оголошення? (Повідомити про місце і час проведення свята квітів.) Отже, це повідомлення. Чому воно таке стисле? (У ньому дуже коротко пишуть про найголовніше.)

— Прочитайте ще раз оголошення і скажіть, про що саме в ньому йдеться і в якій послідовності.

Які характерні ознаки ділового тексту?

Вказано:

- 1) точну дату (25 квітня).
- 2) місце заходу (дитяча бібліотека).
- 3) назву заходу (зустріч із письменниками).
- 4) кого запрошують (учнів 3–4 класів).
- 5) точний час (о 15 годині).

б) підпис або вказівка на тих, хто організовує або відповідає за проведення заходу (колектив бібліотеки).

- Вправа 255 (завдання 1).
- «Щоденні 5». Збагачую свій словниковий запас.

— Що означає слово *колектив*? (Група людей, об'єднаних спільною роботою, інтересами.)

— Виконайте завдання на вибір.

- Дібрати спільнокореневі слова до слова *колектив*. Визначити, до якої частини мови належить кожне слово.
- Скласти асоціативну павутинку зі словом *колектив*.
- Розказати все про слово *колектив* (кількість звуків і букв, складів, наголос, способи переносу з рядка в рядок, частина мови...).
- Вправа 255 (завдання 2).
- Вправа 255 (завдання 3).

III. Заключна частина.**Домашнє завдання.**

Вправа 256 на с. 115. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 73. За Галиною Терещук «Біатлон — це те, що дуже люблю». Дослідження «Відомі українські спортсмени».

Мета. Ознайомити учнів з текстом Галини Терещук «Біатлон — це те, що дуже люблю». На прикладі спортсмена-паралімпійця довести, що навіть особливі перешкоди можна перебороти. Розвивати усне й писемне мовлення. Виховувати гордість за українських спортсменів.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

— Довести, що ви записали оголошення.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Словниковий диктант.

Футбол, баскетбол, волейбол, хокей, гандбол, біатлон, теніс, веслування, боротьба, гімнастика, плавання, легка атлетика.

— Доберіть загальне слово. (*Спорт.*)

— Поясніть написання орфограм у словах.

— Хто з вас займається спортом? Яким саме?

— Хто хотів би займатися у спортивній секції? Якій саме?

— Сьогодні ми ознайомимося з історією спортсмена — переможця Паралімпіади Тараса Радя.

— Чи знаєте ви, що означають слова *Паралімпіада, паралімпієць*?

3. Робота над текстом Галини Терещук «Біатлон — це те, що дуже люблю» (с. 115-116).

- Читання з позначками.

Учні самостійно читають текст. На берегах підручника ставлять олівцем позначки:

«v» — знайома інформація (я це вже знаю);

«!» — нова для мене інформація;

«?» — я думав / думала про це інакше;

«+» — про це хотілося б дізнатися більше.

Після читання з'ясовують, які позначки використали, обговорюють, де можна знайти додаткову інформацію.

- Вправа 258.

— Що вас найбільше вразило під час читання тексту?

— Попрацюйте в парах. Обговоріть, які якості характеру допомогли Тарасові Радю перебороти немічність, досягти високих результатів у спорті.

— Про що ви запитали б у спортсмена під час зустрічі?

- Використання стратегії «Ромашка Блума». Робота в групах.

Орієнтовні запитання:

Просте. Про кого йдеться в тексті?

Уточнююче. Я можу помилитися, але, здається, Тарас Радь залишився без частини ноги?

Пояснююче. Чи можемо назвати Тараса наполегливим?

Творче. Яким ви уявляєте біатлоніста?

Оціночне. Чи правильно вчинив Тарас Радь, що почав займатися спортом?

Практичне. Що ви порадили б дітям з інвалідністю?

- Вправа 259 (завдання 1).

— Щоб заповнити таблицю, скористайтеся інтернет-ресурсами.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Скласти (усно) есе «Спорт, який я дуже люблю».

Урок 74. Дослідження будови запрошення. Написання запрошення.

Мета. Навчити учнів складати й оформляти письмово запрошення, афішу. Закріпити практичні навички вживання звертань, етичні норми писемного мовлення. Розвивати увагу, вміння порівнювати. Виховувати почуття поваги одне до одного.

Перебіг уроку**I. Вступна частина. Емоційне налаштування.****II. Основна частина.****1. Перевірка домашнього завдання.****2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.**

- Коментований диктант.

— Сьогодні, діти, ви писатимете цікавий диктант. Він складатиметься зі слів і словосполучень, які позначають поняття, над якими ми працювали на попередніх уроках.

Кожне таке слово чи словосполучення учні по черзі пояснюватимуть (що воно означає, як правильно треба написати).

Текст, тема, мета, заголовок, розповідь, опис, міркування, есе, зачин, основна частина, кінцівка, абзац, зв'язок між реченнями, розмова, діалог, повідомлення, оголошення, інструкція, мовлення.

— Пригадайте, які свята ми святкуємо протягом року.

— Чи вітаєте ви з цими святами своїх подруг і друзів, близьких і рідних людей? Як саме?

— Крім традиційних свят, у кожної людини є й особисті свята: дні народження, іменини. У такі дні люди запрошують одне одного в гості, щоб поділитися своєю радістю. Ви також повинні навчитися писати запрошення своїм друзям і рідним.

3. Вивчення нового матеріалу.

- Вправа 259 (завдання 2).

— Дослідіть будову запрошення.

— За схематичною таблицею назвіть складові частини запрошення.

— Пригадайте, як треба звертатися. Утворіть форму звертання від поданих слів.

Тетянка	Іванко	Марина Григорівна
Лариса	Павлик	Павло Степанович
Леся	Василько	Тамара Антонівна

- Вправа 260.

- Метод «Кубик Блума».

Що мені відомо про запрошення?

Для чого потрібно писати запрошення?

Кому я можу написати запрошення?

Що треба вказати в запрошенні?

Що можна порадити авторам запрошень?

Для чого мені потрібні знання, одержані сьогодні на уроці?

- Вправа 261.
- Вправа 262 (завдання 1).
- «Щоденні 5». Збагачую свій словниковий запас.

— Розкажіть все про слово *афіша* (кількість звуків і букв, склади, наголос, частина мови...)

Вправа 262 (завдання 2).

— Яку інформацію можна одержати з афіші?

— Де розміщують афіші?

- Вправа 262 (завдання 3).

III. Заключна частина.**Домашнє завдання.**

Вправа 263 на с. 118. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 75. За матеріалами сайту «nv.ua» «Видатні українці, зображені на грошових банкнотах».

Мета. Ознайомити учнів з медіатекстом «Видатні українці, зображені на грошових банкнотах». Розвивати увагу, вміння висловлюватися. Виховувати пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Відгадайте загадку.

В гаманець ми їх кладемо,
з ними в магазин ідемо. (*Гроші*)

Джерело: <http://web.archive.org/save/http://korusno-znatu.in.ua/inshe/zagadky/pro-groshi/>

— Для чого потрібні гроші?

— Чи розглядали ви монети, купюри?

— Кого зображено на купюрах? (*Портрети відомих українців.*)

— Що зображено на зворотному боці купюр? (*Відомі пам'ятки в різних містах України.*)

— На уроці ви дізнаєтеся, чим прославилися українці, зображені на грошових купюрах.

3. Вивчення нового матеріалу.

- Вправа 264 (завдання 1).

Учні називають, які банкноти є в обігу в Україні, кого зображено на кожній банкноті.

- Вправа 264 (завдання 2).

Установлення відповідності між назвами банкнот та іменами зображених на них українців.

— Про кого з переліку відомих українців ви могли б розказати?

- Вправа 265. «Володимир Святославич (Великий)».

— Прочитайте статтю «Володимир Святославич (Великий)».

— Чим прославився Володимир Великий?

— Які монети карбували за часів Володимира Великого?

— Який знак ставив князь Володимир на монетах, будівлях державного значення?

— Визначте, який текст ви прочитали — художній чи науково-популярний. Доведіть свою думку.

- «Ярослав Володимирович (Мудрий)».

— Прочитайте статтю «Ярослав Володимирович (Мудрий)».

— Чому князя Ярослава Володимировича в народі називали Мудрим?

— Які школи виникли в часи правління Ярослава Мудрого?

- «Григорій Сковорода».

— Ким був Григорій Сковорода?

— Чим, на думку філософа, повинна займатися кожна людина?

— Що означає вислів *бути в гармонії із собою і світом*?

- Вправа «З'єдналочка».

Володимир Святославич	•	•	розширив територію Давньоруської держави.
Ярослав Мудрий	•	•	перекладав твори давньогрецьких філософів.
Григорій Сковорода	•	•	зробив християнство державною релігією.

- Вправа «Доповни речення».

○ На уроці я дізнався / дізналася про...

○ Найцікавіше було читати про ...

- Вправа 266.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Знайти інформацію про інших відомих українців, зображених на грошових купюрах.

Урок 76. Створення фотоколажу «Видатні українці, зображені на грошових банкнотах».

Мета. Розширити знання учнів про видатних українців. Допомогти створити фотоколаж «Видатні українці, зображені на грошових банкнотах». Збагачувати словниковий запас школярів. Розвивати увагу, вміння висловлюватися. Виховувати почуття гордості за свою державу, естетичні смаки.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

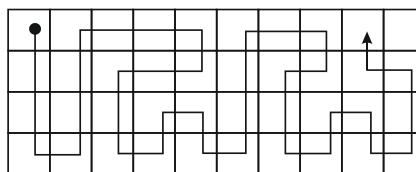
II. Основна частина.

1. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— «Пройдіть» лабіринт, прочитайте вислів Леонардо да Вінчі. (*Будь-яка перешкода долається наполегливістю.*)

Джерело: <http://web.archive.org/save/https://mykniga.com.ua/zmist/vislovi-velikix-i-uspishnix-lyudej-pro-napoleglivosti.html>

Б	п	е	р	е	с	я	н	ю.	
у	а	о	к	ш	ь	п	а	т	с
д	к	д	о	л	т	о	г	л	і
ь-	я	а	д	а	є	л	е	и	в

— Як ви розумієте цей вислів?

— Чи погоджуєтесь ви зі словами Леонардо да Вінчі?

— Чи могли б стати відомими українці, якби не були наполегливими?

- Робота в групах. Дискусійна сітка Елвермана, або «павутинка» дискусії.

Так	Проблема	Ні
Так, ...	Чи вважаєш ти себе наполегливим / наполегливою?	Ні, ...
Висновок		

— Удома ви добирали матеріали про українців, зображених на грошових купюрах. Сьогодні ми створимо колективний фотоколаж «Видатні українці, зображені на грошових купюрах».

2. Робота над фотоколажем.

- «Щоденні 5». Збагачую свій словниковий запас.

— Визначте за тлумачним словником, що означає слово *колаж*. (*Це технічний прийом, в основі якого є склеювання різних за фактурою елементів: шматків газет, шпалер, списаних аркушів тощо.*)

— Ми створюватимемо фотоколаж. Що має бути в основі фотоколажу? (*Фото відомих українців.*)

- Вправа 267.

Робота в групах. Учні обговорюють, як краще розмістити матеріали на аркуші ватману, видрукують світлини відомих українців, прикріплюють свої записи, зроблені вдома. Кожна група презентує свій колаж.

3. Повторення граматичного матеріалу.

- Вправа 268 (завдання 1).

Банкнота — це грошовий знак, виготовлений з паперу.

Банкір — власник або акціонер банку.

— Які слова «заховалися» у слові *банкнота*? (*Бак, тон, так, банк, танк, нота, кабан, батон.*)

— Доберіть прикметники до слова *банкір*. (*Успішний, відомий, сучасний, досвідчений...*)

- Вправа 268 (завдання 2).

Спільнокореневі слова: *банкір, банк, банковий, банківський.*

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 269 на с. 120. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 77. Узагальнення вивченого про текст.

Мета. Узагальнити і систематизувати знання учнів про текст, види текстів. Закріпити вміння розрізняти художні та науково-популярні тексти. Розвивати мовлення, вміння порівнювати, робити висновки. Виховувати пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку**I. Вступна частина. Емоційне налаштування.****II. Основна частина.****1. Перевірка домашнього завдання.**

- Які власні іменники є в записаних реченнях?
- Що означають ці іменники?
- За п'ять хвилин запишіть якнайбільше власних іменників, які означають назви країн, міст, гір, річок. Поцікавтеся, які іменники записали ваші друзі.

2. Повідомлення теми уроку.

- Сьогодні ми систематизуємо та узагальнимо відомості за темою «Текст».

3. Узагальнення і систематизація опорних знань.

- Вправа 270 (завдання 1).

Учні розшифровують слова *банкнота, купюра, фінанси, гроші, валюта*.

- Вправа «Кубування».

Учні працюють у групах. Кожна група має куб, на гранях якого записано:

- Тлумачення слова.
- Звукова будова слова.
- Частина мови.
- Словосполучення зі словом.
- Речення зі словом.
- Есе з використанням слова.

- Оберіть одне з розшифрованих слів. Розкажіть про нього, повертаючи куб.

- Вправа 270 (завдання 2).

Ці слова є синонімами. Для з'ясування конкретного значення кожного слова учні можуть скористатися тлумачним словником.

- Вправа 270 (завдання 3).
- Вправа 270 (завдання 4).

Заповнення кластера за зразком, поданим у підручнику.

- Вправа 271 (завдання 1).

- Про що ви дізналися з першого тексту?
- Монети якого номіналу є в Україні?
- Про що розповідається у другому тексті?
- Який текст науковий? Чому ви так вважаєте?
- Який текст художній?
- З чією думкою, Лесика чи Люби, ви погоджуєтеся? Чому?
- Вправа 271 (завдання 2).
- Прочитайте. Чи утворюють ці речення текст? Чому?
- Чи допомогли записані речення пригадати відомості про текст?
- Коментоване письмо.

Знання — сила. Хто мало знає, той відваги не має. Наука в ліс не веде, а з лісу виводить.
Краще з розумним загубити, ніж з дурним знайти.

- Чи утворюють текст записані прислів'я? Чому?

III. Заключна частина.**Домашнє завдання.**

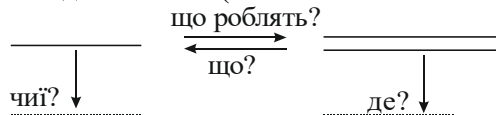
Вправа 272 на с. 121. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 78. Розвиток мовлення. Створення книжечки «Вони прославили наш край».

Мета. Узагальнити і систематизувати знання учнів про текст, види текстів. Закріпити вміння розрізняти художні та науково-популярні тексти. Розвивати мовлення, вміння порівнювати, робити висновки. Виховувати пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку**I. Вступна частина. Емоційне налаштування.****II. Основна частина.****1. Перевірка домашнього завдання.**

- Які заголовки до тексту ви дібрали?
- До якого речення тексту складена схема? (*Поміж гіллям видніються пташині оселі.*)

- Розкажіть все про це речення (яке воно за метою висловлювання, інтонацією, скільки слів).
- Позмагайтеся, хто добре і запише якнайбільше слів з буквосполученнями *дж*, *дз* за 5 хвилин.

Поцікавтеся, які слова записали ваші друзі.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Вправа 273.

Учні відгадують слово *книга*.

- Вправа «Кубування».

Учні працюють у групах. Кожна група має куб, на гранях якого записано:

- Тлумачення слова.
- Звукова будова слова.
- Частина мови.
- Словосполучення зі словом.
- Речення зі словом.
- Есе з використанням слова.

— На уроці ви дізнаєтеся чимало цікавого про створення книги. А ще самі створите книжечку «Вони прославили наш край».

3. Розвиток мовлення.

- Вправа 274.

Перегляд відеофільму «Як твориться книга» за QR-кодом, поданим у підручнику.

- Вправа 275.
- Вправа 276.
- Вправа 277.

Робота в групах. Учні розподіляють обов'язки.

- Про кого ви хотіли б розказати у своїй книжечці?
- Чим ця людина прославила наш край?
- Що ви знаєте про цю людину?
- Чи хотіли б поспілкуватися з героєм / героїнею вашої книжечки?
- Про що запитали б?

- Презентація книжечок.

III. Заключна частина.**Домашнє завдання.**

Вправа 278 на с. 122. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 79. Діагностична робота (на розсуд учителя).

Літо, ти прекрасне всім! Повторення вивченого

Урок 80. Тетяна Корольова «Щедре літо». Повторення вивченого про звуки, букви, алфавіт.

Мета. Узагальнити і систематизувати знання учні про звуки, букви, алфавіт. Закріпити вміння розміщувати слова за алфавітом. Розвивати мовлення. Виховувати пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

Презентація рекламних буклетів.

2. Повідомлення теми уроку.

3. Робота над віршем Тетяни Корольової «Щедре літо» (с. 123).

— Прочитайте вірш спочатку подумки, а потім уголос.

— Які у вас емоції після читання вірша?

- Вправа 280.

4. Повторення вивченого матеріалу про алфавіт, звуки і букви.

- Аудіювання. Гра «Неслухняна абетка».

— Слухайте уважно текст жартівливої абетки. «Упіймайте» букви за алфавітом і запишіть. Хто не «впіймає» вчасно букви, той програє.

Абетка Бігла Весело...

Гуділи Гедзь і Джміль.

Е — екало, Є — екало,

Жувало Зе кИсіль.

І — Їхало до Йоржика,

Кричала Лиска: «Му-у-у»,

На Огірка Полізло еР,

Сміялось Те до У.

ЕФ — фукало, Ха — хрюкало,

Цапочок Чобіт Шив,

Щипались Юля і Ясько,

Знак м'якшення (ь) сидів.

Надія Кир'ян

Джерело: http://web.archive.org/save/http://abetka.ukrlife.org/abetka_no.html

- Вправа 281 (завдання 1).

Слова, у яких звуків менше, ніж букв: *скільки, зелень.*

- Вправа 281 (завдання 2).

Слова до схем: *грім, грóзи, літо, річка, агрус, ожина.*

Записування слів в алфавітному порядку: *агрус, грім, грóзи, літо, ожина, річка.*

- Вправа 281 (завдання 4).
- Вправа «Броунівський рух».

Зелена картка. Записати в алфавітному порядку подані слова. Побудувати звукові моделі двох слів (на вибір).

Банкір, горизонт, велосипед, фермер, кишеня, електрика, криниця.

Синя картка. Виписати трискладові слова, поставити наголоси. Скласти розповідне речення з одним зі слів.

Директор, вокзал, секунда, космонавт, колектив, гармонія, очерет, фермер.

Помаранчева картка. Прочитати і відгадати загадку. Написати все про слово-відгадку (кількість звуків і букв, поділ на склади, частина мови...).

У скриню слова позбирались,

рядочками повсідались.

Якщо хочеш слово знати,

вчись у скриню заглядати.

Ви ту скриню відчиняли?

Що за скриня? Відгадали? (*Словник*)

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 282 на с. 124. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 81. Розвиток мовлення. Леся Вознюк «Сумувала книжечка». Написання відгуку на прочитану книгу.

Мета. Вчити учнів писати відгук на прочитану книгу. Розвивати мовлення, увагу, пам'ять, вміння порівнювати, робити висновки. Виховувати бажання читати.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Які назви дерев ви відшукали в реченнях? (*Дуб, липа, береза, каштан, граб, ялина, сосна.*)
- До якої частини мови належать ці слова? Доведіть. (*Це іменники.*)
- Запишіть ці іменники в алфавітному порядку. (*Береза, граб, дуб, каштан, липа, сосна, ялина.*)
 - Вправа «Кубування».

Учні працюють у групах. Кожна група має куб, на гранях якого записано:

- Тлумачення слова.
- Звукова будова слова.
- Частина мови.
- Словосполучення зі словом.
- Речення зі словом.
- Есе з використанням слова.

— Розкажіть про один з іменників — назв дерев.

2. Повідомлення теми уроку.

3. Читання вірша Лесі Вознюк «Сумувала книжечка» (с. 124).

Учні читають вірш, визначають, як змінювався настрій книжечки.

- Вправа 284.
- Яка головна думка вірша? (*Книжки люблять, щоб їх читали.*)

4. Розвиток мовлення.

- Вправа 285 (завдання 1).
- Вправа 285 (завдання 2).
- Пригадайте, що таке анотація. (*Це коротка інформація про зміст книги.*)
- Прочитайте анотацію до будь-якої книги. Зверніть увагу, чим закінчується анотація.
- Складіть анотацію на книгу, яку радите прочитати однокласникам.
 - Вправа 285 (завдання 3).
- Розгляньте зразок картки, поданий у підручнику.
- Прочитайте вірш (на екрані). Які емоції у вас після читання?

Розпочались канікули, а відпочити ніколи. Лиш наступає ранок — за книжку і на ганок. А з ганку стежка-стрічка веде мене до річки. Там на піску читаю, читаю й засмагаю.	І так я зачитався — за три дні й не скупався. А тут іще морока: попик і спину, й боки. Тепер лежу у ліжку і знов читаю книжку. Розпочались канікули, а відпочити ніколи!
--	---

Грицько Бойко

Джерело: <http://web.archive.org/save/http://www.megaznaika.com.ua/lyrics/vidpochyty-nikol-bojko-hrytsko/>

- Чи плануєте й ви так багато читати влітку?
- Заповніть кілька карток про прочитані вами книги. Обміняйтеся ними з друзями.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 286 на с. 125. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 82. Олег Погинайко «Літо». Узагальнення знань і вмінь, здобутих у третьому класі. Підсумковий урок.

Мета. Ознайомити учнів з оповіданням Олега Погинайка «Літо». Повторити правила, закріпити вміння користуватися правилами під час виконання завдань. Розвивати мовлення, вміння порівнювати, робити висновки. Виховувати пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

— Які прислів'я про книги ви виписали?

2. Повідомлення теми уроку.

— От і добігає кінця навчальний рік. Яким він був? Чого ви навчилися? Про що дізналися? Сьогодні ми підіб'ємо підсумки спільної роботи.

3. Робота над оповіданням Олега Погинайка «Літо» (с. 125-126).

- «Щоденні 5». Читаю для себе.

— Після читання оповідання ви вже уявляєте своє літо. Яким побачив літо автор?

- Вправа 288.

4. Узагальнення вивченого матеріалу.

- Вправа 289.

— На уроках ми ознайомилися з творами різних жанрів. Напишіть, який твір справив на вас найбільше враження. Пригадайте, хто автор цього твору, укажіть жанр.

Зразок. Найсильніше враження на мене справила п'єса Наталі Бонь «Мандри часом Гліба з Басом».

— Чого ви навчилися, працюючи з літературними творами? Заповніть таблицю за зразком, поданим у підручнику.

Учні записують, що знають назви жанрів, прізвища авторів, тематику творів; розуміють і можуть пояснити значення прислів'їв та фразеологізмів, схоже і відмінне у творах на одну тему, своє ставлення до вчинків персонажів тощо. Серед важливих навичок можуть указати вміння ділити текст на логічні частини, складати план твору, добирати інші заголовки тощо. Називають образні вислови, прислів'я та приказки.

Узагальнюючи вивчений граматичний матеріал, важливо пригадати, які мовні теми вивчали, які орфограми запам'ятали, чому важливо знати правила перевірки написання орфограм тощо.

Учитель підбиває підсумки вивчення інтегрованого курсу, дає індивідуальні поради учням, які з певних причин мають прогалини в знаннях.

На цьому уроці доречно провести вікторини, конкурси, цікаві мовно-логічні завдання.

III. Заключна частина.

Зміст

Орієнтовне календарно-тематичне планування	3
Звуки і букви. Алфавіт. Наголос Шкільний дзвінок нас кличе до навчання.....	9
Урок 1. Повторення вивченого у 2 класі. Український алфавіт. Роман Роляник «До школи». Виразне читання вірша	9
Урок 2. Розташування слів за абеткою, орієнтуючись на першу і другу літери. Вимова і правопис слова <i>бібліотека</i> . Юлія Хандожинська «У бібліотеці». Повторення вивченого про будову тексту.....	10
Урок 3. Галина Сапун «Мандрівка у Країну Словників». Дослідження будови словників. Укладання літературного словничка.....	11
Урок 4. Використання алфавіту під час роботи з навчальними словниками. Укладання списків слів за абеткою.	12
Урок 5. Склад. Наголос. Іван Андрусак «Про користь читання». Складання запитань за змістом вірша.	13
Урок 6. «Нарядилась осінь в дороге намисто...» Українська народна казка Наддніпров'я «Осінь». Театралізація казки.....	14
Урок 7. Перенос слів з рядка в рядок.....	15
Урок 8. Розвиток зв'язного мовлення. Робота з деформованими реченнями та текстом. Іванна Блажкевич «Осінь, осінь...».....	16
Урок 9. Василь Сухомлинський «Що найтяжче журавлям». Читання тексту за особами. Тверді та м'які приголосні звуки. Позначення м'якості приголосних на письмі.	17
Урок 10. Тверді та м'які приголосні звуки. Позначення м'якості приголосних на письмі. Вимова і правопис слова <i>кишеня</i> . Марія Хоросницька «Осінь». Порівняння віршів.	18
Урок 11. Віра Оберемок «Грибозбір». Словесне малювання. Подовжені приголосні звуки.....	19
Урок 12. Василь Кравчук «Журавлиний подарунок». Передбачення змісту твору за заголовком. Порівняння творів різних за жанрами, однакових за темою. Слова з апострофом.	20
Урок 13. За Олегом Погинайком «Осінь без смутку». Складання діалогу «Спогади про літо».	21
Урок 14. Слова із дзвінкими приголосними звуками в кінці слова і складу перед глухими.	22
Урок 15. Розвиток зв'язного мовлення. <i>Антоніна Листопад</i> «Посадіть калину...». Стаття «Калина звичайна» («Вікіпедія»). Складання розповіді з елементами опису «Калина».	23
Урок 16. Діагностична робота (на розсуд учителя).	23
Урок 17. За Василем Скурятівським «Три осінні місяці». Стилий переказ прочитаного. Добір прислів'їв про осінь.	24
Слово. Значення слова. Де козак, там і слава	25
Урок 18. Слова однозначні і багатозначні. Мовне дослідження «Значення слова».	25
Урок 19. За Миколою Коваленком «Як виникли козацькі прізвища?». Дослідження походження прізвищ.....	26
Урок 20. Олександр Олефіренко «Легенда про Кам'яного козака». Переказ легенди.....	27
Урок 21. За Женею Гунчевською «Козацька чайка». Багатозначні слова.....	28
Урок 22. Пряме і переносне значення слів.	29
Урок 23. Степан Руданський «Чуприна», «Про козацький чуб». Порівняння творів різних за жанрами, однакових за темою.	30
Урок 24. Синоніми. Мовне дослідження «Слова, близькі за значенням». Вимова і правопис слова <i>минулий</i>	31
Урок 25. Розвиток зв'язного мовлення. Дмитро Павличко «Де найкраще місце на землі». Складання «Тематичних словничків». Розповідь про своє місто / село / селище. Вимова і правопис слів <i>автомобіль</i> , <i>велосипед</i>	32
Урок 26. Марія Солтис-Смирнова «Як Богдан козаків урятував». Поділ тексту на частини. Складання іншої кінцівки твору.	33
Урок 27. Синоніми, добір до поданого слова 1–2 найуживаніших синоніми.	34
Урок 28. Богдан Чепурко «Покрова — козацька мати». Мовне дослідження «Слова, протилежні за значенням». Антоніми, добір до поданого слова 1–2 найуживаніших антоніми.	35
Урок 29. Відео «Дітям про козаків». Використання навчальних словників синонімів, антонімів. Укладання списків за абеткою.	37
Урок 30. Легенда «Річка Золота Липа». Переказ легенди. Фразеологізми. Тлумачний і фразеологічний словники як довідкове джерело щодо лексичного значення слова та значення фразеологізму.....	38
Урок 31. За матеріалами сайту «Ukrainian People» «Найкрутіші захисники України». Доречне використання у власних висловленнях слів у прямому і переносному значеннях, синонімів, антонімів.	39
Урок 32. Розвиток зв'язного мовлення. Написання привітань. Вимова і правопис слів <i>адреса</i> , <i>вдячний</i>	40
Урок 33. Діагностична робота (на розсуд учителя).	40
Будова слова. «Які чудесні барви у нашій рідній мові...»	41
Урок 34. Володимир Лучук «Клятва». Визначення головної думки вірша. Закінчення слова. Вимова і правопис слів <i>гриміти</i> , <i>грім</i>	41

Урок 35. За Лесею Мовчун «Як ростуть слова». Вибіркове читання.	42
Урок 36. Значущі частини основи слова: префікс, корінь, суфікс.	43
Урок 37. З вільних інтернет-джерел «9 листопада — День української писемності та мови». Спільнокореневі слова. Вимова і правопис слів <i>президент, депутат</i>	44
Урок 38. За Семеном Покотилом «Як виникла слов'янська азбука?». Добір спільнокореневих слів. Алгоритм визначення кореня слова.	45
Урок 39. Анатолій Григорук «Квіточка». Характеристика персонажа твору.	46
Урок 40. Розвиток зв'язного мовлення. Написання листа персонажеві твору.	47
Урок 41. Прислів'я про рідну мову. Чергування голосних звуків [o], [e] з [i] у корені слова. Вимова і написання слова <i>внесок</i>	48
Урок 42. Поняття про акровірш. Дмитро Білоус «Світлий храм», «Слово наше рідне». Тетяна Чорновіл «Цукерочка». Порівняння акровіршів і загадок.	49
Урок 43. Чергування приголосних звуків у корені слова. Мовне дослідження.	50
Вимова і правопис слів з ненаголошеними [e], [и] в коренях. Оповідання та авторські казки.	51
Урок 44. За Наталією Клевцовою «Математика і цукерки». Вибірковий переказ твору.	51
Урок 45. Слова з ненаголошеними голосними [e], [и] в корені, які перевіряються наголосом. Мовне дослідження.	52
Урок 46. За Оксаною Луцевською «Читання». Складання характеристики персонажів оповідання.	53
Урок 47. Поняття про орфограму. Добір перевірних слів до слів з ненаголошеними голосними [e], [и] в корені слова.	54
Урок 48. Ольга Шипшина «Пісня для Грибниці». Поділ тексту на частини. Добір заголовків до частин.	55
Урок 49. Слова з орфограмами.	56
Урок 50. За Владом Пухальським «Чому Петрик не зробив уроки». Спостереження за зміною настрою головного персонажа.	57
Урок 51. Використання орфографічного словника для перевірки написання слів з ненаголошеними [e], [и], що не перевіряються наголосом. Словникові слова. Редагування діалогів.	58
Урок 52. Загадки. Використання орфографічного словника для перевірки написання слів з ненаголошеними [e], [и], що не перевіряються наголосом.	59
Урок 53. За Софією Дяченко «Лялька». Висловлення власного ставлення до вчинків персонажа.	60
Урок 54. Вимова і правопис слів з дзвінками і глухими приголосними звуками. Добір перевірних слів. Вимова і написання слова <i>вокзал</i>	61
Урок 55. Розвиток зв'язного мовлення. Складання розповіді за малюнком та опорними словами.	62
Префікс.	63
Урок 56. За Лесею Храпливою-Шур «Мама». Читання тексту за особами. Словотворча роль префіксів.	63
Урок 57. Василь Сухомлинський «Безрідний Дятел». Стислий переказ казки. Слова з префіксами <i>роз-, без-</i>	64
Урок 58. Борис Комар «Прóханий». Добір інших заголовків до твору.	65
Урок 59. Слова з префіксами <i>з- (с-)</i>	66
Урок 60. Анатолій Григорук «Бабусина прем'єра». Складання запитань за змістом твору.	67
Урок 61. Апостроф після префіксів. Мовне дослідження.	68
П'єси.	69
Урок 62. Поняття про п'єсу. Наталя Бонь «Мандри часом Гліба з Басом». Театралізація уривків п'єси.	69
Урок 63. Префікси і прийменники.	70
Урок 64. Наталя Бонь «Мандри часом Гліба з Басом». Визначення головної думки твору.	71
Урок 65. Перенос слів із префіксами.	72
Урок 66. Галина Римар «Про бджілку Таню і її друзів». Театралізація п'єси.	73
Суфікс.	74
Урок 67. Словотворча роль суфікса.	74
Урок 68. Розвиток зв'язного мовлення. Мультфільм «Історія про дівчинку, яка наступила на хліб». Складання міні-п'єси.	75
Урок 69. Платон Воронько «Журавлики-журавлі». Розбір слів за будовою (ознайомлення з алгоритмом).	76
Урок 70. Діагностична робота (на розсуд учителя).	76
Частини мови. «Моя байка, добрі люди, у пригоді, може, буде»	77
Урок 71. Поняття про байку. Леонід Глібов «Лебідь, Щука і Рак».	77
Урок 72. Поняття про частини мови.	78
Урок 73. Народна байка «Не впусти рака з рота». Розрізнення частин мови.	79
Іменник.	80
Урок 74. Олена Пчілка «Снігир та Щиглик». Поділ байки на частини. Добір заголовків до частин. Розпізнавання в тексті і самостійний добір іменників.	80
Гумористичні вірші.	81
Урок 75. Павло Глазовий «Найважча роль». Іменники, які називають опредмечені дії.	81

Урок 76. Степан Руданський «Вовки». Читання вірша за особами. Іменники, які називають ознаки.	82
Урок 77. Микола Томенко «І Тарасик працював». Власні і загальні іменники.	83
Урок 78. Власні і загальні іменники. Робота з картою України.	84
Урок 79. Шкільні веселинки. Власні і загальні іменники.	85
Урок 80. Розвиток зв'язного мовлення. За Василем Сухомлинським «Покинуте кошеня». Написання переказу за поданим планом.	86
II семестр Іменник. «Казка — це велике диво»	87
Урок 1. Надія Красоткіна «Казка — це велике диво». Рід іменників. Мовне дослідження.	87
Урок 2. Українська народна казка «Як коваль переміг Змія». Детальний переказ казки. Визначення роду іменників.	88
Урок 3. Українська народна казка «Золоті яблука». Визначення головної думки казки.	89
Урок 4. Українська народна казка «Золоті яблука». Характеристика персонажів.	90
Урок 5. Змінювання іменників за числами. Мовне дослідження.	91
Урок 6. Українська народна казка «Заяче сало». Детальний переказ казки. Іменники, що мають форму тільки однини або тільки множини.	92
Урок 7. Українська народна казка «Як кіт чоботи купував». Театралізація казки.	93
Урок 8. Закріплення вивченого про іменник.	94
Урок 9. Фінська народна казка «Язиката баба». Порівняння казок, схожих за змістом.	95
Прикметник	96
Урок 10. Розпізнавання прикметників у тексті.	96
Урок 11. Розвиток зв'язного мовлення. Опис котика.	97
Урок 12. Болгарська народна казка «Що шукав, те й знайшов». Складання плану казки.	98
Урок 13. Роль прикметників у мовленні.	99
Урок 14. Грузинська народна казка «Як звірі приятелювали». Визначення головної думки казки. Складання запитань за змістом казки. Словосполучення прикметників з іменниками, граматичний зв'язок за допомогою питань між прикметниками та іменниками.	100
Урок 15. Узбецька народна казка «Лисиччина порада». Написання коментарів для соціальних мереж щодо ситуації, описаної в казці.	101
Урок 16. Розпізнавання граматичної форми прикметника за родовим закінченням, поставленим питанням, за іменником, з яким він зв'язаний.	102
Урок 17. Джанні Родарі «Палац із морозива». Складання розповіді «Я в палаці із морозива». Змінювання прикметників за родами і числами у сполученні з іменниками.	103
Урок 18. Наталя Гуркіна «Хіба може бути інакше?». Оцінювання вчинків персонажів. Узагальнення вивченого про прикметник.	104
Урок 19. Діагностична робота (на розсуд учителя).	104
Числівник. Дитячий фольклор	105
Урок 20. Види дитячого фольклору. Забавлянка «Оце раз, оце два...». Розпізнавання серед слів числівників, які відповідають на питання <i>скільки?</i> . Мовне дослідження.	105
Урок 21. Народна гра «Коти». Правильна вимова і запис числівників.	106
Урок 22. З вільних інтернет-джерел «Сім разів відміряй — один раз відріж». Робота з фразеологізмами. Правильне читання числових виразів.	107
Урок 23. Розвиток зв'язного мовлення. Складання інструкції «Як зробити закладинку для книги».	108
Дієслово. Поетичні перлинки	109
Урок 24. Олександр Олесь «Снігурі». Спостереження за словами, ужитими в переносному значенні. Розпізнавання дієслів у тексті, питання до дієслів.	109
Урок 25. Сашко Дерманський «Були собі два брати». Складання діалогів.	110
Урок 26. Добір дієслів-синонімів, дієслів-антонімів.	111
Урок 27. Вадим Скомаровський «Чому Лютий короткий». Визначення реального і казкового у вірші. Дієслова з прямим і переносним значеннями.	112
Урок 28. Григорій Фалькович «Приємна зустріч». Добір інших заголовків до вірша. Доречне вживання дієслів у власних висловленнях.	113
Урок 29. Леся Українка «Літо краснее минуло...». Емоційний настрій вірша.	114
Урок 30. Розрізнення часових форм дієслів.	115
Урок 31. Катерина Перелісна «Бабине горе». Складання діалогу «Як допомогти бабі». Визначення часу дієслів.	116
Урок 32. Спиридон Черкасенко «Зима і весна». Читання вірша за особами. Змінювання дієслів за часами.	117
Урок 33. Юлія Турчина «У бабусі на селі». Дієслова, що означають завершено і незавершено дію. Мовне дослідження.	118
Урок 34. Розвиток зв'язного мовлення. Марія Хоросницька «Знаєш рідний край?» Складання рекламного буклета «Запрошуємо в мандрівку».	119

Урок 35. Анатолій Костецький «Старий каштан». Складання запитань для інтерв'ю з каштаном.....	120
Урок 36. Правопис <i>не</i> з дієсловами. Узагальнення вивченого про дієслово.....	121
Урок 37. Діагностична робота (на розсуд учителя).....	121
Тарас Шевченко	122
Урок 38. Українська народна казка Поділля «Про Тараса Шевченка». Визначення казкових і реальних епізодів у казці. Складання плану казки.	122
Прийменник.....	123
Урок 39. Розпізнавання прийменників у тексті.	123
Урок 40. Тарас Шевченко «На вічну пам'ять Котляревському» (уривок). Написання прийменників з іншими словами.	124
Речення.....	125
Урок 41. Тарас Шевченко «Зоре моя вечірняя...». Повторення відомостей про речення.	125
Урок 42. Анатолій Камінчук «Кобзар». Види речень за метою висловлювання.	126
Дружба та братство — найбільше багатство	127
Урок 43. Наталя Гуркіна «Казочка про дружбу». Поділ тексту на частини. Добір заголовків до частин. Детальний переказ казки.....	127
Урок 44. Види речень за інтонацією. Окличні речення.	128
Урок 45. Ірен Роздобудько «Я зніматимуся в кіно!». Складання плану оповідання.....	129
Урок 46. Ірен Роздобудько «Я зніматимуся в кіно!». Розігрування діалогів.	130
Урок 47. Правильне інтонування речень, різних за метою висловлювання та вираженням почуттів.....	131
Урок 48. Розвиток зв'язного мовлення. За Василем Струтинським «Пригода з клешнею». Написання переказу за самостійно складеним планом.	132
Урок 49. Марина Павленко «Метелик лимонниця». Добір інших заголовків до тексту.	133
Урок 50. Поняття про головні члени речення.	134
Урок 51. Анатолій Камінчук «Березень — як зайчик». Спостереження за мовою вірша (образні вислови, слова, ужиті в переносному значенні). Підмет і присудок як головні члени речення.....	135
Урок 52. За Миколою Магєрою «Їжачок». Складання продовження розповіді.	136
Урок 53. Встановлення граматичних зв'язків між головними та другорядними членами речення.....	137
Урок 54. За Ярославом Стельмахом «Як ми до Генки ходили». Передбачення розвитку подій.	138
Урок 55. За Ярославом Стельмахом «Як ми до Генки ходили». Театралізація уривків оповідання.	139
Урок 56. Визначення в реченні головних та другорядних членів речення. Встановлення зв'язку слів у реченні.	140
Урок 57. Вікторія Остапчук «Про дружбу». Визначення головної думки вірша. Побудова різних видів простих речень. Узагальнення знань про речення.	141
Звертання. Весна-красна вже до нас прийшла!	142
Урок 58. Микола Сингаївський «Квітень». Загальні уявлення про слова, що не є членами речення.....	142
Урок 59. Розвиток зв'язного мовлення. Складання тексту-розповіді за малюнком і кінцівкою.....	143
Урок 60. Діагностична робота (на розсуд учителя).....	143
Текст.....	144
Урок 61. Тетяна Строкач «Вербна неділя». Порівняння вірша та відео «Вербна неділя». Повторення відомостей про текст. Мовне дослідження.	144
Урок 62. Андрій М'ястківський «Казочка про писанку». Визначення теми та основної думки тексту.....	145
Урок 63. Марія Солтис-Смирнова «Як Весна Літо зустрічала». Визначення головної думки твору. Мовне дослідження.....	146
Урок 64. Визначення в текстах зачину, основної частини і кінцівки.	147
Урок 65. Тексти про писанку (з вільних інтернет-джерел, Галина Сапун). Порівняння текстів.	148
Урок 66. Розпізнавання тексту-розповіді, опису. Поняття про текст-міркування.....	149
Урок 67. Поняття про есе.	150
Вони прославили наш край	151
Урок 68. З вільних інтернет-джерел «Її картинами захоплюється світ». Робота з репродукцією картини Катерини Білокур «Натюрморт з колосками і глечиком».....	151
Урок 69. Ознаки художнього тексту.....	152
Урок 70. З вільних інтернет-джерел «Ігор Сікорський». Ознаки наукового (науково-популярного) тексту. Складання запитань для інтерв'ю.	153
Урок 71. З вільних інтернет-джерел «Квітка чи Кейсі?». Слухання пісні «Я піду в далекі гори». Дослідження «Музика у нашому житті».	154
Урок 72. Дослідження будови оголошення. Написання оголошення.....	155
Урок 73. Галина Терещук «Біатлон — це те, що дуже люблю». Дослідження «Відомі українські спортсмени».	156
Урок 74. Дослідження будови запрошення. Написання запрошення.	157

Урок 75. За матеріалами сайту «nv.ua» «Видатні українці, зображені на грошових банкнотах».....	158
Урок 76. Створення фотоколажу «Видатні українці, зображені на грошових банкнотах».....	159
Урок 77. Узагальнення вивченого про текст.....	160
Урок 78. Розвиток зв'язного мовлення. Створення книжечки «Вони прославили наш край».....	161
Урок 79. Діагностична робота (на розсуд учителя).....	161
Літо, ти прекрасне всім! Повторення вивченого.....	162
Урок 80. Тетяна Корольова «Щедре літо». Повторення вивченого про звуки, букви, алфавіт.....	162
Урок 81. Розвиток зв'язного мовлення. Леся Вознюк «Сумувала книжечка». Написання відгуку на прочитану книгу.....	163
Урок 82. Олег Погинайко «Літо». Узагальнення знань і вмінь, здобутих у третьому класі. Підсумковий урок.....	164

Навчально-методичне видання

Сапун Галина Михайлівна

Українська мова та читання
3 клас
Розробки уроків

До підручника
Г. Сапун «Українська мова та читання. 3 клас»

Формат 60×84/8. 31,73 ум. др. арк., 12,5 обл.-вид. арк. Тираж 1000. Замовлення № 14-238.

Видавець і виготовлювач Редакція газети «Підручники і посібники».

46000, м. Тернопіль, вул. Поліська, 6а.

Тел.: (0352) 43-15-15; 43-10-21.

Збут: zbut@pp-books.com.ua; Редакція: red@pp-books.com.ua; Виробництво: print@pp-books.com.ua

www.pp-books.com.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК № 4678 від 21.01.2014 р.

Книга-поштою: а/с 376, Тернопіль, 46011.

Тел.: (0352) 42-43-76; 097-50-35-376

post@pp-books.com.ua

